



Vlaanderen
is erfgoed



Onderzoeksrapport

EVALUATIE ARCHEOLOGIE 2019

Evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk Archeologie voor
het werkjaar 2019

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

TITEL

Evaluatie archeologie 2019
Evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk Archeologie voor
het werkjaar 2019

REEKS

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed nr. 148

AUTEURS

Raf Ribbens en Korneel De Grootte

JAAR VAN UITGAVE

2020

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke
instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving
Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the
Flemish Government, policy area Environment

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Sonja Vanblaere

OMSLAGILLUSTRATIE

archeologisch onderzoek op de site Kerkenbos in Muizen (Mechelen),
2018
Copyright Onroerend Erfgoed, foto: Geert Vynckier

agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
1000 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Modellicentie Gratis Hergebruik v1.0.
This work is licensed under the Free Open Data Licence v.1.0.

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding
4.0 Internationaal-licentie. Bezoek
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van
de licentie.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution
4.0 International License. To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

ISSN 1371-4678
D/2020/3241/176

////////////////////////////////////



EVALUATIE ARCHEOLOGIE 2019

Evaluatie van het
Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk
Archeologie voor het werkjaar 2019



6.3	EFFECTEN OP ERKENDE ONROERENDERFGOEDGEMEENTEN EN INTERGEMEENTELIJKE ONROERENDERFGOEDDIENSTEN.....	33
6.4	EFFECTEN OP ERKENDE METAALDETECTORISTEN.....	35
6.5	EFFECTEN OP ERKENDE ONROERENDERFGOEDDEPOTS.....	36
7	EFFECTEN OP VERGUNNINGSTRAJECT EN BOUWPROCES.....	38
7.1	INLEIDING.....	38
7.2	EFFECTEN VAN TOEVALSVONDSTEN OP LOPENDE BOUWWERVEN.....	38
7.3	EFFECTEN VAN DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES.....	39
7.3.1	VERGUNNINGSTRAJECTEN MET ARCHEOLOGIENOTA: HOEVEEL, WAAR, WAT, WIE?.....	39
7.3.2	ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S: WELK SOORT ONDERZOEK IS NODIG?.....	41
7.3.3	ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S: WELKE MAATREGELEN?.....	43
7.3.4	ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S: HOE LANG DUURT HET?.....	46
7.4	EFFECTEN VAN OPGRAVINGEN OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES.....	49
7.5	ARCHEOLOGIETRAJECT EN RUIMTELIJK PROCES: DE FLOW.....	50
8	FINANCIËLE EFFECTEN.....	51
8.1	INLEIDING.....	51
8.2	FINANCIËLE EFFECTEN VAN TOEVALSVONDSTEN.....	51
8.3	PREMIE VOOR VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM.....	52
8.4	PREMIE VOOR BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN.....	52
8.5	SOLIDARITEITSFONDSEN.....	53
8.6	PROJECTSUBSIDIES SYNTHESE-ONDERZOEK.....	53
8.7	ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S.....	53
8.8	TOTALE FINANCIËLE EFFECTEN.....	57
9	MEERJARENEFFECTEN.....	58
9.1	INLEIDING.....	58
9.2	EVOLUTIES.....	58
9.3	RETROACTIEF.....	60
9.4	ACHTERSTALLIGE UITGESTELDE VOORONDERZOEKEN.....	63
10	SAMENVATTENDE CONCLUSIE.....	65
10.1	HET EVALUATIERAPPORT.....	65
10.2	REGELGEVING.....	65
10.3	CONTEXT.....	66
10.4	GLOBALE CIJFERS.....	66
10.5	EFFECTEN OP ACTOREN.....	67
10.6	EFFECTEN OP VERGUNNINGSTRAJECT EN BOUWPROCES.....	69
10.7	FINANCIËLE EFFECTEN.....	72
10.8	MEERJARENEFFECTEN.....	73
10.9	UITGELICHT.....	74



1 DOEL EN AANPAK VAN DE EVALUATIE 2019

1.1 DOEL VAN DE EVALUATIE

Artikel 5.6.1. van het Onroerenderfgoeddecreet bepaalt dat de Vlaamse Regering jaarlijks de effectiviteit van het archeologiehoofdstuk evalueert (hoofdstuk 5 van het Onroerenderfgoeddecreet). Het evaluatierapport bevat een beschrijving en beoordeling van de sterktes en te verbeteren punten, de kansen en de moeilijkheden bij archeologisch onderzoek en de financiering ervan. De Vlaamse Regering legt dit evaluatierapport voor aan het Vlaams Parlement.

Ter voorbereiding van deze evaluatie bezorgt het agentschap Onroerend Erfgoed jaarlijks een rapport aan de Vlaamse Regering. In dit rapport komen ten minste de volgende elementen aan bod: 1° een overzicht van het aantal vooronderzoeken en opgravingen, alsook de duur ervan; 2° een overzicht van de resultaten van die onderzoeken; 3° een overzicht van de voorgestelde en goedgekeurde maatregelen uit de archeologienota; 4° de financiële implicaties van het archeologisch onderzoek en de werking van het archeologisch solidariteitsfonds.

De evaluatie van de archeologieregelgeving zoals opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet houdt dus een evaluatie in van de uitvoering van de archeologiebepalingen van het Onroerenderfgoeddecreet en -besluit. Daarbij gaat de aandacht vooral uit naar de monitoring van het lopend traject. Het is immers niet de bedoeling dat de jaarlijkse evaluatie van het archeologiehoofdstuk uitmondt in een jaarlijkse wijziging van de regelgeving. Het is niet opportuun om nog voordat de wijzigingen aan de regelgeving n.a.v. de vorige evaluatie goed en wel geïmplementeerd zijn, al opnieuw voorstellen tot wijziging te formuleren. Het voortdurend wijzigen en aanpassen van de regelgeving komt immers noch de stabiliteit en continuïteit in de regelgeving, noch de implementatie ervan ten goede. Het heeft ook nadelige effecten op de rechtszekerheid. Om effecten te meten is tijd nodig: het is essentieel dat processen een tijd lopen voordat op basis van de monitoring ervan tendensen naar voor komen. Enkel dan zijn conclusies over trends en effecten mogelijk. Waar dergelijke effecten en trends al wel duidelijk zijn, kunnen deze aanleiding geven tot verdere detailanalyses. Pas na verloop van tijd en herhaalde evaluatie blijkt welke effecten zich op korte en welke zich op lange termijn manifesteren. Uiteraard verdienen enkel blijvende negatieve effecten bijsturing in de regelgeving. De ervaring leert namelijk dat het wijzigen van regelgeving een ingrijpend en langdurig proces is. Men moet dan ook zeker zijn dat de aanpassingen die men doorvoert positieve effecten genereren op langere termijn, en bovendien tegemoet kunnen komen aan de vastgestelde negatieve effecten, binnen een daarvoor relevante termijn.

1.2 AANPAK VAN DE EVALUATIE

Om het aanreiken van de gevraagde gegevens mogelijk te maken, ontwikkelde Onroerend Erfgoed een indicatorenset, gegroepeerd onder de term "EVARCH". Deze indicatoren vormen de basis van de evaluatie van het archeologieluik. De meting in functie van dit rapport handelt over de periode



van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2019. Naast de EVARCH-indicatoren gaat de evaluatie ook uit van een beperkt aantal algemene indicatoren die deel uitmaken van de Beleidsmonitoring¹. We beperken ons in wat volgt echter niet tot een beschrijving van deze indicatoren of combinaties ervan. We nemen ook bijkomende gegevens mee, die intern (binnen het agentschap) of extern (bv. databank Statbel, Algemene Directie Statistiek FOD Economie) beschikbaar zijn. Op basis van al deze data maken we een reeks bijkomende analyses die bepaalde aspecten verder uitdiepen. Daarnaast bevat het rapport kwalitatieve vaststellingen, die niet zozeer uit de voorliggende cijfers blijken maar eerder voortkomen uit de opgedane ervaring tijdens de toepassing van de regelgeving.

Het beschikken over correcte basisdata vormt het belangrijkste uitgangspunt bij een dergelijke evaluatie. Vooraleer basisgegevens te gebruiken, gebeurde daarom eerst een doorlichting van de kwaliteit ervan. Deze zogenaamde 'bronnenkritiek' is eigen aan elke vorm van gegevensanalyse waar geen volledige controle is over de opbouw van het gegevensbestand. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het archeologieportaal waar derden de cijfers aanleveren of bij gegevens over bouwvergunningen die afkomstig zijn van gemeenten.

Uit de analyse van de beschikbare basisgegevens blijkt dat de aangeleverde gegevens in een beperkt aantal gevallen onbetrouwbaar zijn. In verhouding tot het globale gegevensaanbod betekent dit echter een verwaarloosbare vertekening. Daarom nemen we in de analyses en indicatoren te sterk afwijkende cijfers niet in rekening. Bij andere gegevens gebeurde waar nodig een manuele correctie. Op die manier wordt erover gewaakt dat de verzamelde gegevens voldoende representatief en betrouwbaar zijn. Bovendien blijkt dat de kwaliteit van de aangeleverde gegevens er systematisch op vooruitgaat. Dat is enerzijds het gevolg van een aantal controlemechanismen die in het archeologieportaal zijn ingebouwd, en anderzijds van verhoogde inspanningen vanwege de erkende archeologen om volledige en correcte gegevens in te voeren en toegenomen vertrouwdsheid met het gebruik van het archeologieportaal.

Op 1 april 2019 traden een reeks ingrijpende wijzigingen aan de regelgeving in voege. Dit heeft belangrijke gevolgen voor de cijfers en de metingen. Procedures wijzigden, termijnen veranderden, en er kwamen nieuwe benamingen en invullingen van bestaande concepten. Daardoor zijn bepaalde metingen niet meer mogelijk of zinnig, en zijn tijdsreeksen niet altijd meer een-op-een vergelijkbaar. Voor sommige delen van het archeologietraject, zoals opgravingen, hebben we nog steeds onvoldoende gegevens om al diepgaande uitspraken te doen. Hoewel de aantallen intussen voldoende hoog zijn om al eerste vaststellingen te doen, is het nog wachten op een volledige kruissnelheid en grotere volumes om echte tendensen waar te nemen en oorzaken te duiden.

Voor deze evaluatie was het door de Corona-maatregelen uitzonderlijk niet mogelijk initiatieven te organiseren om input te verkrijgen vanwege de archeologische sector. Daardoor kunnen we bij een aantal vaststellingen helaas geen verdere verklaringen bieden en beperken we ons tot de vaststellingen zelf.

Het evaluatierapport vertrekt zo veel mogelijk vanuit effecten en resultaten, en niet vanuit de achterliggende processen. Op die manier wordt per thema nagegaan wat de sterktes, de kansen,

¹ <https://monitor.onroenderfgoed.be/>



de moeilijkheden en de knelpunten zijn. Het rapport beperkt zich tot feiten, duidingen en waar mogelijk interpretaties. Het bevat geen aanbevelingen over een optimalisering van het beleid of de uitvoering daarvan. Die horen thuis in afzonderlijke beleidsaanbevelingen, gericht aan de minister en de Vlaamse Regering.

Het evaluatierapport volgt zo veel mogelijk de opbouw en inhoud van het voorgaande rapport over het werkjaar 2018. De cijfers en interpretaties kregen uiteraard een update naar 2019, maar de opbouw en de vorm van het verslag bleven globaal dezelfde. Op die manier is een eenvoudige vergelijking mogelijk tussen de huidige en de voorgaande evaluatie en bovendien zorgt deze aanpak voor herkenbaarheid. Voor sommige aspecten waren geen gegevens meer beschikbaar voor het werkjaar 2019 (bv. over de motiveringsgrond voor weigeringen en de aard van voorwaarden bij archeologienota's en nota's)². Die komen dan ook niet meer voor. Anderzijds besteedt het evaluatierapport over 2019 extra aandacht aan een aantal aspecten die bij de vorige evaluatie niet of minder aan bod kwamen. Het gaat dan over de bewaarplaats van archeologische ensembles, een eerste inzicht in de opgravingen en een verkennend onderzoek naar de redenen waarom de resultaten van uitgesteld vooronderzoek soms lang uitblijven. Het diepgaandere onderzoek naar de inbedding van het archeologietraject in omgevingsvergunningen konden we niet realiseren. Daartoe konden we niet de noodzakelijke gegevens verkrijgen vanuit het omgevingsloket en andere bronnen binnen het departement Omgeving. Hoofdstuk 9 bevat de grootste wijziging aan de opbouw van dit rapport ten opzichte van vorig jaar. Dit hoofdstuk gaat niet meer over kenniswinst. Alle aspecten met betrekking tot kenniswinst zijn gebundeld in het rapport "Kenniswinst Archeologie 2019"³. In ruil krijgt hoofdstuk 9 een invulling met tendensen over meerdere jaren. Nu het archeologietraject meer dan drie jaar in werking is, kunnen we tendensen over langere termijn onderscheiden. Die verdienen de nodige aandacht en kregen daarom een volwaardige plaats als afzonderlijk hoofdstuk.

Het rapport omvat 10 hoofdstukken.

De inleidende hoofdstukken gaan in op het doel en de aanpak van de evaluatie (hoofdstuk 1), het archeologisch proces (hoofdstuk 2), de wijzigingen aan de regelgeving die in werking traden sinds de vorige evaluatie (hoofdstuk 3) en de context waarbinnen de bepalingen inzake archeologie zich situeren (hoofdstuk 4).

De eigenlijke gegevensanalyse en evaluatie omvat cijfermatige basisgegevens over het archeologisch traject (hoofdstuk 5) en vervolgens een beschrijving van de waargenomen effecten. Daarbij komen achtereenvolgens de effecten op actoren (hoofdstuk 6), de effecten op het vergunnings- en bouwproces (hoofdstuk 7) en de financiële effecten (hoofdstuk 8) aan bod.

Een afzonderlijk hoofdstuk gaat in op de meerjarige tendensen en biedt inzicht in archeologische trajecten die volledig zijn afgerond, ongeacht het jaar waarin dat gebeurde (hoofdstuk 9). Dat

² Dergelijke gegevens werden het voorgaande jaar afzonderlijk verzameld in een specifiek kader (dat niet noodzakelijkerwijs de evaluatie was) of waren het gevolg van eenmalige acties. Wanneer deze gegevensverzameling niet meer verder gezet werd of de actie niet herhaald, zijn er geen basiscijfers meer beschikbaar voor het huidige werkjaar en kunnen we deze analyses niet meer hernemen.

³ A. Ervynck, K. Haneca (2019) Kenniswinst Archeologie 2019. Evaluatie van de kenniswinst geboekt uit archeologisch vooronderzoek en opgravingen, gerapporteerd in 2019 en uitgevoerd binnen het kader van het Onroerenderfgoeddecreet. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 141.



laat inzichten op langere termijn toe. Het rapport sluit af met een samenvattende conclusie (hoofdstuk 10).

Bij het rapport horen volgende bijlagen:

- Bijlage 1 “Meting indicatoren 2019” bevat een uittreksel van de beleidsmonitor 2019, namelijk de indicatorenfiches die de basis vormen van het rapport. Elke fiche bevat een omschrijving van de indicator, een grafische voorstelling van de cijfers en een toelichting.
- Bijlage 2 “Analyses” verzamelt de resultaten van de verdere uitwerking van bijkomende indicatoren en data en geeft ze grafisch weer.

In het rapport zelf staan geen afbeeldingen, tabellen of grafieken: de teksten hebben de bedoeling op zichzelf verstaanbaar te zijn. Elk tekstdeel verwijst wel steeds naar de indicatoren of analyses waar het zich op baseert. Op die manier kan de lezer zelf bepalen welke basisdata hij wil raadplegen of wanneer hij een grafische voorstelling wil zien. Elke indicator en analyse heeft een eigen nummer en is in oplopende volgorde opgenomen in de desbetreffende bijlagen⁴. Wanneer de tekst verwijst naar “monitor” of “evarch”, gevolgd door een cijfer, dan zijn deze terug te vinden in de bijlage indicatoren (bijlage 1). Hetzelfde geldt voor de verwijzing “analyse”. Die zijn terug te vinden in de bijlage analyses (bijlage 2).

Tot slot is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet en -besluit pas op 1 april 2019 in werking traden. Toch maakt het rapport geen onderscheid tussen de eerste drie en de laatste negen maanden van het jaar. Het hanteert de benamingen en procedures die vanaf 1 april golden en past deze voor de leesbaarheid toe op het gehele jaar. Zo spreken we dus consequent over “aktename” in plaats van bekrachtiging en “toelating” in plaats van “melding”. Deze concepten zijn bij de wijziging van de regelgeving aan mekaar gelijkgesteld, en die lijn trekt het rapport dan ook door.

Het rapport vormt een tweeluik met het rapport “Kenniswinst Archeologie 2019”. Daarin komen de baten van het archeologische traject aan bod, met name de nieuwe inzichten en toegenomen kennis over het menselijke verleden in Vlaanderen⁵.

2 PRO MEMORIE: HET ARCHEOLOGISCH PROCES

2.1 INLEIDING

In het archeologisch proces staat onderzoek centraal. Het Onroerenderfgoeddecreet onderscheidt drie trajecten die dit onderzoek kan volgen. Ofwel is het onderzoek als een verplichting gekoppeld

⁴ De nummers van de indicatoren en analyses zijn niet noodzakelijkerwijs een doorlopende reeks. Sommige nummers verdwenen uit de reeks omdat de indicator of analyse niet meer uitgevoerd is in het kader van deze evaluatie. Omwille van vergelijkbaarheid met voorgaande evaluaties is ervoor gekozen de bestaande nummering aan te houden, en nieuwe analyses of indicatoren achteraan de reeks toe te voegen.

⁵ A. Ervynck, K. Haneca (2019) Kenniswinst Archeologie 2019. Evaluatie van de kenniswinst geboekt uit archeologisch vooronderzoek en opgravingen, gerapporteerd in 2019 en uitgevoerd binnen het kader van het Onroerenderfgoeddecreet. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 141.



aan ruimtelijke ontwikkelingen, ofwel is het van wetenschappelijke aard, ofwel vindt het plaats naar aanleiding van een toevalsvondst.

Het archeologisch onderzoek omvat zowel archeologisch vooronderzoek (zonder of met ingreep in de bodem) als archeologische opgravingen. Voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem en archeologische opgravingen is steeds een vorm van toelating vereist. Bovendien gelden er per traject specifieke rapporteringsverplichtingen via de archeologienota, de nota, het archeologierapport of het eindverslag.

De initiatiefnemers, de erkende archeologen, de vergunningverlenende overheden, het agentschap Onroerend Erfgoed, de erkende onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten, de erkende onroerenderfgoeddepots en de afdeling Handhaving van het departement Omgeving zijn de belangrijkste spelers in het archeologisch proces. Hun rol of opdracht wisselt naargelang het traject dat wordt gevolgd.

2.2 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK BIJ VERGUNNINGSPLICHTIGE INGREPEN IN DE BODEM

In het Onroerenderfgoeddecreet zijn specifieke verplichtingen opgenomen voor de aanvrager van vergunningsplichtige ingrepen in de bodem. Zo is de vergunningsaanvrager in bepaalde gevallen verplicht om een archeologienota toe te voegen aan de omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden.

De verplichting om een archeologienota te laten opmaken hangt af van een aantal drempelcriteria die in artikel 5.4.1 (stedenbouwkundige handelingen) en artikel 5.4.2 (verkavelen van gronden) van het Onroerenderfgoeddecreet bepaald zijn. Er wordt onder meer een onderscheid gemaakt op basis van de perceelsoppervlakte en de ruimtelijke bestemming van de grond. Ook de ligging van het terrein is bepalend: voor percelen in beschermde archeologische sites gelden bijvoorbeeld strengere criteria dan voor percelen die binnen een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris liggen. En voor percelen in een vastgestelde archeologische zone gelden opnieuw strengere criteria dan voor percelen die zich daarbuiten bevinden. Anderzijds worden er ook gebieden vastgesteld waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Indien een vergunningsaanvraag volledig betrekking heeft op zo'n gebied, geldt voor de aanvrager in alle gevallen een vrijstelling en is een archeologienota niet nodig.

De archeologienota is het resultaat van een archeologisch vooronderzoek. Dat maakt een inschatting of er op het terrein archeologisch erfgoed aanwezig is en bepaalt welke maatregelen nodig zijn om daar bij de bouw- of verkavelingswerken op een gepaste manier mee om te gaan. Er is daarbij gekozen om het verstoordersprincipe uit het Verdrag van Valletta toe te passen. Dit betekent dat de initiatiefnemers van ingrepen met bodemimpact de kosten dragen van het noodzakelijk geachte archeologisch onderzoek.

De uitvoering van het archeologisch vooronderzoek ligt in handen van een erkende archeoloog. Het is zijn taak om de mogelijke effecten van de geplande werken op de bodem en het archeologisch potentieel daarvan zo nauwkeurig mogelijk in te schatten. De archeologienota is daar de schriftelijke weerslag van: ze bevat een verslag over de resultaten van het



vooronderzoek, een voorstel over de noodzakelijke maatregelen, en een aanpak daarvan. Het vooronderzoek start altijd met een bureauonderzoek van bestaande bronnen. De erkende archeoloog bestudeert hiertoe de inplantings- en bouwplannen, gaat na of er op het terrein of in de omgeving al archeologische vindplaatsen bekend zijn, of er historische aanwijzingen bestaan, en onderzoekt de landschappelijke ligging van het terrein. Daarna weegt de erkende archeoloog af of er nog bijkomend vooronderzoek op het terrein nodig is. Soms zal er na het bureauonderzoek nog bijkomend vooronderzoek zonder ingreep in de bodem nodig zijn, zoals bv. een landschappelijk bodemonderzoek. En soms zal er na dat vooronderzoek zonder ingreep in de bodem ook nog een vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig zijn met bv. proefsleuven. De resultaten van het vooronderzoek zijn dus afhankelijk van een groot aantal factoren. Voor het ene project volstaat een bureauonderzoek of een landschappelijk bodemonderzoek terwijl in een ander geval wel degelijk proefsleuven aan de orde zijn. Dit is in grote mate het gevolg van het archeologisch potentieel van de ondergrond, dat per geografische locatie sterk kan variëren. De erkende archeoloog meldt de archeologienota ter beoordeling bij het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Voldoet ze, dan volgt een aktename. In het andere geval volgt er geen aktename of gebeurt de aktename onder voorwaarden. Volgt er binnen de voorziene termijn van 15 dagen geen expliciete beslissing, dan is er een stilzwijgende aktename van de archeologienota.

De initiatiefnemer doet er goed aan om de erkende archeoloog zo vroeg mogelijk bij zijn bouw- of verkavelingsproject te betrekken en met hem alle noodzakelijke bodemingrepen te bespreken. Blijft de ingreep beperkt tot een zeer lokale verstoring, dan houdt de erkende archeoloog daar ook rekening mee bij de opmaak van het zgn. programma van maatregelen in de archeologienota. Tijdig overleg met de erkende archeoloog maakt het ook mogelijk om de plannen of de uitvoeringswijze in samenspraak aan te passen zodat de impact op het archeologisch erfgoed en de daaraan gekoppelde kosten zo beperkt mogelijk blijven. Ook is op die manier een betere afstemming mogelijk qua timing tussen de onderzoeken en de uit te voeren werken. Een opgraving kan eventueel gefaseerd gebeuren, afgestemd op de werken, als dat voorzien is in de archeologienota.

Is vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig, dan gaat de regelgeving er in principe van uit dat dit voorafgaand aan de vergunningsaanvraag gebeurt. Op die manier is het voor de opdrachtgever al bij indiening van de vergunningsaanvraag duidelijk of er nog verdere vervolgstappen zoals een opgraving of maatregelen voor behoud in situ noodzakelijk zijn, inclusief de kosten en benodigde tijd daarvoor. Wanneer het echter praktisch onmogelijk of onwenselijk is om het vooronderzoek met ingreep in de bodem voorafgaand aan het indienen van de vergunningsaanvraag te laten uitvoeren, kan de erkende archeoloog dat deel van het vooronderzoek uitstellen en pas uitvoeren nadat de vergunning is aangevraagd of verleend. Hij moet het uitstel steeds motiveren en dat uitstel houdt bovendien een bijkomende administratieve last in, aangezien de erkende archeoloog nadien verplicht is om over de resultaten van dit uitgestelde vooronderzoek een bijkomende nota op te stellen. Ook deze nota moet hij, net als de archeologienota, melden. Het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente heeft opnieuw 15 dagen om akte te nemen van de nota, er geen akte van te nemen of voorwaarden te verbinden aan de aktename. Blijft een tijdige beslissing uit, dan geldt een stilzwijgende aktename voor de nota. Bovendien verlengt de keuze voor dit traject de totale doorlooptijd waardoor de initiatiefnemer langer in het ongewisse blijft over de maatregelen die hij moet nemen bij de



uitvoering van de werken en de wijze waarop hij het archeologisch onderzoek best kan inpassen in de geplande ontwikkeling.

De erkende archeoloog is verder verplicht om over de resultaten van de eventuele archeologische opgraving te rapporteren in een archeologierapport en eindverslag, en dit binnen respectievelijk twee maanden en twee jaar na het beëindigen van het veldwerk.

2.3 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK MET HET OOG OP WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Het archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen omvat een brede waaier van onderzoeken. Het kan gaan om academisch onderzoek op niet-bedreigde sites, waarderend onderzoek om na te gaan of een site al dan niet beschermingswaardig is, of onderzoek dat een initiatiefnemer van bouwwerken proactief laat uitvoeren in een ander kader dan de verplichtingen die volgen uit artikel 5.4.1 of 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet. Verder is het mogelijk dat het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente oordeelt dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is bij toelatingsplichtige handelingen aan beschermde monumenten, cultuurhistorische landschappen en stads- of dorpsgezichten die niet gevat zijn door de decretale drempelcriteria, en voor toelatingsplichtige handelingen aan beschermde archeologische sites. Ook dit onderzoek verloopt via deze procedure.

2.4 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK NA TOEVALSVONDSTEN

Iedereen die, op een ander moment dan bij het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek, een archeologische opgraving of het gebruik van een metaaldetector, een roerend of onroerend goed vindt waarvan hij weet of vermoedt dat het archeologische erfgoedwaarde heeft, is verplicht daarvan binnen drie dagen aangifte te doen bij het agentschap en de vondst en de vindplaats gedurende initieel 10 dagen te beschermen. In de praktijk komt dit voor wanneer de bouwheer of aannemer tijdens graafwerken, waaraan geen archeologisch onderzoek diende vooraf te gaan, onverwacht een archeologisch voorwerp, een bijzondere structuur of een spoor in de bodem aantreft. Het agentschap voert het nodige onderzoek uit, waartoe het de initiële termijn van 10 dagen ook kan verlengen of inkorten, en het draagt ook de kosten ervan. Er ontstaat een recht op schadevergoeding als het onderzoek van de vondst langer dan 30 kalenderdagen duurt.

2.5 TOELATINGSPLICHTEN VOOR DE ERKENDE ARCHEOLOOG

De erkende archeoloog moet voorafgaand aan elk onderzoek dat ingrijpt in de bodem zijn onderzoeksintenties verduidelijken door het aanvragen van een toelating. Hij is dus verplicht om de noodzaak van het onderzoek te motiveren en de manier waarop hij dat wenst uit te voeren. Voor een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, zoals archiefonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek of veldkartering, is geen toelating nodig aangezien het geen vernietiging van, of schade aan, archeologisch erfgoed met zich meebrengt. Vooronderzoek met ingreep in de bodem is gebonden aan een toelating bij Onroerend Erfgoed of de erkende



onroerenderfgoedgemeente. Volstaat de voorgestelde aanpak niet, dan is een weigering mogelijk of kunnen er voorwaarden verbonden worden aan de toelating. Wanneer in het kader van een vergunningsplichtig bouwwerk een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem of een opgraving noodzakelijk is, vormt de archeologienota of nota waarvan akte is genomen daar de toelating toe. Bij opgravingen geldt de randvoorwaarde dat de omgevingsvergunning al verleend moet zijn en dat de vergunde werken overeenstemmen met de werken omschreven in de (archeologie)nota. Het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeente zijn bevoegd voor de aktename. Aangezien de toelating geen beperking kent in geldigheidstermijn, moet de erkende archeoloog het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente op de hoogte brengen wanneer hij het veldwerk van het vooronderzoek of de opgraving start. Dat gebeurt via de melding van aanvang.

Het onderzoek van toevalsvondsten gebeurt integraal door of onder de autoriteit van het agentschap Onroerend Erfgoed, en valt qua uitvoering mee onder de procedure van de toelatingen voor archeologisch onderzoek vanuit wetenschappelijke vraagstellingen.

3 WIJZIGINGEN REGELGEVING SINDE VORIGE EVALUATIE

3.1 INLEIDING

Zowel het Onroerenderfgoeddecreet als het Onroerenderfgoedbesluit ondergingen al in 2018 een aanzienlijke wijziging naar aanleiding van de evaluatie van de volledige regelgeving uit 2017. Deze aanpassingen zijn gekend als de "wijzigingen naar aanleiding van de ex-post evaluatie". De inwerkingtreding daarvan gebeurde echter pas op 1 april 2019. Deze wijzigingen hebben een aanzienlijk effect op de evaluatie van dit werkjaar.

3.2 WIJZIGINGEN AAN HET ONROERENDERFgoedDECREET EN - BESLUIT SINDE 1 JANUARI 2019

3.2.1 Wijzigingen op het vlak van de erkenning als archeoloog

Een eerste ingrijpende wijziging aan de regelgeving betrof de erkenning van archeologen. In de eerste periode na de opstart van de nieuwe archeologieregelgeving dreigde een tekort aan erkende archeologen en ontstonden er wachttijden voor de opmaak van archeologienota's. Uit vrees dat dit dreigende tekort zou leiden tot ernstige vertragingen bij ontwikkelingsprojecten, ontstond de vraag om meer archeologen toegang te geven tot de erkenning. Daarnaast dook regelmatig de bedenking op dat erkende archeologen die enkel vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitvoerden, toch moesten beschikken over veldervaring (opgravingservaring) terwijl ze geen veldwerk uitvoerden. Dit leidde bij de wijziging van de regelgeving tot een **differentiatie van de erkenning als archeoloog** in twee types: een erkende archeoloog type 1 en type 2, naar analogie met erkende bodemsaneringsdeskundigen waar dit onderscheid al langer bestaat.

Een erkende archeoloog **type 1** kan **alle vormen van archeologisch vooronderzoek en opgravingen** uitvoeren. Hij moet voldoen aan dezelfde erkenningscriteria die eerder al golden, met als bijkomende vereiste een opleiding over de Code van Goede Praktijk te volgen

////////////////////////////////////

3.2.2 Wijzigingen op het vlak van verplichtingen

Artikel 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet regelen wanneer de initiatiefnemer een archeologienota moet toevoegen bij zijn aanvraag voor een omgevingsvergunning. In deze artikels kwam een verduidelijking dat de bodemingreep waarmee men rekening moet houden, beperkt is tot de **vergunningsplichtige bodemingrepen**. Ingrepen die niet vergunningsplichtig zijn, moet men niet meerekenen voor het bepalen van het oppervlak van de bodemingreep, ook niet indien zij informatief in de aanvraag zijn opgenomen. In de praktijk gebeurde de toepassing van deze bepalingen al op die manier, maar er bleef onduidelijkheid bestaan. De wijziging loste deze verwarring eenduidig op.

De vrijstellingen op de verplichte opmaak van een archeologienota kregen ook een aanvulling. Voortaan kunnen **erkende onroerendergoedgemeenten**, binnen bepaalde voorwaarden, percelen **vrijstellen** van archeologisch onderzoek. Daartoe maakt de erkende onroerendergoedgemeente een gemeentelijk reglement op waarin ze motiveert, op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten, welke percelen dergelijke vrijstelling krijgen omdat ze met hoge waarschijnlijkheid geen archeologische waarde hebben. De percelen mogen niet liggen in beschermde goederen of in een vastgestelde archeologische zone, en mogen maximaal 5.000m² groot zijn. De opname in het gemeentelijke reglement is gebaseerd op onderzoek naar de archeologische situatie in de betrokken gemeente door een erkende archeoloog. Na goedkeuring door de gemeenteraad, bezorgt de erkende onroerendergoedgemeente het reglement en de bijhorende kaart aan het agentschap dat deze informatie vervolgens publiek maakt via een GIS-laag. Deze nieuwe vrijstellingsmogelijkheid komt sterk overeen met de bestaande “kaart van gebieden waar geen archeologisch erfgoed verwacht wordt” (GGA-kaart), maar ligt in handen van de erkende onroerendergoedgemeenten. In praktijk spreekt men intussen van de “**gemeentelijke GGA-kaart**” en “gemeentelijke GGA-gebieden”.

3.2.3 Wijzigingen op het vlak van procedures

Op procedureel vlak wijzigden zowel de melding van vooronderzoek met ingreep in de bodem als de beoordeling van archeologienota's en nota's.

De melding van vooronderzoek met ingreep in de bodem veranderde in een toelating. Door het karakter van melding moest de erkende archeoloog immers wachten met de start van zijn onderzoek tot het einde van de meldingstermijn, ook al had het agentschap of de erkende onroerendergoedgemeente intussen duidelijk gemaakt dat ze geen bezwaar maakte tegen het voorgestelde onderzoek. Dat leidde tot vertragingen. De behandelingstermijn van 15 dagen bleef behouden, maar door de omvorming naar toelating kan de erkende archeoloog voortaan **dadelijk van start** gaan wanneer de toelating sneller dan 15 dagen verleend is. Valt er geen beslissing binnen de voorziene termijn, dan geldt een stilzwijgende toelating. Het wijzigingsdecreet stelde bestaande meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem gelijk aan toelatingen.

Bij de archeologienota's en nota's wijzigde de procedure van indiening en bekrachtiging naar een meldingsprocedure met aktename. De inspiratie daarvoor is afkomstig van de melding van stedenbouwkundige handelingen uit de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO). De erkende archeoloog meldt voortaan de archeologienota of nota, waarna een termijn van 15 dagen



begint te lopen. Binnen die termijn kan het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente akte nemen van de (archeologie)nota, er geen akte van nemen, of voorwaarden verbinden aan de aktename. Bij uitblijven van een expliciete beslissing geldt een aktename.

Eenzijds betekent dit een verkorting van de proceduretermijn, die immers afneemt van **21 naar 15 dagen**. Anderzijds wijzigt de filosofie achter de beoordeling van archeologienota's en nota's. In plaats van een volledige inhoudelijke beoordeling van elk individueel ingediend document, gaat het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente voortaan na of de gemelde archeologienota in overeenstemming is met de Code van Goede Praktijk. Is dat het geval, dan volgt een aktename. Als het voorgestelde programma van maatregelen in de gemelde archeologienota echter geen adequate omgang met het archeologisch erfgoed garandeert of geen nuttige kenniswinst oplevert, dan neemt het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente geen akte van de melding.

Net zoals bij de meldingen van vooronderzoek en de vervangende toelatingen, stelde het wijzigingsdecreet de bekrachtigingen uit het verleden gelijk aan aktenames: archeologienota's die eerder al bekrachtiging kregen, gelden voortaan als archeologienota's waar akte van genomen is. Op het vlak van beroepsprocedures is voortaan ook beroep mogelijk tegen de aktename, waar dat voorheen enkel kon bij ene negatieve beslissing of bij het opnemen van voorwaarden.

De voorbije jaren lag bij de Vlaamse overheid een sterke focus op de digitalisering van de dienstverlening en bewees het **archeologieportaal** zijn bruikbaarheid. Dit leidde ertoe dat dit digitale loket bij de wijzigingen van de regelgeving als **enige medium** behouden bleef voor de interactie tussen erkende archeoloog en overheid. Tenzij het archeologieportaal niet bereikbaar is omwille van technische redenen, is dit voortaan het exclusieve medium om toelatingen aan te vragen, archeologienota's en nota's te melden, archeologierapporten en eindverslagen in te dienen, projectcodes aan te vragen, enz.

Tot slot gebeurde een uniformisering van de **termijnaanduidingen** doorheen de Onroerenderfgoedregelgeving. Proceduretermijnen die een aanduiding hadden in maanden, kregen een equivalent in dagen. Zo veranderde de indieningstermijn voor een archeologierapport van twee maanden naar 60 dagen. Dit vermijdt de verwarring die ontstaat door de ongelijke duur van de verschillende maanden van het jaar.

3.2.4 Wijzigingen op het vlak van financiering

Het hoofdstuk financiering van de onroerenderfgoedregelgeving kreeg er een nieuw instrument bij: de **premie voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem**. Naar analogie van de bestaande premie voor buitensporige opgravingskosten, dient deze nieuwe premiemogelijkheid de kosten voor vooronderzoek met ingreep in de bodem te milderen voor bepaalde doelgroepen. De begunstigden van de premie zijn particulieren, kleinschalige verenigingen en kleinschalige ondernemingen, voor zover ze geen vastgoedprofessional zijn, geen regelmatige bouwheer, en het project geen sleutel-op-de-deur of koop-op-plan betreft. Ook verkavelingen zijn uitgesloten.

Deze initiatiefnemers kunnen een premie krijgen van 80% van de forfaitair bepaalde kosten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem. De kosten van vooronderzoek zonder ingreep in de



bodem blijven voor eigen rekening. Ze kunnen de premie aanvragen van zodra het vooronderzoek volledig is afgerond, dus desgevallend na de aktenaam van de afsluitende nota, en dit tot 120 dagen na de aktenaam. De factoren bij de forfaitaire berekening en de berekeningsformule maken deel uit van een ministerieel besluit. De principes en procedure zijn omwille van herkenbaarheid en transparantie sterk gelijkend aan die van de premie voor buitensporige opgravingskosten.

Ook de bestaande **premie voor buitensporige opgravingskosten** onderging een wijziging. Het betoelagingspercentage verdubbelde van 40% van de forfaitair bepaalde kost naar **80%**.

3.3 WIJZIGINGEN AAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK SINDS 1 JANUARI 2019

De Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (CGP) is de kwaliteitsnorm voor het archeologisch onderzoek in Vlaanderen. De minister bevoegd voor onroerend erfgoed stelt deze Code vast met een ministerieel besluit. Op 29 maart 2019 keurde de minister **versie 4.0 van de CGP goed**, met inwerkingtreding op 1 april 2019⁶. Deze nieuwe versie **vertaalde de wijzigingen aan erkenningen, procedures en terminologie in de regelgeving door** naar de Code van Goede Praktijk.

Ook het exclusieve verloop van de administratieve procedures via het digitale platform, het archeologieportaal, vergde enkele aanpassingen. De Code was immers nog voorzien op een eventuele alternatieve flow via beveiligde postzending, al kwam deze in de praktijk niet voor. In datzelfde kader verminderden de lasten voor de privacyfiche. Dit document, dat de privacy- en bedrijfsgevoelige gegevens over een archeologisch onderzoek bevat en dat niet publiek beschikbaar wordt gesteld, moest de erkende archeoloog voorheen als afzonderlijk digitaal document opladen. Deze verplichting verviel met versie 4.0 van de Code van Goede Praktijk, op voorwaarde dat de erkende archeoloog alle noodzakelijke gegevens in het archeologieportaal invoert als metadata.

Op meer inhoudelijk-methodologisch vlak beperkten de wijzigingen aan de Code van Goede Praktijk zich tot het gelijktrekken van enkele technische bepalingen bij archeologisch booronderzoek en proefputten in functie van prehistorische artefactensites. Ook kwam er in bepaalde omstandigheden een uitzondering op de regel dat de archeoloog alle archeologische sporen integraal moet opgraven.

⁶ Ministerieel besluit van 29 maart 2019 tot vaststelling van de code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren.



3.4 GEWIJZIGDE INTERPRETATIES OF TOEPASSINGEN VAN DE REGELGEVING SINDS 1 JANUARI 2019

De toepassing van regelgeving vergt soms interpretaties of keuzes in de administratieve praktijk. In 2019 ging dit hoofzakelijk over de omgang met de nieuwe meldings- en aktenameprocedure voor archeologienota's en nota's. Door het karakter als meldingsprocedure en de beperkte behandelingstermijn, opteerden het agentschap en sommige erkende onroerenderfgoedgemeenten ervoor om **geen expliciete aktenames** te doen. Indien een gemelde (archeologie)nota een positieve beoordeling krijgt, volgt geen expliciete beslissing en meldingsakte maar maken ze de (archeologie)nota waarvan akte is genomen publiek beschikbaar op het archeologieportaal. Daarmee is de procedure van "stilzwijgende aktename" de norm, wat dan ook de geest is van een **meldingsprocedure**. Enkel bij gevallen waar geen aktename mogelijk is of de aktename gebeurt onder voorwaarden, krijgen de erkende archeoloog en de initiatiefnemer een gemotiveerde beslissing per beveiligde zending.

Daarnaast besloot het agentschap Onroerend Erfgoed om niet **meer elke gemelde archeologienota en nota te beoordelen**. Enerzijds is een integrale behandeling gezien de grote volumes niet **haalbaar** binnen de gegeven behandelingstermijn van 15 kalenderdagen, Anderzijds kreeg het agentschap de expliciete opdracht om meer in te zetten op het **coachen** en begeleiden van erkende archeologen en minder op individuele dossierbeoordeling. Daardoor verschoof de focus meer naar dit coachende traject, onder meer in de vorm van feedbackgesprekken, en lag er minder nadruk op individuele behandeling van archeologienota's. Het agentschap hanteert **prioriteiten** om te selecteren welke documenten het wel nog behandelt. Dit gebeurt op basis van criteria die een inschatting moeten maken van het risico op aanzienlijk verlies van erfgoedwaarden indien een bepaalde archeologienota onvoldoende kwalitatieve omgang met het archeologisch erfgoed garandeert. Het gaat onder meer om de ligging in beschermd erfgoed of vastgestelde archeologische zones, en projecten met grote omvang, archeologienota's waar eerder geen akte van genomen werd. Daarnaast volgt het agentschap een wisselende groep aan erkende archeologen in functie van feedback en bevat de selectie steeds een steekproef aan willekeurige dossiers.

4 CONTEXT: INVENTARIS, BESCHERMINGEN, ACTOREN

4.1 INLEIDING

Artikel 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet leggen vast wanneer een archeologienota bij een vergunningsaanvraag moet worden toegevoegd. De criteria gaan onder meer uit van de ligging binnen of buiten een beschermde archeologische site, een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris, of een gebied op de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA-kaart). Daardoor hebben deze instrumenten een impact op het aantal archeologienota's en nota's dat opgemaakt moet worden. Hoe meer vastgestelde archeologische zones en beschermde archeologische sites en hoe groter deze zijn, hoe meer archeologienota's en nota's. Uiteraard betekent dit ook: hoe meer kenniswinst het archeologisch onderzoek zal opleveren. Omgekeerd: hoe meer gebieden op de GGA-kaart en hoe groter deze zijn, hoe minder



archeologienota's en nota's. Daarom bespreken we in dit hoofdstuk het aantal en de oppervlakte van deze sites, zones en gebieden, inclusief de evolutie ten opzichte van 2018, als achtergrond bij de latere bespreking van de effecten van de regelgeving.

Ook de actoren vormen een deel van wat we zouden kunnen omschrijven als de context van het archeologische traject. Het aantal erkende archeologen is belangrijk voor de marktcapaciteit, het aantal erkende onroerenderfgoedgemeenten en hun ligging spelen een rol in de te volgen procedure, erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten zeggen iets over de ontwikkeling en uitvoering van lokaal erfgoedbeleid, en het aantal onroerenderfgoeddepots (en hun capaciteit) bepaalt in welke mate eigenaars hun archeologische ensembles kunnen deponeren, indien zij dat wensen. Erkende metaaldetectoristen komen aan bod omwille van hun bijdrage aan de kenniswinst voor het archeologisch erfgoed.

4.2 VASTGESTELDE ARCHEOLOGISCHE ZONES

In 2019 stelde de minister **geen nieuwe archeologische zones** vast en schrapte hij geen bestaande. Daarmee blijft het aantal archeologische zones in de vastgestelde inventaris op 70 liggen (evarch61), goed voor een totaal oppervlak van 9.535 hectare (evarch62). Dat staat gelijk met **0,7% van het oppervlak van het Vlaams Gewest** (dat 1.352.225 hectare bedraagt). Voor een overzicht van de ligging en de aard van de vastgestelde archeologische zones verwijzen we naar het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁷.

4.3 BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES

Afgelopen jaar kregen **twee erfgoedobjecten het statuut van definitief beschermde archeologische site** (indicator monitor16d). Het gaat enerzijds om de Romeinse vicus op plateau De Kommel in Dilsen-Stokkem⁸ en anderzijds om het Eerste Wereldoorlog-slagveld van Bellewaarde Ridge in Ieper⁹. Er vonden geen wijzigingen of opheffingen plaats. Daarmee klokt het totale aantal definitief beschermde archeologische sites eind 2019 af op 43. Wat betreft oppervlak vertegenwoordigen deze twee nieuwe sites samen 38,5 hectare, wat de totale oppervlakte aan definitief beschermde archeologische sites op 1.181 hectare brengt (evarch63). Dit staat voor **0,1% van het Vlaamse grondgebied**. Voorlopige beschermingen gebeurden in 2019 niet. De sites zelf kan men terugvinden op het geoportaal van Onroerend Erfgoed¹⁰.

⁷ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, selecteer bij lagen "vastgestelde inventarissen" en bij legende "archeologische zones".

⁸ <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14857>

⁹ <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14823>

¹⁰ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, selecteer bij lagen "beschermde onroerend erfgoed" en bij legende "archeologische sites".



4.4 KAART MET GEBIEDEN WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED TE VERWACHTEN VALT (GGA)

De vaststelling van de GGA-kaart gebeurt sinds 2017 door de administrateur-generaal van het agentschap Onroerend Erfgoed. Afgelopen jaar vond tweemaal een vaststelling plaats (februari, november). In 2018 was dit drie keer. Het aantal gebieden op de kaart **nam toe met 857 stuks tot 5.742 (+17,5%)**. Deze aanvullingen omvatten in hoofdzaak terreinen waar een archeologienota of nota concludeerde dat er geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig was (74,5% van de nieuwe gebieden). Daarnaast waren er gebieden waar deze conclusie volgde op onderzoek dat nog volgens het Archeologiedecreet verliep (15%), en gebieden waarvoor een lokale archeologische dienst de nodige onderbouwing aanleverde (5%)¹¹. In oppervlakte betekent dit een toename met 1.548 hectare, wat het totaal op 30.278 hectare brengt (+5,4%), goed voor **2,2% van het Vlaamse territorium** (indicator evarch23). Ook hier verwijzen we voor de geografische spreiding naar het geoportaal¹². De nieuwe mogelijkheid voor erkende onroerenderfgoedgemeenten om zelf gebieden vrij te stellen, kende nog geen toepassing in 2019.

4.5 ERKENDE ARCHEOLOGEN

In 2019 verkregen **32 archeologen een erkenning** (indicator evarch01¹³). Bij 17 van hen ging het om natuurlijke personen die een erkenning type 1 kregen. Daarnaast bekwam 1 rechtspersoon dit erkenningstype. 14 natuurlijke personen vroegen succesvol de nieuwe erkenning type 2 aan. Deze nieuwe erkenningen brengen het totale aantal erkende archeologen van 211 (eind 2018) naar 243 (eind 2019).

Daarvan zijn er 201 archeologen type 1 natuurlijk persoon, 28 archeologen type 1 rechtspersoon en 14 archeologen type 2 natuurlijk persoon. Rechtspersonen met een erkenning type 2 zijn er voorlopig nog niet. Bij de erkende rechtspersonen zijn er twee van rechtswege aangeduid: het agentschap Onroerend Erfgoed en de UGent. De vroegere erkenningen van rechtswege voor archeologen in dienst van een gemeente zijn bij de laatste wijziging van de regelgeving omgezet in gewone erkenningen van het type 1. Een overzicht van alle erkende archeologen is te vinden via de online erkenningendatabank op de website van Onroerend Erfgoed¹⁴.

¹¹ Zo leverde de dienst Stadsarcheologie van de Stad Gent ook in 2019 informatie aan voor 44 nieuwe gebieden op de GGA-kaart.

¹² <https://geo.onroenderfgoed.be>, selecteer bij lagen "Gebieden geen archeologie".

¹³ De inhoud van deze indicator wijzigde ten opzichte van de voorgaande jaren door de invoering van de gedifferentieerde erkenning (erkende archeoloog type 1 en type 2).

¹⁴ <https://erkenningen.onroenderfgoed.be>

4.6 ERKENDE ONROENDERFGOEDGEMEENTEN

Het aantal erkende onroenderfgoedgemeenten veranderde niet ten opzichte van 2018 (indicator monitor66). Het aantal blijft daarmee **stabiel op 19**, goed voor 6,3% van de Vlaamse gemeenten. Dat het aantal niet wijzigde, is normaal: het aanvragen van een erkenning als onroenderfgoedgemeente verloopt volgens de lokale beleidscyclus en kan daardoor maar in bepaalde jaren gebeuren. 2019 was een jaar waarin een erkenningsaanvraag niet mogelijk was. De volgende erkenningsmogelijkheid is in 2020. 16 van deze erkende onroenderfgoedgemeenten maken deel uit van een erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddienst, terwijl drie gemeenten hun werking zelfstandig uitbouwen. Een overzicht van de erkende onroenderfgoedgemeenten, inclusief kaart, is terug te vinden op de website van Onroerend Erfgoed¹⁵.

4.7 ERKENDE INTERGEMEENTELIJKE ONROENDERFGOEDDIENSTEN

2019 zag ook het aantal erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten (IOED) niet wijzigen ten opzichte van 2018. Het bleef **stabiel op 25 erkende diensten** (indicator monitor67). Samen ondersteunen die het lokale onroenderfgoedbeleid van 173 Vlaamse gemeenten¹⁶. Het overzicht van de erkende diensten is terug te vinden op de website van Onroerend Erfgoed¹⁷.

4.8 ERKENDE ONROENDERFGOEDDEPOTS

In 2019 verkreeg het depot “**Trezoor**” uit West-Vlaanderen een erkenning. Dit depot bevindt zich in Kortrijk en neemt erfgoedobjecten op uit Kortrijk en de regio zuid-West-Vlaanderen. Het totale aantal erkende onroenderfgoeddepots stijgt daardoor tot 15 (indicator monitor68). Op 1 na hebben deze depots allemaal een publiekrechtelijk statuut. Een overzicht met links naar de depots in kwestie en meer informatie over de depots zelf is online te vinden¹⁸.

4.9 ERKENDE METAALDETECTORISTEN

Ook in 2019 kende het aantal erkende metaaldetectoristen een aanzienlijke groei (indicator evarch03). **1.253 nieuwe erkenningen** werden verleend, waarvan 32 aan erkende archeologen (van rechtswege) en 1.221 via de gewone procedure aan andere detectoristen. Deze stijging ligt hoger dan het voorgaande jaar toen 979 vrijetijdsdetectoristen een erkenning verkregen. Het totale aantal uitgereikte erkenningen bedroeg eind 2019 daarmee 3.798, waarvan 215 erkende

¹⁵ <https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-onroenderfgoedgemeenten>

¹⁶ Hoewel het aantal IOED's niet wijzigde, nam het aantal aangesloten gemeenten toch af met 1 stuk. Dat is het gevolg van de recente gemeentefusies waarbij twee gemeenten die deelnemen aan een IOED fuseerden tot 1 gemeente.

¹⁷ <https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-ioeds>

¹⁸ <https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-onroenderfgoeddepots> en <https://www.depotwijzer.be>



archeologen en **3.583 andere detectoristen**. Dat is een toename met maar liefst 37% en meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2017.

5 HET ARCHEOLOGISCH TRAJECT IN CIJFERS

5.1 INLEIDING

In hoofdstuk 2 staat het archeologisch traject beschreven. De verschillende stappen in dit traject leiden tot acties en producten: archeologienota's, toelatingen, meldingen, aktenames en dergelijke meer. In dit hoofdstuk bieden we de basisgegevens hierover. Die zijn noodzakelijk om verder in het rapport de effecten van het archeologisch traject op verschillende domeinen te kunnen schetsen. De nadruk ligt op aantallen en grote lijnen, en het vertrekpunt zijn individuele indicatoren zoals die in bijlage 1 zijn opgenomen.

5.2 TOELATINGEN VOOR VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

In 2019 vroegen de erkende archeologen 91 toelatingen aan voor vooronderzoek met ingreep in de bodem (evarch27, evarch28, evarch29). 27 daarvan voldeden niet, wat leidde tot **64 verleende toelatingen**. Dat impliceert een goedkeuringsgraad van 70,3%. In 2018 was dit nog 77%. 88 toelatingsaanvragen gebeurden bij Onroerend Erfgoed en drie bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten. Daarmee **daalde het aantal aanvragen** van vooronderzoek met ingreep in de bodem licht ten opzichte van de 100 stuks uit het voorgaande jaar **(-9%), net zoals het aantal verleende toelatingen (-17%)**. Verder in dit rapport blijkt dat de tendens om vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te stellen zich voortzet, wat zich logischerwijs vertaalt in een daling van het aantal toelatingen voor voorafgaand vooronderzoek met ingreep in de bodem.

5.3 ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Centraal in het archeologisch traject staan de archeologienota's en nota's. In 2019 namen het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeenten akte van respectievelijk 2.201 en 726 exemplaren (evarch17). In 2018 waren dat 2.080 archeologienota's en 612 nota's.

Daarmee blijft het aantal **archeologienota's relatief stabiel in vergelijking met 2018 (+5,8%)**. Uit de vorige evaluatie bleek dat 2017 een veel hoger aantal archeologienota's kende dan 2018, namelijk 3.124. Voor de sterke daling in 2018 kon het evaluatierapport toen geen eenduidige verklaring bieden. Intussen is duidelijk dat het jaar 2017 in de evolutie van de voorbije jaren de uitzondering vormde en niet 2018. **Op basis van de huidige inzichten ligt het normale te verwachten volume aan archeologienota's met aktename op ongeveer 2.000 stuks per jaar**. Het uitzonderlijk hogere aantal in 2017 kan verschillende oorzaken hebben:

- In 2016 is een achterstand ontstaan in het opmaken van archeologienota's door de erg grote vraag naar archeologienota's en de moeizame opstart van de vernieuwde



archeologieprocedures. Deze achterstand heeft nog doorgewerkt in 2017 en stuwde het aantal archeologienota's in dat jaar boven het normale aantal;

- Het aantal aanvragen voor omgevingsvergunningen die een archeologienota vereisen, lag mogelijk hoger in 2017. Dit kan het effect zijn van wijzigingen aan de regelgeving ruimtelijke ordening. Uit de vorige evaluaties bleek ook al dat (nakende) veranderingen aan deze regelgeving een effect hebben op het aantal aangevraagde omgevingsvergunningen en de aard van de aangevraagde projecten. Daaruit volgt automatisch een effect op de archeologienota's die verbonden zijn aan dergelijke omgevingsprojecten. Ook het effect van ruimtelijke dynamiek en economische tendensen kan hier een rol bij spelen;
- In 2017 waren de verplichtingen tot opmaken van een archeologienota nog strenger. Intussen verschenen nieuwe vrijstellingen en kregen bepaalde verplichtingen een beperktere invulling;
- Initiatiefnemers zijn na de initiële onduidelijkheden bij de opstart van de nieuwe archeologieregelgeving meer vertrouwd met de criteria die bepalen wanneer een archeologienota nodig is. Daardoor zijn ze ook meer vertrouwd met de mogelijkheden om de omvang van hun projecten te beperken, door ze bewust te verkleinen of in meerdere projecten op te delen, om op die manier uit te komen bij oppervlaktes die vrijgesteld zijn van archeologische verplichtingen;

Bij de nota's zag de evaluatie van 2018 een explosieve groei met factor x2,5 ten opzichte van het jaar ervoor. Deze groei zet zich nog door, maar op een veel bescheidener wijze. **Het aantal nota's met aktename uit 2019 lag 18,6% hoger dan in 2018.** Daarmee is duidelijk dat de uitgestelde vooronderzoeken na het op gang komen ervan in 2018, afgelopen jaar op kruissnelheid kwamen. **Het normale te verwachten volume voor nota's op jaarbasis zal daarmee vermoedelijk op 700-800 uitkomen.** De evaluatie over het jaar 2020 zal dit cijfer moeten bevestigen. In de vorige evaluatie vermeldde we al dat de tijd tussen de aktename van een archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek" en de daadwerkelijke uitvoering daarvan langer bleek te zijn dan initieel verwacht. Dit effect lijkt intussen te stabiliseren: het tijdsverloop tussen beide blijkt uit te komen op een mediaanwaarde van ruim 1 jaar en loopt in een kwart van de gevallen nog op tot 1 jaar en negen maanden (analyse18). Dit onderwerp komt verder nog meer in detail aan bod. De redenen voor dit grote tijdschaat zijn divers: vergunningsaanvragen waarvan de indiening op zich liet wachten, de soms lange proceduretermijn voor de behandeling van vergunningsaanvragen en eventuele beroepen, en de tijd die soms verloopt tussen het verlenen van de vergunning en de effectieve start van de werken (waarmee de start van het verdere vooronderzoek samenhangt).

In totaal hadden de archeologienota's en nota's waarvan akte werd genomen betrekking op 8.561 hectare (evarch21). 1.217 hectare daarvan vormde het onderwerp van een nota, en is daarmee een herneming van oppervlaktes die al deel uitmaakten van een eerdere archeologienota. Dit maakt dat **7.343 hectare "nieuw" terrein** voorwerp was van vooronderzoek in 2019. Dat is een stijging van 389 hectare voor de archeologienota's (+5,6%) en een toename van 109 hectare bij de nota's (+9,8%). 8,1 hectare lag in beschermde archeologische sites (0,1%) en 72,7 hectare in een vastgestelde archeologische zone (1%). Voor de beschermde sites is dat gelijkaardig aan 2018, voor de vastgestelde archeologische zones echter een halvering (respectievelijk 0,1% en 2,2%). Het



grootste oppervlak (7.268 hectare of 99%) lag volledig buiten een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone. Voor de geografische spreiding van de archeologienota's en nota's met aktename verwijzen we naar het geoportaal van Onroerend Erfgoed¹⁹ en figuren 9 en 11 van het rapport "Kenniswinst Archeologie 2019".

Uitgedrukt in aantallen lagen 20 van de archeologienota's en nota's met aktename (0,7%) binnen een beschermde archeologische site en 328 stuks (11,2%) binnen een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris (evarch19). Deze verhouding is vergelijkbaar met de drie voorgaande jaren.

Niet alleen de aktename is van belang bij de archeologienota's en nota's, maar ook de gevallen waarin geen aktename gebeurde of de aktename gebeurde onder voorwaarden. Daarom vertrekken we vanuit het aantal gemelde archeologienota's en nota's en gaan we nader in op de beslissingen die erover genomen werden.

In 2019 meldden de erkende archeologen respectievelijk 2.748 archeologienota's en 849 nota's (evarch17). Bij **2.201 archeologienota's** (80,1%) en **726 nota's** (85,5%) volgde na beoordeling door het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente een aktename, al dan niet onder voorwaarden. Wat betreft de archeologienota's betekent dit een stijging van het aanvaardingspercentage met 5,7% ten opzichte van het voorgaande jaar. Bij de nota's is dit een toename met 7%. **Het globale percentage dat geen aktename verkreeg, ligt daarmee op 19,9% voor de archeologienota's en 14,5% voor de nota's.** De significante vooruitgang ten opzichte van de voorgaande jaren is te verklaren door de overgang van de bekrachtiging naar de aktename en de verschuiving van individuele dossierbeoordeling naar coaching. Het agentschap beoordeelt daardoor namelijk niet meer elke individuele archeologienota of nota. Globaal genomen **behandelde Onroerend Erfgoed vanaf april 2019 nog ongeveer 61,6% van de gemelde archeologienota's en nota's.** De andere dossiers vielen niet binnen de prioriteringscriteria die het agentschap hanteert, en verkregen daarmee een stilzwijgende aktename. Ook indien een behandelde archeologienota of nota voldeed aan de vereisten, volgde geen expliciete aktename. Het onderscheid tussen expliciete aktenames en stilzwijgende aktenames is daardoor niet meer relevant voor deze evaluatie. Het voorgaande geldt enkel voor het agentschap: de erkende onroerenderfgoedgemeente behandelen nog wel quasi elke gemelde (archeologie)nota en opteren soms voor een expliciete aktename.

Het aktenamepercentage op het niveau van de erkende archeologen en het onderscheid tussen het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeenten komen nader aan bod in hoofdstukken 6 en 7.

Bij de beoordeling van archeologienota's en nota's hanteren zowel het agentschap Onroerend Erfgoed als de erkende onroerenderfgoedgemeenten sinds 1 april 2019 volgende decretaal vastgelegde beoordelingscriteria:

¹⁹ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, laag "archeologienota's en nota's"



1. Als de gemelde archeologienota of nota in overeenstemming is met de Code van Goede Praktijk, neemt het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente er akte van.
2. Als het voorgestelde programma van maatregelen in de gemelde archeologienota of nota geen adequate omgang met het archeologisch erfgoed garandeert of geen nuttige kenniswinst oplevert, neemt het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente er geen akte van.

In bepaalde gevallen verbinden het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente ook voorwaarden aan de aktename van archeologienota's en nota's. Dat gebeurde in 2019 bij de archeologienota's bij 3,6% van de aktenames en bij de nota's in 2,9%. In vergelijking met het voorgaande jaar daalde het aandeel aktenames onder voorwaarden bij de archeologienota's aanzienlijk (7,5% in 2018) en steeg het licht bij de nota's (2% in 2018).

Het aantal archeologienota's met **beperkte samenstelling** die een aktename verkregen, klokte in 2019 af op 169 stuks van de 2.201. Dat is **7,7%** van alle archeologienota's met aktename, wat een daling is ten opzichte van de 8,6% uit het voorgaande jaar (evarch59). Het percentage binnen deze groep dat geen aktename verkreeg, bedroeg 8,6% (16 op 185), wat dan weer een aanzienlijke verbetering is. In 2018 kwam het percentage dat geen aktename verkreeg voor deze groep namelijk nog op 16%. Terzijde: het aandeel archeologienota's met beperkte samenstelling dat geen aktename verkreeg, ligt ook aanzienlijk lager dan het globale percentage bij de archeologienota's als gehele groep (zowel beperkte samenstelling als volledige samenstelling), dat 19,9% bedraagt. Aangezien de beperkte samenstelling bedoeld is voor die gevallen waar het evident is dat geen verdere maatregelen aan de orde zijn, lijkt het logisch dat deze minder aanleiding geven om er geen akte van te nemen.

5.4 ARCHEOLOGIERAPPORTEN

Na een opgraving of een vooronderzoek met ingreep in de bodem vanuit wetenschappelijke vraagstellingen stelt de erkende archeoloog een archeologierapport op, dat hij indient bij Onroerend Erfgoed. Een dergelijk archeologierapport is een eerste voorlopig verslag over het uitgevoerde veldwerk. In 2019 ontving het agentschap 260 van deze documenten (evarch32). **201 daarvan volgden uit opgravingen in het kader van vergunningsplichtige ingrepen**, 44 uit vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en 15 op basis van onderzoek na een toevalsvondst door het agentschap. Zoals al vermeld in hoofdstuk 2 zijn de onderzoeken met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen niet gelijk te stellen met academisch onderzoek. In praktijk gaat het vooral om vooronderzoek of opgravingen in het kader van toelatingsplichtige handelingen aan beschermd erfgoed of bepaalde overgangssituaties vanuit de vroegere regelgeving.

De cijfers voor 2019 betekenen een **aanzienlijke toename** ten opzichte van 2018 wat betreft het aantal ingediende archeologierapporten (+51,1%). Toen dienden erkende archeologen er 172 in. Het gros van deze stijging is voor rekening van opgravingen in het kader van vergunningsplichtige handelingen (+79, hetzij +64,7%). Dit toont dat het aantal opgravingen dat volgt uit een



archeologienota of nota, na de zichtbare opstart van deze onderzoeksfase in 2018, **blijft toenemen** en dat minstens het veldwerk ervan afgerond is. Het vertragingseffect van de graduele uitrol van het archeologietraject, met eerst de vooronderzoeken en pas later de opgravingen, is daarmee aan het verdwijnen. In de toekomst valt nog een verdere stijging te verwachten tot het plateau op kruissnelheid bereikt is.

In totaal hadden deze archeologierapporten betrekking op een onderzocht oppervlak van 452,1 hectare (evarch33). 126,2 hectare daarvan betrof vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen vanuit wetenschappelijke vraagstellingen, inclusief onderzoek na toevalsvondsten. Het overgrote deel, **326 hectare**, kaderde in een verplicht uit te voeren opgraving bij **vergunningsplichtige handelingen**. Dit is een toename met een factor x2,8 ten opzichte van 2018 (146,7 hectare in totaal), terwijl het aantal slechts toenam met iets minder dan twee derde. Eén dossier, een archeologisch onderzoek langs een lijntracé in Oost-Vlaanderen met 45 zones aan opgravingen en werfbegeleidingen, had een oppervlak van maar liefst 96,6 hectare en vertekent daarmee de cijfers sterk. Laten we dit project buiten beschouwing, dan is de globale stijging in onderzocht oppervlak bescheidener, maar nog steeds een **verdubbeling**. Het gemiddelde oppervlak, exclusief dit uitzonderlijke dossier, nam licht toe van 0,95 hectare naar 1,14 hectare. Hier speelt mogelijk de gefaseerde uitrol van het archeologietraject, waarbij het voorgaande jaar vooral bij kleinere opgravingen het veldwerk afgerond was en daar afgelopen jaar meer grotere opgravingen bijkwamen die vaak wat langer duren. Ook bij de onderzoeken in het kader van wetenschappelijke vraagstellingen is er een sterke vertekening. Twee vooronderzoeken van niet minder dan 59 en 30,6 hectare trekken het totale onderzochte oppervlak sterk op. Het ene vooronderzoek kaderde in de opmaak van een beheersplan voor een beschermd cultuurhistorisch landschap en het andere betrof een waarderingsonderzoek in functie van een bescherming als archeologische site. Zonder die onderzoeken klokt het totaal af op 36,6 hectare, wat in de lijn ligt van het voorgaande jaar. Ook het gemiddelde oppervlak is dan quasi gelijk (0,64 hectare in 2019 versus 0,60 hectare in 2018).

5.5 EINDVERSLAGEN

Na beëindiging van de verwerking van het opgegraven materiaal en de opgemaakte onderzoeksdocumenten, stelt de erkende archeoloog een eindverslag op. Daarin staat de volledige verslaggeving over het archeologisch onderzoek en de beantwoording van de onderzoeksvragen. De maximale termijn voor het indienen van dit verslag bedraagt twee jaar na het beëindigen van de opgraving. Zoals voorspeld in de evaluatie over het voorgaande jaar, zien we **in 2019 het aantal eindverslagen voor het eerst in grotere aantallen verschijnen, met 112 stuks** (evarch35). 86 daarvan (76,8%) volgen op een opgraving in het kader van vergunningsplichtige ingrepen. Dit is **ruim vijf maal zo veel** als in 2018. Voor vooronderzoeken en opgravingen in het kader van wetenschappelijke vraagstellingen dienden de erkende archeologen 26 eindverslagen in, wat een verdubbeling betekent. Zes daarvan volgden uit onderzoek na een toevalsvondst, 15 uit andere opgravingen en vijf uit vooronderzoek. Ruim 90% van de eindverslagen was binnen de termijn van twee jaar ingediend. De termijnoverschrijding bij de andere bedroeg gemiddeld drie maanden.



Het aantal eindverslagen zegt evenwel niets over het aantal opgravingen dat in uitvoering was in 2019: de erkende archeoloog heeft immers twee jaar om het eindverslag in te dienen, dus doet zich ook hier nog steeds een vertragingseffect voor. De stijging van het aantal archeologierapporten (zie hoofdstuk 5.4) is dan ook een voorbode van een stijging in het aantal eindverslagen in het komende jaar. De geografische spreiding van de eindverslagen is beschikbaar via het geoportaal van Onroerend Erfgoed²⁰.

5.6 TOELATINGEN ONDERZOEK VANUIT WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen is een toelating vanwege Onroerend Erfgoed nodig. In 2019 vroegen erkende archeologen 91 van dergelijke toelatingen aan (evarch37, evarch38). Tien van de aanvragen voldeden niet, **81 kregen een positief antwoord**. Deze cijfers liggen perfect in lijn met het voorgaande jaar. Van de verleende toelatingen dienden 17 voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en 64 voor een opgraving, waarvan 26 voor onderzoek na een toevalsvondst²¹ of ander onderzoek door het agentschap Onroerend Erfgoed. In vergelijking met het voorgaande jaar is er een lichte daling bij de toelatingen voor opgravingen, die quasi geheel op het conto komt van een lager aantal onderzoeken na toevalsvondsten, en een lichte toename bij de vooronderzoeken. De toelatingen geven vooral de intentie aan om een bepaald onderzoek te ondernemen: men is immers niet verplicht om de toelating daadwerkelijk uit te voeren. Het is pas op het moment van aanvang van het veldwerk dat blijkt welke toelatingen effectief uitvoering zullen krijgen.

5.7 TOEVALSVONDSTEN

Wanneer iemand buiten de context van een archeologisch onderzoek per toeval archeologische artefacten of een archeologische site vindt, moet hij dit melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Dit gebeurde 97 maal in 2019 (monitor40). Van die 97 meldingen **leidden er 17 (17,5%) tot een opgraving** (evarch12). Zowel het aantal meldingen als het aandeel daarvan dat tot een onderzoek leidt, daalt ten opzicht van 2018 met respectievelijk 16,3% en 50%. Vooral bij het aandeel meldingen waar een onderzoek uit volgt is de daling significant. Die is enerzijds het gevolg van de relevantie van de meldingen en anderzijds van een meer selectieve inschatting van het potentieel op kenniswinst die het agentschap bij elk melding uitvoert.

Naast de 17 opgravingen bleef bij 35 gemelde toevalsvondsten het onderzoek beperkt tot een registratie zonder verdere bodemingreep. Bij 21 daarvan was behoud in situ mogelijk, en tien vondsten bleken geen of onvoldoende archeologische relevantie te hebben. De resterende vondsten konden niet onderzocht worden doordat ze bv. niet meer aanwezig waren bij

²⁰ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, laag "eindverslagen archeologie"

²¹ Artikel 5.5.4 van het Onroerenderfgoedbesluit bepaalt expliciet dat voor onderzoek na een toevalsvondst een onmiddellijke toelating met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen geldt, zonder de aanvraagprocedure daarvoor te moeten doorlopen. Toevalsvondsten zijn dus een deel van het traject voor wetenschappelijke vraagstellingen en krijgen ook een toelating. Ze leiden ook tot een archeologierapport en eindverslag.



terreininspectie of ontoegankelijk waren (bv. door ernstige bodemverontreiniging). Net als de voorgaande jaren lag het zwaartepunt bij de geografische spreiding in de provincie West-Vlaanderen (acht van de 17 opgravingen) door de vele meldingen van resten uit WO-I. In de provincie Antwerpen gebeurden vijf onderzoeken, in Vlaams-Brabant drie, en Limburg sluit de reeks met slechts 1 opgraving na een gemelde toevalsvondst. In Oost-Vlaanderen gebeurde afgelopen jaar geen enkele vondstmelding die aanleiding gaf tot een opgraving. Van de 17 opgravingen gebeurden er vijf volledig door Onroerend Erfgoed zelf. In tien gevallen kreeg het agentschap ondersteuning van een archeologisch bureau door middel van uitbesteding en twee onderzoeken gebeurden door een archeologische partner met eigen middelen.

6 EFFECTEN OP ACTOREN

6.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft de effecten van de archeologieregelgeving op de diverse betrokken actoren. Meer bepaald gaat het over erkende archeologen, erkende onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED), erkende metaaldetectoristen en erkende onroerenderfgoeddepots. Het agentschap Onroerend Erfgoed komt niet afzonderlijk aan bod: de evaluatie van de regelgeving is geen werklasmeting van het agentschap. De nadere analyses over beoordelingen, herhaalde meldingen, toevalsvondsten en dergelijke meer die in dit rapport voorkomen, bieden alvast enig inzicht in de effecten van de werking van het agentschap op de verschillende actoren en het archeologisch traject. De analyses in dit deel gaan over werklasm, activiteitsgraad, efficiëntie van procedures uit de regelgeving en de manier waarop actoren met die procedures omgaan.

6.2 EFFECTEN OP ERKENDE ARCHEOLOGEN

6.2.1 Marktomvang en activiteitsgraad

Zoals vermeld in hoofdstuk 4 steeg het aantal erkende archeologen (natuurlijk persoon) in 2019 van 184 naar 215. Dat is een toename van 17%. Het totale aantal archeologienota's en nota's met aktename nam toe van 2.692 naar 2.927 (+8,7%). Als absoluut gemiddelde komt de verhouding tussen het aantal documenten met aktename (de "productie") en het aantal erkende archeologen natuurlijk persoon (de "producenten") doorheen het afgelopen jaar op 13,6 (in 2018 was dat 14,6, in 2017 20,1 en in 2016 14,5). Dit komt verder in detail aan bod, met nuancering.

Bij de opgravingen bleef het aantal ongeveer gelijk: in totaal startte het veldwerk van 266 opgravingen, tegenover 251 in het voorgaande jaar (evarch44). 17 daarvan volgden uit een toevalsvondst. De 249 andere resulteren uit een archeologienota of nota, of verliepen via de procedure van de wetenschappelijke vraagstellingen voor bv. opgravingen bij niet vergunningsplichtige handelingen aan beschermd erfgoed. **Dit betekent dat de werklasm voor opgravingen stabiliseerde, maar wel verschoof naar opgravingen die volgen uit een archeologienota of nota.**

Naast de vraag naar archeologisch onderzoek vanuit het Onroerenderfgoeddecreet **is de uitvoering van de vroegere regelgeving, het Archeologiedecreet, bijna stilgevallen.** Het



aantal vergunde prospecties met ingreep in de bodem (vergelijkbaar met toelatingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem) was in 2018 al gedaald tot een erg laag peil van 24 vergunde prospecties. Dit aantal nam in 2019 nog verder af tot 16. Dat wijst erop dat de uitvoering van vooronderzoeken volgens de vroegere regelgeving quasi ten einde is gelopen (indicator monitor24). Ook bij de vergunde opgravingen die nog verlopen volgens het Archeologiedecreet (indicator monitor25) gebeurde een verdere daling en is het einde in zicht. Waar er in 2018 nog 36 opgravingen een vergunning kregen, nam dit in 2019 verder af tot 14 vergunningen. De personen en bedrijven die nu de archeologienota's en nota's opstellen en de opgravingen uitvoeren, zijn grotendeels dezelfde als degenen die vroeger de prospecties en opgravingen uitvoerden volgens de oude regelgeving. **We merken dat in 2019 de impact van het Archeologiedecreet op de werklust voor erkende archeologen quasi verdwenen is.**

We zien dus enerzijds een beperkte stijging van het aantal archeologienota's en nota's en een lichte toename aan gestarte opgravingen in het kader van ontwikkelingen, en anderzijds een toename aan erkende archeologen een daling van de impact van de vroegere regelgeving.

De eerder geschetste gemiddelde activiteitsgraad op de archeologische markt kent grote variaties binnen de groep van erkende archeologen. In de eerste plaats kijken we naar de fase van het vooronderzoek (analyse19, analyse20). Een eerste vaststelling is dat in 2019 **111 van de 215 erkende archeologen (natuurlijk persoon) archeologienota's en nota's meldden (51,6%)**. Dat betekent dat bijna de helft van de erkende archeologen niet zichtbaar is, iets meer dan in het voorgaande werkjaar (+3,4% niet zichtbare natuurlijke personen). Daaruit mag men echter niet afleiden dat deze personen niet betrokken zijn bij het opstellen van archeologienota's: de telling gebeurt op het niveau van de melding daarvan. De regelgeving zegt namelijk dat de erkende archeoloog de archeologienota meldt. Daarmee neemt de erkende archeoloog dus de verantwoordelijkheid voor de inhoud en kwaliteit van het gemelde document en het onderzoek dat eraan voorafging. Uiteraard zijn er veel meer personen betrokken bij het opstellen van die documenten: assistent-archeologen, (assistent-)aardkundigen, historici, specialisten, maar ook erkende archeologen die op dat moment de rol van veldwerkleider op zich nemen. Deze rollen zijn nader beschreven in de Code van Goede Praktijk. Deze cijfers bevestigen dat er **nog steeds ruimschoots voldoende erkende archeologen voorhanden** zijn maar dat die in praktijk niet allemaal deze rol opnemen, wat ook geen verplichting is.

Uit de analyse blijkt dat een groot deel van de 111 actieve erkende archeologen, namelijk 57 personen (51,3%), instaat voor een relatief beperkt aantal (archeologie)nota's waarvan akte is genomen: tussen 1 en tien stuks per persoon (analyse19). Een volgende groep van 15 personen (13,5%) is goed voor 11 tot 20 documenten. Bijna 65% van de erkende archeologen nam in 2019 dus de verantwoordelijkheid voor 1 tot 20 archeologienota's en nota's met aktename. In het midden van het spectrum bevinden zich 34 erkende archeologen (30,6% van degenen die meldingen deden) die tussen 21 en 100 documenten met aktename realiseerden. Tot slot is er een kleine groep van vijf personen (4,5%) die goed is voor meer dan 100 archeologienota's en nota's met aktename per jaar. In vergelijking met het voorgaande werkjaar zien we dat het **aandeel van de groep archeologen die stond voor 1 tot 20 (archeologie)nota's met aktename toegenomen is met 4,8%, met een nadruk op de groep die tussen 1 en tien documenten genereerde**. Het toegenomen aantal erkende archeologen dat archeologienota's en nota's meldde, vertaalt zich dus vooral in de eerste categorie. Een gelijkaardige verschuiving deed zich ook al in 2018 voor.



Van de erkende rechtspersonen waren er 23 die archeologierapporten indienden en dus het veldwerk van een opgraving kort voordien afrondden (analyse31). Ongeveer twee op de drie rechtspersonen (65,2%) maakten 1 tot tien archeologierapporten. Zeven rechtspersonen (30,4%) stonden voor 13 tot 21 documenten, en 1 rechtspersoon nam 36 archeologierapporten voor zijn rekening (4,3%). **Daaruit blijkt dat de meeste rechtspersonen elk een relatief beperkt aantal opgravingen voor hun rekening namen.** Bovendien is duidelijk dat de meeste rechtspersonen zich niet beperken tot vooronderzoek maar ook actief zijn op de opgravingsmarkt. Bij de natuurlijke personen die als zelfstandige werken of buiten een overheidsdienst is dat veel minder het geval.

6.2.2 Toezicht en kwaliteitscontrole

De kwaliteitscontrole op het archeologisch onderzoek gebeurt op twee manieren: enerzijds door het beoordelen van toelatingsaanvragen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem, en de aktename van archeologienota's en nota's (individuele dossiers), en anderzijds door monitoring van en toezicht op de erkenning van de archeoloog (globale werking). Het eerste is een preventieve kwaliteitscontrole: nagaan of de voorgestelde handelingen conform zijn aan de regelgeving en de Code van Goede Praktijk. Het tweede is een curatieve actie: verifiëren of de uitgevoerde handelingen correct en kwalitatief verlopen zijn. Dat laatste gebeurt door terreinbezoeken, opvolgen van de erkenningsvoorwaarden, nalezen van documenten zoals archeologierapporten en eindverslagen, enz.

Indien er tekortkomingen blijken op het vlak van kwaliteit volgt in de eerste situatie een weigering of gebeurt er geen aktename. In de tweede situatie zijn er formele processen voorhanden, maar ook informele procedures. Op formeel vlak kan een evaluatie van de erkenning gebeuren, indien nodig gevolgd door een schorsing en mogelijk zelfs een intrekking van de erkenning. Andere instrumenten zijn de raadgeving en de aanmaning. Dat zijn vormen van zogenaamde "zachte" handhaving. Een raadgeving is een bericht aan de erkende archeoloog dat hij dreigt een inbreuk te plegen als hij bepaalde handelingen zou uitvoeren en waarschuwt de betrokkene daarvoor. Een aanmaning kan gebeuren nadat een handeling heeft plaatsgevonden die een misdrijf is volgens de regelgeving. Een dergelijke aanmaning wijst de betrokkene op het gebeurde misdrijf en verzoekt om de handeling stop te zetten, te herstellen of in de toekomst niet meer te herhalen. Dit is evenwel niet te verwarren met een proces-verbaal. Het agentschap Onroerend Erfgoed zet in eerste instantie bij voorkeur in op de informele procedures. Dat krijgt vorm in coaching en feedbackgesprekken. Bij dergelijk gesprek krijgt de erkende archeoloog feedback over zijn werking en kwaliteit met enerzijds aandachtspunten die verbetering vergen en anderzijds sterke punten. De erkende archeoloog bepaalt dan zelf welke aspecten hij ter harte neemt en hoe hij die integreert in zijn werking. Deze manier van werken is vooral bedoeld om de erkende archeoloog te voorzien van alle informatie die hij nodig heeft om zelf de kwaliteitsborging binnen zijn organisatie vorm te geven en te garanderen.

In 2019 lag het **weigeringspercentage van toelatingsaanvragen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem op 29,7%**. Dat is 6,7% hoger dan het jaar voordien. Maar gezien het lage aantal van dergelijke dossiers op jaarbasis, kan het weigeringspercentage sterk fluctueren naarmate er een beperkt aantal aanvragen al dan niet goedkeuring krijgt. Bij de **archeologienota's bedroeg dit 19,9% en bij de nota's 14,5%**. Dat is een **sterke daling** ten



opzichte van het voorgaande werkjaar. Omgekeerd geformuleerd nam de aanvaardingsgraad van archeologienota's en nota's dus sterk toe tot respectievelijk 80,1% en 85,5%. Dit gegeven kwam ook al aan bod in hoofdstuk 5. Daar vermeldden we dat het agentschap Onroerend Erfgoed niet meer elke individuele archeologienota en nota beoordeelt, en dat dit leidt tot een gestegen aanvaardingspercentage. Een aantal dossiers dat voorheen wel behandeld werd en op een weigering stuitte, stroomt nu direct door naar een (stilzwijgende) aktename.

Van de groep archeologen die vijf of minder (archeologie)nota's meldde, slaagde twee derde erin om daar steeds een aktename voor te krijgen (analyse21). Maar deze groep vertekent de globale cijfers. Houden we enkel rekening met erkende archeologen die meer dan vijf documenten meldden, dan zien we dat 37,7% van deze erkende archeologen (natuurlijk persoon) een aktename verkreeg voor negen van elke tien documenten die ze meldden of meer. 26% van deze archeologen heeft een aktenamepercentage van 80 tot 90% en 22,1% slaagt in 70 tot 80% van de gevallen. Daarmee behaalt 85,8% van de erkende archeologen die meer dan vijf documenten meldden een aktenamepercentage van 70% of meer. Niemand van deze groep bevindt zich onder de 50%. In vergelijking met 2018 zien we vooral een grotere groep archeologen die in 80% of meer van hun gemelde documenten een aktename verkrijgen. Bondig kunnen we dus stellen dat niet enkel het globale aktenamepercentage toenam, maar ook het aktenamepercentage per erkende archeoloog – natuurlijk persoon. Ook hier speelt het effect van de overgang naar de aktenameprocedure een rol.

Doen we dezelfde oefening voor de erkende rechtspersonen (waarbij we 1 rechtspersoon buiten beschouwing laten omdat deze maar 1 archeologienota meldde), dan blijkt dat 40,9% daarvan een aktenamepercentage van 90% of meer behaalde. 27,3% van deze groep rechtspersonen kwam op een succesgraad van 80% of meer en 13,6% landde op 70% of meer. Daarmee kreeg 81,8% van de erkende rechtspersonen een aktename in 70% of meer van hun gemelde (archeologie)nota's. Van de resterende vier rechtspersonen zaten er drie net onder die 70% en een rechtspersoon kwam op een aktenamepercentage van 66,1%. Een vergelijking met het voorgaande werkjaar is niet mogelijk, aangezien het toen bij nog te veel archeologienota's onduidelijk was of de archeoloog ze op persoonlijke naam, dan wel namens de rechtspersoon meldde.

In 2019 voerde het agentschap **geen formele evaluaties** uit van erkende archeologen (evarch08, evarch09). Logischerwijs gebeurden er ook **geen schorsingen of intrekkingen** (evarch10, evarch11). In het kader van zachte handhaving verstuurde het agentschap 1 raadgeving en negen aanmaningen. Het ging onder meer om het niet melden van de aanvang, het niet naleven van de Code van Goede Praktijk en het niet correct uitvoeren van het programma van maatregelen uit de archeologienota.

Onroerend Erfgoed legde in 2019 vooral een sterke focus op feedbackgesprekken. Zoals vermeld dienen deze om aan de erkende archeoloog inzicht te bieden in de sterktes en de verbeterpunten bij de kwaliteit van de uitgevoerde onderzoeken, en dit op het niveau van de gehele werking. Deze gesprekken focussen op structurele aspecten en niet op individuele dossiers. Het agentschap voerde feedbackgesprekken met 21 erkende archeologen, allemaal rechtspersonen. Dit gebeurde op vraag van de sector. Een aantal aspecten kwam bij zowat elk van die gesprekken naar boven. Het ging onder meer om de zogenaamde "administratieve indiening", het interne kwaliteitsborgingssysteem bij de erkende archeologen, de gebruikte databanken, de communicatie tussen overheid en sector en de communicatie over archeologie in het algemeen,



de gepercipieerde variabiliteit in de beoordeling van archeologienota's, en de samenwerking met consultants.

Een laatste aspect met betrekking tot toezicht en kwaliteitscontrole is het aantal pogingen dat een erkende archeoloog moet ondernemen om een aktename te bekomen (analyse16). Wanneer een gemelde archeologienota geen aktename krijgt, dan past de erkende archeoloog veelal de archeologienota aan en meldt hij deze opnieuw. Soms gebeurt het dat ook deze aangepaste versie niet voldoet en volgt opnieuw geen aktename, waardoor de erkende archeoloog een derde versie meldt. Op die manier zijn er twee of meer archeologienota's voor eenzelfde onderwerp of project. Dit heeft een effect op het aktenamepercentage van de desbetreffende erkende archeoloog: herhaalde beslissingen om geen akte te nemen, leiden immers tot een lager percentage. Dit biedt een verdere nuancering van de eerdere cijfers hierover.

Bij de archeologienota's kreeg 76,5% van de gemelde documenten direct een aktename. Dat is bijna 7% meer dan vorig jaar. 16,5% kreeg pas aktename na een hernieuwde en dus tweede melding. In vergelijking met 2018 stijgt dus vooral het aantal archeologienota's dat direct een aktename verkrijgt en daalt het aantal dat daar een nieuwe melding voor moet ondernemen. Ook hier beïnvloedt de overgang naar de aktenameprocedure deze evolutie. Meer dan negen van de tien gemelde archeologienota's kreeg dus direct een aktename of na hoogstens één hernieuwde melding. 5,2% van de archeologienota's verkreeg pas na twee negatieve beslissingen een aktename en bij 1,8% (40 stuks) waren er zelfs drie of uitzonderlijk vier negatieve beslissingen. Dit ligt in lijn met het voorgaande jaar.

Bij de nota's liggen de verhoudingen nog beter. **Bij 85% van de nota's volgde namelijk direct een aktename op de melding. In 12,3% gebeurde dat na de tweede melding.** Daarmee verkreeg 97,3% van de nota's een aktename na de eerste of tweede melding. Dat is licht beter dan in 2018 (94,7%), maar betekent vooral een verschuiving naar de categorie die direct aktename verkrijgt. 18 nota's verkregen aktename na twee negatieve beoordeling (2,5%) en twee stuks pas na drie negatieve beslissingen (0,3%).

6.3 EFFECTEN OP ERKENDE ONROERENDERFGOEDGEMEENTEN EN INTERGEMEENTELIJKE ONROERENDERFGOEDDIENSTEN

De erkende onroerendergoedgemeenten krijgen in het Onroerendergoeddecreet een aantal bevoegdheden toegewezen. Wat betreft archeologisch erfgoed gaat het onder meer om het behandelen van toelatingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem, archeologienota's en nota's. Van de 91 toelatingsaanvragen voor vooronderzoek kwamen er drie bij de erkende onroerendergoedgemeenten terecht (evarch27). Dat is 3,3%, wat een halvering ten opzichte van het voorgaande jaar inhoudt. Door de lage absolute aantallen is dit percentage echter weinigzeggend. Bij de archeologienota's gaat het om 154 stuks op 2.748 (5,6%) en bij de nota's om 49 van de 849 (5,7%) (evarch17). In absolute aantallen betekent dit een **toename van het behandelde dossiervolume bij de erkende onroerendergoedgemeenten met 11%** ten opzichte van 2018. **In totaal behandelden de erkende gemeenten dus 206 archeologie-**



gerelateerde dossiers²². Globaal genomen is dat net geen 11 dossiers per gemeente over 2019. **Dat is 5,6% van het totaal, wat een iets groter aandeel is dan in 2018 (5,1%).**

Binnen dat globale gemiddelde bestaan er grote verschillen (analyse22). Die komen door een andere ruimtelijke dynamiek binnen de verschillende gemeenten en door het verschil in omvang van de gemeenten.

Wat betreft behandeling van archeologienota's en nota's is de **stad Leuven net als vorig jaar koploper met 30 dossiers, opnieuw gevolgd door Turnhout met 24 stuks**. Dit impliceert ruim twee dossiers per maand. Kort erachter volgen Brecht met 18 (archeologie)nota's en Rotselaar met 17 stuks. Beerse, Kasterlee, Koksijde, Kontich en Rijkevorsel namen elk tussen tien en 15 dossiers voor hun rekening. Beernem, Haacht, Holsbeek, Oud-Turnhout, Vosselaar en Zonnebeke klokken af op zes tot negen archeologienota's en nota's. De andere erkende onroerenderfgoedgemeenten namen 1 tot vier dossiers voor hun rekening. Enerzijds valt op dat het verschil tussen de verschillende gemeenten minder groot is in vergelijking met 2018: de spreiding is meer gelijkmatig. Anderzijds zien we een aantal duidelijke verschuivingen, zoals Rotselaar dat van zes naar 17 dossiers stijgt, of Haacht dat van 12 naar zes dossiers daalt. Het is duidelijk dat de lokale ruimtelijke dynamiek bepalend is voor de dossierlast en dat die sterk kan verschillen van jaar tot jaar. Ook de aanwezigheid van een vastgestelde archeologische zone heeft een impact op de dossierstroom per gemeente (bv. Leuven, Turnhout).

16 van de 19 erkende onroerenderfgoedgemeenten laten zich ondersteunen door een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst. In 2019 deden zes verschillende diensten op die manier de voorbereiding van beoordelingen van (archeologie)nota's voor het college van burgemeester en schepenen. **Erfgoed Noorderkempen**²³ **bereidde de beslissing voor over 79 archeologienota's en nota's**, goed voor 56,4% van alle documenten waarover een erkende onroerenderfgoedgemeente een beslissing nam. **WinAr**²⁴ **stond voor 32 dossiers**, wat 22,9% inhoudt. De andere IOED's kennen een aanzienlijk lager volume. Deze verhoudingen zijn gelijkaardig aan die uit de voorgaande jaren.

In hoofdstuk 5 kwam de aard van de genomen beslissingen al in hoofdlijnen aan bod (aktename, aktename met voorwaarden, geen aktename). Daarbinnen bestaat er een variatie tussen de beslissingen die een erkende onroerenderfgoedgemeente neemt en die van het agentschap Onroerend Erfgoed (analyse22). Het globale percentage dat geen aktename verkreeg over 2019 bedroeg 18,6% voor de archeologienota's en nota's samen²⁵ (evarch17). Bij het agentschap lag dit op 19,2% en bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten samen op 8,9%. In vergelijking met het voorgaande jaar daalt het percentage zonder aktename bij het agentschap aanzienlijk (-6,5% wat een afname met een kwart betekent), terwijl dat bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten licht toeneemt (2018: 5,6%). Gelet op de beperkte absolute aantallen bij de erkende gemeenten, is deze

²² Daarnaast hebben de erkende onroerenderfgoedgemeenten onder meer nog bevoegdheden in het behandelen van toelatingsaanvragen voor handelingen aan beschermd erfgoed. Deze vallen buiten het onderwerp van dit rapport.

²³ Erfgoed Noorderkempen ondersteunt de erkende onroerenderfgoedgemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Rijkevorsel, Turnhout en Vosselaar.

²⁴ WinAr ondersteunt de erkende onroerenderfgoedgemeenten Bekkevoort, Haacht, Holsbeek en Rotselaar.

²⁵ Door het relatief beperkte aantal nota's bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten (49 stuks) gaat de verdere analyse uit van archeologienota's en nota's samen, zonder nader onderscheid.



toename niet noodzakelijk betekenisvol. Een andere beoordeling bij een beperkt aantal dossiers leidt namelijk al direct tot een verschuiving in de percentages.

Bij de aktename zien we verder dat Onroerend Erfgoed in 2,4% van de gevallen voorwaarden verbond aan de aktename. In 2018 was dat nog 4,6%. Ook bij de onroerenderfgoedgemeenten nam het aandeel aktename onder voorwaarden af van 7,2% naar 3,4%. Daarmee komen de percentages van het agentschap en de erkende gemeenten dicht bij mekaar te liggen. Die tendens was ook al zichtbaar in 2018 en zette zich dus verder door.

Het agentschap Onroerend Erfgoed opteerde ervoor om in lijn met de filosofie van de meldingsprocedure geen expliciete aktenames meer te doen. Ook enkele erkende onroerenderfgoedgemeenten kozen voor deze optie, mede door de korte meldingstermijn. Anderen streven dan weer naar zo veel mogelijk expliciete aktenames. Verschillen in cijfers met betrekking tot stilzwijgende aktenames reflecteren dus enkel verschillen bij deze keuzes. Daarom gaan we hier niet verder op in.

Het globale beeld wijzigt dus licht ten opzichte van de voorgaande jaren. Het aandeel archeologienota's dat geen aktename verkreeg, steeg bij de erkende gemeenten en daalde bij het agentschap. De percentages met voorwaarden kwamen erg dicht bij mekaar te liggen. Maar nog steeds blijft het beeld dat de erkende onroerenderfgoedgemeenten vaker akte nemen.

Ook op het vlak van inventarisatie kunnen de erkende onroerenderfgoedgemeenten initiatieven ondernemen. In 2019 vonden geen nieuwe vaststellingen plaats van de inventaris van archeologische zones (zie hoofdstuk 4.2). Dat betekent niet dat erkende onroerenderfgoedgemeenten en erkende IOED's intussen geen initiatieven zouden nemen om archeologische zones verder in kaart te brengen²⁶. Dat geldt evenzeer voor de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

6.4 EFFECTEN OP ERKENDE METAALDETECTORISTEN

In 2019 deden de erkende metaaldetectoristen 1.319 meldingen (evarch05). In 2018 was dit 1.134 meldingen. Dit betekent een toename met 16%. Maar het aantal detectoristen steeg met ongeveer 37%. Daarmee blijft het aantal meldingen ten opzichte van het aantal erkende metaaldetectoristen aanzienlijk lager liggen dan wat men mag verwachten. Men moet wel in het achterhoofd houden dat een enkele melding meerdere vondsten kan omvatten. **In elk geval nam de discrepantie tussen het aantal erkende detectoristen en het aantal meldingen van detectievondsten in 2019 nog verder toe.**

Uit het vorige evaluatierapport weten we dat de doorsnee detectorist niet zo actief is, dicht bij huis blijft en niet zo vaak iets archeologisch vindt. Het is normaal dat die mensen dus niet of maar zelden iets melden. Ook zijn er veel detectoristen die een erkenning aanvragen voor de zekerheid maar eigenlijk op zoek zijn naar andere zaken dan archeologie. Of mensen die beginnen met de hobby maar al snel besluiten dat het niets voor hen is. Dat zijn in zekere zin "slapende"

²⁶ Zo werkt de gemeente Kontich bijvoorbeeld aan een archeologische kaart voor haar grondgebied.

erkenningen. De kleine groep die wel erg actief is en veel vindt, blijkt over het algemeen hun vondsten correct te melden. Of dit beeld standhoudt bij het sterk gestegen aantal erkende detectoristen zal nog moeten blijken.

In 2019 schorste het agentschap de erkenning van drie metaaldetectoristen (evarch10). Die leidden na remediëring niet tot een intrekking van de erkenning.

6.5 EFFECTEN OP ERKENDE ONROERENDERFGOEDDEPOTS

Voor de erkende onroerenderfgoeddepots beschikken we dit jaar naast de gegevens wat betreft het aantal gedeponeerde archeologische ensembles ook over cijfers met betrekking tot het aanwezige volume en de capaciteit (evarch15). We houden hierbij geen rekening met het van rechtswege erkende depot van het agentschap Onroerend Erfgoed. In 2019 namen de erkende depots **205 nieuwe ensembles** in bewaring. Dat ligt in dezelfde grootteorde als het voorgaande werkjaar (240 ensembles). De erkende onroerenderfgoeddepots hebben **nu in totaal 1.146 ensembles** in bewaring. Een deel daarvan stamt nog uit de periode van het Archeologiedecreet. De totale opslagruimte van de depots varieert sterk, van 37,5 m³ tot 2.678 m³. De meesten zijn tussen 160 en 400 m³ groot. Eind 2019 was **nog 33,6% van de totale opslagruimte (6.184 m³) beschikbaar**. De depots zijn dus globaal voor 2/3 gevuld, al varieert dit aandeel ook weer van depot tot depot. Het onroerenderfgoeddepot van de stad Antwerpen heeft namelijk grote invloed op de totaalcijfers. Dit erg grote depot is goed voor 43,4% van alle depotruimte, maar zit al aan 92,5% van zijn capaciteit. Tellen we dit depot niet mee, dan stijgt de beschikbare capaciteit tot 46,4%. Zowel de totale opslagruimte als het reeds benutte deel daarvan varieert van jaar tot jaar: depots breiden immers uit of moeten inkrimpen, en ze ontvangen steeds nieuwe ensembles.

De jaarlijkse aangroei aan archeologische ensembles heeft een potentieel effect op de erkende onroerenderfgoeddepots. Die vormen de **meest geschikte bewaarplaats**, aangezien de bewaringsomstandigheden er op professionele wijze uitgebouwd zijn, gekwalificeerd personeel er instaat voor het behoud en de ensembles er toegankelijk zijn voor verder onderzoek. Bij bureauonderzoek beperkt een ensemble zich veelal tot wat ook in de archeologienota of nota opgenomen is. Bij de andere onderzoeksmethodes, en zeker bij proefsleuvenonderzoek en opgravingen, bevat het ensemble echter ook vondsten, stalen en allerhande onderzoeksdocumenten. Die vergen een adequate behandeling. We gingen bij een **steekproef** van 403 archeologienota's en nota's, 103 opgravingen die daarop volgden en 32 opgravingen vanuit wetenschappelijke vraagstellingen na welke **bewaarplaats** de erkende archeoloog opgaf, en wie volgens hem de **zakelijkrechthouder** (eigenaar) en de **gebruiker** was van het bijhorende ensemble. Bij de samenstelling van de steekproef is gezorgd dat de meest frequente methodes van vooronderzoek gelijkwaardig voorkwamen (bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven).

In het archeologieportaal geeft de erkende archeoloog aan wie zakelijkrechthouder (eigenaar) en wie gebruiker is van het archeologische ensemble dat uit zijn onderzoek resulteert. Uit de steekproef merken we alvast dat er nog **veel verwarring bestaat over deze terminologie**. Bij vooronderzoek blijkt de gebruiker in 68% van de gevallen correct ingevoerd, maar in 32% is dit niet zo. Bij de opgravingen is de gebruiker in de helft van de gevallen niet correct. Dit zien we



onder meer bij de archeologische ensembles die als bestemming een erkend onroerendergoeddepot hebben. Bepaalde depots nemen enkel ensembles in bewaring mits een eigendomsoverdracht gebeurt, wat hen automatisch zowel zakelijkrechthouder als gebruiker van dit ensemble maakt. Dergelijke aspecten blijken onvoldoende bekend waardoor de registratie niet altijd overeenstemt met de praktijk. De cijfers die we verder geven, gaan uit van een correctie.

Archeologische ensembles die tot stand kwamen bij **vooronderzoek** in het kader van vergunningsplichtige ingrepen in de bodem blijven in **60%** van de gevallen bewaard bij de **erkende archeoloog** die het onderzoek uitvoerde. In **28%** van de gevallen bevindt het archeologisch ensemble zich bij de **initiatiefnemer**. Slechts **11%** komt terecht in een **erkend depot**. Voor de resterende 1% gaf de archeoloog musea of niet-erkende depots op als bewaarplaats.

Bij de ensembles die resulteren uit een **opgraving** is de situatie anders. Daar gaat **36%** van de gevallen naar een erkend **onroerendergoeddepot**. In **34%** blijkt de **initiatiefnemer** het ensemble te bewaren en in een **kwart** van de gevallen is dat de **erkende archeoloog**. Voor de resterende 5% is een andere locatie opgegeven (bv. museum of niet-erkend depot).

Daar waar de archeologische ensembles uit vooronderzoek zich in het merendeel van de gevallen bij de erkende archeoloog bevinden, zien we dus dat dit bij de opgravingen veel minder het geval is. In ruil neemt het aandeel van de **erkende depots en de initiatiefnemers** toe, zeker wat betreft de depots. Een deel van de verklaring is te zoeken bij het verschil in omvang en kwetsbaarheid van een ensemble uit vooronderzoek en dat uit een opgraving.

Opmerkelijk is dat ook na afronding van een opgraving nog een kwart van de archeologische ensembles in bewaring blijven bij de erkende archeoloog. We verifieerden niet of dit ook in praktijk het geval is, en **weten dus niet of de archeologische bedrijven effectief fungeren als definitieve bewaarplaats, dan wel of die na de opmaak van het eindverslag nog een overeenkomst sloten met de eigenaar of een erkend depot voor overdracht.** Dit laatste zou betekenen dat het archeologisch ensemble nog een laatste, ongeregistreerde verplaatsing maakt waardoor de definitieve bewaarplaats ervan onbekend is.

Het percentage archeologische ensembles dat finaal bij de **initiatiefnemer** terechtkomt, is zowel bij vooronderzoeken als opgravingen niet onaanzienlijk. Een van de redenen kan zijn dat **sommige provincies of regio's nog geen erkend depot** hebben, waardoor de archeoloog geen andere keuze heeft dan de ensembles noodgedwongen bij de eigenaar te deponeren. Anderzijds kan dit wijzen op een automatische keuze voor de eigenaar omdat die lagere aanvaardingscriteria hanteert op het vlak van verpakking en aanlevering van het ensemble. Dat heeft op termijn uiteraard potentieel negatieve gevolgen voor de bewaring van een ensemble.

Kijken we meer in detail naar de achterliggende **onderzoeksmethodes**, dan zien we dat archeologische ensembles die enkel tot stand kwamen op basis van **bureauonderzoek** zich in het merendeel van de gevallen bij de erkende **archeoloog** bevinden (72%). In 22% gaan ze naar de initiatiefnemer en slechts in zeer beperkte mate richting erkend depot (5%) of museum (1%). Wanneer ook **landschappelijk bodemonderzoek** gebeurde, stijgt het aandeel dat de erkende **archeoloog** zelf in bewaring houdt aanzienlijk (83%). Initiatiefnemers bewaren in dit geval 13% van de archeologische ensembles en erkende depots 4%. Wanneer ook **proefsleuven** deel uitmaakten van het vooronderzoek, wijzigen deze verhoudingen sterk. In dat geval blijft 44% van



de archeologische ensembles bewaard bij de erkende **archeoloog** en gaat 38% naar de **initiatiefnemer**. Slechts in 15 % komen ze terecht in een erkende onroerenderfgoeddepot en in 3% in een niet-erkend depot of museum.

Tot slot is ook relevant in welke mate het ensemble van een vooronderzoek zich in **dezelfde bewaarplaats** bevindt als het ensemble van de daaropvolgende opgraving. Beide ensembles horen immers bij dezelfde archeologische site. Dat blijkt in slechts **45% van de gevallen** zo te zijn, wat ten dele te maken heeft met het relatief grote aandeel dat bij de erkende archeoloog in bewaring zou blijven.

7 EFFECTEN OP VERGUNNINGSTRAJECT EN BOUWPROCES

7.1 INLEIDING

In dit luik komen de effecten van het archeologisch traject op het vergunnings- en bouwproces aan bod. Met vergunningsproces bedoelen we: de handelingen die plaatsvinden om een omgevingsvergunning voor bouwen of verkavelen te bekomen. Het bouwproces is dan de realisatie van het project, eens de vergunning verleend is. De focus ligt op de effecten op initiatiefnemers en aannemers. Onderwerpen zijn onder meer het effect van toevalsvondsten op de uitvoering van bouwwerven, het effect van archeologienota's op de termijn (indiening) van vergunningsaanvragen, het aantal betrokken vergunningsdossiers, de effecten van het uitstellen van vooronderzoek op termijnen en dergelijke meer. We gaan na hoeveel projecten betrokken zijn bij het archeologisch proces, wie de initiatiefnemers zijn, welk soort vooronderzoek nodig is, welke maatregelen uit het vooronderzoek voortkomen, enz. Tot slot schetsen we hoe het archeologisch traject zich verhoudt tot het verlenen van omgevingsvergunningen in Vlaanderen.

7.2 EFFECTEN VAN TOEVALSVONDSTEN OP LOPENDE BOUWWERVEN

Wanneer de initiatiefnemer tijdens de uitvoering van een bouwwerf geen archeologische maatregelen moest treffen en er toch archeologische sporen of vondsten aan het licht komen, is er sprake van een toevalsvondst. De aannemer moet dan de werken stopzetten en Onroerend Erfgoed informeren over de vondst. Het agentschap voert vervolgens, indien nodig, een opgraving uit van de aangetroffen resten. Tijdens die periode ligt de bouwwerf geheel of gedeeltelijk stil. Van de 17 opgravingen die het agentschap in 2019 uitvoerde na een toevalsvondst, duurden er 16 minder dan tien dagen (evarch13). Deze termijn is het aantal kalenderdagen dat verstrijkt tussen de melding van de vondst en het einde van het onderzoek, en daarmee dus de volledige heropstart van de bouwwerf. In 1 geval duurde het onderzoek langer, maar bleef het beperkt tot minder dan 30 dagen. Globaal gesteld **ondervinden bouwwerven in Vlaanderen dus slechts zeer beperkte hinder van toevallig aangetroffen archeologische resten** en verloopt het onderzoek daarvan efficiënt. In vergelijking met de voorgaande jaren waren er in 2019 aanzienlijk minder onderzoeken die langer duurden dan tien dagen.

De meeste toevalsvondsten waar het agentschap een opgraving moest uitvoeren, gebeurden net als het voorgaande jaar bij **bouwwerken en infrastructuurwerken** (wegennis, nutsleidingen,



enz.). Dat was in tien van de 17 gevallen zo. In twee situaties deed men een toevalsvondst bij land- en natuurinrichting. De overige vijf gevallen gebeurden telkens in een andere context, zoals een verkaveling. Dat nutsleidingen regelmatig leiden tot toevalsvondsten is niet nieuw: deze zijn vaak kleiner in oppervlakte dan de geldende drempels, ze zijn vaker vrijgesteld van vergunning, en bovendien is het inschatten van het archeologische potentieel bij infrastructuurwerken niet altijd evident. Bij de bouwwerken betrof het zowel vergunningen die een vrijstelling kenden van archeologische verplichtingen, als vergunningen waar de archeologienota onvoldoende garanties bood.

7.3 EFFECTEN VAN DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES

7.3.1 Vergunningstrajecten met archeologienota: hoeveel, waar, wat, wie?

In 2019 namen Onroerend Erfgoed en de erkende onroerenderfgoedgemeenten akte van **2.201 archeologienota's** (evarch17). Dat is tevens het maximale aantal vergunningstrajecten dat te maken kreeg met een verplichting tot archeologisch vooronderzoek²⁷. Het aantal verleende vergunningen voor nieuwbouw in Vlaanderen bedroeg in datzelfde jaar 25.991²⁸. Dit betekent dat ongeveer **8,5% van de vergunningen voor nieuwbouw in Vlaanderen in aanraking kwam met archeologie**. Gezien binnen de hele groep omgevingsvergunningen, dus nieuwbouw en renovatie samen, is dat 4,8%. In 2018 was dit respectievelijk 7,9% en 4,5%. Deze cijfers zijn dus licht hoger dan het voorgaande werkjaar, maar liggen in dezelfde lijn.

De geografische spreiding van de archeologienota's vertoont hetzelfde patroon als de voorgaande werkjaren. Bijna overal in Vlaanderen komen vergunningsaanvragen voor die te maken krijgen met archeologisch onderzoek (bijlage 3, figuur 12). Concentraties vallen vooral op in en rond de steden (bv. Antwerpen, Gent, Brugge), terwijl gebieden met lage densiteit overeenkomen met eerder landelijke regio's (bv. kustpolders). **Dit patroon weerspiegelt de ruimtelijke dynamiek van Vlaanderen.**

Een vergelijking per gemeente tussen het aantal verleende omgevingsvergunningen²⁹ en het aantal archeologienota's met aktename in 2017, 2018 en 2019 geeft op zeer globaal niveau een beeld van de geografische variatie in de verhouding tussen archeologisch onderzoek en ruimtelijke dynamiek. Dit verdient echter enkele kanttekeningen. Zo bleek uit eerdere analyses dat er geen één-op-één relatie bestaat tussen het jaar van melding van een archeologienota en dat van de bijhorende vergunningsaanvraag. We weten bijvoorbeeld dat er gemakkelijk een jaar verstrijkt tussen de melding van een archeologienota en de bijhorende nota, en dat pieken en dalen in de maandelijks volumes aan archeologienota's niet overeenkomen met pieken en dalen in de volumes vergunningsaanvragen (zie evaluatie werkjaar 2017). Daarnaast speelt een vertekend

²⁷ Dit aantal ligt eigenlijk nog iets lager aangezien enkele archeologienota's, ondanks aktename, nogmaals gemeld worden en opnieuw een aktename verkregen omwille van gewijzigde plannen of aanvulling met bijkomende informatie door de erkende archeoloog. Deze archeologienota's met aktename komen dan meerdere keren voor, ook al horen zij maar bij één project.

²⁸ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwvergunningen>

²⁹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwvergunningen>



effect bij verkavelingen. Voor woningen in een verkaveling telt Statbel individuele vergunningen, dus op het niveau van een woning, en geen verkavelingsvergunningen. De archeologienota's bevinden zich echter op het niveau van de verkaveling en niet op dat van de individuele latere woning daarbinnen. Een enkele archeologienota voor een verkaveling kan dus leiden tot enkele tientallen individuele bouwvergunningen voor de woningen daarbinnen.

Qua indicatie merken we dat er momenteel **op gemeentelijk niveau een verhouding bestaat van ongeveer 10 archeologienota's voor elke 100 bouwvergunningen** (mediaan 9,9, gemiddelde 10,5). De spreiding van deze verdeling bevindt zich voornamelijk tussen 2,9 en 17,4 archeologienota's per 100 vergunningen, met de **nadruk op de klasse tussen zeven en 13**. Enkele individuele gemeenten springen daarbij in het oog. Zo zijn er vijf gemeenten met meer dan 200 vergunningen over de afgelopen drie jaar, die toch minder dan tien archeologienota's kenden. De exacte redenen daarvoor verdienen verder onderzoek. Als we inzoomen op de gemeenten waarvan de historische stadskern is vastgesteld als archeologische zone, dan zien we iets hogere verhoudingen. Daar ligt de nadruk duidelijk op de klasse tussen 11 en 16 archeologienota's per 100 vergunningen.

Een verdere analyse van de vergunningstrajecten die met archeologie te maken krijgen, leert dat **86% van die trajecten gebeurt in opdracht van een private bouwheer** (vastgoedprofessional, particulier, onderneming, ...) (evarch25). De andere 14% gebeurt in opdracht van een publieke initiatiefnemer, met de nadruk op lokale besturen (gemeentebestuur: 7%, provinciebestuur: 2%, Vlaamse Overheid: 5%). Deze verhoudingen verschoven licht naar de private bouwheren in vergelijking met 2018, toen die 81,6% van de trajecten voor hun rekening namen. De verhouding tussen de verschillende overheden blijft redelijk gelijk. De tendens over de voorbije jaren is dat publieke bouwheren stelselmatig een iets kleiner aandeel voor hun rekening nemen. Toch staat hun aandeel in de archeologienota's nog niet gelijk met hun aandeel in de omgevingsvergunningen. Verhoudingsgewijs krijgen publieke initiatiefnemers dus iets vaker te maken met een archeologisch traject bij hun ontwikkelingsprojecten. Volgens cijfers van Statbel zouden zij namelijk ten hoogste 5% van de omgevingsvergunningen voor nieuwbouw voor hun rekening nemen. Deze verhouding verdient enig voorbehoud: het aandeel publieke bouwheren bij Statbel omvat enkel de pure gemeentelijke, provinciale, gewestelijke en federale besturen. Eventuele autonome gemeentebedrijven, intercommunales of andere instanties die verbonden zijn met deze overheden onder de vorm van een nv of vzw, komen in de gegevens van Statbel bij de private initiatiefnemers terecht. Daarnaast is het voor de erkende archeologen ook niet altijd scherp in welke categorie zij hun opdrachtgever best onderbrengen. Ondanks deze kanttekeningen is er een **voorzichtige indicatie dat publieke bouwheren bij iets meer van hun projecten met archeologie te maken krijgen** dan private initiatiefnemers. Een deel van de verklaring ligt in de criteria uit artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet die meer vrijstellingen voorzien voor projecten van private initiatiefnemers.

Uit de verdeling van de oppervlakte van de onderzochte gebieden blijkt dat het gros daarvan kleiner is dan vijf hectare, en bij uitbreiding zelfs kleiner dan twee hectare (analyse23). **Ruim de helft van de gevallen is kleiner dan één hectare** (53,5% van de archeologienota's en 63,6% van de nota's). Dat is exact hetzelfde aandeel als het voorgaande werkjaar. Wanneer we deze resultaten wat betreft de archeologienota's verder verfijnen volgens de oppervlaktecriteria uit het Onroerenderfgoeddecreet, zien we eenzelfde patroon als het voorgaande jaar. 0,2% van de



archeologienota's met aktename gaat over een onderzoeksgebied tot 300 m², quasi hetzelfde aandeel als in 2018. De klasse tussen 300 en 3.000 m² komt op 10,5%. Dat is 1,2% meer dan het voorgaande jaar. In ruil neemt de groep tussen 3.000 en 5.000 m² licht af met 0,5% tot 18,3% en de terreinen groter dan 5.000 m² met 0,8% tot 70,9%. Het algemene patroon, waarbij **ruim zeven op tien archeologienota's met aktename gaat over onderzoeksgebieden groter dan 5.000 m²**, houdt stand. Er is alleen een lichte verschuiving naar de terreinen kleiner dan 3.000 m², die in principe binnen vastgestelde archeologische zones liggen. Bij de nota's liggen de verhoudingen licht anders. Daar nemen de lagere oppervlakteklassen een groter aandeel in. De onderzoeksgebieden boven 5.000m² zijn daar maar goed voor 64% van de gevallen. Ook hier is een logische verklaring: de archeologienota's hebben een bureauonderzoek als basis, en dat gaat over het volledige projectgebied dat bij de geplande werken betrokken is. De nota's daarentegen zijn meestal gebaseerd op proefsleuvenonderzoek, en dat gebeurt vaker maar op een deel van het totale projectgebied. Dat gebeurt omdat een ander deel bij het bureauonderzoek al uitgesloten was voor verder onderzoek (bv. door verstoringen of omdat er geen impact van de werken zal zijn).

Bij deze verhoudingen brengen we graag in herinnering dat daar in de praktijk een vertekening op bestaat. De hierboven gebruikte indeling gebeurde op basis van de projectgebieden die de erkende archeologen intekenden in het archeologieportaal. Daarbij beperken zij zich vaak tot het deel van de percelen dat ze effectief onderzochten, wat ook de bedoeling is. De wettelijke criteria die bepalen of een archeologienota nodig is (de oppervlakteklassen), gelden echter op perceelsniveau: dat wil zeggen dat men de oppervlakte van alle betrokken percelen moet samentellen, ook als een deel daarvan buiten de zone van de geplande werken valt. Wat betreft onderzocht gebied zijn de projectafbakeningen dus wel degelijk correct, maar voor een correlatie met de wettelijke drempelcriteria zit er een ruis op. De algemene tendens blijft wel bevestigd: het overgrote deel van de archeologienota's is groter dan 5.000m². Dit zegt uiteraard niets over de bijdrage in de kenniswinst die de terreinen kleiner dan 5.000m² leveren. **Het is intussen duidelijk dat de verdeling van de onderzochte gebieden volgens hun oppervlak nauwelijks verandert doorheen de jaren.**

7.3.2 Archeologienota's en nota's: welk soort onderzoek is nodig?

Voor het opmaken van een archeologienota of nota kan de erkende archeoloog gebruik maken van verschillende onderzoeksmethodes. Bureauonderzoek is steeds het verplichte vertrekpunt. Afhankelijk van de resultaten daarvan kunnen andere methodes nodig blijken, zoals landschappelijk bodemonderzoek, proefsleuvenonderzoek of archeologisch booronderzoek. In dit stuk gaan we verder in op de onderzoeksmethodes die de erkende archeologen in 2019 aanwendden voor het opmaken van de archeologienota's en nota's (zie ook bijlage 3, figuur 9 en 11).

89,1% van de archeologienota's met aktename beperkte zich tot een bureauonderzoek³⁰. Dat is **3,1% meer** dan vorig jaar. In 7,4% van de gevallen volgde op het bureauonderzoek nog een

³⁰ Dit betekent niet dat deze archeologische trajecten eindigen na dit bureauonderzoek. Afhankelijk van de voorziene maatregel gebeurt in een aanzienlijk deel nog een andere vorm van vooronderzoek, maar dan in uitgesteld traject (zie 7.3.3).



landschappelijk bodemonderzoek vooraleer de archeologienota op te maken. Dat is een daling met 2,8% ten aanzien van 2018. In 1,2% van de archeologienota's vond na het bureauonderzoek een proefsleuven- of proefputtenonderzoek plaats. Ook dit is een daling van 0,9%. De combinatie van bureauonderzoek met landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven of proefputten kwam in 1% van de situaties voor. Dit is gelijk aan het voorgaande jaar. Alle andere combinaties van onderzoeksmethodes staan voor 1,3%, waarbij in het merendeel van die gevallen verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek deel uitmaakt van de combinatie. Globaal kunnen we in vergelijking met 2018 stellen dat het aandeel "louter bureauonderzoek" opnieuw stijgt ten koste van de andere frequente methodes van vooronderzoek. Deze stijging van het aandeel bureauonderzoek heeft echter een **aantal nadelige effecten** die we nader bespreken in het volgende hoofdstuk, waar we ingaan op de voorgestelde maatregelen.

Bij de archeologienota's waar enkel bureauonderzoek gebeurde, bestaat de mogelijkheid om een archeologienota met beperkte samenstelling op te maken. Een dergelijke archeologienota beperkt zich tot bureauonderzoek, en is mogelijk in gevallen waar de erkende archeoloog op basis van een beperkt aantal doorslaggevende argumenten kan aantonen dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn, omdat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is, de geplande werken geen negatieve impact hebben, of er bij verder onderzoek geen nuttige kenniswinst te boeken valt. Deze vorm van archeologienota is sneller en goedkoper dan een archeologienota met volledige samenstelling in gevallen waar het evident is dat er geen verdere actie nodig is (het effect op kostprijs en tijdsduur komt later nog aan bod). De te ondernemen onderzoeksstappen en de omvang van de rapportering is in deze gevallen beperkter. Van alle archeologienota's met aktenaam uit 2019 kenden er 169, of **7,7% een beperkte samenstelling** (evarch59), een aandeel dat **iets lager ligt** als in het voorgaande werkjaar (8,6%). De redenen om te kiezen voor de beperkte samenstelling zijn omschreven in de regelgeving. In 2019 gaf de erkende archeoloog het vaakst het ontbreken van potentieel op kenniswinst (38,5%) op als motivering voor de beperkte samenstelling (evarch60). In 25,4% van de gevallen is er door de geplande werken geen impact op het erfgoed en in 17,8% van de situaties kan de erkende archeoloog motiveren dat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het terrein. In 18,3% gaat het om een combinatie van redenen, al zou men die waarschijnlijk vaak kunnen herleiden tot een van de drie afzonderlijke (bv. geen kenniswinst te boeken wegens geen archeologisch erfgoed aanwezig, is eigenlijk alleen dat laatste). In vergelijking met het voorgaande jaar zijn er meer situaties waar geen impact te verwachten valt, en neemt het aandeel af waar men geen erfgoed verwacht. Het is in elk geval opvallend dat in maar liefst **56% van de gevallen het ontbreken van kennispotentieel als een van de redenen** voorkomt. Daarmee weegt dit argument net zoals de voorgaande jaren het zwaarste door.

Bij de nota's liggen de verhoudingen qua onderzoeksmethodes volledig anders. Daar baseert 52,8% zich enkel op proefsleuvenonderzoek dat dan in uitgesteld traject is uitgevoerd. Dat is een daling met 13,2% ten aanzien van het voorgaande jaar. In ruil stijgt het aandeel nota's dat proefsleuvenonderzoek combineert met landschappelijk bodemonderzoek van 14,2% naar 20,0% (+5,8%). Landschappelijk bodemonderzoek als zelfstandige methode komt voor bij 10,1% van de nota's. Ook dit is een lichte toename (+0,8%). De andere combinaties van onderzoeksmethodes staan voor 17,1%, wat aanzienlijk meer is dan in 2018 (+4,7%). Dit is een diverse groep, maar verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek komt in 14,7% van de nota's voor, zij het steeds in combinatie met andere methodes. **De tendens naar meer landschappelijk**



bodemonderzoek was al zichtbaar in 2018, maar is nu nog sterker aanwezig. Dit is deels het gevolg van een verhoogde aandacht voor prehistorische artefactensites, waarvoor deze onderzoeksmethode de eerste stap is. Ook het veel grotere aantal onderzoeken waar verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek gebeurde, komt hieruit voort. Deze extra aandacht kwam er toen in 2018 bleek dat veel archeologienota's voorbijgingen aan de mogelijke aanwezigheid van dergelijke sites. Het hogere aandeel uitgesteld vooronderzoek als maatregel dat we in 2018 zagen, vertaalt zich in 2019 dus in een hoger absoluut aantal proefsleuvenonderzoeken en een groter relatief aandeel van landschappelijk bodemonderzoek en archeologisch booronderzoek.

Als we dan de onderzoeksmethodes bekijken voor archeologienota's en nota's samen, dan komt in 84,2% van de gevallen alleen een bureauonderzoek voor. Dat is zo voor alle archeologienota's, en ook voor een deel van de nota's. In 23,8% van de gevallen gebeurde een proefsleuvenonderzoek, al dan niet in combinatie met andere methodes. In absolute cijfers zijn dat 698 onderzoeken. Voor de landschappelijke bodemonderzoeken klokt het totaal af op 17,2% of 503 gevallen. De verkennende en waarderende archeologische booronderzoeken, tot slot, komen voor in 4,4% van de archeologienota's en nota's. In absolute cijfers zijn dat 130 booronderzoeken, wat een aanzienlijke toename is ten opzichte van de voorgaande jaren. Andere methodes, zoals geofysisch onderzoek, veldkartering en proefputten in functie van prehistorische artefactensites, komen nog steeds amper voor.

7.3.3 Archeologienota's en nota's: welke maatregelen?

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de maatregelen waartoe de erkende archeologen concluderen in de archeologienota's en nota's die ze opstellen. Bij de archeologienota's uit 2019 stelt 35,8% dat geen verdere maatregelen nodig zijn. 3,9% bevat een opgraving als maatregel en 0,3% stelt een behoud in situ voor (evarch51). Eenzelfde aandeel van 0,3% geeft aanleiding tot verdere verwerking. De meerderheid, namelijk 59,7%, concludeert dat een uitgesteld vooronderzoek aan de orde is³¹. Wanneer we dit vergelijken met 2018, dan zien we dalingen bij "geen maatregelen" (-2,9%) en "opgraving" (-1,1%). "Behoud in situ" en "verdere verwerking" blijven stabiel, zij het dat ze een verwaarloosbaar aandeel innemen. **De verschuivingen ten opzichte van het voorgaande jaar zijn echter beperkt. Ze zetten wel opnieuw de tendens voort om meer te kiezen voor uitgesteld vooronderzoek.**

Bij de nota's liggen de verhoudingen anders. Daar neemt **77,7% in 2019 de beslissing dat geen verdere maatregelen** nodig zijn, besluit 19,4% tot opgraving en stelt 0,7% een behoud in situ voor. "Verdere verwerking" komt op 2,2%³². Dat is ongeveer vergelijkbaar met het voorgaande jaar: "geen maatregelen" neemt licht toe met 2,4%, "opgraving" daalt met 2,0% en "behoud in situ"

³¹ In beperkte gevallen is een combinatie van maatregelen voorgesteld. In deze gevallen is voor de eenvoud nagegaan welke de voornaamste maatregel was en is de archeologienota bij die categorie gerekend.

³² Ook voor deze percentages zijn combinaties van maatregelen herleid tot de voornaamste maatregel.



met 1,1%. “Verdere verwerking” stijgt licht met 0,7%. De maatregel “uitgesteld vooronderzoek” komt niet voor bij nota’s³³.

Nemen we de 2.927 archeologienota’s en nota’s met aktename uit 2019 samen, dan blijkt dat 46,2% concludeert dat geen verdere maatregelen nodig zijn (evarch48). Dit aandeel ligt slechts 0,8% lager dan het voorgaande jaar, waardoor **we kunnen stellen dat de tendens gelijk blijft**.

In het vorige hoofdstuk gingen we in op de gehanteerde onderzoeksmethodes, en daar zagen we dat het aandeel archeologienota’s dat zich beperkt tot bureauonderzoek met 3% toegenomen is ten opzichte van 2018. Hoewel deze toename op het eerste zicht lijkt aan te geven dat de initiatiefnemer in die gevallen minder inspanningen moet leveren, is dat niet per se het geval. In 61,5% van de situaties luidt de voorgestelde maatregel bij bureauonderzoek namelijk “uitgesteld vooronderzoek”, terwijl dit in 2018 nog 58% was. In dergelijke gevallen heeft de initiatiefnemer geen zekerheid over het te volgen traject en de impact daarvan op zijn planning en financiering voorafgaand aan de vergunningsaanvraag. De definitieve maatregel is namelijk nog niet gekend. De uiteindelijke impact wordt pas later duidelijk, tijdens of na het verlenen van de vergunning. **Een gestegen aandeel “uitgesteld vooronderzoek” betekent dus een gestegen onzekerheid aan de kant van de initiatiefnemer**, al stuurt die vaak zelf aan op het uitstellen. Aan de andere kant is het aandeel “geen maatregelen” op basis van bureauonderzoek gedaald van 37,8% in 2018 naar 34,9% in 2019. Ook bij archeologienota’s waar landschappelijk bodemonderzoek volgde op het bureauonderzoek zien we eenzelfde fenomeen: daar daalt het aandeel “geen maatregelen” van 40% naar 37% en stijgt het aandeel “uitgesteld vooronderzoek” omgekeerd van 55,5% naar 59,3%. Het aantal proefsleuvenonderzoeken dat plaatsvindt voorafgaand aan de vergunningsaanvraag is intussen zo laag dat geen zinnige uitspraken te doen zijn over de aard van de maatregelen.

Kijken we naar de redenen om te opteren voor een uitgesteld vooronderzoek, dan zien we ook daar een zekere verschuiving (evarch26). Volgens het Onroerenderfgoeddecreet is uitstellen mogelijk indien het onmogelijk is om het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren voorafgaand aan de vergunningsaanvraag (bv. omdat het terrein nog bebouwd is), of indien dit juridisch (bv. onteigening), economisch of maatschappelijk onwenselijk is. **48% van de aangehaalde redenen voor uitstel betreft de onmogelijkheid om het vooronderzoek al uit te voeren** (2018: 50%). Vaak gehoorde redenen zijn sloop- of kapvergunningen die de initiatiefnemer eerst moet verkrijgen, gewassen die de grondgebruiker nog moet oogsten, en terreinen die nog niet in eigendom of toegankelijk zijn. Ook blijken veel verkavelingsprojecten door professionele ontwikkelaars te gebeuren via een grondaankoop onder opschortende voorwaarde. Dergelijke voorwaarde komt dan voor in de aankoopakte en stelt dat de koop pas doorgaat indien de ontwikkelaar een omgevingsvergunning voor het verkavelen bekomt. Enerzijds beperken deze ontwikkelaars graag hun investeringen voor ze deze zekerheid hebben, maar anderzijds kunnen ze ook geen toestemming geven voor archeologisch vooronderzoek op het terrein aangezien ze nog geen eigenaar zijn. In 31% van de gevallen geven initiatiefnemers aan

³³ In praktijk kan het in uitzonderlijke voorvallen dat na een uitgesteld vooronderzoek toch nog bijkomend vooronderzoek gebeurt. Een voorbeeld zijn gevallen waarbij het bureauonderzoek voor de vergunningsaanvraag gebeurde en het uitgestelde vooronderzoek na de aanvraag van de vergunning, maar nog voor het verlenen ervan. Als de vergunningverlener dan voorwaarden opneemt waardoor de ingreep in de bodem van de geplande werken wijzigt, is de nota daar niet meer op afgestemd. Een nieuwe nota is dan nodig.



dat ze willen wachten met de uitvoering van het verdere vooronderzoek tot ze zekerheid hebben over het verkrijgen van de vergunning. Dat valt onder de noemer economische onwenselijkheid (2018: 26%) en speelt dus samen met de voorgaande situatie. Een iets kleinere groep, namelijk 20%, verwijst naar juridische onwenselijkheid (2018: 21%). De concrete redenen sluiten vaak aan bij de “onmogelijkheid”: geen eigenaar zijn van het terrein of nog moeten wachten op bepaalde vergunningen. Een kleine minderheid, namelijk 1%, geeft maatschappelijke onwenselijkheid op, bijvoorbeeld verkeershinder bij vooronderzoek in het kader van wegenis aanleg (2018: 3%). **In vergelijking met het voorgaande werkjaar valt dus vooral een verschuiving op naar economische overwegingen.**

Eerder gaven we al de verhoudingen van de verschillende maatregelen die de erkende archeoloog voorstelt in de nota, na afloop van het uitgestelde vooronderzoek. Kijken we meer in detail naar de onderzoeksmethodes die daartoe leiden, dan zien we dat bij landschappelijk bodemonderzoek 95,9% in 2019 tot de conclusie kwam dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Dat is quasi evenveel als het voorgaande jaar. Ook bij landschappelijke bodemonderzoeken in combinatie met proefsleuven is er geen aanzienlijke wijziging in de maatregelen en verschuift het aandeel licht van “geen maatregelen” naar “opgraving” (+2,4%). Bij de proefsleuvenonderzoeken daalde het aandeel opgravingen met 4,1% tot 20,4%. Dat is de omgekeerde beweging van wat er het voorgaande werkjaar gebeurde. Toen nam het aandeel “positieve” proefsleuvenonderzoeken juist toe met 5,1%. Dit illustreert dat het vaak nodig is om over langere termijn te kijken, en conclusies niet uitsluitend te baseren op de evoluties uit een welbepaald jaar. **Bij de nota’s waar verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek gebeurde, merken we dat de combinatie met proefsleuven sterk bepalend is voor de uitkomst van het vooronderzoek.** Als deze boringen voorkomen in combinatie met proefsleuven, is het aandeel met maatregel “opgraving” aanzienlijk groter dan wanneer die combinatie er niet is (bv. archeologische boringen in combinatie met landschappelijke boringen).

Zoals eerder besproken heeft de maatregel “uitgesteld vooronderzoek” een sterk vertekend effect op de cijfers. Op het einde van de rit is het doel van het archeologische traject om aan een initiatiefnemer duidelijkheid te bieden of hij maatregelen moet treffen voor een gedegen omgang met het archeologisch erfgoed, en zo ja, of dat dan een opgraving dan wel een behoud in situ is. Het uitgestelde vooronderzoek als maatregel is slechts een tijdelijke tussenstap (of tussenstop) in dat traject. Het is uiteindelijk het resultaat van dat uitgestelde vooronderzoek dat van belang is. Daar komen we in hoofdstuk 9 op terug, wanneer we archeologische trajecten over meerdere jaren bekijken.

Tot slot kijken we voor de maatregelen uit de archeologienota’s en nota’s nog naar de relatie met het oppervlak van het onderzoeksgebied en naar het statuut van de initiatiefnemer.

De confrontatie van de voorgestelde maatregelen met de oppervlakte van het onderzochte gebied toont weinig significant verband (analyse17). Anders gezegd: **de verhouding tussen de verschillende maatregelen verandert nauwelijks naarmate de onderzochte oppervlakte toeneemt of afneemt.**

De analyse van het statuut van de initiatiefnemer (publiek of privaat) versus de maatregelen voorgesteld in de archeologienota’s toont dat **vooral bij ontwikkelingen van private initiatiefnemers een uitgesteld vooronderzoek als maatregel voorkomt** (analyse5). Bij de



publieke bouwheren concluderen de archeologienota's in ruim 60% van de gevallen dat er geen maatregelen nodig zijn, in ruim 26% dat een uitgesteld vooronderzoek aangewezen is en in ongeveer 12% dat een opgraving moet plaatsvinden. Bij de private initiatiefnemers ligt de nadruk juist op het uitgestelde vooronderzoek met ruim 63% van de archeologienota's die daarvoor opteren. Het aandeel "geen maatregelen" ligt op ongeveer 35% en de maatregel opgravingen komt nauwelijks voor. Bij de nota's zien we een dergelijk verschil niet: daar lopen de verhoudingen erg gelijk. **Doordat publieke bouwheren het vooronderzoek minder uitstellen, hebben zij bij het aanvragen van de vergunning meer zekerheid over de definitieve maatregelen. Eens gekozen voor het uitstellen van het vooronderzoek valt dat onderscheid weg. Deze verhouding is stabiel ten opzichte van de voorbije jaren.**

7.3.4 Archeologienota's en nota's: hoe lang duurt het?

Wanneer een initiatiefnemer een archeologienota bij zijn vergunningsaanvraag moet voegen, heeft dit invloed op de timing van zijn ontwerp- en vergunningstraject. Daarom kijken we in dit luik naar de tijdsinvestering voor het opmaken van een (archeologie)nota en de aktename daarvan.

Eerder kwam al aan bod hoeveel meldingen de erkende archeoloog gemiddeld moet ondernemen om een aktename te bekomen (analyse16, zie hoofdstuk 6). Daar bleek dat de meerderheid al bij de eerste poging zonder problemen een aktename krijgt. Indien er toch geen aktename gebeurt, lukt dit bij het grootste deel van deze archeologienota's na een hernieuwde melding. **94% van de archeologienota's en nota's krijgt zodoende een aktename bij de eerste of tweede melding. Dat is net iets meer dan vorig jaar (+1%).** Het valt op dat de beroepsprocedure tegen het niet akte nemen van archeologienota's amper toepassing kent (evarch31). Ook in 2019 stelde een erkende archeoloog maar in één geval beroep in tegen een beslissing om geen akte te nemen van een archeologienota. Er viel geen beslissing in dit beroep binnen de voorziene termijn, waardoor de initiële beslissing aangehouden bleef om geen akte te nemen. De reden voor het lage aantal beroepen is deels te zoeken in de proceduretermijn. Die bedraagt tot 60 kalenderdagen, terwijl de termijn voor de aktenameprocedure van een archeologienota 15 kalenderdagen is. Erkende archeologen opteren dus eerder om een aangepaste versie te melden dan om beroep aan te tekenen.

De erkende archeologen geven bij het melden van de (archeologie)nota aan hoeveel werkdagen zij besteed hebben aan de opmaak ervan, in de vorm van onderzoek en rapportering (analyse1, evarch46). Werkdagen mag men daarbij niet verwarren met kalenderdagen of mensdagen. Zo is het perfect mogelijk dat de erkende archeoloog drie werkdagen heeft gepresteerd, verspreid over twee weken. De werkdagen hoeven niet aaneen te sluiten en komen dus niet noodzakelijk overeen met kalenderdagen. Het aantal werkdagen zegt ook niets over het aantal arbeidsuren dat gepresteerd is. Indien men alleen werkt aan een archeologienota gedurende vijf werkdagen of men werkt er met twee aan, dan is het aantal werkdagen gelijk, maar het aantal mensdagen dubbel zo groot. **Bij de archeologienota's met aktename als gehele groep ligt de mediaan op vijf werkdagen. Dat is evenveel als in 2018.** In de densiteitsgrafiek (analyse1) is een duidelijke piek zichtbaar op vijf werkdagen, net als een beperktere tweede uitschieter op tien werkdagen. Dit laat vermoeden dat erkende archeologen de tijdsduur voor de opmaak van archeologienota's ten dele in weken tellen (vijf werkdagen = een kalenderweek). In een deel van de gevallen is dit



waarschijnlijk ook te wijten aan afronding door erkende archeologen bij het registreren in het archeologieportaal. Het aantal archeologienota's dat langer dan tien werkdagen duurt is erg beperkt. **Bij de nota's met aktename ligt de mediaan op zes werkdagen, een dag minder dan het voorgaande werkjaar.** Net als bij de archeologienota's zien we pieken op vijf en tien werkdagen, en in mindere mate op 15 en 20. **Voor het aantal nota's dat vijf werkdagen in beslag neemt is aanzienlijk. Dat is anders dan vorig jaar: toen lag de nadruk nog sterk op de nota's die tien werkdagen in beslag namen.** Het gemiddelde bedraagt 8,5 werkdagen (0,7 minder dan in 2018). De verklaring voor het verschil tussen mediaan en gemiddelde is eenvoudig: de helft van de nota's neemt zes werkdagen of minder in beslag, maar een niet onaanzienlijke groep die tien werkdagen of meer duurt, trekt het gemiddelde omhoog.

Deze patronen vertonen variaties naargelang de benutte onderzoeksmethoden (analyse1). Archeologienota's gebaseerd op louter **bureauonderzoek** vertonen hetzelfde patroon als de globale groep archeologienota's. Dat is niet verbazend, aangezien die de grote meerderheid van de archeologienota's uitmaken (89%) en daarmee bepalend zijn voor het algemene beeld. De mediaan en het gemiddelde liggen beide op **vijf werkdagen**. Bekijken we de groep archeologienota's waar na het bureauonderzoek een **landschappelijk bodemonderzoek volgde**, dan verschuift de mediaan naar **zeven werkdagen, een dag minder dan vorig jaar**. Het gemiddelde ligt op bijna negen werkdagen. Dat verschil komt doordat de landschappelijke booronderzoeken meer variatie vertonen in tijdsinvestering. Over de combinatie van bureauonderzoek en proefsleuven valt weinig zinnigs te zeggen door de beperkte omvang van deze groep. **Globaal kunnen we alvast stellen dat het beeld uit 2018 weinig verandert in 2019.**

Bij de **nota's op basis van uitgesteld proefsleuvenonderzoek** (de bulk van de nota's) ligt de mediaan op **zes werkdagen** en het gemiddelde op iets minder dan zeven. De spreiding loopt hoofdzakelijk tussen drie tot acht werkdagen, met een uitgesproken nadruk op vijf werkdagen, en kent een tweede piek op tien werkdagen. Daarmee is de spreiding minder groot dan afgelopen jaar. Anders gezegd: er is **minder variatie in de duur van proefsleuvenonderzoeken en de duur neemt licht af** (mediaanwaarde 1 werkdag minder). Komt een proefsleuvenonderzoek voor in combinatie met landschappelijk bodemonderzoek, dan neemt de mediaanduur toe met 1 werkdag. De langstdurende uitgestelde vooronderzoeken bevinden zich in de groep overige combinaties. Die bevat zoals eerder vermeld vaak ook verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek. De mediaan ligt daar op tien werkdagen, met een gemiddelde van 13. Dat komt doordat in deze groep vaak meer dan twee methodes gecombineerd voorkomen, bv. landschappelijk bodemonderzoek met archeologisch booronderzoek en proefsleuven. De archeologische booronderzoeken lijken te leiden tot een extra tijdsinvestering van drie werkdagen (mediaan), al is de spreiding ruim en kan dit in sommige gevallen meer zijn. De tijdsinvestering in dergelijk booronderzoek is sterk afhankelijk van het aantal boringen en het volume opgeboord sediment.

Sinds 2017 bestaat ook de archeologienota met beperkte samenstelling, waarvan eerder al sprake. Deze vorm van archeologienota heeft de bedoeling om sneller en goedkoper te zijn in gevallen waar het op basis van een beperkter bureauonderzoek evident is dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Als we de duur van deze archeologienota's afzetten tegen de totale groep archeologienota's, dan zien we dat de **mediaan bij de archeologienota's met beperkte**



samenstelling drie werkdagen bedraagt, tegenover vijf werkdagen voor een gelijkaardige archeologienota met volledige samenstelling (analyse3). Dat is eenzelfde onderscheid als de vorige jaren.

Uit de vorige evaluaties bleek al dat het uitstellen van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een effect heeft op de tijdsduur voor de opmaak van een archeologienota. Daarvoor maakten we een analyse van enerzijds de tijdsduur voor archeologienota's waar bureauonderzoek en proefsleuven voorafgaand aan de vergunningsaanvraag plaatsvonden, en anderzijds de tijdsduur van archeologienota's met bureauonderzoek plus de duur van de daaropvolgende nota's op basis van uitgesteld proefsleuvenonderzoek. Hetzelfde deden we ook voor de combinatie van bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek. De gehanteerde methodes zijn in beide situaties dezelfde: het enige verschil is het al dan niet opsplitsen (uitstellen). Deze analyse kunnen we niet herhalen voor 2019. **De keuze om landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek uit te voeren in een uitgesteld traject is intussen nog dominanter geworden. Daardoor beschikken we niet meer over voldoende van deze onderzoeksmethodes die voorafgaand aan de vergunningsaanvraag zijn uitgevoerd om de vergelijking te maken.** Er zijn echter geen indicaties dat de situatie uit de voorgaande jaren zou veranderd zijn. Daar bleek dat het uitstellen van vooronderzoek leidt tot 1 extra werkdag tijdsinvestering tegenover het volledig voorafgaand aan de vergunningsaanvraag uitvoeren. Dit effect blijkt onvoldoende door te wegen om initiatiefnemers aan te zetten om het vooronderzoek maximaal in een vroeg stadium uit te laten voeren. De lagere zekerheid over de impact van archeologie op het bouwproces op het moment van vergunning blijkt dus onvoldoende zwaar door te wegen om te kiezen voor een preventief traject.

Tot slot onderzochten we voor de nota's uit 2019 wat het jaar was waarin de voorafgaande archeologienota gemeld werd. Dat is dan de tijd die verstreken is tussen het melden van een archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek", en het melden van de nota die resulteert uit dat uitgestelde vooronderzoek (analyse18). Of anders gezegd: hoeveel tijd verstrijkt er zoal tussen een archeologienota en de nota die daaruit volgde in 2019? Hier blijkt geen eenduidige lijn te bestaan. De spreiding varieert van 33 kalenderdagen (amper een maand) tot maar liefst 1.260 kalenderdagen (bijna 3,5 jaar, wat betekent dat eind 2019 een nota gemeld werd die volgde op een archeologienota uit de begindagen van de vernieuwde regelgeving). De mediaan ligt op net geen 400 dagen (1 jaar en 1 maand), het gemiddelde op 445 dagen (ruim twee maanden meer). De spreiding is alvast erg groot. Kijken we meer in detail naar het jaar waarin het archeologietraject startte, dan blijkt dat van alle nota's die in 2019 aktename verkregen 7,4% nog voortvloeide uit een archeologienota van 2016 (54 stuks). 28,2% was het gevolg van een archeologienota uit 2017 (205 stuks), en het gros, 45,5% of 330 exemplaren, volgde op een archeologienota uit 2018. In 18,9%, tot slot, gebeurden archeologienota en nota in hetzelfde jaar (137 gevallen). Als conclusie kunnen we dus stellen dat er **globaal genomen een goed jaar verstrijkt tussen een archeologienota en de daaruit volgende nota, en dat bijna de helft van de nota's zich baseert op een archeologienota uit het voorgaande jaar.** Dit tijdsverloop is niet het gevolg van het archeologische proces, maar hangt samen met het vergunnings- en bouwtraject.



7.4 EFFECTEN VAN OPGRAVINGEN OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES

In 234 van de 2.927 archeologienota's en nota's die in 2019 aktename kregen, stelde de erkende archeoloog een opgraving voor als maatregel (evarch51). Dat is 8% (-0,5% t.o.v. 2018). In zowat 60% van die gevallen volgt de opgraving uit een nota (2018: 55%), in de resterende 40% uit de archeologienota. Dit betekent automatisch dat **8% van de vergunningstrajecten waarvoor erkende archeologen in 2019 definitieve maatregelen konden bepalen mogelijk³⁴ met een opgraving te maken zal krijgen**. De maatregel "opgraven" in een archeologienota of nota is echter maar een intentie. Het is immers perfect mogelijk dat de werken nooit vergund geraken of dat ze nooit gerealiseerd worden.

Daarnaast weten we ook hoeveel opgravingen er in 2019 effectief van start gingen. De erkende archeoloog meldt namelijk de start van het veldwerk aan Onroerend Erfgoed. Afgelopen jaar ontving het agentschap 266 meldingen van aanvang voor opgravingen (evarch44). Daar zaten echter een paar dubbele bij, bv. door uitstel van de initieel voorziene startdatum. 244 opgravingen gingen effectief van start, waarvan 201 volgden uit een archeologienota of nota, 26 verliepen volgens de procedure van de opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en 17 zijn opgravingen na toevalsvondsten door Onroerend Erfgoed. De grootste stijging is te vinden bij de opgravingen in het kader van vergunningsplichtige ingrepen: die klokten voorgaand werkjaar nog af op 186. Dit impliceert dat **bij 201 bouwwerven in 2019 het veldwerk van een opgraving volgens het archeologische traject bij vergunningsplichtige ingrepen startte**. Dat is **8% meer dan in 2018**. Zoals vorig jaar voorspeld was er dus nog steeds een stijging, al is die bescheidener dan het voorgaande jaar. Dit is het gevolg van het gefaseerde verloop van het archeologische traject en de inbedding in het vergunningenproces. De opgraving volgt namelijk pas nadat eventueel uitgesteld vooronderzoek is afgerond, de vergunning verleend is, vervolgens een uitvoerder is aangesteld voor de opgraving, enz. Dit zorgt voor een zeker tijdsverloop tussen het voorstellen van de maatregel en het uitvoeren ervan.

In 2019 ontving Onroerend Erfgoed 201 archeologierapporten die resulteren uit opgravingen bij vergunningsplichtige ingrepen (evarch32). Dat is maar liefst 64,8% meer dan in 2018. De archeologierapporten vormen een indicator voor het aantal opgravingen waarvan het veldwerk afgerond is. 2019 is daarmee het jaar waarin we ook deze fase van het archeologisch traject richting kruissnelheid zien evolueren. Op basis van deze archeologierapporten kunnen we uitspraken doen over de tijdsduur van het veldwerk van de opgravingen (evarch47) en over de onderzochte oppervlakte (evarch33, evarch34).

Voor de fase van verwerking en definitieve rapportering van de opgravingen, in de vorm van eindverslagen, zijn we nog niet in dat stadium (zie hoofdstuk 5.5). Daar zitten we nog maar bij de opstart. Voor de totale tijdsduur van het opgravingstraject, dus inclusief verwerking en

³⁴ Niet elke archeologienota met de maatregel "opgraving" hoeft effectief uit te monden in een opgraving. Indien de initiatiefnemer nooit een vergunning aanvraagt (omdat hij in planningsfase afziet van het project), de vergunningsaanvraag op een weigering stuit, of de initiatiefnemer na vergunning het project alsnog afblaast, dan zal de voorgestelde opgraving niet gebeuren. De maatregelen in een archeologienota gaan immers uit van het verlenen én realiseren van de vergunning.

rapportering, is het nog te vroeg omdat de relatief beperkte omvang van het aantal eindverslagen niet toelaat gefundeerde uitspraken te doen (evarch48). Dat verwachten we vanaf volgend jaar.

Globaal kunnen we stellen dat de **opgravingen** waarvan het veldwerk eindigde in 2019 betrekking hadden op **326 hectare aan vergunningsplichtige ingrepen** (evarch33, evarch34). Dat is bijna drie maal zo veel als voorgaand werkjaar. Zoals we eerder al vermeldde is er echter 1 zeer groot opgravingsproject van 96,6 hectare dat de cijfers fel omhoog krickt. Het oppervlak dat betrokken was bij opgravingen, kunnen we niet afzetten tegen het totale oppervlak aan verleende omgevingsvergunningen, aangezien dit laatste niet gekend is.

Als we kijken naar de oppervlakte van de individuele opgravingen zoals de archeologen die aangeven bij het indienen van het archeologierapport, dan blijkt een kwart kleiner te zijn dan 1.191m². De helft is kleiner dan 3.659m² (mediaan). Met een oppervlak van maximaal 10.223m² vatten we al drie kwart van de opgravingen. Het laatste kwart is groter. Hoewel we door de ruime spreiding in oppervlaktes niet kunnen spreken van de “doorsnee” opgraving, zouden we drie groepen kunnen onderscheiden. “Kleine” opgravingen tot 1.200m², “gewone” opgravingen tussen 1.200 en 10.000m², en “grote” opgravingen van meer dan een hectare.

De tijdsduur van de opgravingen drukken we hier uit in kalenderdagen. Dat gaat dus over het tijdsverloop tussen de startdatum van het veldwerk en de einddatum ervan. Het is daarbij perfect mogelijk dat de erkende archeoloog niet elke dag gedurende die periode effectief aan de slag was op het terrein. Deze termijn geeft in grote lijnen aan hoeveel tijd de opdrachtgever moet incalculeren in zijn bouwplanning voor de uitvoering van het veldwerk. **De mediaantermijn van het veldwerk van de opgravingen bedroeg 23,5 kalenderdagen, wat ongeveer drie weken is (evarch47). Drie kwart van de opgravingen was wat betreft hun veldwerk afgerond binnen de 58 kalenderdagen (twee maanden ongeveer).** De langste opgraving duurde 280 dagen, ongeveer negen maanden. Deze verhoudingen liggen gelijkaardig aan die uit het voorgaande werkjaar. Uit deze spreiding blijkt dat het **gros van de opgravingen een relatief beperkte impact had op het tijdsverloop van het bouwproces.**

7.5 ARCHEOLOGIE-TRAJECT EN RUIMTELIJK PROCES: DE FLOW

De grootste impact van het archeologietraject op het bouwproces ligt bij de opgravingen. Die nemen immers het meeste tijd in beslag, kosten meer geld en zorgen voor een tijdsverloop tussen de afgifte van de vergunning en de start van de realisatie. Vooraleer het zo ver komt, vindt er een heel traject plaats. Hieronder vatten we dit archeologisch traject samen in het perspectief van de ruimtelijke ontwikkeling.

Van **alle omgevingsvergunningen** in Vlaanderen in 2019 (45.849 stuks) kregen er 2.080 of **4,8% te maken met een archeologisch traject**. Van deze trajecten eindigden er 31,3% (689 stuks) direct na het bureauonderzoek in de conclusie dat geen verdere maatregelen nodig waren. Na andere vormen van vooronderzoek, uitgevoerd voor de vergunningsaanvraag, stijgt dat tot 792 projecten. **36% van de vergunningen die in 2019 een archeologisch traject doorliepen, weet op het moment van vergunningsaanvraag al dat er geen verdere maatregelen met betrekking tot archeologie nodig zijn. 59,1% van de vergunningstrajecten kiest voor een uitgesteld vooronderzoek** (1.302 stuks). In vergelijking met 2018 is er opnieuw een zekere



verschuiving van “geen maatregelen” naar “uitgesteld vooronderzoek”, met ongeveer 3%. Die verschuiving is veel minder groot dan het voorgaande werkjaar, toen de balans kantelde van “geen maatregelen” naar “uitgesteld vooronderzoek” als meest opgenomen maatregel.

Van 93 archeologienota's (4,2% van de 2.201 trajecten) is al geweten dat een opgraving moet plaatsvinden. In 2018 was het aandeel archeologienota's dat direct naar opgraving doorstroomde net iets hoger (5%). Daarnaast zal nog een bijkomend aantal opgravingen volgen uit de uitgestelde vooronderzoeken. Bij de nota's uit 2019 was dat in 19,8% van de gevallen zo (144 stuks).

Uit de resultaten blijkt ook dat in slechts een **zeer beperkt aantal ontwikkelingsprojecten** een mogelijkheid tot **behoud in situ** bestaat. Deze aanhoudende tendens geeft aan dat behoud in situ niet evident is in de vergunningsfase, bij gebrek aan alternatieven. In de fase van de ruimtelijke planning, wanneer alternatieven voor bestemmingen en inrichting worden afgewogen, zijn er meer mogelijkheden voor deze vorm van archeologische erfgoedzorg. Dit staat in **contrast met de intenties van het Verdrag van Valletta** en daarmee het Onroerenderfgoeddecreet, die behoud in situ als voorkeursoptie beschouwen.

8 FINANCIËLE EFFECTEN

8.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk gaat dieper in op de financiële effecten van het archeologische proces. Deze effecten hebben betrekking op de initiatiefnemers, maar evenzeer op de overheid. De centrale vraag is: wat kost archeologie? Niet alleen de totale kostprijs komt aan bod, maar ook deelaspecten zoals het effect van het uitstellen van vooronderzoek, de relatie tussen gehanteerde onderzoeksmethodes en kostprijs, het effect van de beperkte samenstelling op de factuur voor een archeologienota, de kostprijs van onderzoek na toevalsvondsten, enz. De focus ligt ook dit werkjaar vooral op het archeologisch vooronderzoek, aangezien er voorlopig nog onvoldoende opgravingen volledig zijn uitgevoerd om al over voldoende robuuste gegevens te beschikken met betrekking tot de kostprijs daarvan.

8.2 FINANCIËLE EFFECTEN VAN TOEVALSVONDSTEN

Het onderzoek na een toevalsvondst gebeurt door Onroerend Erfgoed. Naast inzet van eigen personeel en middelen besteedt het agentschap via raamcontracten ook een aantal taken uit aan de archeologische markt. Vooral bij meer grootschalige opgravingen huurt Onroerend Erfgoed langs die weg archeologen en logistieke ondersteuning in om de eigen archeologen bij te staan. **In 2019 bedroeg de totale kostprijs voor het onderzoek na toevalsvondsten 862.023 euro** (evarch55). Dat betekent een **toename met 180.835 euro** ten opzichte van het voorgaande jaar. Dat is een stijging van ruim een kwart. De kosten zijn verdeeld in 44,4% eigen personeelskost, hoofdzakelijk voor verwerking en rapportering, 53,8% voor uitbesteding aan archeologische bureaus en 1,8% voor analyses en aankoop van materiaal. Ongeveer 11% van de kosten voor toevalsvondsten ging naar het onderzoek van 1 site die al opgegraven was in 2018, maar waarvan de verwerking en rapportering doorliep in 2019. Hoewel het aantal opgravingen na



toevalsvondsten sterk terugliep van 40 naar 17, steeg de totale kost door de omvang en complexiteit van de onderzoeken in kwestie.

Als een bouwwerf langer dan 30 dagen stilligt door de opgraving na een toevalsvondst, kunnen de betrokkenen aanspraak maken op een schadevergoeding. Het gaat hier in de eerste plaats om de aannemer en de bouwheer. Aangezien geen enkel onderzoek in 2019 deze termijn overschreed, vroeg niemand een schadevergoeding aan. De kostprijs ervoor bedraagt dan ook nul euro, net als de voorgaande jaren (evarch56).

8.3 PREMIE VOOR VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

In 2019 verscheen een nieuwe vorm van premie voor archeologisch onderzoek: de premie voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Die is bestemd voor particulieren, kleinschalige ondernemingen en kleinschalige verenigingen die met dergelijk onderzoek te maken krijgen. Sommige werken zijn uitgesloten: verkavelingen, projecten bestemd voor verkoop, projecten van professionele ontwikkelaars, enz.

De berekening van de premie gebeurt op forfaitaire wijze op basis van een formule, en de kosten voor het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem blijven voor rekening van de initiatiefnemer. Die kan de premie aanvragen zodra er een aktenaam is van de archeologienota of nota die het vooronderzoek met ingreep in de bodem afsluit. Gebeurt het vooronderzoek in meerdere fases, bv. bij grotere ontwikkelingen, dan moet de initiatiefnemer wachten tot alle vooronderzoeken afgerond zijn. De premie bedraagt 80% van de forfaitair berekende kostprijs van het vooronderzoek met ingreep in de bodem.

Doordat de premie pas opgenomen werd in de regelgeving op 1 april, beslaat ze geen volledig jaar. De inwerkingtreding liep vertraging op, maar alle betrokken initiatiefnemers kregen de kans om een premie aan te vragen.

Het agentschap keurde acht premie-aanvragen goed, voor een uitgekeerd totaalbedrag van 40.513 euro (evarch54).

8.4 PREMIE VOOR BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN

Voor archeologische opgravingen bestaat al langer een premie: de premie voor buitensporige opgravingskosten. Deze heeft dezelfde doelgroep als de premie voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem (particulieren, kleinschalige ondernemingen en kleinschalige verenigingen). Ook zijn dezelfde werken of types projecten uitgesloten van premie: verkavelingen, projecten bestemd voor verkoop, projecten van professionele ontwikkelaars, enz. Opnieuw gebeurt de berekening van de premie op forfaitaire basis en blijft een vast basisbedrag voor rekening van de initiatiefnemer als franchise. Het vroegst mogelijke moment om de premie aan te vragen is bij het indienen van het archeologierapport, maximaal twee maanden na het einde van het veldwerk.

In 2019 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed aanvragen van **drie initiatiefnemers**, die samen een totaalbedrag van **72.725 euro** uitgekeerd kregen (evarch53). Qua aantal aanvragen is dat twee minder dan het voorgaande jaar, maar het uitgekeerde bedrag lag meer dan dubbel zo



hoog. Daarbij speelt uiteraard het effect dat het premiepercentage verdubbelde van 40% naar 80%. Het uitgekeerde bedrag ligt hoger, maar dat betekent niet automatisch dat de achterliggende kostprijs voor de opgravingen ook hoger lag. Het valt te verwachten dat het aantal premies en de uitgekeerde bedragen de **volgende jaren zullen toenemen**, parallel aan de toename van de archeologische opgravingen die van start gaan (zie ook hoofdstuk 7.4).

8.5 SOLIDARITEITSFONDSEN

Naast de premies voor vooronderzoek en voor buitensporige opgravingskosten voorziet de onroerenderfgoedregelgeving in de mogelijkheid om archeologische solidariteitsfondsen op te richten, te erkennen en te subsidiëren. Een dergelijk fonds vraagt een bijdrage van zijn leden, bijvoorbeeld in verhouding tot het aantal gerealiseerde projecten, ook voor projecten waar geen archeologische opgraving noodzakelijk bleek. Met die middelen keert het fonds een vergoeding uit aan leden die te maken krijgen met een opgraving. De concrete modaliteiten voor lidmaatschap, inning en uitkering zijn onderwerp van een overeenkomst tussen het fonds en de minister. Die kan een subsidiëring geven voor de werking van het erkende fonds. Ook in 2019 **zag geen enkel archeologisch solidariteitsfonds het levenslicht** (evarch57), waardoor de teller op nul blijft staan. Er was dan ook **geen sprake van subsidies** (evarch58).

8.6 PROJECTSUBSIDIES SYNTHESE-ONDERZOEK

De initiatiefnemers van ontwikkelingsprojecten zijn verantwoordelijk voor de kosten van het archeologisch onderzoek dat noodzakelijk is bij hun projecten. Maar dat onderzoek is beperkt tot de onderzochte site en de interpretatie daarvan. Diepgaander onderzoek, bijvoorbeeld syntheses over sites heen of een diepgaandere uitwerking van deelaspecten van een site die exemplarisch zijn, kunnen niet verhaald worden op de initiatiefnemer. Juist om dit kennispotentieel vanuit de verplichte onderzoeken toch te kunnen exploiteren en te laten terugvloeien naar de maatschappij, is de projectsubsidie voor archeologisch syntheseonderzoek in het leven geroepen. In die zin is de kost ervan rechtstreeks verbonden aan het archeologische traject. Jaarlijks is hiervoor een bedrag van maximaal 1 miljoen euro vooropgesteld. In 2019 kende de minister bevoegd voor onroerend erfgoed aan **zes projecten** een subsidie voor syntheseonderzoek toe³⁵ (monitor48). De toegekende subsidies bedroegen in totaliteit **961.778 euro** (monitor49). Deze subsidies zijn een stimulans voor de kenniswinst die kan voortvloeien uit het verplichte archeologische onderzoek in Vlaanderen.

8.7 ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Met betrekking tot de kost voor het archeologisch vooronderzoek, in de praktijk de archeologienota's en nota's, gaan de analyses zowel over het totaalbeeld als de relatie tussen kostprijs en diverse factoren. De analyses in dit luik zijn gebaseerd op de kostengegevens zoals de

³⁵ Een overzicht en inhoudelijke beschrijving van deze projecten is te vinden op: <https://www.onroerenderfgoed.be/projecten-2019>



erkende archeologen die ingeven in het archeologieportaal bij melding van de archeologienota of nota. De bedragen zijn in principe exclusief btw en betreffen enkel de kosten die direct verbonden zijn aan het archeologisch onderzoek. Indien de erkende archeologen inaccurate gegevens invoeren, kan dit een vertekening van de resultaten geven. Om dit effect te beperken houden de analyses geen rekening met sterk afwijkende waarden (bv. archeologienota's waarvoor een kostprijs van 1 euro is ingegeven). Ook is geverifieerd of de kosten voor de nota's die erkende archeologen invoeren na uitgesteld vooronderzoek effectief enkel betrekking hebben op het uitgestelde vooronderzoek en niet opnieuw de kost van de voorafgaande archeologienota in rekening brengen. Dat laatste bleek over het algemeen niet het geval te zijn.

De totale kostprijs voor de opmaak van de 2.201 **archeologienota's** met aktename bedroeg **6.302.866 euro** (evarch52). Voor de 726 **nota's** met aktename na uitgesteld vooronderzoek was dat **5.135.583 euro**. **Samen is dat 11.283.587 euro**.

Wat betreft archeologienota's ligt de totale kost bijna 155.000 euro lager dan het voorgaande jaar. Dat is een daling met 2,5%, terwijl er een toename was in het aantal archeologienota's met 5,8%. Een van de factoren is dat ook in 2019 het aandeel archeologienota's toenam dat enkel bureauonderzoek bevatte. Deze onderzoeksmethode is namelijk goedkoper dan de andere methoden (zie verder).

Bij de nota's is de kost ruim 585.000 euro hoger dan het vorige werkjaar. Dat is een stijging met 12,9%. Het aantal nota's nam echter toe met 18,6% tegenover voorgaand werkjaar. **Dus zowel bij de archeologienota's als bij de nota's ligt de stijging in kostprijs verhoudingsgewijs lager dan de stijging in aantal.**

Samengeteld bedraagt de **stijging** van de totale kostprijs voor archeologienota's en nota's ten opzichte van het voorgaande werkjaar **430.331 euro (+4%)**, volledig op het conto van de nota's.

Het merendeel van de **archeologienota's** situeert zich wat betreft kostprijs tussen 2.000 en 2.900 euro (analyse8). De gemiddelde kostprijs is 2.860 euro per stuk, de mediaan ligt op **2.250 euro**. De spreiding in kostprijs is erg beperkt, wat vooral komt omdat de archeologienota's in hoofdzaak gebaseerd zijn op bureauonderzoek. Daarvan weten we dat de karakteristieken van het project, zoals oppervlak, weinig invloed hebben op de kostprijs. De verschillen zijn dus voornamelijk het gevolg van de marktwerking en het beperkte aantal gevallen waarin er toch meer gebeurde dan bureauonderzoek. Vorig jaar was de mediaan nog 350 euro hoger en het gemiddelde 266 euro meer. **Archeologienota's werden dus per stuk gemiddeld genomen zowat 13,5% goedkoper.**

Bij de **nota's** is de variatie groter: daar ligt de kostprijs vooral tussen 3.760 en 7.635 euro. Gemiddeld kostten ze 7.172 euro, met een mediaanwaarde van **5.000 euro**. De mediaan is daarmee 210 euro lager dan het voorgaande jaar en het gemiddelde 402 euro lager. **Dit betekent dat de doorsnee nota iets goedkoper geworden is (gemiddeld -4%).** In de grafiek bij analyse8 zien we dan ook dat de kostprijs van de nota's een meer gespreid patroon vertoont en vooral aan de hogere zijde van de mediaan verder uitloopt. Dit is het gevolg van grootschaligere vooronderzoeken en uitgestelde vooronderzoeken die meer onderzoeksmethodes combineren. Dat houdt tevens verband met de tendens om nog meer vooronderzoek uit te stellen en de verschuiving van de kostprijs daarvan, van de archeologienota's naar de nota's.



Het prijsverschil tussen archeologienota's en nota's volgt uit een verschil in de gehanteerde onderzoeksmethodes, die verder nog in detail aan bod komen. Archeologienota's zijn voor een groot deel enkel op bureauonderzoek gebaseerd, waardoor de kostprijs van dit type onderzoek dominant is. Bij nota's kennen andere onderzoeksmethodes, zoals proefsleuven en landschappelijk bodemonderzoek, een veel groter aandeel. Die zijn duurder en kennen meer onderlinge variatie afhankelijk van bepaalde factoren, waardoor de prijs meer gespreid is. Hier komen we verder nog op terug. **Globaal kunnen we dus stellen dat de kostprijs van archeologienota's en nota's per stuk gemiddeld gedaald is, vooral bij de archeologienota's.**

Er blijkt geen uitgesproken lineair verband te bestaan tussen de prijs van een archeologienota en het aantal werkdagen dat de erkende archeoloog besteedt aan de opmaak ervan (analyse9). Er bestaat een vaak grote variatie in kostprijs voor hetzelfde aantal werkdagen. Dit stelden we ook voorgaande jaren vast. Bij de nota's is er wel een iets sterkere tendens dat de kostprijs stijgt naarmate het aantal werkdagen toeneemt. Ook hier vormen de gehanteerde onderzoeksmethoden de verklaring voor dit verschil. Bij de archeologienota's is het bureauonderzoek erg dominant, en de relatie tussen kostprijs en tijd is daar quasi onbestaande. Dit in tegenstelling tot onderzoeksmethodes als proefsleuven waarbij deze relatie er wel is. En deze methode is dan weer dominant bij de nota's.

Zoals al verschillende malen aangehaald, bestaat er een **duidelijke relatie tussen de kostprijs van een archeologienota en nota en de onderzoeksmethodes** die nodig waren voor de opmaak ervan (analyse11). Wanneer enkel **bureauonderzoek** volstond om tot een archeologienota te komen, dan bedraagt de mediaan **2.250 euro**. Dat is 250 euro lager dan de voorgaande jaren. De spreiding in de kostprijzen is er erg beperkt. Binnen de groep archeologienota's op basis van bureauonderzoek, bevinden zich ook de archeologienota's met beperkte samenstelling. Die blijken, zoals de bedoeling is, aanzienlijk goedkoper dan de versie met uitgebreide samenstelling (analyse10). Archeologienota's met beperkte samenstelling kosten doorsnee gezien namelijk 1.750 euro (mediaanwaarde), wat 50 euro lager is dan voorgaand werkjaar en 500 euro minder dan een uitgebreide samenstelling (22% goedkoper).

Komt er bovenop het bureauonderzoek ook nog **landschappelijk bodemonderzoek**, dan verschuift de prijsvork licht. De mediaan bedraagt er **3.500 euro, ongeveer 60 euro minder dan in 2018**. Het landschappelijk bodemonderzoek zorgt daarmee voor een toename van ongeveer 1.250 euro in de kostprijs ten opzichte van enkel bureauonderzoek. Bij de nota's ligt de mediaanprijs voor een nota die enkel landschappelijk bodemonderzoek bevat op 2.500 euro. Dat was afgelopen werkjaar nog 2.250 euro. De absolute aantallen liggen echter laag, wat de oorzaak kan zijn van fluctuaties.

Conclusies over archeologienota's waar **proefsleuvenonderzoek** volgt op het bureauonderzoek zijn niet mogelijk door het kleine absolute aantal. Bij de nota's, waar proefsleuven wel in groot aantal voorkomen, zien we dat de mediaanprijs op **5.000 euro** ligt. Voorgaand jaar was dat exact hetzelfde bedrag.

Bij nota's op basis van **landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek** ligt de mediaanprijs op **6.000 euro**. Daarmee zorgt het landschappelijke luik voor een stijging van de mediaanprijs met 1.000 euro tegenover nota's met enkel proefsleuvenonderzoek.



Bij de overige groep nota's is zowat overal verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek een van de aangewende methodes. Die komt dan voor in combinatie met landschappelijke boringen, proefsleuvenonderzoek of nog andere methoden, in wisselende combinaties. **De mediaanprijs van vooronderzoeken waar archeologisch booronderzoek deel van uitmaakte bedroeg 9.000 euro.** Hoewel een 1-op-1 vergelijking niet mogelijk is door de veelheid aan combinatie-opties, blijkt dat de archeologische boringen toch zorgen voor een **niet onaanzienlijke toename in de mediaanprijs** van het vooronderzoek, met 3.000 tot 4.000 euro.

Het statuut van de initiatiefnemer heeft een zeker effect, zij het beperkt (analyse13). Bij de archeologienota's valt op dat de private bouwheren zich meer concentreren rond de piek op ongeveer 2.000 euro. Die is bij publieke bouwheren minder uitgesproken, en het aandeel van archeologienota's boven de 2.500 euro is bij hen groter. Bij de nota's zien we dat de nadruk bij de publieke initiatiefnemers op 3.000 euro ligt en bij de private eerder op 4.000 euro. De verklaring ligt in het verschil in uitstellen van het vooronderzoek tussen private en publieke bouwheren dat eerder al aan bod kwam (zie hoofdstuk 7.3.3): publieke bouwheren voeren het vooronderzoek vaker volledig uit voorafgaand aan de vergunningsaanvraag. Daardoor zijn hun archeologienota's wat duurder, maar ligt hun aandeel nota's en de bijhorende kost aanzienlijk lager. Of anders gezegd: de totale kostprijs van het vooronderzoek is ongeveer gelijk voor beide categorieën, maar de verdeling van die totale kost tussen voorafgaand vooronderzoek en uitgesteld vooronderzoek ligt anders.

Tot slot blijkt er evenmin een verband te bestaan tussen de omvang van het projectgebied zoals de erkende archeoloog dat aangeeft in het archeologieportaal en de kostprijs van het vooronderzoek, als we de totale groep daarvan bekijken (analyse14). **De oppervlakte van het onderzochte gebied varieert soms sterk voor eenzelfde prijs.** Op het niveau van de individuele onderzoeksmethodes kan dit wel een rol spelen, zoals verder zal blijken.

Het financiële effect van het uitstellen van vooronderzoek konden we niet meer meten voor 2019. Het aantal vooronderzoekstrajecten waarbij proefsleuvenonderzoek of landschappelijk booronderzoek gebeurt voorafgaand aan de vergunningsaanvraag is dermate klein geworden, dat een vergelijking met het uitstellen niet meer kan. Uit voorgaande jaren weten we dat dit effect een meerkost van 1.200 tot 1.500 euro per onderzoekstraject veroorzaakt.

Uit een ander onderzoek³⁶, uitgevoerd in 2019, weten we meer over de kostenbepalende factoren bij vooronderzoek. Een eerste vaststelling daarbij was dat **hoe meer onderzoeksmethodes gecombineerd worden, hoe hoger de totaal kost van het vooronderzoek.** Logischerwijs voegt elke onderzoeksmethode een extra kost toe aan de totaal factuur. Ook de spreiding van de prijzen wordt steeds breder naarmate er meer methodes gebruikt zijn. Daarnaast berekende het onderzoek de kostprijs van elke individuele methode. De mediaanbedragen kwamen op 2.500 euro voor bureauonderzoek, 1.500 euro voor landschappelijk bodemonderzoek, 4.200 euro voor proefsleuven- en proefputtenonderzoek en 3.050 euro voor archeologisch booronderzoek. Ook het effect van uitstellen werd hier bepaald op ongeveer 1.100 euro, met een hoger effect bij proefsleuvenonderzoek (1.500 euro). **Wat betreft de relatie tussen kostprijs en oppervlak kon**

³⁶ De Groote K. & Ribbens R. 2019: Forfaitaire kostprijsbepaling van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 119. Dit onderzoek baseerde zich voornamelijk op gegevens uit 2018.



het onderzoek uitwijzen dat die onbestaande is bij methodes zonder ingreep in de bodem, maar wel aanwezig is bij de methodes van vooronderzoek met ingreep in de bodem. De verhouding met de tijdsduur in werkdagen kende een normale verdeling, waarbij de totale kost evenredig stijgt naarmate het aantal werkdagen toeneemt. **De uitvoerder, het uitstellen van het vooronderzoek, de gehanteerde onderzoeksmethodes en de voorgestelde maatregelen bepalen de kostprijs. Bij vooronderzoek met ingreep in de bodem komen daar nog tijdsduur en oppervlak bovenop.**

8.8 TOTALE FINANCIËLE EFFECTEN

Zoals vermeld, bedroeg de gekende kost voor **archeologisch vooronderzoek** en de opmaak van archeologienota's en nota's waarvan akte genomen werd in 2019 in totaal **11.283.587 euro** (evarch52). Van die 11,3 miljoen euro kwam ongeveer 6,15 miljoen euro op het conto van archeologienota's en ging 5,15 miljoen euro naar nota's. Deze kosten komen in navolging van het Verdrag van Valletta ten laste van de initiatiefnemers van de betrokken projecten. Bij gebrek aan cijfers is het niet mogelijk deze kost af te zetten tegen de totale realisatiekost van ontwikkelingsprojecten in Vlaanderen. Op dit moment is het **nog niet mogelijk ook de kostprijs van de opgravingen mee te geven**, gezien de rapportering over de volledige kostprijs pas kan bij het indienen van het eindverslag. De kost van een opgraving omvat immers ook de verwerking na het veldwerk en de rapportering, dus inclusief het eindverslag. Hoewel het volume daarvan toenam, is het absolute aantal nog niet hoog genoeg om representatieve uitspraken te doen. Naast de kost die initiatiefnemers betaalden voor het vooronderzoek, besteedde het agentschap Onroerend Erfgoed **862.023 euro** aan het onderzoek na toevalsvondsten. **Dat brengt de totale gekende kost voor archeologie in 2019 op 12.145.610 euro (12,15 miljoen)**. Dat is ongeveer **600.000 euro meer** dan het voorgaande werkjaar. Hoewel de totale kost licht hoger is, zien we een aantal verschuivingen: **de kost van de archeologienota's nam af, maar in ruil stegen de kosten voor de nota's en voor de toevalsvondsten**. Bij deze totaalkost kan ook nog de 961.778 euro voor de toegekende projectsubsidies voor archeologisch syntheseonderzoek gerekend worden, de 72.725 euro van de premie voor buitensporige opgravingskosten, en de 40.513 euro voor de premie voor archeologisch vooronderzoek. Dat brengt het totaal op 13.220.626 euro. Daarnaast investeren ook erkende onroerenderfgoedgemeenten en gemeenten die deel uitmaken van een IOED financieel in de Vlaamse archeologische erfgoedzorg. Zo zetten sommigen personeel in voor het beoordelen van archeologienota's en nota's, werken anderen aan inventarisatie, zijn er die investeren in publiekswerking, enz. Op dit moment is er echter geen structureel zicht op de omvang van deze bedragen en de doelen waarvoor die aangewend worden. Zoals vermeld, ontbreekt in de totaalkost voorlopig ook nog de kost van de opgravingen.



9 MEERJARENEFFECTEN

9.1 INLEIDING

Nu het vernieuwde archeologietraject vier jaar loopt, beginnen de eerste tendensen zich af te tekenen. In de voorgaande evaluatierapporten zagen we vaak cijfers die sterk fluctueerden ten opzichte van het voorgaande jaren. Intussen stabiliseren sommige tendensen en kunnen we **beginnende uitspraken doen over een langere termijn**. Voor een ruimer zicht is het nog even wachten. Daarom gaan we in dit hoofdstuk opnieuw vooral in op de delen van het archeologietraject die al langer lopen: het vooronderzoek en het veldwerk van de opgravingen. Enerzijds kijken we naar de **evolutie van een aantal centrale cijfers** van 2016 tot 2019 en pogen we relevante tendensen te detecteren. Anderzijds zetten we **cijfers uit eerdere jaren in een nieuw daglicht** vanuit de evoluties sindsdien. De nadruk ligt daarbij op afgeronde trajecten van vooronderzoek. De jaarcijfers geven immers inzicht in de archeologienota's en nota's van een specifiek jaar, maar veel daarvan bevatten uitgesteld vooronderzoek als maatregel. Pas na de uitvoering daarvan is geweten welke definitieve maatregel aan de orde is (geen maatregelen, opgraving, behoud in situ, verdere verwerking). Daarom kijken we terug op alle trajecten van archeologisch vooronderzoek die intussen volledig afgerond zijn, en waarvan de definitieve maatregelen, kost en tijdsinvestering bekend zijn.

9.2 EVOLUTIES

De eerste vaststelling van de **GGA-kaart** begin 2016 bevatte 1.750 gebieden, goed voor 184 km² (evarch23). Eind 2016 was dit al verdubbeld in aantal en steeg ook de oppervlakte met 30%. Sindsdien nam het **aantal elk jaar toe met 15-17%**. Bij het **oppervlak** daarentegen is de aangroei minder snel: die lag de voorbije twee jaar eerder rond de **5%**. Dit komt doordat in de beginfase omvangrijke thematische pakketten op de kaart kwamen met vaak uitgestrekte gebieden. Voorbeelden hiervan zijn kunstmatige waterlopen, voormalige ontginningen, integraal verstoorde gebieden, al het archeologische onderzoek uit de voorgaande tien jaar, enz. In recentere jaren is de bron voor nieuwe gebieden vooral te zoeken in de archeologienota's en nota's waaruit blijkt dat geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig is op een terrein. Die zijn groot in aantal, maar kleiner in oppervlak.

De **archeologische zones** startten begin 2016 met de 58 historische stadskernen (monitor47). De enige aanvulling sindsdien gebeurde in 2018. 12 bandkeramische nederzettingen en prehistorische sitecomplexen kregen toen het statuut, wat het totaal op 70 archeologische zones bracht. Dit cijfer houdt nog altijd stand. Qua oppervlak was er een toename van de initiële 6.207 hectare naar de huidige 9.535 hectare (monitor18). Dat is 0,7% van het Vlaamse grondgebied. De aangroei van dit instrument gebeurt thematisch en tegen een **laag tempo**.

Bij de invoering van het Onroerenderfgoeddecreet bestonden er al 24 beschermde archeologische zones (monitor16d). Die kregen automatisch het statuut van **beschermde archeologische site**, en vormden daarmee het startbestand onder de nieuwe regelgeving. De jaarlijkse aangroei sindsdien varieert, maar blijft erg **bescheiden**. 2017 vormde een uitschieter met 9 nieuwe beschermde archeologische sites. Eind 2019 staat het totaal op 43. Dat is 80% meer dan bij de start van de

//

vernieuwde regelgeving. Ook qua oppervlak is de jaarlijkse aangroei bescheiden (monitor20). Enkel het jaar 2017 zag een toename met 50%. In de andere jaren is dat minder dan 10%. Ten opzichte van de start groeide het beschermde oppervlak met 74%.

Nog voor het archeologische traject in werking trad, konden archeologen in 2015 al een **erkenning** aanvragen. Een van de randvoorwaarden voor de start van de vernieuwde archeologieprocedures was immers een voldoende groot aantal erkende archeologen. Begin 2016 waren 91 archeologen erkend, waarvan 16 rechtspersonen (evarch01). Tegen het einde van dat jaar waren er al 23 rechtspersonen en 138 natuurlijke personen erkend. Sindsdien bleef het aantal **rechtspersonen quasi stabiel**. De meeste daarvan waren al actief als archeologisch bedrijf of instantie tijdens het Archeologiedecreet en bekwamen al bij de start van de vernieuwde regelgeving een erkenning om hun activiteiten voort te kunnen zetten. Bij de **natuurlijke personen** zien we na 2016 **elk jaar een toename met 10 tot 20%**. Daar gebeurt dus nog altijd een continue instroom van nieuwe archeologen in de sector.

Bij de erkende **metaaldetectoristen** kijken we enkel naar de detectoristen die geen erkende archeoloog zijn. Ook die erkenning kon men al aanvragen in 2015, al was het gebruik ervan dan nog niet toegelaten. Daardoor hadden al 553 amateurdetectoristen een erkenning begin 2016 (evarch03). Dat verdubbelde tegen het einde van dat jaar en nam sindsdien **elk jaar opnieuw toe met ongeveer 50%**. Doordat dit cumulatief werkt, komen er intussen al meer dan 1.000 detectoristen per jaar bij en is de kaap van de 4.000 in zicht. Het aantal meldingen volgt echter het aantal detectoristen niet. Was er in 2016 een verhouding van 0,5 melding per detectorist, dan is dit intussen nog maar 0,35. Of omgekeerd: **1 melding per twee detectoristen is intussen 1 melding per drie detectoristen**.

Op het vlak van **archeologienota's** vallen vooral 2016 en 2017 op als uitzonderlijke jaren. 2016 was de start van het archeologietraject en begon pas in de helft van dat jaar. Het aantal archeologienota's ligt er logischerwijs dus aanzienlijk lager dan voor een heel jaar te verwachten is. 2017 was een uitschieter in de andere richting. De redenen daarvoor zijn enerzijds te zoeken in de regelgeving op het vlak van ruimtelijke ordening die toen wijzigde en anderzijds in de onervarenheid met de nieuwe archeologieregelgeving. Sindsdien lijkt de situatie te stabiliseren op **ongeveer 2.000 nieuwe archeologietrajecten per jaar**. Bij de nota's verliep de evolutie meer gestaag. Doordat er vaak een geruime tijd verloopt tussen een archeologienota en de daaropvolgende nota, zien we pas een jaar na de start van het vernieuwde traject de eerste nota's verschijnen. Na een snellere toename in 2018, lijkt 2019 te evolueren naar een plateau. In een volgend luik komen we terug op de redenen waarom sommige uitgestelde vooronderzoeken voorlopig nog achterblijven.

Bij de **onderzoeksmethodes** valt op dat de erkende archeoloog **meestal maar 1 enkele methode** gebruikt bij een **archeologienota**. Dat is dan bureauonderzoek. Die tendens was al van bij het begin zo, maar werd nog sterker met de tijd. Dat is vooral het gevolg van het systematisch uitstellen van elke andere onderzoeksmethode die nog volgt na het bureauonderzoek. Zeker vanaf 2018 is die trend duidelijk. Bij de **nota's** valt op dat **sinds 2018 het aantal gebruikte onderzoeksmethodes binnen het vooronderzoek toeneemt**. Was in 2017 nog 74% van de nota's beperkt tot 1 onderzoeksmethode, meestal proefsleuvenonderzoek, dan daalde dit in 2019 naar 44%. In bijna 35% van de nota's hanteerde de erkende archeoloog twee methodes en in 21% procent zelfs meer dan twee. Dat komt door het **toegenomen belang van landschappelijk**



bodemonderzoek en archeologisch booronderzoek, die niet alleen als zelfstandige methoden maar vooral in combinatie met proefsleuvenonderzoek voorkomen. Anders gezegd: er zijn verhoudingsgewijs niet minder proefsleuvenonderzoeken, maar ze worden wel vaker gecombineerd met landschappelijk bodemonderzoek en archeologische boringen.

Op het vlak van **tijdsinvestering** blijven de archeologienota's doorheen de tijd **quasi constant** op vijf werkdagen. De gemiddelde tijdsduur fluctueert iets meer, en dat heeft te maken met het aandeel archeologienota's waar meer dan bureauonderzoek gebeurt. De mediaanwaarde van de tijdsinvestering bij de nota's blijft redelijk stabiel op zeven werkdagen. Het gemiddelde fluctueert er iets minder en ligt rond tien werkdagen, al lijkt een lichte daling zich voor te doen in 2019. De langere tijdsduur bij de nota's hangt samen met de meer tijdsintensieve onderzoeksmethodes waar die zich op baseren.

Qua **kostprijs** zien we bij de **archeologienota's een gestage daling vanaf 2017**, zowel bij de mediaanprijs als bij het gemiddelde. Dat is deels te verklaren door het vaker uitstellen van onderzoeksmethodes die verder gaan dan bureauonderzoek en die duurder zijn per stuk. Anderzijds speelt hier de marktwerking. Bij de **nota's** ligt de mediaankost **al drie jaar stabiel** op 5.000 euro. Het gemiddelde stijgt echter licht. Hier speelt dan weer het effect van de onderzoeksmethodes die vaker gecombineerd voorkomen, zoals we eerder zagen. Qua **totaalkost voor het vooronderzoek** zijn 2016 en 2017 uitzonderlijk: het eerste jaar omdat het maar een half jaar was en het tweede jaar door het uitzonderlijk grote volume. De laatste twee jaren zien we een stabilisering, waarbij de totale kost van het vooronderzoek uitkomt op **ongeveer 11 miljoen euro**.

9.3 RETROACTIEF

Elk jaar kijken we naar de onderzoeksmethoden, kosten en tijdsinvestering die de erkende archeologen in een bepaald jaar aanwendden. Maar veel van die zaken, met name bij de nota's, horen bij een traject dat eerder al opstartte. Daarom combineren we nu deze nota's met de voorafgaande archeologienota. Op die manier kunnen we **uitspraken doen over volledig afgeronde trajecten van vooronderzoek**. Enerzijds zijn dat archeologienota's waar het nodige onderzoek al volledig gebeurde voorafgaand aan de vergunningsaanvraag, anderzijds combinaties van archeologienota's met de daaropvolgende nota. In totaal hebben we intussen **ruim 5.700 van dergelijke afgeronde trajecten**. Voor opgravingen is dat beperkter: daar kunnen we enkel uitspraken doen tot en met het beëindigen van het veldwerk. In die gevallen combineren we gegevens over de aanvang van het veldwerk en de afronding daarvan met de archeologienota's en nota's die tot de opgraving leidden. In de toekomst kunnen we daar ook de eindverslagen aan koppelen en is het volledige archeologische traject in beeld.

Kijken we naar de **onderzoeksmethodes** die erkende archeologen toepasten bij afgeronde trajecten van vooronderzoek, dan zien we dat zelfstandig bureauonderzoek, zonder daaropvolgende andere methode, het meest frequent blijft. In **60% van de trajecten stopt het verhaal na het bureauonderzoek**. Veelal omdat dit uitwijst dat er weinig impact is van de geplande werken of dat een behoud in situ mogelijk is. Op plaats twee staat de combinatie van bureauonderzoek met **proefsleuven of proefputten**. Die zijn goed voor **18%** van de afgeronde trajecten. In deze gevallen geeft het proefsleuvenonderzoek uitsluitsel over de aanwezigheid en



aard van een sporensite. In **9%** van de afgeronde trajecten kan de archeoloog een definitieve uitspraak doen na een combinatie van bureauonderzoek en **landschappelijk bodemonderzoek**. In die gevallen duiden de bodemomstandigheden aan dat er geen site aanwezig is, of blijkt dat een eventuele site voldoende beschermd is tegen de impact van de bouwwerken. Op de vierde plaats komt de combinatie van bureauonderzoek met **landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven (8%)**. Bij een dergelijk traject geeft het landschappelijk bodemonderzoek uitsluitel over de bewaringsomstandigheden van een eventuele site en het proefsleuvenonderzoek over de aanwezigheid en aard van een sporensite. De uitgebreide combinatie van bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek, archeologische boringen en proefsleuvenonderzoek is goed voor 2% van de afgeronde trajecten. In dergelijk traject blijkt op basis van het landschappelijk onderzoek dat er potentieel is op prehistorische artefactensites. Het archeologisch booronderzoek gaat dan na of die daadwerkelijk aanwezig zijn, en indien dit niet zo is, verifieert het proefsleuvenonderzoek de aard en aanwezigheid van sporensites. Bij deze **verhoudingen** moet men in het achterhoofd houden dat die **continu wijzigen**, naarmate er meer vooronderzoekstrajecten voltooiing kennen.

Bij de **maatregelen** van afgeronde vooronderzoekstrajecten, blijkt dat de grote meerderheid, namelijk **86%**, **besluit dat geen verdere maatregelen nodig zijn**. **12,6%** **besluit tot een opgraving**, al dan niet voor het gehele gebied (combinatie met behoud in situ). Louter behoud in situ en verdere verwerking van het verzamelde materiaal uit het vooronderzoek landen op respectievelijk 0,8% en 0,7%. Het is duidelijk dat in onze Vlaamse ruimtelijke ordening voorlopig **weinig ruimte bestaat voor het fysieke behoud van archeologische sites**. Kijken we naar de evolutie van de maatregelen in de afgeronde trajecten over vier jaar, dan zien we dat het aandeel opgraving niet significant varieert. Enkel voor 2019 zien we een lager aandeel opgraving, wat komt doordat daar relatief gezien nog veel meer uitgestelde vooronderzoeken wachten op uitvoering. Naarmate meer trajecten afronding krijgen, kan het aandeel opgraving dus nog lichtjes toenemen, maar we verwachten dat de grootteorde gelijk zal blijven.

Op **tijdsvlak** zien we dat de grootste groep vooronderzoekstrajecten **vijf werkdagen** in beslag neemt. Dat komt door het grote aantal dat zich beperkt tot bureauonderzoek, waarbij de mediaanwaarde van de tijdsinvestering op vijf dagen ligt. **Eens de kaap van de 20 werkdagen gepasseerd, zijn de aantallen erg laag**. Anders gezegd: bij de afgeronde vooronderzoeken nam de groep die zich beperkt tot bureauonderzoek veelal maximaal vijf werkdagen in beslag en vergden degene waar meer onderzoek gebeurde slechts bij uitzondering meer dan 20 werkdagen. Qua tijdsverloop tussen de archeologienota en nota valt op dat de helft er ruim een jaar over doet en dus vaak verschijnt in het kalenderjaar dat volgt op de start van het traject. Na drie jaar neemt de frequentie wat af, maar ook vier jaar na datum zien we nog relatief veel nota's verschijnen. De verhoudingen tussen de jaren zijn daarbij vrij constant. Het tijdsverloop tussen archeologienota en nota staat los van het archeologische verhaal, maar is het gevolg van het ontwikkelingsproces (vergunningen, terreinaankoop, budgettering, plannings, aanstelling aannemers, enz.).

Bij de **kosten** zien we dat de **mediaan van de afgeronde trajecten op 3.000 euro** ligt. Ook dit is het gevolg van de grote groep vooronderzoeken die zich beperkt tot bureauonderzoek. Daarvan weten we dat de mediaankost rond de 2.500 euro schommelt en recent daalde naar 2.250 euro. **De vooronderzoeken die meer dan 10.000 euro kosten zijn eerder uitzonderlijk**.



Dat heeft dan weer te maken met de link die we eerder legden tussen kostprijs en aantal gehanteerde onderzoeksmethoden. Blijft het vooronderzoek beperkt tot bureauonderzoek, dan ligt de mediaankost op 2.500 euro, over alle afgeronde trajecten van de afgelopen vier jaar heen. Komt daar landschappelijk bodemonderzoek bij, dan stijgt de kost tot 3.800 euro. De mediaan bij de combinatie van bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek komt op 7.500 euro. Met landschappelijk bodemonderzoek erbij neemt de kost toe tot 8.550 euro. Daaruit blijkt dat de extra kost van dergelijk onderzoek op ongeveer 1.000-1.300 euro ligt. De duurste combinatie is het hele spectrum van bureauonderzoek over landschappelijk bodemonderzoek en archeologisch booronderzoek tot proefsleuven. Daar ligt de mediaanprijs op 11.500 euro. Het valt ook op dat de **spreiding in de prijzen ruimer wordt naarmate er meer verschillende methodes samen voorkomen.**

Tot slot kunnen we een eerste blik werpen op trajecten waarvan ook de opgraving al startte. In totaal zijn er **421 trajecten van vooronderzoek waarvan de opgraving al aanving.** Dat aantal neemt elk jaar toe: van 51 gestarte opgravingen in 2017, over 169 in 2018, naar 201 in 2019. Over de vier jaren samen besloten 725 archeologienota's en nota's dat een opgraving aan de orde was. Daarvan is intussen ongeveer **58% van start gegaan.** Nogmaals, dit zijn enkel de opgravingen die volgen uit een archeologienota of nota, en niet de opgravingen bij toevalsvondsten of in het kader van wetenschappelijke vraagstellingen.

Van deze opgravingen zijn er intussen ook **348 waarvan het veldwerk al afgerond is. Dat is 48%** van alle trajecten waar op dit moment een opgraving voorzien is. Van trajecten die startten in **2016** en waar uiteindelijk een opgraving nodig bleek (al kan die beslissing de jaren nadien vallen in het kader van de nota), is **67% intussen al afgerond qua veldwerk.** Voor trajecten die begonnen in 2017 is dat 59% en voor 2018 maar 38%. Hier zien we opnieuw het **vertragingseffect** van de doorlooptijd van integrale onderzoekstrajecten.

Wat die **doorlooptijd** betreft, ligt de mediaan, vanaf het melden van de initiële archeologienota tot en met het einde van het veldwerk, op 463 kalenderdagen. Dat is ongeveer **een jaar en drie maanden.** De spreiding vertoont een normale verdeling en ligt tussen ongeveer 300 dagen en ruim 600 dagen. Binnen die ganse doorlooptijd kunnen we een aantal **deelfasen** onderscheiden. De eerste loopt vanaf de melding van de initiële archeologienota tot aan het melden van de eventuele daaropvolgende nota, na het aanvragen of verkrijgen van de omgevingsvergunning en de uitvoering van het uitgestelde vooronderzoek. Die mediaan bedraagt bij die deeltermijn 364 dagen (**quasi 1 jaar**). Het gros van die tijd gaat in praktijk naar het **vergunningsproces** en de voorbereiding van de realisatie van het ontwikkelingsproject. De tijdsduur tussen het melden van de initiële archeologienota en de effectieve start van het veldwerk komt op 417 dagen mediaanwaarde. Dat is 53 dagen meer dan het melden van de nota. Dit suggereert dat er **tussen de aktename van de nota (melding + 15 dagen) en de start van het veldwerk van de opgraving ongeveer een maand zou verlopen.** Het **veldwerk** zelf, als laatste onderdeel van de totale termijn, duurt 19 kalenderdagen (mediaan), **ongeveer drie weken.** De spreiding is redelijk beperkt, maar er zijn een aantal uitzonderingen die aanzienlijk langer duren. Dat kan samenhangen met de omvang van de opgraving zelf, maar evengoed met de manier waarop die gefaseerd ingepland is in de bouwwerkzaamheden. Voor kostprijseffecten van opgravingen en totale doorlooptijd inclusief verwerking en eindverslaggeving is het nog te vroeg. Daarvoor zijn eerst meer eindverslagen nodig.



9.4 ACHTERSTALLIGE UITGESTELDE VOORONDERZOEKEN

Een steeds weerkerende vraag gaat over de uitgestelde vooronderzoeken waar nog geen resultaat van bekend is. In de archeologienota is dan opgenomen dat nog een uitgesteld vooronderzoek moet volgen, maar een nota over dat onderzoek ontbreekt vooralsnog, soms lange tijd na de archeologienota. Eerder zagen we al dat het vaak tot ruim een jaar duurt voordat die nota er is. Kijken we dan naar de huidige stand van zaken voor de afgelopen jaren, dan zien we dat **van alle uitgestelde vooronderzoeken die in 2016 als maatregel voorkwamen, intussen al 59% is afgerond³⁷. Voor 2017 is dat 51%, voor 2018 gaat het om 36%**. Voor 2019 is nog maar in 10% van de archeologienota's die een uitgesteld vooronderzoek vooropstelden intussen een nota voorhanden. Dat laatste is normaal, gelet op de mediaantermijn van meer dan een jaar tussen de melding van beide documenten. Dan blijft de vraag **wat er gebeurd is met de resterende aangekondigde uitgestelde vooronderzoeken**. Bij gebrek aan gedetailleerde informatie uit het Omgevingsloket konden we dat nog niet dekkend onderzoeken. Het was wel mogelijk een steekproef manueel te onderzoeken. Die bevatte 171 uitgestelde vooronderzoeken over een periode van drie jaar waar nog geen nota voor ontvangen was. Op basis van die voorlopige resultaten ontstaat een eerste inzicht in de redenen waarom uitgestelde vooronderzoeken nog niet gebeurden.

Als eerste vaststelling zien we dat **voor ruim de helft van de ontwikkelingen binnen de steekproef nog geen omgevingsvergunning verleend is (53%)**. Een eerste reden daarvoor is dat de initiatiefnemer nog geen vergunning aanvroeg (22,7%). In de andere situaties van deze categorie is er al wel een aanvraag, maar nog geen vergunning. Dat komt omdat de vergunningsprocedure nog loopt (16%), omdat er beroep is aangetekend tegen de verleende vergunning (3,4%) of omdat de verantwoordelijke overheid de vergunning weigerde of onontvankelijk verklaarde (10,9%).

Een tweede grote groep met **22,7% zijn ontwikkelingsprojecten die al wel beschikken over een correct afgeleverde vergunning, maar waarvan de uitvoering nog niet startte**. Daarnaast is er nog een deel projecten waarvan de **initiatiefnemer zelf besloot om ze stop te zetten (9,2%)**. Dat is het gevolg van faillissement van de initiatiefnemer, twijfel over de haalbaarheid en rendabiliteit van het project, of andere strategische overwegingen. Dit staat veelal los van het archeologische aspect.

Als laatste groep is er in **15,1% van de projecten met "openstaand" vooronderzoek een (potentieel) probleem op het vlak van archeologie**. Het gaat dan enerzijds om gevallen waarin de vergunningverlenende overheid de archeologische **verplichtingen niet of onvolledig opnam in de omgevingsvergunning** (10,9%). Slechts in een beperkt deel daarvan kregen de bouwwerken al uitvoering zonder archeologisch onderzoek (3,4%). In de andere gevallen (7,6%) moet nog blijken

³⁷ In het evaluatierapport over het werkjaar 2018 was een gelijkaardig percentage gerapporteerd. In 2019 zijn nochtans 54 nota's ontvangen die horen bij archeologienota's uit 2016, waardoor het aandeel had moeten wijzigen. Dit komt doordat in het archeologieportaal aanpassingen gebeurden bij de maatregelen van archeologienota's uit 2016. Een nota koppelen aan een archeologienota kan in het archeologieportaal namelijk enkel als de archeologienota "uitgesteld vooronderzoek" als maatregel heeft. In de opstartperiode gebeurde dit niet altijd consequent, en moest de maatregel aangepast worden voordat de archeoloog de nota kon koppelen. Daardoor wijzigde het totaal aantal archeologienota's met uitgesteld vooronderzoek als maatregel. Voor de recentere jaren is dit veel minder het geval.

of de initiatiefnemer het onderzoek alsnog correct zal opnemen (potentieel probleem). Dat blijkt in de praktijk vaak het geval te zijn. Wanneer de vergunningverlener de archeologische verplichtingen niet of niet correct heeft opgenomen als voorwaarde, kan Onroerend Erfgoed in **beroep** gaan tegen de vergunning. Dat verwacht wel dat het agentschap een afschrift kreeg van de vergunning en dat dit tijdig gebeurde, wat niet altijd het geval is. Zonder betekening weet het agentschap immers niet dat een vergunning verleend is, en bij een laattijdige betekening is de beroepstermijn verstreken. Dat maakt het **onmogelijk om alsnog te garanderen dat het nodige archeologische vooronderzoek plaatsvindt**. Op jaarbasis tekent het agentschap zo tussen acht en 13 beroepen aan. Daarnaast sluit het dadingen af met de initiatiefnemers waarin die zich ertoe verbindt alsnog het nodige onderzoek uit te voeren, om zo de beroepsprocedure te beëindigen of te vermijden. Tot slot was er bij een kleine groep, 4,2% van de projecten, een correct verleende vergunning, maar ging de initiatiefnemer voorbij aan de voorwaarden en voerde de werken uit zonder het verplichte onderzoek. Dat is een misdrijf tegen zowel het Onroerenderfgoeddecreet als de regelgeving m.b.t. ruimtelijke ordening. **Anders bekeken, startten de bouwwerken in 7,6% van de steekproef zonder het voorziene uitgestelde vooronderzoek en ging mogelijk archeologisch erfgoed verloren.**

Het voorgaande betekent niet dat de initiatiefnemer in 15% van alle archeologienota's voorbijgaat aan de archeologische verplichtingen. Het gaat hier voor alle duidelijkheid alleen over het deel van de archeologienota's dat uitgesteld vooronderzoek bevat als maatregel, waarbij dat vooronderzoek bovendien nog geen uitvoering kreeg. Als we deze verhoudingen toepassen op de cijfers van 2016, zou dat volgend beeld geven. 394 archeologienota's bevatten toen de maatregel uitgesteld vooronderzoek. Daarvan zijn er intussen 233 al uitgevoerd. 161 uitgestelde vooronderzoeken wachten dus nog op uitvoering. Daarvan zouden er dan 85 nog geen vergunningsaanvraag hebben, 37 nog niet in uitvoering zijn, 15 stopgezet zijn, 12 een mogelijk probleem hebben en 12 zouden effectief verloren zijn. Dat laatste cijfer zou dan 1,2% van alle archeologienota's uit 2016 betekenen (12 op 1.002). We benadrukken nogmaals dat dit een extrapolatie is op basis van een steekproef. Meer gedetailleerd en grootschaliger onderzoek zal moeten uitwijzen of deze verhoudingen bevestigd blijven.



10 SAMENVATTENDE CONCLUSIE

10.1 HET EVALUATIERAPPORT

De **evaluatie over het werkjaar 2019** is al de **vierde editie**. Ook dit jaar volgt het evaluatierapport zoveel mogelijk de opbouw en vorm van zijn voorgangers, al kreeg de inhoud uiteraard een update naar de meest recente cijfers.

De evaluatie baseert zich opnieuw op **indicatoren** en meer diepgaande **analyses**, die hun cijfermateriaal halen uit het archeologieportaal, het geoportaal en de screening van de archeologienota's en nota's in functie van de onderzoeksresultaten. De focus blijft liggen op de **effecten** op actoren, het vergunnings- en bouwtraject, het financiële aspect en de onderzoeksresultaten. Daarnaast besteedt het evaluatierapport over 2019 **bijkomende aandacht** aan de bestemming van archeologische ensembles en aan de redenen waarom een deel van de uitgestelde vooronderzoeken schijnbaar achterblijft. Ook geven we een eerste aanzet over de verhouding tussen ontwikkelingsactiviteit en archeologisch onderzoek op gemeentelijk niveau. Doordat het archeologische traject intussen al vier jaar loopt, beginnen een aantal tendensen te stabiliseren en kunnen we minstens over het vooronderzoek al uitspraken doen over de langere termijn. Daarom bevat de evaluatie vanaf dit jaar voor het eerst een hoofdstuk over tendensen op meerdere jaren. Ook in 2019 blijken alvast veel vaststellingen uit de voorgaande jaren zich door te zetten en bevestigen de cijfers de lijn die was ingezet.

10.2 REGELGEVING

In 2019 wijzigde de regelgeving opnieuw. Vanaf 1 april kwam er een **differentiatie in de erkenning** van archeologen. Voortaan is er ook een type 2-erkenning die aan minder vereisten moet voldoen, maar beperkt is tot vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Ook de opvolgingsvoorwaarden wijzigden, waardoor erkende archeologen voortaan **opleidingen en bijscholingen** over de Code van Goede Praktijk moeten volgen. De procedure voor schorsing van de erkenning kreeg een grotere nadruk op remediëring in plaats van sanctionering. Op het vlak van de verplichtingen voor initiatiefnemers, stelt de regelgeving voortaan expliciet dat enkel vergunningsplichtige ingrepen in rekening gebracht worden voor het bepalen of een archeologienota nodig is. Niet-vergunningsplichtige ingrepen blijven buiten beschouwing bij die afweging. Daarnaast kregen erkende onroerenderfgoedgemeenten de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden ook **zelf gebieden vast te stellen waar geen archeologisch erfgoed te verwachten** valt (GGA-kaart).

Op procedureel vlak veranderde de melding van archeologisch vooronderzoek in een toelating. Daardoor kan de archeoloog sneller van start gaan met het vooronderzoek. Bij de beoordeling van de archeologienota's en nota's **wijzigde de indiening en bekrachtiging in een meldingsprocedure met aktename**. In die meldingsfilosofie stelt de erkende archeoloog via de archeologienota een aanpak voor en gaat de bevoegde overheid daar in beginsel mee akkoord, tenzij ze geen akte neemt van de archeologienota. De proceduretermijn verkortte ook **van 21 naar 15 kalenderdagen**. Nog in het kader van procedures maakt de regelgeving voortaan het



digitale archeologieportaal tot het enige medium waarlangs de erkende archeoloog documenten bezorgt aan de overheid en de overheid haar beslissingen in omgekeerde richting mededeelt.

Het financieringshoofdstuk kreeg twee wijzigingen. In de eerste plaats kwam er een **nieuwe premie voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem**, bedoeld voor dezelfde doelgroep en onder dezelfde modaliteiten als de reeds bestaande premie voor buitensporige opgravingskosten. Anderzijds verdubbelde het betoelagingspercentage van die laatst genoemde premie, van 40% naar 80%.

De **Code van Goede Praktijk**, tot slot, is sinds 2019 aan haar **vierde versie** toe. Die vertaalde de wijzigingen rond erkenningen en procedures van de regelgeving door naar de context van de Code.

10.3 CONTEXT

Bij de vastgestelde archeologische zones wijzigde niets in 2019 en blijven de bestaande 70 zones goed voor 0,7% van het Vlaamse grondgebied. Wel kwamen er **twee beschermde archeologische sites** bij: de Romeinse vicus op plateau De Kommel in Dilsen-Stokkem en het WO I-slagveld van Bellewaarde Ridge in Ieper. Daarmee komt het aantal definitief beschermde archeologische sites op 43, goed voor 38,5 hectare oppervlakte. De **GGA-kaart** van haar kant zag een toename met 857 gebieden (+17,5%). Het totaal komt daarmee op **2,2% van het Vlaamse territorium** (+5,4%).

Op het vlak van de erkende actoren kregen 17 natuurlijke personen en 1 rechtspersoon een erkenning als archeoloog type 1. De nieuwe erkenning type 2 ging naar 14 natuurlijke personen. Daarmee komt het totaal **aantal erkende archeologen op 201 natuurlijke personen en 28 rechtspersonen van het type 1, naast 14 natuurlijke personen type 2**. Bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten en de intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED) bleven de aantallen gelijk met 19 en 25. 173 van de 300 Vlaamse gemeenten maken deel uit van zo een dienst. De 14 eerder erkende onroerenderfgoeddepots kregen wel versterking van het **nieuw erkende depot "Trezoor"** uit West-Vlaanderen. De stijging in het aantal erkende metaaldetectoristen, tot slot, zette zich ook in 2019 door. Maar liefst **1.221 vrijetijdsdetectoristen kregen een erkenning (+37%)** en brengen het totaal op 3.583 erkende detectoristen die geen erkende archeoloog zijn.

10.4 GLOBALE CIJFERS

De omvang van het archeologische traject steeg licht ten opzichte van 2018. Het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeenten ontvingen 91 toelatingsaanvragen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem. Daarvan kregen er 64 een toelating. Dat zijn 17% minder toelatingen dan het voorgaande jaar en het gevolg van een nog verder doorgedreven keuze om dit soort vooronderzoek uit te stellen. Bij de archeologienota's werd akte genomen van **2.201 archeologienota's**. Daarmee stijgt het aantal nieuwe archeologietrajecten met 5,8% ten opzichte van het voorgaande jaar. Het **aktenamepercentage** kwam bij de archeologienota's op **80,1%** waar dat vorig jaar maar 74,4% was. Deze aanzienlijke verbetering van het aktenamepercentage komt ten dele doordat Onroerend Erfgoed in het kader van de nieuwe procedure voor



archeologienota's en nota's vanaf 1 april 2019 niet meer elk individueel dossier beoordeelt en meer inzet op coaching. Het agentschap behandelde in 2019 actief iets minder dan 62% van de gemelde (archeologie)nota's. De andere kregen in het kader van de meldingsprocedure een stilzwijgende aktename. Bij 3,6% van de archeologienota's gebeurde de aktename onder voorwaarden. Het aandeel archeologienota's met **beperkte samenstelling** daalde enigszins tot **7,7%** van de archeologienota's met aktename.

Ook bij de nota's was er een toename: daar kregen **726 nota's een aktename**. De uitvoering van uitgestelde vooronderzoeken nam daarmee toe met 18,6% ten opzichte van 2018. Het **aktenamepercentage** lag er op **85,5%**, tegenover 78,5% het jaar ervoor. Voorwaarden bij de aktename kwamen voor in 2,9% van de nota's. Zowat 7.343 hectare van het Vlaamse grondgebied kreeg te maken met een archeologienota, hoofdzakelijk buiten een vastgestelde archeologische zone of beschermde archeologische site.

Op basis van de huidige inzichten ligt het normale te verwachten volume aan archeologienota's met aktename op ongeveer 2.000 stuks per jaar. Daarnaast zien we dat de **nota's quasi op kruissnelheid** zijn, hoewel we nog een lichte toename verwachten tot 750-800 nota's per jaar.

Na de opstartfase in 2018 nam het aantal **archeologierapporten** verder toe. Van de 260 archeologierapporten uit 2019 volgden er **201 uit opgravingen in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen**. Dat is een toename met bijna twee derde. Het opgegraven oppervlak kwam op 452 hectare, waarvan 326 op het conto van vergunningsplichtige ingrepen. Dat cijfer wordt wel vertekend door een zeer grote opgraving van een lijntraject van maar liefst 96,6 hectare. Zelfs zonder dat ene uitzonderlijke project blijft dit een **verdubbeling** ten opzichte van 2018. Het aantal **eindverslagen** kwam in 2019 eindelijk ook op gang. De **86 exemplaren die volgden uit een ontwikkelingsproject** betekenen een **vervijfvoudiging** ten opzichte van het voorgaande jaar. Daarmee komt ook de laatste fase van het archeologische traject op gang, vier jaar na de start van de vernieuwde regelgeving. Het meten van de kenniswinst van dat traject begint nu ook mogelijk te worden.

10.5 EFFECTEN OP ACTOREN

Binnen de groep erkende archeologen ligt de activiteitsgraad gespreid. Van de 215 erkende archeologen (natuurlijk persoon) meldden er in 2019 maar 111 archeologienota's en nota's (51,6%). Dat is iets minder dan vorig jaar. De overige erkende archeologen namen andere rollen op binnen het proces en waren betrokken als veldwerkleider of assistent-archeoloog bij het onderzoek en de opmaak van de rapportering. Ook binnen de groep van actieve erkende archeologen is veel variatie: van een tot tien archeologienota's per persoon (zowat de helft van de actieve archeologen) tot een kleine groep die goed is voor meer dan 100 documenten. **Voor de groep personen die tot 20 (archeologie)nota's indiende, nam in omvang toe.** De vier meest actieve erkende archeologen namen de verantwoordelijkheid voor maar liefst een kwart van de uitgevoerde vooronderzoeken. Hun impact op de globale kwaliteit van het archeologisch vooronderzoek in Vlaanderen is dan ook aanzienlijk.



Van de 26 rechtspersonen die archeologienota's kunnen melden, waren er 23 actief in 2019. Dat is vergelijkbaar met vorig jaar. De rol van de erkende rechtspersonen, in praktijk vooral archeologiebureaus, is prominent: **ruim 85% van het vooronderzoek gebeurt door een rechtspersoon tegenover bijna 15% door een natuurlijk persoon** (zelfstandige, overheidsarcheoloog of niet-erkend bedrijf). Qua activiteitsgraad per **rechtspersoon** zien we dat **56% daarvan tussen de 20 en 100 archeologienota's en nota's produceerde**. Het maximum is een bedrijf met 280 (archeologie)nota's. De nieuwe erkende **archeologen type 2**, die enkel vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitvoeren, namen **1,5% van de archeologienota's** voor hun rekening.

Bij de opgravingen dienden 72 verschillende natuurlijke personen archeologierapporten in. De meesten beperkten zich tot één exemplaar. **Meer dan negen op de tien archeologierapporten uit 2019 blijken ingediend door een rechtspersoon (91,3%)**. Daarmee zijn de rechtspersonen, de facto archeologische bureaus, dominant bij de opgravingen, nog meer dan bij de vooronderzoeken. Bovendien is duidelijk dat de meeste erkende rechtspersonen zich niet beperken tot vooronderzoek, maar ook actief zijn op de opgravingsmarkt. Dat is veel minder het geval bij erkende natuurlijke personen die als zelfstandige werken.

Ook in het aktenamepercentage is er variatie te zien binnen de groep erkende natuurlijke personen. **Bijna 38% van de erkende archeologen** die meer dan vijf archeologienota's of nota's meldde in 2019, slaagt er in om voor **minstens 90% van hun gemelde archeologienota's een aktename** te bekomen. **48% van de erkende archeologen slaagt in 70 tot 90% van de gevallen**. Een minderheid scoort slechter, maar niemand van deze groep komt onder de 50%. In vergelijking met 2018 zien we vooral een grotere groep archeologen die in 80% of meer van hun gemelde documenten een aktename verkrijgen. Bondig kunnen we dus stellen dat **niet enkel het globale aktenamepercentage toenam, maar ook het aktenamepercentage per erkende archeoloog – natuurlijk persoon**. De overgang van bekrachtiging naar aktename heeft invloed op al deze cijfers. Bij de rechtspersonen blijkt dat ongeveer vier op de tien een aktenamepercentage van 90% of meer behaalden. Nog eens vier op de tien zitten tussen 70% en 90%. De anderen zitten daar niet ver onder.

Bij de archeologienota's kreeg 76,5% van de gemelde documenten direct een aktename. Dat is bijna 7% meer dan vorig jaar. 16,5% kreeg pas na een tweede melding aktename. **Bij de nota's volgde in 85% direct een aktename op de melding**. In 12,3% gebeurde dat na de tweede melding. Daarmee verkreeg 97,3% van de nota's een aktename na de eerste of tweede melding. Ook hier speelt de overgang naar de aktename weer een rol. In 2019 zette Onroerend Erfgoed in het kader van kwaliteitsopvolging sterk in op **feedbackgesprekken**. Met 21 erkende rechtspersonen gebeurde een dergelijk gesprek, waarbij de erkende archeoloog inzicht krijgt in de sterktes en de verbeterpunten bij de kwaliteit van zijn uitgevoerde onderzoeken, en dit op het niveau van de gehele werking.

De erkende onroerenderfgoedgemeenten behandelden samen 206 archeologiegerelateerde dossiers. Dat is in absolute cijfers **11% meer** dan vorig jaar. Ook hun aandeel binnen de ontvangen dossiers steeg tot 5,6% (2018: 5,1%). Binnen de groep erkende gemeenten is de werklast niet gelijk verdeeld: steden zoals Leuven en Turnhout hebben beduidend meer werk dan kleinere en meer landelijke gemeenten. Dat is logisch: het archeologietraject volgt de ruimtelijke dynamiek en die verschilt aanzienlijk doorheen Vlaanderen. Bij de erkende intergemeentelijke



onroerendergoeddiensten loopt de werklast voor het voorbereiden van de dossiers gelijk op met het aantal deelnemende gemeenten dat erkend is als onroerendergoedgemeente. Erfgoed Noorderkempen is op beide aspecten nog steeds koploper, maar WinAr zag een aanzienlijke toename in het aantal ontvangen dossiers. Bij de beoordeling van archeologienota's en nota's blijkt nog steeds een verschil te bestaan tussen het agentschap en de erkende onroerendergoedgemeenten, al nam het contrast af. **Het globale beeld wijzigt dus licht ten opzichte van de voorgaande jaren. Het aandeel archeologienota's dat geen aktename verkreeg, steeg bij de erkende gemeenten en daalde bij het agentschap. De percentages met voorwaarden kwamen erg dicht bij mekaar te liggen. Maar nog steeds blijft het beeld dat de erkende onroerendergoedgemeenten vaker akte nemen.**

De erkende **metaaldetectoristen deden 1.319 meldingen**, iets meer dan vorig jaar, maar helemaal niet in lijn met de sterke toename aan erkende metaaldetectoristen. Bij de voorgaande evaluatie bleek dat de doorsnee detectorist niet zo actief is, dicht bij huis blijft en niet zo vaak iets archeologisch vindt. Een kleine groep is erg actief, vindt veel, maar meldt ook correct. Of dat beeld standhoudt met de recente toename aan detectoristen, zal nog moeten blijken.

In 2019 namen de erkende depots **205 nieuwe ensembles** in bewaring wat het **totaal** brengt op **1.146**. Een deel daarvan stamt nog uit de periode van het Archeologiedecreet. Van de totale opslagruimte (6.184 m³) was eind 2019 **nog 33,6% beschikbaar**.

Bij de bewaring van de archeologische **ensembles** blijkt een groot verschil te bestaan tussen de ensembles die resulteren uit een **vooronderzoek** en de ensembles die volgen uit een opgraving. Die eerste blijven hoofdzakelijk bij de erkende **archeoloog**, zeker als het vooronderzoek zich beperkte tot bureauonderzoek of landschappelijk bodemonderzoek. Bij de **opgravingen** gaat een veel groter aandeel richting erkende **onroerendergoeddepots**. Toch blijkt de **initiatiefnemer** in beide situaties in te staan voor de definitieve bewaring van **ongeveer 30%** van de ensembles. Het is niet duidelijk of dit het gevolg is van een tekort aan erkende depots in sommige regio's, dan wel van een praktische keuze door de erkende archeoloog. Van de ensembles waarvan de erkende archeoloog aangeeft dat hij zelf zou instaan voor permanente bewaring, is ook niet geweten in hoeverre na het afronden van het eindverslag alsnog een overeenkomst tot stand kwam om het ensemble over te dragen aan de initiatiefnemer of een erkend depot. Ook blijkt nog veel verwarring te bestaan over de begrippen "zakelijkrechthouder" en "gebruiker", wat soms leidt tot inaccurate registratie. In **45%** van de gevallen bevinden de ensembles van het **vooronderzoek** en de **opgraving** van een archeologische site zich in **dezelfde bewaarplaats**.

10.6 EFFECTEN OP VERGUNNINGSTRAJECT EN BOUWPROCES

Bij de effecten op het bouw- en vergunningstraject valt op dat maar een zeer beperkt aantal bouwwallen hinder ondervindt van toevalsvondsten, en dat die hinder erg beperkt is in tijdsduur. Het aantal meldingen daalde licht ten opzichte van 2018, maar het aantal onderzoeken dat daarop volgde halveerde maar liefst tot 17. Dit is enerzijds het gevolg van de relevantie van de meldingen en anderzijds van de inschatting van het potentieel op kenniswinst die het agentschap bij elke melding uitvoert. De meeste toevalsvondsten gaan nog steeds over resten uit WO-I.



Het meest zichtbare effect op het bouwtraject vormen de archeologienota's. **8,5% van de bouwvergunningen voor nieuwbouw (bouwvergunningen exclusief renovatie) kreeg te maken met een archeologienota. Inclusief renovatie, dus alle bouwvergunningen in Vlaanderen samen, is dat 4,8%. Dat ligt in lijn met vorig jaar.** De archeologienota's komen zowat overal in Vlaanderen voor, met de klemtoon op de steden en een lagere densiteit in meer landelijke regio's. Dat weerspiegelt de ruimtelijke dynamiek in Vlaanderen. Een eerste analyse over de verhouding tussen archeologienota's en omgevingsvergunningen op gemeentelijk niveau over de voorbije drie jaar, leert dat er **voor elke 100 omgevingsvergunningen voor nieuwbouw ongeveer 10 archeologienota's** zijn. Dat varieert van gemeente tot gemeente, maar de nadruk ligt tussen zeven en 13 archeologienota's per 100 vergunningen. In gemeenten waarvan de **historische stadskern** is vastgesteld als archeologische zone zien we **iets hogere verhoudingen**, met een nadruk eerder tussen 11 en 16 archeologienota's voor elke 100 vergunningen. Enkele individuele gemeenten springen echter in het oog. Zo zijn er vijf gemeenten die meer dan 200 vergunningen verleenden over de afgelopen drie jaar, maar toch minder dan tien archeologienota's kenden. Deze situatie kan goede redenen hebben, maar verdient toch nader inzicht. **Omdat gegevens uit het omgevingsvergunningenloket niet verkrijgbaar bleken, konden we dit voorlopig niet verder onderzoeken.**

Het zijn nog steeds **vooral private bouwheren**, zoals bedrijven, bouwpromotoren en particulieren die te maken krijgen met archeologienota's (86%). Maar dat is niet verbazend: zij zijn binnen de bouwactiviteit op Vlaams niveau nu eenmaal veel sterker aanwezig dan publieke initiatiefnemers. Vanuit die optiek krijgen publieke bouwheren eigenlijk relatief gezien vaker te maken met archeologie bij hun projecten.

Kijken we naar de oppervlakte van de onderzochte gebieden, dan blijkt dat het merendeel tussen de 5.000m² en 10.000m² groot is. Ook de voorgaande jaren was dat zo.

Bijna **90% van de archeologienota's** kwam tot stand **louter op basis van bureauonderzoek**, al betekent dat niet noodzakelijk dat het vooronderzoekstraject daar ook eindigt. Dat is 3% meer dan in 2018. **In amper 1 op de tien gevallen gebeurt dus nog landschappelijk bodemonderzoek of proefsleuvenonderzoek voorafgaand aan de vergunningsaanvraag.** Van die bureauonderzoeken concludeerde evenwel 61,5% dat uitgesteld vooronderzoek nodig is, wat ook 3% meer is dan vorig jaar. **Het grotere aandeel met louter bureauonderzoek betekent dus geen vermindering in inspanning voor de archeoloog en initiatiefnemer: het is gewoon een verschuiving van die inspanning in de tijd.** Als reden voor het uitstellen primeren nog steeds de onmogelijkheid om het vooronderzoek uit te voeren voor de vergunningsaanvraag, al is er een zekere verschuiving naar de economische onwenselijkheid daarvan. **Bij de nota's baseert ruim 50% zich louter op proefsleuvenonderzoek en 20% combineert die methode met landschappelijk bodemonderzoek. Die laatste methode komt als zelfstandige onderzoekswijze voor in 10% van de nota's.** Archeologisch booronderzoek komt in bijna 15% van de gevallen voor, zij het in wisselende combinaties met andere methodes. De tendens naar meer landschappelijk bodemonderzoek was al zichtbaar in 2018, maar is nu nog sterker aanwezig. Dit is deels het gevolg van een verhoogde aandacht voor prehistorische artefactensites, waarvoor deze onderzoeksmethode de eerste stap is. Ook het veel grotere aantal onderzoeken waar verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek gebeurde, is hier het gevolg van. Andere methodes, zoals geofysisch onderzoek en veldkartering, komen nog steeds amper voor.



Wat betreft maatregelen concludeerde ongeveer 36% van de archeologienota's dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn. Dat is een daling met 3%. Aan de andere kant stijgt het aandeel "uitgesteld vooronderzoek" tot bijna 60%. **Het aandeel "uitgesteld vooronderzoek" neemt daarmee verder toe tegenover 2018 en blijft groter dan het aandeel dat "geen maatregelen" vooropstelt in de archeologienota.** Indien na bureauonderzoek verder vooronderzoek nodig is, dan wordt dit structureel uitgesteld, hoewel het Onroerenderfgoeddecreet de doelstelling heeft om het vooronderzoek juist zo vroeg mogelijk te laten verlopen. Het aandeel archeologienota's dat besluit tot opgraving strandt op iets minder dan 4%. **Bij de nota's nam ruim drie kwart de beslissing dat geen verdere maatregelen nodig waren en bijna 20% besluit tot een opgraving.** Verdere verwerking van de ingezamelde gegevens en vondsten bij het vooronderzoek, komt op 2%.

Qua tijdsinvestering kost het een erkende archeoloog **vijf werkdagen** om een **archeologienota** te maken (mediaanwaarde). Dat is even lang als vorig jaar. Bij de **nota's** ligt de mediaan op **zes werkdagen, wat een dag minder is dan in 2018.** Vooral het aantal nota's dat vijf werkdagen in beslag neemt, is aanzienlijk. Dat is anders dan vorig jaar: toen lag de nadruk nog sterk op de nota's die tien werkdagen in beslag namen.

De bepalende factor zijn de onderzoeksmethoden die de erkende archeoloog nodig heeft om tot de archeologienota te komen. Is dat enkel **bureauonderzoek**, dan ligt de mediaan op **vijf werkdagen**. Voor een archeologienota met **beperkte samenstelling** is dat zelfs maar **drie**. Landschappelijk bodemonderzoek, aanvullend op het bureauonderzoek, brengt de mediaan op zeven werkdagen, een dag minder dan vorig jaar. Het effect van het **uitstellen** van het vooronderzoek konden we niet meer meten doordat er amper nog vooronderzoeken voorafgaand aan de vergunningsaanvragen gebeuren, op bureauonderzoek na uiteraard. Bij de **nota's** duurt het opmaken **zes werkdagen** indien het enkel **proefsleuvenonderzoek** betreft. Dat is een dag minder dan het voorgaande jaar en ook de variatie neemt af. Komt een proefsleuvenonderzoek voor in combinatie met landschappelijk bodemonderzoek, dan neemt de mediaanwaarde van de tijdsinvestering toe met 1 werkdag. De langstdurende uitgestelde vooronderzoeken bevatten verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek. De mediaan ligt daar op tien werkdagen, met een gemiddelde van 13. Dat komt doordat in deze groep vaak meer dan twee methodes gecombineerd voorkomen, bv. landschappelijk bodemonderzoek met archeologisch booronderzoek en proefsleuven. De **archeologische booronderzoeken** zelf lijken te leiden tot een extra tijdsinvestering van genomen **drie werkdagen** (mediaan). In de helft van de gevallen blijkt het **tijdsverloop tussen een archeologienota en de daaropvolgende nota iets meer dan een jaar te bedragen**, hoewel langere perioden ook frequent voorkomen. Bijna de helft van de nota's baseert zich op een archeologienota van het voorgaande werkjaar.

In 2018 meldden archeologen de start van het veldwerk van 201 **opgravingen** die volgen uit een archeologienota of nota. Dat is 8% meer dan in 2018. Zoals vorig jaar voorspeld, was er dus nog steeds een stijging, al is die bescheidener dan het voorgaande jaar. Van 201 opgravingen in het kader van ontwikkelingen kwam het archeologierapport binnen en was het veldwerk dus afgerond. Dat is maar liefst 64,8% meer dan in 2018. **2019 is daarmee het jaar waarin we ook deze fase van het archeologisch traject richting verwachte kruissnelheid zien evolueren.** Als we kijken naar de onderzochte oppervlakte, kunnen we drie groepen onderscheiden: "kleine" opgravingen tot 1.200m², "gewone" opgravingen tussen 1.200 en 10.000m², en "grote" opgravingen



van meer dan een hectare. **De mediaantermijn van het veldwerk van de opgravingen bedroeg ongeveer drie weken. Drie kwart van de opgravingen was wat betreft hun veldwerk afgerond binnen de twee maanden.** Uit deze spreiding blijkt dat het **gros van de opgravingen een relatief beperkte impact had op het tijdsverloop van het bouwproces.** Om nog meer effecten te meten op het bouwproces is het nog steeds te vroeg. Daarvoor is het wachten op de eindverslagen die vanaf volgend jaar normaliter in voldoende grote aantallen zullen beschikbaar komen.

10.7 FINANCIËLE EFFECTEN

Het **financiële plaatje** van de archeologienota's bedroeg ruim 6 miljoen euro, en de nota's ongeveer vijf miljoen. In totaal kwam de **kostprijs voor vooronderzoek** dus op **11,3 miljoen euro**. Bij de archeologienota's lag de kost 155.000 euro lager dan in 2018, ondanks het gestegen aantal. Het gestegen volume nota's staat dan weer voor een toename met 585.000 euro ten opzichte van voorgaand jaar. Samengeteld bedraagt de **stijging** van de totale kostprijs voor archeologienota's en nota's ten opzichte van het voorgaande werkjaar **430.331 euro (+4%)**, volledig op het conto van de nota's. **Zowel bij de archeologienota's als bij de nota's ligt de stijging in kostprijs verhoudingsgewijs lager dan de stijging in aantal.** De kostprijs van de opgravingen is nu nog niet gekend, gezien de opgravingen die van start gingen nog niet afgerond zijn wat betreft verwerking en rapportering. De **toevalsvondsten** kostten de Vlaamse Overheid ruim **862.000 euro**, een stijging van ca. 180.000 euro. Acht bouwheren konden rekenen op de nieuwe premie voor vooronderzoek met ingreep in de bodem voor in totaal ruim 40.000 euro. Daarnaast ontvingen drie initiatiefnemers een premie voor buitensporige opgravingskosten, samen goed voor bijna 73.000 euro. In het kader van de projectsubsidies voor archeologisch **syntheseonderzoek** kregen zes projecten een betoelaging met een totaalbedrag van ruim **960.000 euro**. Archeologische solidariteitsfondsen kwamen nog steeds niet voor in 2019. Over de kostprijs van de opgravingen kunnen we ook voor 2019 nog geen zinnige uitspraken doen. Hoewel het aantal eindverslagen al toenam, ligt het totale aantal nog steeds te laag om representatief te zijn.

Meer in detail lag de mediaankostprijs voor een **archeologienota** op **2.250 euro**. Dat is **350 euro minder** dan vorig jaar, wat neerkomt op een daling met 13%. Bij de **nota's** lag de mediaan op **5.000 euro (-200 euro)**. Ook hier is de prijs per stuk gemiddeld iets gedaald. De spreiding qua prijzen is er wel groter dan bij de archeologienota's. Net zoals bij de tijdsduur, is ook bij de kostprijs de gehanteerde onderzoeksmethode de bepalende factor. Bij een **bureauonderzoek** ligt de mediaanprijs op **2.250 euro**, en voor een archeologienota met **beperkte samenstelling** is dat zelfs maar **1.750 euro**. Deze vorm van archeologienota is dus wel degelijk goedkoper (en sneller) dan een "gewone" archeologienota. Als er ook landschappelijk bodemonderzoek plaatsvond, dan steeg de mediaanprijs tot 3.500 euro, iets minder dan vorig jaar. Het prijseffect van het uitstellen van vooronderzoek konden we niet meer meten.

De mediaankost voor de nota's bedroeg **5.000 euro** indien het ging om **proefsleuvenonderzoek**, net als de voorgaande jaren. Kwam daar **landschappelijk bodemonderzoek** bij, dan steeg de mediaanwaarde met ongeveer **1.000 euro**. De mediaanprijs van vooronderzoeken waar archeologisch booronderzoek deel van uitmaakte bedroeg 9.000 euro. Hoewel een 1-op-1 vergelijking niet mogelijk is door de veelheid aan combinatie-opties, blijkt dat de **archeologische**



boringen toch zorgen voor een kostenstijging met **3.000 tot 4.000 euro**. De bepalende factoren voor de spreiding in kostprijs bij vooronderzoek met ingreep in de bodem zijn de aangewende methodes, de uitvoerder, het onderzochte oppervlak, de ingezette menskracht en tijd, en de maatregel die uit het vooronderzoek naar voor komt.

10.8 MEERJARENEFFECTEN

Op het vlak van **evoluties over de jaren heen** zien we bij de kaderende instrumenten vooreerst dat de **GGA-kaart** na een initiële snelle toename in oppervlak en aantal intussen op jaarbasis evolueert met ongeveer 15% in aantal en **5% in oppervlak**. De **archeologische zones** groeien aan een **laag tempo**, met maar 12 nieuwe zones sinds de start. Bij de beschermde **archeologische sites** verloopt de groei ook **langzaam**, behalve in 2017. Op vier jaar tijd nam het aantal beschermde sites toe met 80% en groeide het oppervlak in een gelijkaardige mate.

Bij de **erkende archeologen** bleef het aantal **rechtspersonen stabiel**. Het gaat vooral om bedrijven die al actief waren tijdens de periode van het Archeologiedecreet. Bij de **natuurlijke personen** zien we een jaarlijkse aangroei van ongeveer 10 tot 20%, wat wijst op een **constante nieuwe instroom**. De toename aan erkende **detectoristen** verloopt veel sneller. Daar is er **elk jaar een stijging met 50%**, wat intussen ruim 1.000 op jaarbasis betekent. De meldingen van detectievondsten volgen dat tempo echter niet. De **discrepantie** wordt almaar groter.

Het aantal **archeologienota's** lag in 2016 uitzonderlijk laag doordat het archeologische traject pas startte halverwege dat jaar. 2017 was dan weer een jaar met uitzonderlijk hoge aantallen. De norm is intussen **ongeveer 2.000 nieuwe archeologietrajecten op jaarbasis**. Bij de **archeologienota's** gebruikt de archeoloog meestal maar **1 enkele methode**, namelijk bureauonderzoek. Waar de **nota's** initieel vooral beperkt bleven tot proefsleuvenonderzoek, zien we sinds 2018 echter een **toename van het aantal dat meerdere methodes combineert**. Dat komt door de grotere inzet van landschappelijk bodemonderzoek en archeologische boringen. De tijdsinvestering bij het vooronderzoek bleef quasi constant. Op het vlak van kostprijs was er een gestage daling bij de archeologienota's en bleef de prijs per stuk bij nota's redelijk stabiel.

Als we inzoomen op volledig **afgeronde trajecten** van vooronderzoek, dan zien we dat in **60%** van die gevallen het verhaal **stopt na bureauonderzoek**. In **18%** komt daar nog **proefsleuvenonderzoek** bij en in **9% landschappelijk bodemonderzoek**. Een **combinatie** van deze beide met bureauonderzoek is goed voor **8%**. Op het vlak van maatregelen besluiten de afgeronde trajecten in **86%** van de gevallen dat **geen verdere maatregelen** nodig zijn. **12,6%** stelt een **opgraving** voorop. De grootste groep afgeronde vooronderzoeken vergt vijf werkdagen tijdsinvestering. Dat komt door het grote gewicht van bureauonderzoek. Meer dan 20 werkdagen zijn de uitzonderingen. Bij de kostprijs ligt de mediaanwaarde op 3.000 euro, en een prijs boven 10.000 euro is eerder uitzonderlijk. De spreiding in prijzen neemt toe naarmate er meer verschillende onderzoeksmethoden deel uitmaken van het vooronderzoekstraject.

Bij een deel van de trajecten startte ook de **opgraving** al. In **58%** van de tot nu toe voorziene opgravingen **begon de erkende archeoloog al aan het veldwerk**. Voor **48%** is dat intussen ook al **afgerond**. Dat percentage varieert van jaar tot jaar: voor trajecten waar het vooronderzoek startte in 2016 is intussen al 67% van de opgravingen afgerond qua veldwerk. Dat aandeel neemt



sterk af voor de meer recente jaren. Dat komt door de soms lange **doorlooptijd** van een dergelijk traject die ongeveer een **jaar en drie maanden** duurt. Het **grootste deel** van die doorlooptijd gaat naar de fase tussen archeologienota en nota, die de **vergunningprocedure en de voorbereiding van de realisatie** van het ontwikkelingsproject omvat. Het **veldwerk** van de opgraving zelf duurt **maar drie weken** (mediaan).

Van alle archeologienota's die in 2016 als **maatregel uitgesteld vooronderzoek** bevatten, is dat vooronderzoek in 59% intussen afgerond. Voor 2017 gaat het om 51%. De resterende uitgestelde vooronderzoeken blijven voorlopig nog **achterwege**. Op basis van een steekproef komt dit in **ruim de helft** van die gevallen doordat er **nog geen omgevingsvergunning** verleend is voor het ontwikkelingsproject. Die is nog niet aangevraagd, nog niet verleend of zit vast in een beroepsprocedure. In **23%** van de gevallen is er wel al een vergunning maar **startte de uitvoering van het project nog niet**. In **9%** van de gevallen besloot de initiatiefnemer omwille van verschillende redenen om **af te zien van het project**. In **15%** van de achterblijvende uitgestelde vooronderzoeken is er echter een (**potentieel**) **probleem** voor het archeologisch onderzoek. Dat komt doordat de archeologieverplichting niet correct in de **omgevingsvergunning** terecht kwam of omdat de **initiatiefnemer voorbij ging** aan zijn archeologische verplichtingen en de bouw startte zonder het vereiste uitgestelde vooronderzoek. In de helft van de gevallen ging mogelijk al archeologisch erfgoed verloren. Dit gaat uiteraard enkel om situaties waarbij het uitgestelde vooronderzoek nog achterbleef, en niet om alle gevallen waarin een archeologienota opgemaakt werd. Het inzetten van een beroep tegen foutief verleende vergunningen blijkt niet altijd evident doordat de betekening achterwege blijft of te laat gebeurt.

10.9 UITGELICHT

Als eindconclusie zetten we een aantal in het oog springende tendensen en vaststellingen over het archeologisch traject anno 2019 op een rijtje.

- 2019 is het jaar waarin de erkenning als archeoloog differentieerde in twee types;
- Het aantal erkende metaaldetectoristen blijft explosief groeien, maar het aantal meldingen van detectievondsten blijft ernstig achter;
- Het aantal nieuw opgestarte archeologische trajecten stabiliseert;
- Het uitstellen van alles wat na het bureauonderzoek komt, is de norm;
- Het aantal archeologische booronderzoeken nam sterk toe;
- Als uitgestelde vooronderzoeken lang op zich laten wachten, komt dat voornamelijk doordat er nog geen vergunning is of doordat de uitvoering van het ontwikkelingsproject nog niet startte;
- De focus bij kwaliteitsborging verschoof van individuele dossierbehandeling naar coaching;
- De nieuwe procedure voor melding en aktenaam heeft een effect op de beoordeling van archeologienota's en nota's;
- De eindverslagen komen stelselmatig mee in beeld;
- De ensembles van vooronderzoeken blijven voornamelijk bij de erkende archeoloog in bewaring, die van opgravingen gaan eerder naar een erkend onroerenderfgoeddepot of de initiatiefnemer;

- De totale kostprijs van het vooronderzoek steeg, maar verhoudingsgewijs minder dan het toegenomen volume;
- De kostprijs per stuk van archeologienota's en nota's daalde;
- Er kwam een nieuwe premie voor vooronderzoek, maar de toepassing daarvan bleef nog beperkt;
- Op langere termijn leidt 86% van de archeologietrajecten niet tot verdere maatregelen, 12,6% stroomt door naar een opgraving;
- Van 58% van de tot nu toe voorziene opgravingen startte het veldwerk al;
- Voor opgravingen is ook in 2019 onvoldoende materiaal voorhanden om al gefundeerde en representatieve uitspraken te doen.

Het is duidelijk dat het **archeologisch traject stelselmatig en progressief uitgerold wordt**. Na de archeologienota's in 2017 en de uitgestelde vooronderzoeken (nota's) in 2018, zien we nu de archeologierapporten op stoom komen, en daarmee het veldwerk van de opgravingen. Nu is het nog wachten tot de fase van verwerking en eindrapportering toeneemt om het volledige archeologische traject in werking te zien. **Deze progressieve uitrol toont dat er voldoende tijdsverloop nodig is om structurele tendensen en effecten te kunnen onderscheiden. Waarschijnlijk is het hele traject pas in 2021 op kruissnelheid en kan een volwaardige evaluatie pas daarna plaatsvinden.**

Tot slot kunnen voor het werkjaar 2019 **de eerste vaststellingen gebeuren op het vlak van kenniswinst. Die komen uitvoerig aan bod in het rapport "Kenniswinst Archeologie 2019"**³⁸.

³⁸ A. Eryvynck, K. Haneca (2019) Kenniswinst Archeologie 2019. Evaluatie van de kenniswinst geboekt uit archeologisch vooronderzoek en opgravingen, gerapporteerd in 2019 en uitgevoerd binnen het kader van het Onroerenderfgoeddecreet. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 141.





INDICATOREN EVALUATIE ARCHEOLOGIE

Bijlage 1 / 2019



INHOUD

INDICATOREN MONITOR ONROEREND ERFGOED	3
MONITOR 16D: BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES	4
MONITOR 24: PROSPECTIES MET INGREEP IN DE BODEM (ARCHEOLOGIEDECREET).....	6
MONITOR 25: VERGUNDE ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN (ARCHEOLOGIEDECREET).....	8
MONITOR 40: AANTAL TOEVALSVONDSTEN	10
MONITOR 66: ERKENDE ONROERENDERFGOEDGEMEENTEN	12
MONITOR 67: ERKENDE INTERGEMEENTELIJKE ONROERENDERFGOEDDIENSTEN.....	14
MONITOR 68: ERKENDE ONROERENDERFGOEDDEPOTS.....	16
INDICATOREN EVALUATIE ARCHEOLOGIE (EVARCH)	18
EVARCH 01 – 02: ERKENDE ARCHEOLOGEN	19
EVARCH 03 – 04: ERKENDE METAALDECTORISTEN	21
EVARCH 05: MELDINGEN DOOR METAALDECTORISTEN	23
EVARCH 08 – 09: EVALUATIE VAN ERKENNINGEN.....	24
EVARCH 10 – 11: SCHORSING VAN ERKENNINGEN.....	26
EVARCH 12: TOEVALSVONDSTEN DIE LEIDEN TOT ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK.....	28
EVARCH 13: TERMIJN TUSSEN DE MELDING VAN TOEVALSVONDSTEN EN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK.....	30
EVARCH 15: ARCHEOLOGISCHE ENSEMBLES IN EEN ERKEND ONROERENDERFGOEDDEPOT.....	32
EVARCH 16: VOORNEMEN OM EEN ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE BUITEN VLAANDEREN TE VERPLAATSSEN.....	34
EVARCH 17: MELDING ARCHEOLOGIE NOTA'S EN NOTA'S.....	35
EVARCH 19: ARCHEOLOGIE NOTA'S OF NOTA'S BINNEN EEN ARCHEOLOGISCHE ZONE OF SITE	37
EVARCH 21: OPPERVLAKTE ARCHEOLOGIE NOTA'S EN NOTA'S BINNEN EEN ARCHEOLOGISCHE ZONE OF SITE.....	39
EVARCH 23: OPPERVLAKTE GGA.....	41
EVARCH 25: STATUUT INITIATIEFNEMER ARCHEOLOGISCH TRAJECT.....	42
EVARCH 26: REDENEN VOOR UITGESTELD TRAJECT	43
EVARCH 27 – 28 – 29: TOELATINGEN ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM.....	45
EVARCH 30 – 31 – 39: BEROEPEN.....	47
EVARCH 32: ARCHEOLOGIERAPPORTEN	49
EVARCH 33 -34: OPPERVLAKTE OPGEGRAVEN GEBIEDEN.....	51
EVARCH 35 – 36: EINDVERSLAGEN.....	52
EVARCH 37 – 38: TOELATINGEN ONDERZOEK MET HET OOG OP WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN.....	54
EVARCH 43: OPGESTARTE VOORONDERZOEKEN MET INGREEP IN DE BODEM.....	56
EVARCH 44: OPGESTARTE OPGRAVINGEN	57
EVARCH 46: WERKDAGEN VOOR BEKOMEN (ARCHEOLOGIE)NOTA.....	58
EVARCH 47: KALENDERDAGEN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING	60
EVARCH 48: WERKDAGEN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING.....	61
EVARCH 51: GOEDGEKEURDE MAATREGELEN VOORONDERZOEK	62
EVARCH 52: FINANCIËLE IMPLICATIES ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	64
EVARCH 53: BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN.....	67
EVARCH 54: BEDRAG BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN.....	68
EVARCH 55: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK NA TOEVALSVONDST	70
EVARCH 56: BEDRAG SCHADEVERGOEDINGSPLICHT TOEVALSVONDSTEN.....	72
EVARCH 57: ARCHEOLOGISCHE SOLIDARITEITSFONDSEN	74
EVARCH 58: BEDRAG VOOR SUBSIDIERING ARCHEOLOGISCHE SOLIDARITEITSFONDSEN	75
EVARCH 59: ARCHEOLOGIE NOTA'S BEPERKTE SAMENSTELLING.....	76
EVARCH 60: REDENEN BEPERKTE SAMENSTELLING	78
EVARCH 61: VASTGESTELDE INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONES.....	80
EVARCH 62: OPPERVLAKTE VASTGESTELDE INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONES.....	82
EVARCH 63: OPPERVLAKTE BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES	83
GLOSSARIUM	84



INDICATOREN MONITOR ONROEREND ERFGOED



MONITOR 16D: BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES

Indicator	Aantal definitief beschermde archeologische sites per jaar
Indicatornummer	monitor 16d
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal definitieve beschermingen
Meetmethode	Query op de beschermingsdatabank

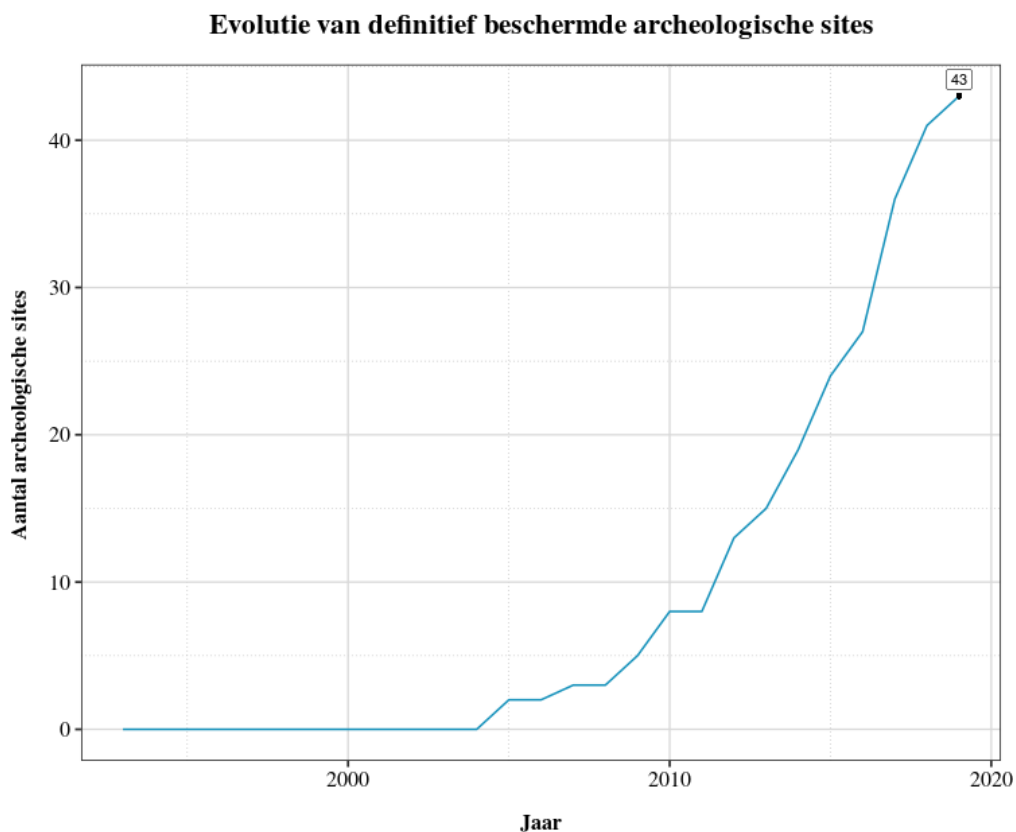
Omschrijving

De beschermde [archeologische site](#) is de opvolger van wat voor 2015 werd beschermd als archeologische zone of archeologisch monument. De rechtsgevolgen van de beschermde archeologische sites zijn decretaal ook van toepassing op de vroeger beschermde archeologische zones. In het [Onroerenderfgoeddecreet](#) is er sprake van een wijziging in definitie in vergelijking met het Archeologiedecreet. Bij de beschermde archeologische zone in het Archeologiedecreet moest er de mogelijke aanwezigheid zijn van archeologische resten. Om een archeologische site te beschermen volgens het Onroerenderfgoeddecreet moet er evenwel zekerheid zijn over die aanwezigheid, bijvoorbeeld door onderzoek dat er is uitgevoerd. De archeologische zone in de vroegere betekenis is in het kader van het Onroerenderfgoeddecreet verworden tot de vastgestelde inventaris van archeologische zones, met andere rechtsgevolgen. Terreinen beschermd als archeologische zone in toepassing van het Archeologiedecreet kregen bij de invoering van het Onroerenderfgoeddecreet automatisch het statuut beschermde archeologische site.

Op het einde van elk jaar wordt het aantal definitief beschermde archeologische sites geteld. Tegelijk tonen we de evolutie van beschermde archeologische sites doorheen de tijd.



Grafiek



Toelichting

In 2019 beschermde de minister in totaal twee archeologische sites definitief, wat het totale aantal definitieve beschermingen op 31 december 2019 op 43 brengt.

Het is wettelijk mogelijk om archeologische sites te beschermen sinds 1993. De eerste beschermde archeologische sites dateren van 2005. Deze sites zijn initieel beschermd als archeologische zone onder het Archeologiedecreet, maar het Onroerenderfgoeddecreet stelt deze oude beschermingen gelijk met een beschermde archeologische site. Voorbeelden hiervan zijn de archeologische sporen van de Chartreuse in Brugge en het kasteel en de dorpskern van Middelburg. Sinds 2005 is het aantal beschermde archeologische sites geleidelijk aan toegenomen.



MONITOR 24: PROSPECTIES MET INGREEP IN DE BODEM (ARCHEOLOGIEDECREET)

Indicator	Aantal toegekende vergunningen voor prospecties met ingreep in de bodem
Indicatornummer	monitor 24
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vergunningen
Meetmethode	Telling van vergunningen

Omschrijving

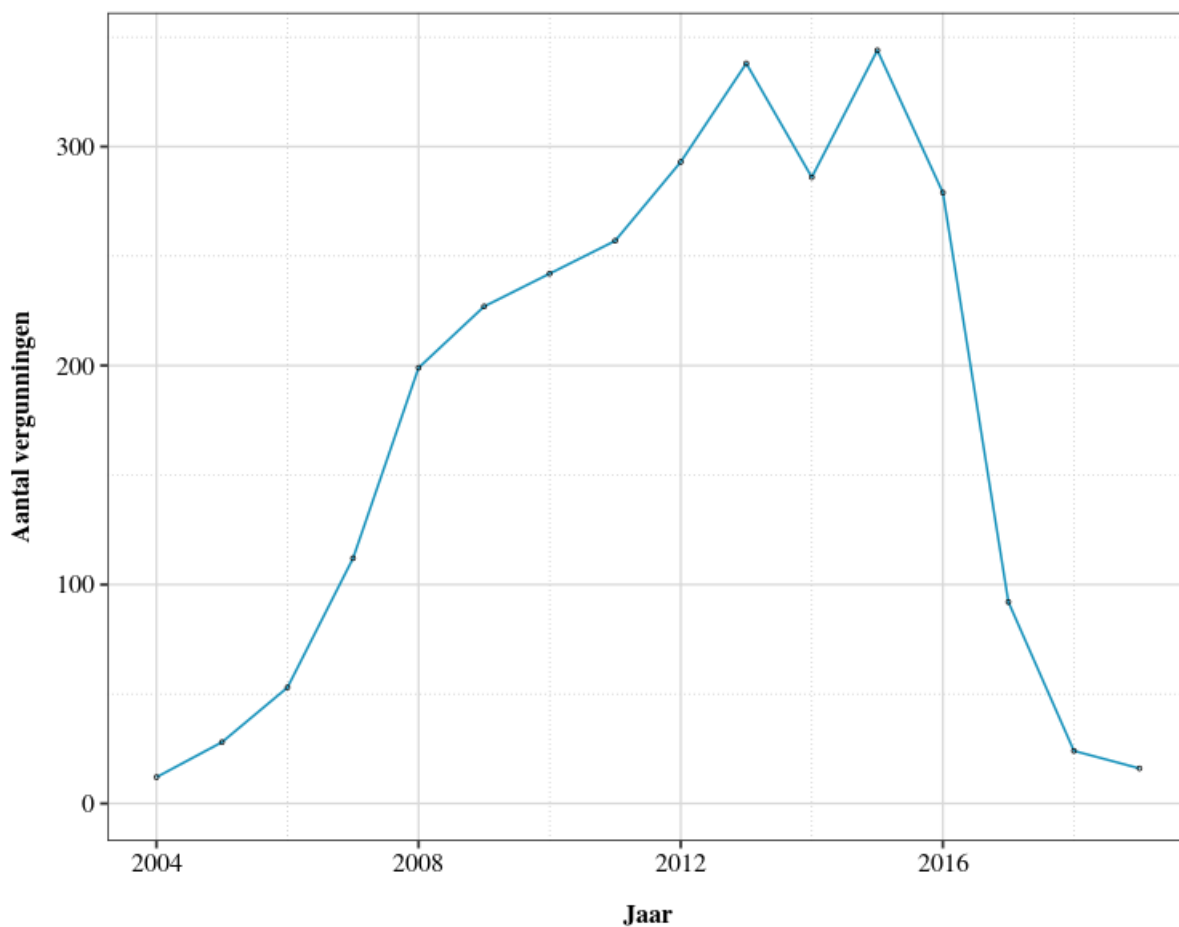
Sinds 2016 bepaalt het Onroerendergoeddecreet bij welke stedenbouwkundige handelingen een archeologisch onderzoek verplicht is en regelt het de toelatingen daarvoor. Voor stedenbouwkundige handelingen waarvoor de vergunningsaanvraag gebeurde voor de invoering van het [Onroerendergoeddecreet](#) kan echter nog steeds het [Archeologiedecreet](#) van 1993 gelden. Dat bepaalt dat alle archeologische opgravingen, archeologische prospecties met ingreep in de bodem en alle graafwerken met de bedoeling archeologische monumenten op te sporen en vrij te leggen vergunningsplichtig zijn. Hierdoor verleent het agentschap Onroerend Erfgoed nog steeds vergunningen voor wat in het Archeologiedecreet een [prospectie](#) met ingreep in de bodem heette.

Deze indicator bevat het aantal vergunningen voor archeologische prospecties met ingreep in de bodem die het agentschap Onroerend Erfgoed verleende vanaf 1 januari tot en met 31 december van een gegeven kalenderjaar.

Noot: Vergunningen voor prospecties met ingreep in de bodem zullen stelselmatig uitdoven wanneer de toepassing van het Archeologiedecreet tot een einde komt. Een prospectie uit het Archeologiedecreet is vergelijkbaar met een archeologisch vooronderzoek zoals dit is opgenomen in het Onroerendergoeddecreet en de Code van Goede Praktijk.

Grafiek

Aantal vergunde prospecties met ingreep in de bodem



Toelichting

In 2019 reikte het agentschap Onroerend Erfgoed 16 vergunningen uit voor archeologische prospecties met ingreep in de bodem. Dit is een daling van acht tegenover 2018.

Als gevolg van het Onroerenderfgoeddecreet, waarvan het hoofdstuk archeologie sinds 1 april 2016 in werking is getreden, dooft dit instrument geleidelijk uit.



MONITOR 25: VERGUNDE ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN (ARCHEOLOGIEDECREET)

Indicator	Aantal vergunde archeologische opgravingen conform het Archeologiedecreet
Indicatornummer	monitor 25
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vergunningen voor opgravingen
Meetmethode	Telling van vergunningen

Omschrijving

Sinds 2016 bepaalt het [Onroerendergoeddecreet](#) bij welke stedenbouwkundige handelingen een archeologisch onderzoek verplicht is en regelt het de toelatingen daarvoor. Voor stedenbouwkundige handelingen waarvoor de vergunningsaanvraag gebeurde voor de invoering van het Onroerendergoeddecreet kan echter nog steeds het Archeologiedecreet van 1993 gelden. Dat bepaalt dat alle archeologische opgravingen, archeologische prospecties met ingreep in de bodem en alle graafwerken met de bedoeling archeologische monumenten op te sporen en vrij te leggen vergunningsplichtig zijn. Hierdoor verleent het agentschap Onroerend Erfgoed nog steeds vergunningen voor wat in het Archeologiedecreet een [opgraving](#) heette.

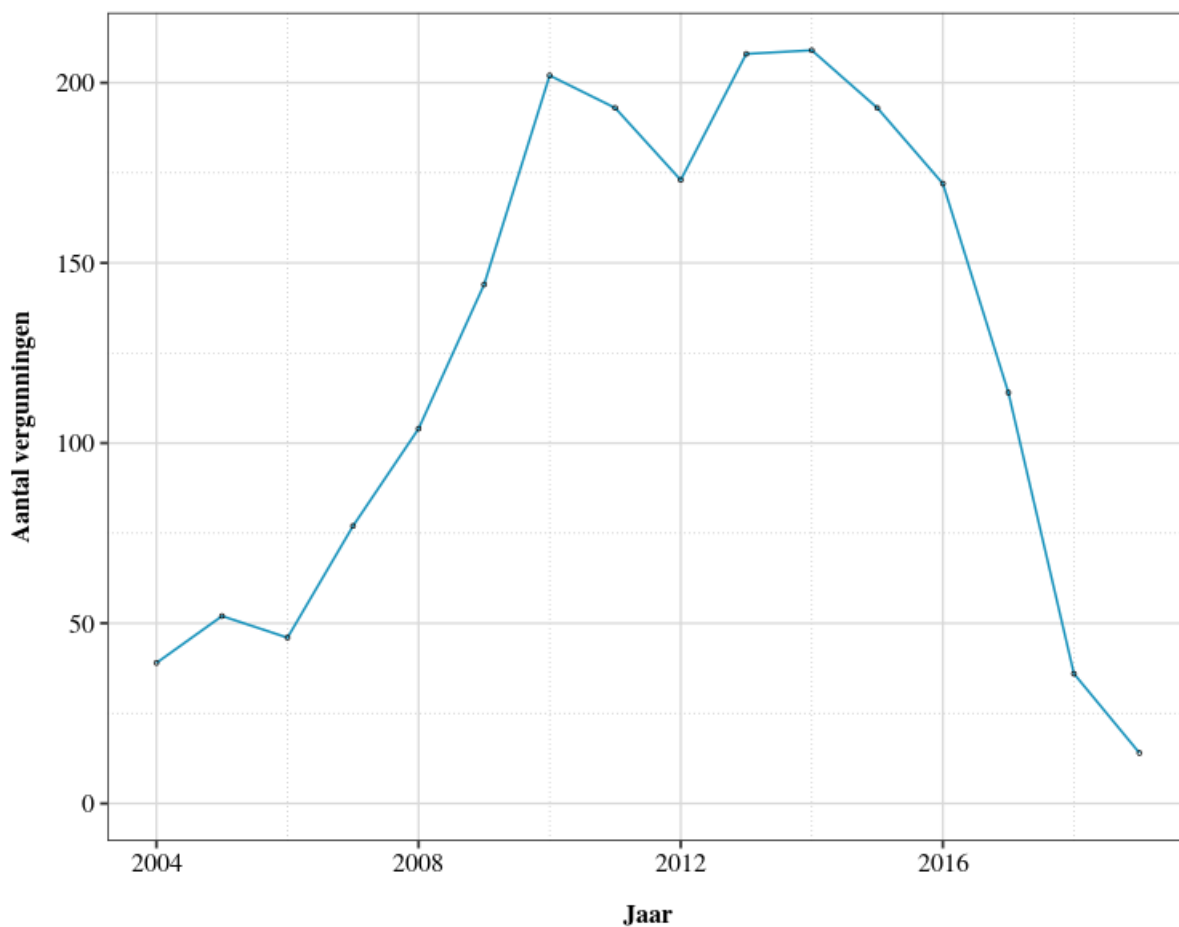
Noot: Vergunningen voor archeologische opgravingen zullen stelselmatig uitdoven wanneer de toepassing van het Archeologiedecreet tot een einde komt. Nieuwe archeologische opgravingen worden sinds het Onroerendergoeddecreet toegelaten via een archeologienota, nota of toelating voor opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Deze indicator telt het aantal vergunningen voor archeologische opgravingen dat het agentschap Onroerend Erfgoed verleende conform het Archeologiedecreet vanaf 1 januari tot en met 31 december van een gegeven kalenderjaar.



Grafiek

Aantal vergunde archeologische opgravingen



Toelichting

In 2019 kende het agentschap Onroerend Erfgoed 14 vergunningen toe voor archeologische opgravingen conform het Archeologiedecreet van 1993. Dit is een daling van 22 tegenover 2018 toen het agentschap hier 36 vergunningen voor uitreikte.

Als gevolg van het Onroerenderfgoeddecreet, waarvan het hoofdstuk archeologie sinds 1 april 2016 volledig in werking is getreden, dooft dit instrument geleidelijk uit.



MONITOR 40: AANTAL TOEVALSVONDSTEN

Indicator	Aantal meldingen van toevalsvondsten binnen en buiten archeologische zones
Indicatornummer	monitor 40
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toevalsvondsten
Meetmethode	Telling van het aantal toevalsvondsten gemeld via het meldingsformulier toevalsvondsten

Omschrijving

Soms valt het voor dat men een archeologische site of archeologische artefacten aantreft tijdens bouwwerken waarbij voorafgaand geen [archeologisch onderzoek](#) was uitgevoerd. Dat kan gebeuren wanneer een project vrijgesteld is van de opmaak van een [archeologienota](#), of de archeologienota geen verdere maatregelen bepaalde. De vinder is dan verplicht om de vondst binnen drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en ze tijdelijk ongemoeid te laten. Dit is de zogenaamde [toevalsvondst](#). Hierbij is geen sprake van intentioneel zoeken naar archeologische artefacten (zoals bijvoorbeeld bij metaaldetectie of veldkartering het geval is).

De indicator meet het aantal toevalsvondsten waarbij aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de vindplaats bevindt zich binnen de grenzen van het Vlaamse Gewest;
- de vondst gebeurt niet tijdens regulier archeologisch onderzoek;
- de vondst gebeurt niet bij het voorbedacht zoeken naar archeologische artefacten of sites (metaaldetectie, veldkartering, enz).

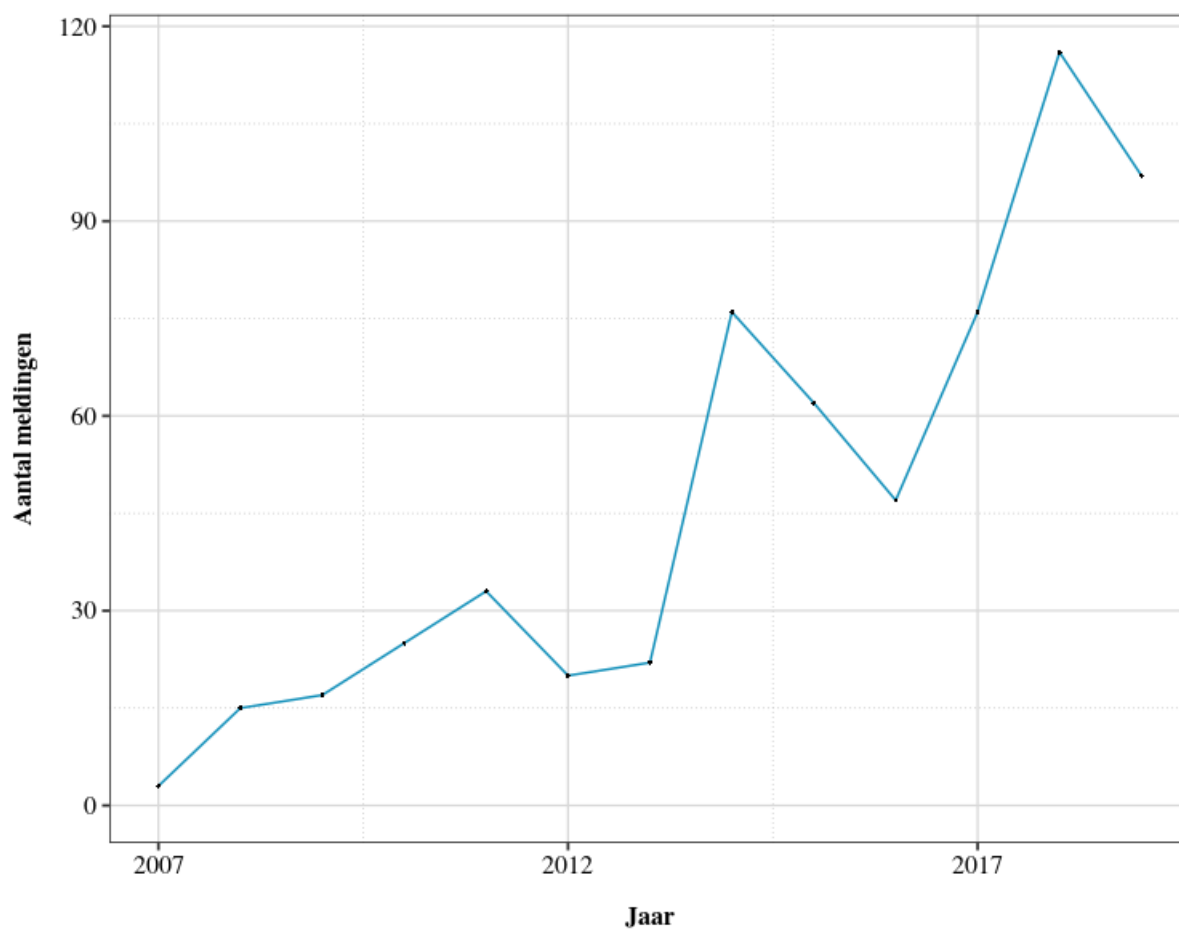
De indicator houdt ook de locatie van de [toevalsvondst](#) bij om te onderzoeken of de vondst zich situeert binnen een archeologische zone of een beschermde archeologische site of niet.

Noot: de registratie of de toevalsvondst zich binnen een archeologische zone situeert of niet gebeurt pas sinds 1 januari 2017.



Grafiek

Aantal meldingen van toevalsvondsten per jaar



Toelichting

In 2019 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed 97 meldingen van toevalsvondsten. Dit is een daling van 19 meldingen ten opzichte van 2018 (116 meldingen). 17 van deze meldingen leidden tot een interventie op het terrein onder de verantwoordelijkheid van het agentschap.

Geen enkele van de meldingen lag binnen een beschermde archeologische site. 25 lagen in een vastgestelde archeologische zone, de overige 72 lagen buiten een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone.



MONITOR 66: ERKENDE ONROENDERFGOEDGEMEENTEN

Indicator	Aantal en evolutie van erkende onroenderfgoedgemeenten
Indicatornummer	monitor 66
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal erkende onroenderfgoedgemeenten
Meetmethode	Telling van erkenningen per jaar

Omschrijving

Gemeenten kunnen vrijwillig een erkenning bekomen als [onroenderfgoedgemeente](#). Erkende onroenderfgoedgemeenten kunnen aanvullend op de Vlaamse beleidsprioriteiten een eigen onroenderfgoedbeleid ontplooiën en een eigen lokale erfgoedreflex creëren. Gemeenten dienen wel te voldoen aan een aantal erkenningsvoorwaarden zoals het beschikken over een onderbouwde beleidsvisie en het innemen van een voorbeeldfunctie met betrekking tot het duurzaam behoud en beheer van het onroerend erfgoed in hun eigendom.

Als een gemeente wordt erkend als onroenderfgoedgemeente, dan neemt ze een aantal beleidsuitvoerende taken over van het agentschap Onroerend Erfgoed. Zo geven ze bepaalde toelatingen voor handelingen aan of in beschermde goederen, en behandelen ze toelatingsaanvragen voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, en meldingen van archeologienota's en nota's.

De indicator meet het aantal nieuw erkende onroenderfgoedgemeenten in een bepaald jaar en de evolutie van de erkenningen doorheen de tijd.



Tabel

Gemeente	Provincie	Jaar erkenning
KOKSIJDE	West-Vlaanderen	2015
BAARLE-HERTOG	Antwerpen	2016
BEERSE	Antwerpen	2016
KASTERLEE	Antwerpen	2016
OUD-TURNHOUT	Antwerpen	2016
RIEMST	Limburg	2016
RIJKEVORSEL	Antwerpen	2016
TURNHOUT	Antwerpen	2016
VOEREN	Limburg	2016
VOSELAAR	Antwerpen	2016
BEERNEM	West-Vlaanderen	2017
BEKKEVOORT	Vlaams-Brabant	2017
BRECHT	Antwerpen	2017
HAACHT	Vlaams-Brabant	2017
HOLSBEEK	Vlaams-Brabant	2017
KONTICH	Antwerpen	2017
LEUVEN	Vlaams-Brabant	2017
ROTSELAAR	Vlaams-Brabant	2017
ZONNEBEKE	West-Vlaanderen	2017

Toelichting

In 2019 erkende de minister geen nieuwe onroerenderfgoedgemeenten. Het totale aantal erkende onroerenderfgoedgemeenten blijft 19 op 31 december 2019.

Van deze 19 onroerenderfgoedgemeenten maken er 16 deel uit van een erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED).

Enkel de onroerenderfgoedgemeenten Koksijde, Brecht en Leuven maken geen deel uit van een IOED.



MONITOR 67: ERKENDE INTERGEMEENTELIJKE ONROENDERFGOEDDIENSTEN

Indicator	Aantal erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten en het aantal gemeenten aangesloten bij een erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddienst
Indicatornummer	monitor 67
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal erkende IOED's
Meetmethode	Telling van erkenningen

Omschrijving

Lokale besturen kunnen gezamenlijk een intergemeentelijk samenwerkingsverband oprichten en dit laten erkennen als een [intergemeentelijke onroenderfgoeddienst \(IOED\)](#). Hierbij ondersteunt een IOED aangesloten gemeentebesturen zowel bij hun gemeentelijk beleid als bij het uitvoeren van andere taken die uit het Onroenderfgoeddecreet voortvloeien. Een IOED kan zelf geen bestuurlijke beslissingen nemen. Dit blijft de taak van de aangesloten gemeenten (op voorwaarde dat deze gemeenten individueel erkend zijn als onroenderfgoedgemeente) of het agentschap Onroerend Erfgoed.

Een IOED bestaat uit minstens drie Vlaamse gemeenten. De aangesloten gemeenten kunnen, maar moeten niet noodzakelijk, erkend zijn als onroenderfgoedgemeente. Intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten dienen een geïntegreerd onroenderfgoedbeleidsplan in met daarin een gemeenschappelijke visie en een plan van aanpak. Verder stimuleren ze een lokaal draagvlak voor erfgoed, ontwikkelen ze expertise over het lokaal erfgoed, enz.

De indicator meet het aantal nieuw erkende IOED's in een bepaald jaar en de evolutie doorheen de tijd, aangevuld met het aantal gemeenten en onroenderfgoedgemeenten die aangesloten zijn bij een erkende IOED.



Tabel

IOED	Datum erkenning
Erfgoed Noorderkempen	2015-04-01
Leiedal	2015-04-01
RADAR	2015-04-01
PORTIVA	2015-04-28
WinAr	2015-04-28
Brugge & ommeland	2016-03-16
CO7	2016-03-16
Erfgoed Voorkepen	2016-03-16
Erfpunt	2016-03-16
Haspengouw West	2016-03-16
IGEMO	2016-03-16
Merode	2016-03-16
Pajottenland & Zennevallei	2016-03-16
Polderrand	2016-03-16
RLKM	2016-03-16
Oost-Haspengouw-Voeren	2017-03-20
Berg en Nete	2017-03-23
k.ERF	2017-03-23
Lage Kempen	2017-03-23
Land van Nete en Aa	2017-03-23
Meetjesland	2017-03-23
Schelde-Durme	2017-03-23
Viersprong	2017-03-23
Zuid-Hageland	2017-03-23
Zuidrand	2017-03-23

Toelichting

Op 31 december 2019 telde Vlaanderen 25 erkende intergemeentelijke onroerende goeddiensten. Dit is evenveel als in 2018. In 2019 volgden geen nieuwe erkenningen.

In totaal zijn in Vlaanderen 173 gemeenten lid van één van de 25 erkende IOED's.



MONITOR 68: ERKENDE ONROENDERFGOEDDEPOTS

Indicator	Aantal en evolutie van erkende onroenderfgoeddepots
Indicatornummer	monitor 68
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal erkenningen
Meetmethode	Telling van het aantal erkenningen per jaar

Omschrijving

Het Onroenderfgoeddecreet introduceerde de erkenning van [onroenderfgoeddepots](#). Die moeten de optimale bewaring van archeologische ensembles helpen garanderen.

Om erkend te worden als [onroenderfgoeddepot](#) dient een organisatie met rechtspersoonlijkheid een aanvraag in en moet ze aan meerdere voorwaarden voldoen. Voorbeelden daarvan zijn dat het onroenderfgoeddepot publiek toegankelijk moet zijn op geregelde en welbepaalde tijdstippen en dat het oplossingen aanbiedt voor erfgoed dat door omstandigheden tijdelijk of permanent niet meer op zijn oorspronkelijke plaats kan blijven. Het depot voorziet hiervoor voldoende middelen, personeel en een degelijke infrastructuur. De infrastructuur moet in het Vlaamse Gewest liggen.

In de monitor maken we volgend onderscheid:

- Privaatrechtelijke onroenderfgoeddepots, opgericht door een vzw of bedrijf;
- Publiekrechtelijke onroenderfgoeddepots, opgericht door een openbaar bestuur.

Jaarlijks wordt een telling uitgevoerd van het aantal erkende onroenderfgoeddepots.



Tabel

Datum erkenning	Onroerenderfgoeddepot	Statuut
2015-01-01	Archeologisch depot Onroerend Erfgoed	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	Provinciaal Archeologisch depot Antwerpen	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	Tram 41	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	Archeodepot pam Velzeke	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	De Zwarte Doos	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	Onroerenderfgoeddepot Provinciaal Erfgoedcentrum Ename	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	SOLVA Archeologisch depot	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	Onroerenderfgoeddepot Waasland	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	Onroerenderfgoeddepot Vlaams-Brabant	Publiekrechtelijk erkend
2015-07-01	De Pakhuizen	Publiekrechtelijk erkend
2016-07-01	Onroerenderfgoeddepot Mechelen	Publiekrechtelijk erkend
2016-07-01	Onroerenderfgoeddepot stad Antwerpen	Publiekrechtelijk erkend
2016-07-01	Onroerenderfgoeddepot Agilas	Privaatrechtelijk erkend
2018-07-18	Depot Potyze	Publiekrechtelijk erkend
2019-06-07	Trezoor	Publiekrechtelijk erkend

Toelichting

In 2019 verwierf het depot ‘‘Trezoor’’ uit West-Vlaanderen een erkenning als onroerenderfgoeddepot. Hierdoor stijgt het totale aantal erkende onroerenderfgoeddepots naar 15.

Het depot van het agentschap Onroerend erfgoed is van rechtswege erkend overeenkomstig artikel 3.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet. Daarnaast zijn er 13 andere onroerenderfgoeddepots erkend met een publiekrechtelijk statuut. Er is 1 onroerenderfgoeddepot dat erkend is met een privaatrechtelijk statuut.



INDICATOREN EVALUATIE ARCHEOLOGIE (EVARCH)



EVARCH 01 – 02: ERKENDE ARCHEOLOGEN

Indicator	Het aantal erkende archeologen en de evolutie van het aantal erkende archeologen verdeeld volgens natuurlijk persoon en rechtspersoon
Indicatornummer	evarch 01 - evarch02
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Telling van het aantal erkende archeologen
Meetmethode	Query op databank actoren

Omschrijving

[Archeologische onderzoeken](#) in uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet staan onder leiding van een erkende [archeoloog](#). De Vlaamse Regering kan een natuurlijk persoon of rechtspersoon aanduiden als erkende archeoloog wanneer hij voldoet aan enkele voorwaarden (bijvoorbeeld in het bezit zijn van een diploma archeologie, opgravingservaring hebben, beschikken over voldoende gekwalificeerd personeel). Na erkenning ontvangt de archeoloog een erkenningsnummer en wordt zijn erkenning gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

De [erkenning als archeoloog](#) wijzigde in 2019. Er bestaan voortaan twee types van erkenning als archeoloog:

- Archeoloog type 1;
- Archeoloog type 2.

Natuurlijke personen en rechtspersonen kunnen zich laten erkennen volgens één van deze types. Universiteiten en het agentschap Onroerend Erfgoed zijn [van rechtswege erkend](#) als archeoloog type 1 voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en archeologisch onderzoek in het kader van vergunningsplichtige ingrepen in beschermde archeologische sites.

De indicator telt jaarlijks op 31 december het totaal aantal erkende archeologen en het aantal nieuwe erkenningen.



EVARCH 03 – 04: ERKENDE METAALDETECTORISTEN

Indicator	Het aantal erkende metaaldetectoristen per jaar en de evolutie van het aantal erkende metaaldetectoristen
Indicatornummer	evarch 03 - evarch04 (monitor 70)
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Telling van het aantal erkende metaaldetectoristen
Meetmethode	Query op databank actoren

Omschrijving

Het agentschap Onroerend Erfgoed erkent [metaaldetectoristen](#) wanneer personen een aanvraag indienen en voldoen aan de erkenningsvoorwaarden: meerderjarig zijn, vijf jaar niet schuldig bevonden zijn aan een inbreuk of misdrijf in verband met onroerend erfgoed en zich engageren om te werken volgens de voorschriften van het Onroerenderfgoeddecreet en de Code van Goede Praktijk.

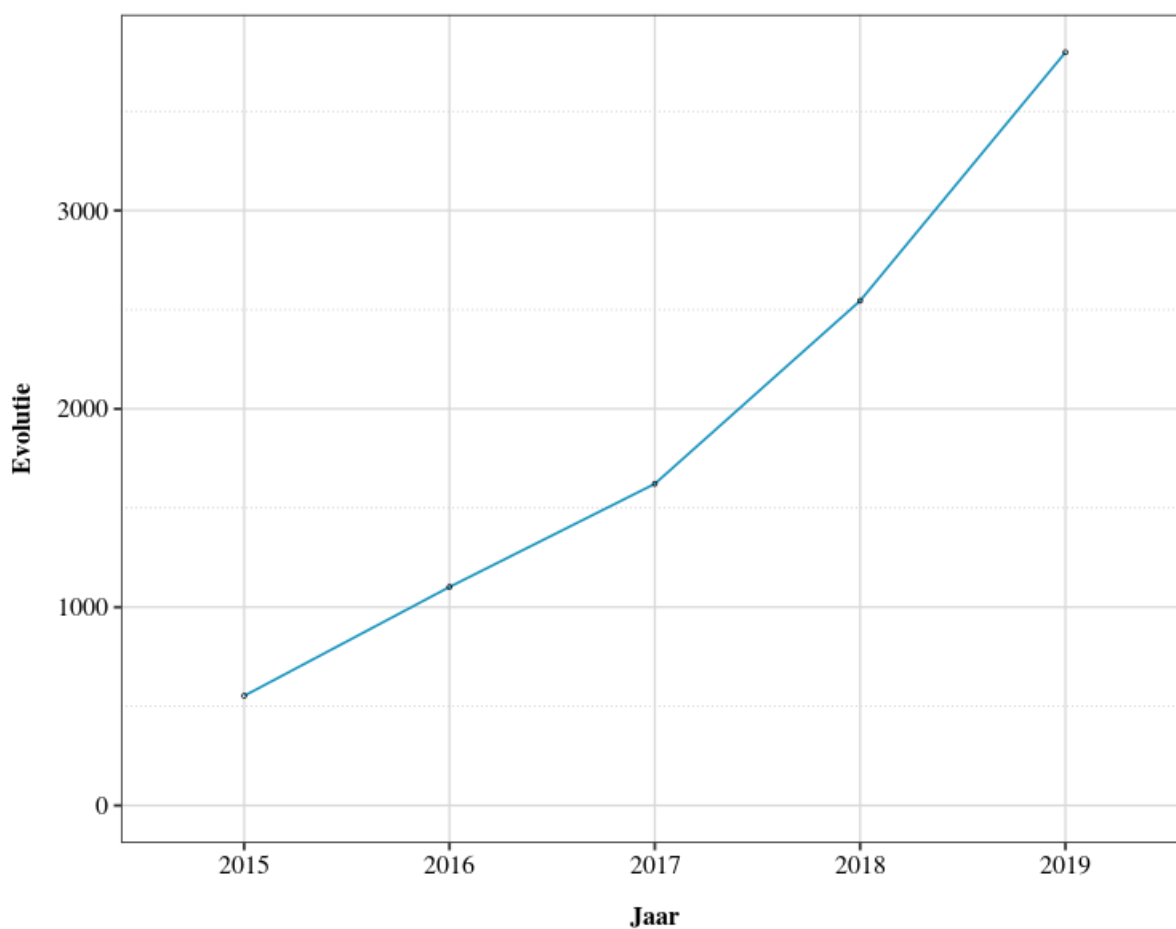
Elke erkende [archeoloog](#) is van rechtswege erkend als metaaldetectorist. Erkende archeologen moeten geen bijkomende of afzonderlijke procedure doorlopen om ook met een metaaldetector te mogen werken.

Deze meting telt de erkenningen die het agentschap Onroerend Erfgoed uitreikt aan metaaldetectoristen. De erkende archeologen die van rechtswege ook erkend zijn als metaaldetectorist worden apart geteld. Om de cijfers van deze indicator te verkrijgen, wordt op 31 december van een bepaald jaar het totaal aantal erkende metaaldetectoristen en het aantal nieuwe erkenningen geteld.

//

Grafiek

Evolutie van metaaldetectoristen natuurlijk persoon



Toelichting

In 2019 duidde het agentschap Onroerend Erfgoed 1.253 natuurlijke personen aan als erkende metaaldetectorist. Daarnaast werden 32 erkende archeologen van rechtswege aangeduid als erkende metaaldetectorist.

In totaal zijn er op 31 december 2019 3.798 metaaldetectoristen natuurlijk persoon erkend.



Tabel

Erkenning	Gevolg	Aantal in 2019
Archeoloog natuurlijk persoon	Schorsing	0
Archeoloog natuurlijk persoon	Geen schorsing	0
Archeoloog rechtspersoon	Schorsing	0
Archeoloog rechtspersoon	Geen schorsing	0
Metaaldetecterist	Schorsing	3
Metaaldetecterist	Geen schorsing	0

Toelichting

In 2019 voerde het agentschap drie formele evaluaties uit van erkenningen. Het agentschap voerde evaluaties uit bij drie erkende metaaldetecteristen omwille van het niet naleven van de Code van Goede Praktijk. Het agentschap schorste de erkenning van deze personen.



EVARCH 10 – 11: SCHORSING VAN ERKENNINGEN

Indicator	Het aantal ingezette schorsingen van erkenningen, verdeeld volgens type erkenning en verdeeld naargelang de schorsing een intrekking van de erkenning als gevolg heeft
Indicatornummer	evarch 10 - evarch 11
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal schorsingen
Meetmethode	Telling van aantal schorsingen

Omschrijving

Onroerend Erfgoed kan de erkenning van een [metaaldetectorist](#) of [archeoloog](#) een evaluatie schorsen als hij:

- Het Onroerenderfgoeddecreet, Onroerenderfgoedbesluit of de Code van Goede Praktijk niet naleeft;
- niet meer voldoet aan de erkenningsvoorwaarden;
- de voorwaarden voor de opvolging van de aanduiding niet naleeft.

Voor een erkende archeoloog gelden nog twee bijkomende redenen om zijn aanduiding tot erkenning te schorsen. Als hij:

- onvoldoende toezicht houdt op het de uitvoering van het archeologisch onderzoek;
- bij een vonnis of arrest veroordeeld is voor een misdrijf dat door de aard ervan zijn beroepsethiek als erkende archeoloog aantast.

De erkende archeoloog of metaaldetectorist kan reageren tegen de schorsing en daarbij gebruikmaken van onder meer een hoorrecht. Tijdens de schorsingsperiode kan hij schriftelijk aangeven welke acties hij zal ondernemen of heeft ondernomen om terug tegemoet te komen aan de erkenningsvoorwaarden.

Hierna kan het agentschap beslissen om de schorsing op te heffen of om de erkenning definitief in te trekken. Bij een erkende archeoloog kan het agentschap de schorsing ook verlengen met maximaal 120 dagen voor de uitvoering van remediërende maatregelen. Een archeoloog of metaaldetectorist kan ook zelf beslissen om zijn aanduiding tot erkenning te laten intrekken, bijvoorbeeld wanneer hij zijn activiteiten stopzet.

De indicator meet het aantal ingezette schorsingen van erkenningen als archeoloog of metaaldetectorist en het aantal van deze schorsingen dat tot een intrekking van de erkenning heeft geleid.



Tabel

Erkenning	Beslissing	Aantal in 2019
Archeoloog natuurlijk persoon	Intrekking	0
Archeoloog natuurlijk persoon	Geen intrekking	0
Archeoloog rechtspersoon	Intrekking	0
Archeoloog rechtspersoon	Geen intrekking	0
Metaaldetectorist	Intrekking	0
Metaaldetectorist	Geen intrekking	3

Toelichting

In 2019 trok het agentschap geen erkenningen in. De drie geschorste erkenningen leidden niet tot een intrekking van een erkenning.

In 2018 leidde een schorsing van een metaaldetectorist tot een intrekking van de erkenning.

Het agentschap trok nog nooit een erkenning van een erkende archeoloog in.



EVARCH 12: TOEVALSVONDSTEN DIE LEIDEN TOT ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Indicator	Het aantal toevalsvondsten dat leidt tot een archeologisch onderzoek door het agentschap Onroerend Erfgoed
Indicatornummer	evarch 12
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toevalsvondsten waaruit een opgraving volgde
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

Het agentschap Onroerend Erfgoed voert na een melding van een [toevalsvondst](#) een evaluatie uit. Daarbij gaat het agentschap na wat er met de toevalsvondst moet gebeuren. Na deze evaluatie kan de beslissing volgen om geen gevolg te geven aan de toevalsvondst, wanneer deze weinig of geen archeologische waarde bevat, of kan Onroerend Erfgoed overgaan tot een archeologische opgraving.

De vinder van een toevalsvondst moet die binnen drie dagen melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Tot tien dagen na de melding van de toevalsvondst is de eigenaar, zakelijkrechthouder of vinder van de toevalsvondst verplicht:

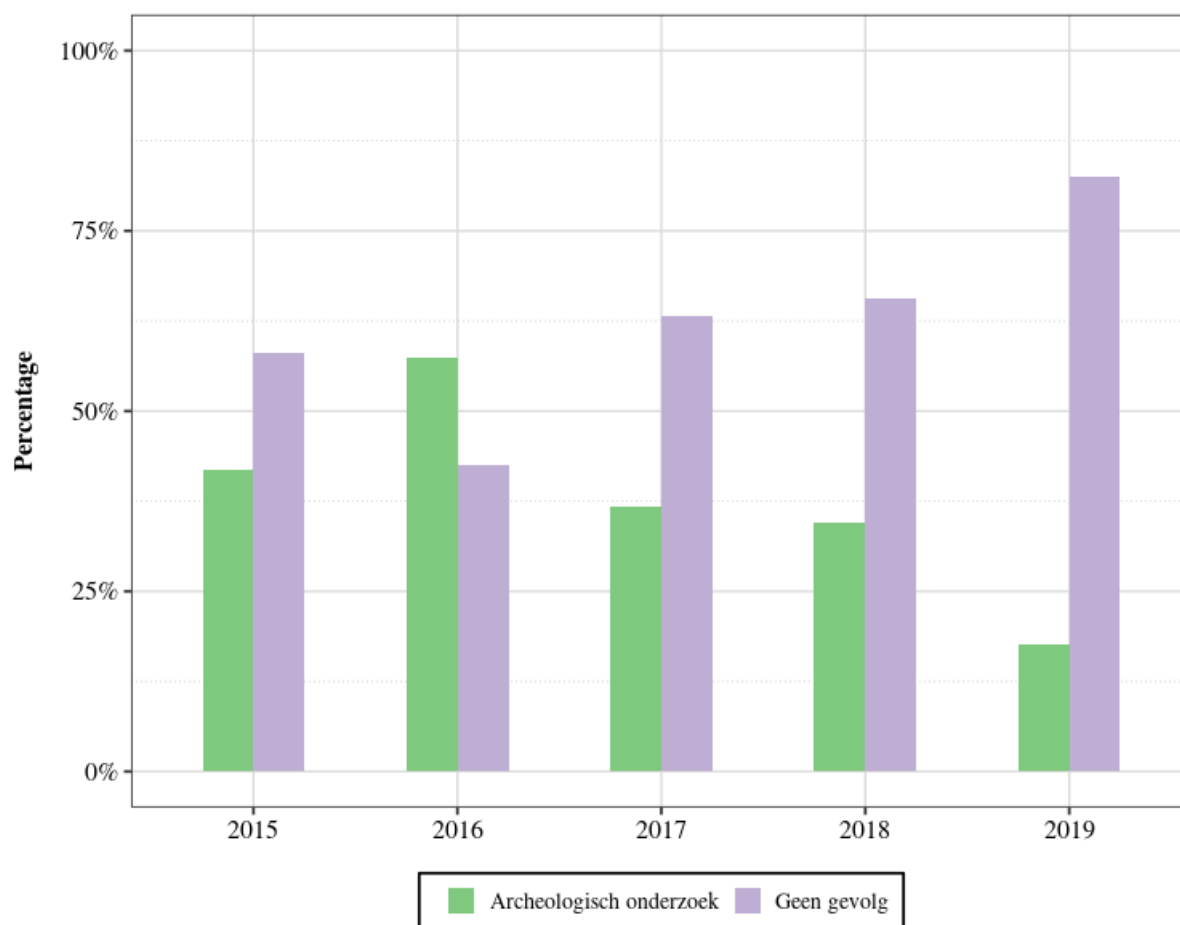
- ze in onveranderde toestand te bewaren;
- ze tegen beschadiging of vernieling te beschermen;
- ze toegankelijk te maken voor archeologisch onderzoek door het agentschap.

De indicator telt het aantal toevalsvondsten waarbij het agentschap na evaluatie besluit dat er een archeologische site aanwezig is en overgaat tot een archeologische opgraving.



Grafiek

Percentage toevalsvondsten die leiden tot archeologisch onderzoek



Toelichting

In 2019 verrichtte het agentschap 17 interventies op het terrein voor het onderzoeken van toevalsvondsten. Dat is een daling ten opzichte van 2018 toen het agentschap nog 40 terreininterventies deed.



EVARCH 13: TERMIJN TUSSEN DE MELDING VAN TOEVALSVONDSTEN EN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Indicator	De termijn tussen de melding van de toevalsvondsten en het beëindigen van het veldwerk
Indicatornummer	evarch 13
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toevalsvondsten
Meetmethode	Telling per toevalsvondst van het aantal dagen tussen de melding en de terreinevaluatie

Omschrijving

Gedurende tien dagen na de melding van een [toevalsvondst](#) kan het agentschap de nodige vaststellingen doen of laten doen om de archeologische waarde van de toevalsvondst te bepalen. Wanneer de toevalsvondst geen archeologische waarde blijkt te hebben, kan snel worden beslist om het onderzoek te beëindigen. Wanneer er wel archeologische waarde aanwezig is en er een archeologische opgraving moet volgen, kan de termijn langer zijn.

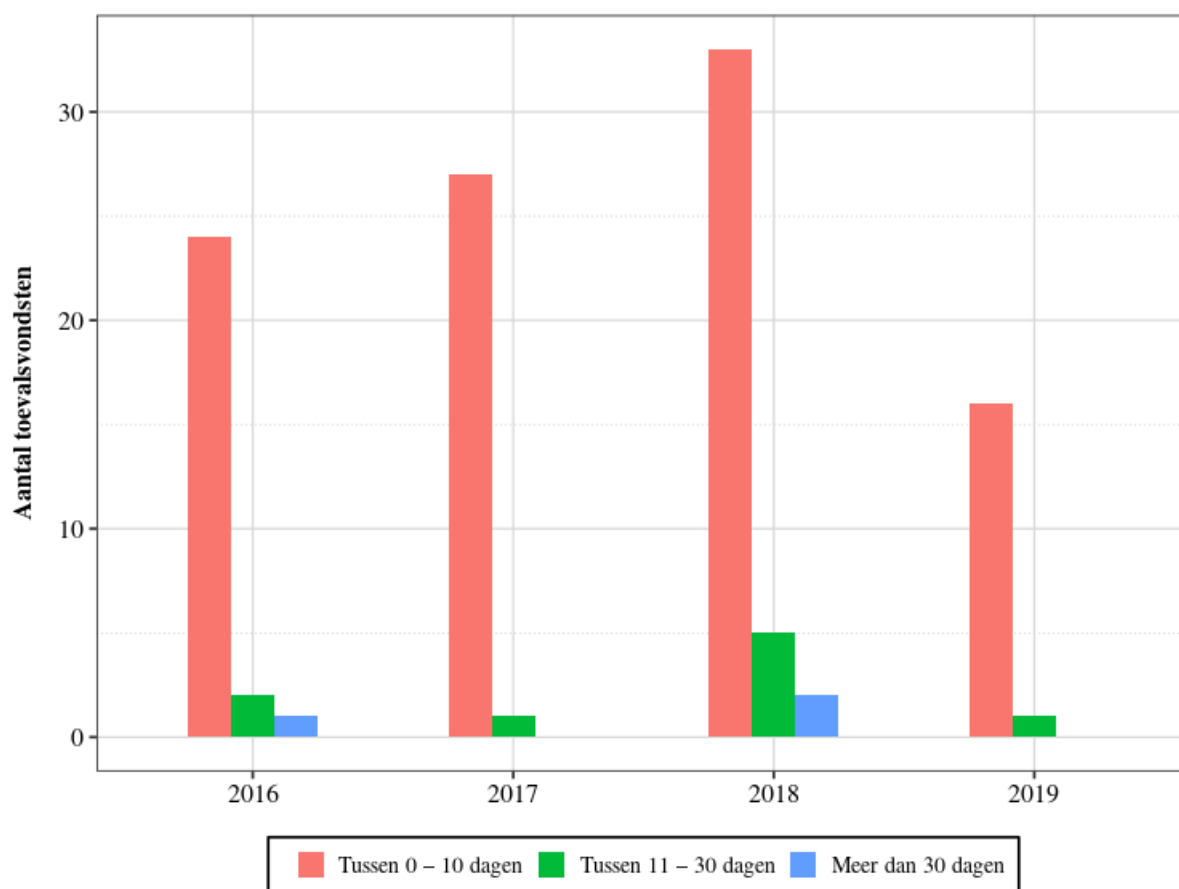
De indicator telt de termijn tussen de melding van de toevalsvondst (het moment waarop het agentschap Onroerend Erfgoed officieel op de hoogte wordt gesteld) en het beëindigen van het onderzoek door het agentschap.

De termijnen worden verdeeld in 3 categorieën: minder dan tien dagen, tussen de tien en de 30 dagen en meer dan 30 dagen. De grens van 30 dagen volgt uit het recht op schadevergoeding indien het onderzoek die termijn overschrijdt.



Grafiek

Aantal archeologische onderzoeken n.a.v. een toevalsvondst naargelang de termijn waarin ze werden uitgevoerd



Toelichting

In 2019 rondde het agentschap 16 van de 17 (94%) van de terreininterventies met archeologisch onderzoek af binnen de tien dagen na de melding van de toevalsvondst.

Er was 1 onderzoek dat tussen de tien en 30 dagen in beslag nam. Geen enkel onderzoek nam meer dan 30 dagen in beslag, in tegenstelling tot 2018 toen het ging om twee onderzoeken.



EVARCH 15: ARCHEOLOGISCHE ENSEMBLES IN EEN ERKEND ONROERENDERFGOEDDEPOT

Indicator	Het aantal archeologische ensembles gedeponeerd in een erkend onroerendergoeddepot
Indicatornummer	evarch 15
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologische ensembles
Meetmethode	Bevraging bij erkende onroerendergoeddepots

Omschrijving

Bij het [archeologisch onderzoek](#) van een terrein maakt de [archeoloog](#) onderzoeksdocumenten aan en zamelt hij [archeologische artefacten](#) in (vondsten, stalen, ...). Samen vormen die het [archeologisch ensemble](#) van het onderzoek. Er bestaan verschillende wettelijke verplichtingen voor het bewaren van een archeologisch ensemble. Eigenaars of beheerders moeten het ensemble als geheel bewaren, het toegankelijk houden voor wetenschappelijk onderzoek en voldoen aan zowel het [actiefbehoudsbeginsel](#) als het [passiefbehoudsbeginsel](#). Het deponeren in een erkend [onroerendergoeddepot](#) kan dienen als alternatief voor eigenaars die niet willen of niet in staat zijn om zelf het archeologisch ensemble optimaal te bewaren.

De indicator telt het aantal [archeologische ensembles](#) dat in een bepaald jaar bij één van de erkende [onroerendergoeddepots](#) werd gedeponeerd.

Noot: Een zakelijkrechterhouder kan zelf kiezen of en in welk depot hij zijn archeologische ensembles deponeert. Daarbij kan hij ook kiezen om het ensemble in een niet-erkend depot onder te brengen of het zelf te bewaren. De indicator telt ensembles die worden bewaard in een erkend onroerendergoeddepot, andere bewaarplaatsen worden niet meegenomen.

Tabel

Depot	Totaal ensembles	Gebruikte opslagruimte (m ³)	Beschikbare opslagruimte (m ³)	Totale opslagruimte (m ³)
Provinciaal Archeologisch Depot Antwerpen	210	79,5	81,7	161,2
De Zwarte Doos	73	231	319	550
PAM Velzeke	18	276	65	341
Provinciaal Erfgoedcentrum Ename	40	124,5	368,5	493
Depot Tram 42	29	28	9,5	37,5
Onroerendergoeddepot Vlaams-Brabant	105	110	80	190
Onroerendergoeddepot Mechelen	54	141	17	158
Agilas	22	19,3	73,5	92,8
Onroerendergoeddepot Waasland	33	178,5	57,5	236
Onroerendergoeddepot Stad Antwerpen	49	2.485	202	2.687
De Pakhuizen	143	350	73	423
SOLVA archeologisch depot	42	49,2	238,8	288
Potyze	19	12,6	189,9	202,5
Trezoor	309	24,5	300	324,5

Toelichting

De opslagcapaciteit van de erkende onroerendergoeddepots varieert sterk naargelang het depot. In 2019 hebben de erkende onroerendergoeddepots in totaal 1.146 ensembles in bewaring (het van rechtswege erkende depot van het agentschap Onroerend Erfgoed niet meegeteld). Dit is een stijging met 205 ensembles tegenover 2018. Tegelijkertijd rapporteren de onroerendergoeddepots ook over hun opslagcapaciteit voor archeologische ensembles. 5 van de 15 erkende onroerendergoeddepots zien hun opslagcapaciteit voor meer dan 75% ingevuld. In totaal beschikt Vlaanderen op 31 december 2019 over een opslagcapaciteit van 6.185m³ voor het bewaren van archeologische ensembles. Hiervan is er nog 2.075m³ beschikbaar (34%).



EVARCH 16: VOORNEMEN OM EEN ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE BUITEN VLAANDEREN TE VERPLAATSEN

Indicator	Het aantal meldingen van het voornemen om een archeologisch artefact of een archeologisch ensemble buiten het Vlaamse Gewest te brengen
Indicatornummer	evarch 16
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologische ensembles
Meetmethode	Telling van het aantal meldingen bij het agentschap Onroerend Erfgoed

Omschrijving

De zakelijkrechthouder die het voornemen heeft om een [archeologisch artefact](#) of [archeologisch ensemble](#) buiten Vlaanderen te verplaatsen moet deze wijziging van de bewaarplaats binnen de 30 dagen melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

De indicator telt het aantal meldingen bij het agentschap Onroerend Erfgoed van zakelijkrechthouders of gebruikers die het voornemen hebben om een archeologisch artefact of archeologisch ensemble buiten de grenzen van het Vlaamse Gewest te verplaatsen.

Noot: De meldingsplicht voor het voornemen om een archeologisch artefact of een archeologisch ensemble buiten het Vlaamse Gewest te brengen, geldt niet voor artefacten of ensembles ontstaan vóór 1 januari 2016. Deze ensembles zijn vrijgesteld van deze verplichting omdat het Archeologiedecreet van 1993 geen meldingsplicht voorzag.

Tabel

Jaar	Aantal meldingen
2016	0
2017	0
2018	0
2019	0

Toelichting

Het agentschap Onroerend Erfgoed ontving geen meldingen van het voornemen om een archeologisch ensemble buiten Vlaanderen te verplaatsen.

EVARCH 17: MELDING ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Indicator	Het aantal meldingen van archeologienota's en nota's, verdeeld volgens beslissing
Indicatornummer	evarch 17
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologienota's en nota's
Meetmethode	Query archeologieportaal

Omschrijving

De indicator telt het aantal gemelde [archeologienota's](#) en [nota's](#) per jaar.

Hij maakt enerzijds een onderverdeling naar de instantie die de archeologienota of de nota behandelt:

- Het agentschap Onroerend Erfgoed
- Een erkende Onroerenderfgoedgemeente, wanneer de percelen waarop de archeologienota of nota betrekking heeft volledig liggen op het grondgebied van deze gemeente

Een tweede onderscheid wordt gemaakt naar beslissing:

- Aktename (aktename of stilzwijgende aktename);
- Geen aktename;
- Aktename met voorwaarden.

Tabel

	Agentschap Onroerend Erfgoed	Erkende onroerenderfgoedgemeente
Archeologienota's	2.594	154
Aktename	1.988	133
Aktename met voorwaarden	74	6
Geen aktename	532	15
Nota's	800	49
Aktename	660	45
Aktename met voorwaarden	20	1
Geen aktename	120	3

Tabel

Jaar	Notatype	Totaal aantal bekrachtigingen en aktenames
2017	Archeologienota	3.124
2017	Nota	229
2018	Archeologienota	2.080
2018	Nota	612
2019	Archeologienota	2.201
2019	Nota	726

Toelichting

In 2019 meldden erkende archeologen in totaal 2.748 archeologienota's. Het agentschap Onroerend Erfgoed en de erkende onroerenderfgoedgemeenten namen akte van 2.201 van deze archeologienota's, of 80%.

In grootteordes ligt het aantal archeologienota's met aktename voor 2019 iets hoger dan 2018 (2.080 bekrachtigde archeologienota's). Dit terwijl het aantal ingediende archeologienota's in 2018 hoger lag (2.795 ingediende archeologienota's). Op minder gemelde archeologienota's volgden iets meer aktenames.

Bij de nota's valt een stijging op van zowel het aantal meldingen als het aantal nota's met aktename ten opzichte van 2018. In 2018 dienden archeologen in totaal 780 nota's in, waarvan bij 612 een bekrachtiging volgde. In 2019 stijgt dit naar 849 gemelde nota's, waarbij in 726 gevallen een aktename volgde (of 85,5%).

Het agentschap Onroerend Erfgoed besliste om vanaf april 2019 niet meer alle gemelde archeologienota's en nota's inhoudelijk te behandelen. Een deel van de gemelde dossiers ontving hierdoor een stilzwijgende aktename.



EVARCH 19: ARCHEOLOGIENOTA'S OF NOTA'S BINNEN EEN ARCHEOLOGISCHE ZONE OF SITE

Indicator	Aantal archeologienota's en nota's met aktename, verdeeld volgens het aantal binnen een archeologische zone, buiten een archeologische zone en in een beschermde archeologische site
Indicatornummer	evarch 19
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologienota's en nota's met aktename
Meetmethode	Telling met behulp van het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator geeft het aantal [archeologienota's](#) en [nota's](#) met aktename weer, met onderscheid naar de geografische ligging van de percelen waarover ze handelen. Voor percelen in vastgestelde [archeologische zones](#) of beschermde [archeologische sites](#) hanteert het Onroerenderfgoeddecreet strengere criteria dan voor percelen die buiten deze gebieden vallen. Bij archeologische zones bestaan er aanwijzingen dat er archeologisch erfgoed aanwezig is en dat dit voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben. Bij een bescherming als archeologische site is dit met zekerheid zo.

De meting baseert zich op de intekeningen van de projectgebieden van de (archeologie)nota's met aktename zoals de erkende [archeoloog](#) die invoert in het [Archeologieportaal](#). In een GIS-omgeving wordt onderzocht welke van deze gebieden overlappen met afbakeningen van beschermde archeologische sites en vastgestelde archeologische zones. Op basis van de (gedeeltelijke of gehele) overlap – of het ontbreken daarvan – tussen de projectgebieden van de (archeologie)nota's met aktename en de beschermde archeologische sites of vastgestelde archeologische zones, worden aantallen gegenereerd. Elke (archeologie)nota met aktename komt slechts éénmaal voor in de telling en krijgt steeds een toewijzing aan de categorie met de laagste oppervlaktecriteriën uit de artikels 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet. Die bepalen of het bekomen van een archeologienota verplicht is of niet.

De indicator telt:

- Het totaal aantal archeologienota's en nota's met aktename waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een archeologische zone opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones;
- Het totaal aantal archeologienota's en nota's met aktename waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen in een beschermde archeologische site;
- Het totaal aantal archeologienota's en nota's met aktename waarvan de percelen volledig liggen buiten een vastgestelde archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site.



Tabel

	2017	2018	2019
Archeologienota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	357	264	253
Deels of volledig binnen archeologische site	17	11	17
Volledig buiten archeologische zone of beschermde archeologische site	2.750	1.810	1.931
Nota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	19	73	75
Deels of volledig binnen archeologische site	2	3	3
Volledig buiten archeologische zone of beschermde archeologische site	208	538	648

Toelichting

In 2019 maakten de erkende archeologen 253 archeologienota's (11,5% van alle archeologienota's met aktename) en 75 nota's (10% van alle nota's met aktename) op voor een projectgebied dat is opgenomen in de inventaris van vastgestelde archeologische zones.

Daarnaast stelden ze 17 archeologienota's (0,5% van alle archeologienota's met aktename) en drie nota's (0,8% van alle nota's met aktename) op voor een projectgebied dat beschermd is als archeologische site.

Bij het overgrote aandeel van de archeologienota's en nota's met aktename ligt het projectgebied buiten beschermde archeologische sites of vastgestelde archeologische zones: respectievelijk 1.931 (87,7% van de archeologienota's) en 648 stuks (89,2% van de nota's).



EVARCH 21: OPPERVLAKTE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S BINNEN EEN ARCHEOLOGISCHE ZONE OF SITE

Indicator	De totale oppervlakte van de binnen archeologienota's en nota's onderzochte gebieden, verdeeld volgens binnen een archeologische zone, buiten een archeologische zone of een beschermde archeologische site
Indicatornummer	evarch 21
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	GIS berekening van onderzochte gebieden

Omschrijving

De indicator meet de oppervlakte van de [archeologienota's](#) en [nota's](#) met aktename, met onderscheid naar de geografische ligging van de percelen waarover ze handelen. Voor percelen in vastgestelde [archeologische zones](#) of beschermde [archeologische sites](#) hanteert het Onroerenderfgoeddecreet strengere criteria dan voor percelen die buiten deze gebieden vallen. Bij archeologische zones bestaan er aanwijzingen dat er archeologisch erfgoed aanwezig is en dat dit voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben. Bij een bescherming als archeologische site is dit met zekerheid zo.

De meting gaat voort op de intekeningen van de projectgebieden van de (archeologie)nota's met aktename zoals de erkende [archeoloog](#) die invoert in het [Archeologieportaal](#). In een GIS-omgeving wordt onderzocht welke van deze gebieden overlappen met afbakeningen van beschermde archeologische sites en vastgestelde archeologische zones. Op basis van de (gedeeltelijke of gehele) overlap – of het ontbreken daarvan – tussen de projectgebieden van de (archeologie)nota's waarvan akte is genomen en de beschermde archeologische sites of vastgestelde archeologische zones, worden oppervlaktes gegenereerd. Elke (archeologie)nota waarvan akte is genomen komt slechts éénmaal voor in de telling en krijgt steeds een toewijzing aan de categorie met de laagste oppervlaktecriterium uit de artikels 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Die bepalen of het bekomen van een archeologienota verplicht is of niet.

De indicator berekent:

- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een archeologische zone opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen in een beschermde archeologische site;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een vastgestelde archeologische zone maar buiten een beschermde archeologische site;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een beschermde archeologische site maar buiten een vastgestelde archeologische zone;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen volledig liggen buiten een vastgestelde archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site.



Tabel

	2017	2018	2019
Archeologienota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	144,4 ha	155,7 ha	72,7 ha
Deels of volledig binnen archeologische site	8,9 ha	9,9 ha	8,1 ha
Volledig buiten archeologische zone of beschermde archeologische site	9.091,7 ha	6.788,2 ha	7.268,6 ha
Nota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	11,3 ha	29,3 ha	6,2 ha
Deels of volledig binnen archeologische site	0,3 ha	1,5 ha	0,9 ha
Volledig buiten archeologische zone of beschermde archeologische site	432,2 ha	1.077,2 ha	1.210,4 ha

Tabel

Jaar	Notatype	Totale oppervlakte onderzochte gebieden
2017	Archeologienota	9.245,0 ha
2017	Nota	443,8 ha
2018	Archeologienota	6.953,8 ha
2018	Nota	1.107,9 ha
2019	Archeologienota	7.343,4 ha
2019	Nota	1.217,5 ha

Toelichting

Van de archeologienota's met aktenaam uit 2019 lag ca. 8,1 hectare in een beschermde archeologische site. Ongeveer 72,7 hectare situeerde zich binnen een vastgestelde archeologische zone, maar buiten een beschermde archeologische site. De rest van het oppervlak dat onderwerp uitmaakte van een archeologienota, goed voor ca. 7.269 hectare, bevond zich buiten een vastgestelde archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site.

Voor de oppervlakte van de in de archeologienota's met aktenaam onderzochte gebieden is relevant. De oppervlakte van de in nota's onderzochte gebieden is immers een herneming van gebieden die reeds het onderwerp uitmaakten van een archeologisch vooronderzoek waarover de rapportering al gebeurde in de vorm van een archeologienota. Deze oppervlakte staat niet gelijk aan het aantal hectaren waarvoor het vooronderzoek volledig werd afgerond, gelet op de optie tot uitgesteld vooronderzoek. Het zegt wel iets over het aantal hectaren projectgebied waarvoor minstens een bureauonderzoek gebeurde in functie van de opmaak van een archeologienota en het aantal hectaren grondgebied waarvoor een verplicht archeologisch traject opstartte.

Bij de nota's bedraagt de oppervlakte van de onderzochte gebieden binnen een beschermde archeologische site 0,9 hectare. Binnen vastgestelde archeologische zones is dat 6,2 hectare. De andere projectgebieden, die volledig buiten een archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site liggen, zijn goed voor ca. 1.210,4 hectare.



EVARCH 25: STATUUT INITIATIEFNEMER ARCHEOLOGISCH TRAJECT

Indicator	Het statuut van de initiatiefnemer van een vergunningsplichtige ingreep in de bodem met archeologisch traject, verdeeld volgens private ondernemers en overheden
Indicatornummer	evarch 25
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vergunningsplichtige ingrepen, verdeeld naar initiatiefnemer
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

In een [archeologienota](#) of [nota](#) vermeldt de [archeoloog](#) de hoedanigheid van de initiatiefnemer van de vergunningsplichtige ingreep, in casu de hoedanigheid van de aanvrager van de omgevingsvergunning.

De indicator geeft de hoedanigheid van de initiatiefnemers weer van omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen met ingreep in de bodem of verkavelingen waar een archeologisch traject aan verbonden is. De cijfers hebben betrekking op de initiatiefnemers van archeologienota's waarvan akte is genomen.

De initiatiefnemers worden onderverdeeld in verschillende statuten: namelijk private initiatiefnemers en overheidsinstellingen (lokale besturen, provinciale overheden of de Vlaamse overheid).

Tabel

Initiatiefnemer	Aantal in 2016	Aantal in 2017	Aantal in 2018	Aantal in 2019
Private initiatiefnemer	803	2.444	1.697	1.901
Lokaal bestuur	122	451	199	144
Provincie	21	74	52	41
Vlaamse overheid	56	155	132	115

Toelichting

Van de 2.201 archeologienota's met aktenamen uit 2019 had 1.901 (86%) een private ondernemer als initiatiefnemer. Dit is een lichte stijging in vergelijking met 2018 (81%). Bij de overige 14% (300 archeologienota's) was dat een overheidsinstelling. Het aandeel archeologienota's opgesteld in opdracht van gemeentebesturen, provinciebesturen en de Vlaamse overheid bedraagt respectievelijk 7%, 2% en 5%.

EVARCH 26: REDENEN VOOR UITGESTELD TRAJECT

Indicator	Het aantal, in het programma van maatregelen van archeologienota's met aktename opgenomen, uitgestelde archeologische vooronderzoeken, onderverdeeld volgens de reden van uitstel
Indicatornummer	evarch 26
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal redenen voor uitgesteld vooronderzoek opgenomen in archeologienota's
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

In bepaalde gevallen is het niet mogelijk het archeologisch vooronderzoek volledig uit te voeren voorafgaand aan de vergunningsaanvraag. De initiatiefnemer kan dan opteren om een deel van het traject in een latere fase te doen.

De [archeoloog](#) vermeldt in de [archeologienota](#) waarom hij opteert voor een [uitgesteld vooronderzoek](#). Dit kan om vier redenen:

- Fysiek onmogelijk
- Juridisch onwenselijk
- Economisch onwenselijk
- Maatschappelijk onwenselijk

De indicator meet het aantal archeologienota's met aktename dat in het programma van maatregelen een uitgesteld traject voorstelt, inclusief de reden om te kiezen voor dit traject.

Noot: Deze indicator telt niet de effectief uitgevoerde archeologische onderzoeken binnen het uitgestelde traject. De rapportering van de uitvoering van het archeologisch onderzoek binnen het uitgesteld traject is de [nota](#). Deze vallen onder een andere indicator.

Tabel

Maatregel	Aantal in 2016	Aantal in 2017	Aantal in 2018	Aantal in 2019
Fysiek onmogelijk	236	801	590	636
Juridisch onwenselijk	110	244	245	252
Economisch onwenselijk	38	268	304	409
Maatschappelijk onwenselijk	15	57	38	18

Tabel

Jaar	Totaal aantal archeologienota's met maatregel uitgesteld traject
2016	399
2017	1.370
2018	1.177
2019	1.315

Toelichting

In het Archeologieportaal zijn er 1.315 archeologienota's met aktename (60%) geregistreerd met in het programma van maatregelen een uitgesteld archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit is zowel in absolute als relatieve aantallen een stijging ten opzichte van 2018 met 1.177 archeologienota's (57%). Het absolute aantal van 2019 ligt bijna even hoog als in 2017 toen 1.370 van de 3.124 archeologienota's (44%) uitgesteld vooronderzoek opnamen in het programma van maatregelen.

De onmogelijkheid om het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren vóór het aanvragen of verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning komt in 48% van de gevallen voor als motivatie om te kiezen voor het uitgesteld traject. Voorbeelden hiervan zijn het nog niet verkregen hebben van een kapvergunning of sloopvergunning, de percelen nog niet in eigendom hebben en geen toestemming hebben van de huidige eigenaar om het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Ook het gegeven dat het perceel nog beplant is met gewassen die geoogst moeten worden valt hieronder.

Economische onwenselijkheid figureert als tweede meest aangeduide reden voor een uitgesteld traject, met een aandeel van 31%, een stijging van 5% ten opzichte van 2018. Initiatiefnemers wensen vaak eerst zekerheid te verkrijgen over hun vergunning, vooraleer ze overgaan tot het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Niet alle initiatiefnemers zijn zich echter bewust van de mogelijke consequenties van de keuze voor het uitgestelde traject. Dit traject brengt immers vaak meer onzekerheid met zich mee voor wat betreft de timing voor uitvoering van de vergunde werken.

In vele gevallen is de praktische onmogelijkheid om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren vóór het aanvragen of verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning dus ook een juridische onmogelijkheid. Vandaar dat deze reden de derde meest aangeduide is met 20%. Maatschappelijke onwenselijkheid haalt men tot slot in 1% van de gevallen aan als reden voor het uitgestelde traject.

EVARCH 27 – 28 – 29: TOELATINGEN ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

Indicator	Het aantal toelatingen voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem
Indicatornummer	evarch 27 - evarch 28 - evarch 29
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toelatingsaanvragen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator meet per jaar het aantal toelatingen voor het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek met [ingreep in de bodem](#).

De indicator splitst de toelatingsaanvragen enerzijds op naar ontvanger:

- Het agentschap Onroerend Erfgoed (als het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem betrekking heeft op percelen die buiten het grondgebied van een erkende onroerenderfgoedgemeente liggen, of als het project betrekking heeft op percelen die deels binnen en deels buiten een erkende onroerenderfgoedgemeente vallen);
- Een erkende onroerenderfgoedgemeente

Anderzijds gebeurt een opdeling naargelang de beslissing over de toelatingsaanvraag:

- Goedkeuring
- Weigering
- Koppelen van voorwaarden

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Agentschap Onroerend Erfgoed				
Goedkeuring (aanvaarding)	90	201	65	55
Goedkeuring (aanvaarding) met voorwaarden	17	17	5	5
Stilzwijgende goedkeuring (aanvaarding)	0	1	2	1
Weigering	36	37	22	27
Erkende onroerenderfgoedgemeente				
Goedkeuring (aanvaarding)	0	5	4	2
Goedkeuring (aanvaarding) met voorwaarden	0	0	0	0
Stilzwijgende goedkeuring (aanvaarding)	0	2	1	1
Weigering	0	0	1	0

Toelichting

Het agentschap Onroerend Erfgoed ontving in 2019 88 toelatingsaanvragen voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Het keurde 61 van deze aanvragen goed (waarvan vijf met voorwaarden en 1 stilzwijgend). 27 toelatingsaanvragen kregen een weigering. Het percentage geweigerde vooronderzoeken met ingreep in de bodem is 31%, een stijging van 8% ten opzichte van 2018.

Daarnaast beoordeelden de erkende onroerenderfgoedgemeenten Koksijde (sinds 1 april 2016) en Baarle-Hertog, Beerse, Oud-Turnhout, Kasterlee, Rijkevorsel, Turnhout, Vosselaar, Riemst en Voeren (sinds 1 juli 2016) en Leuven, Beernem, Kontich, Holsbeek, Haacht, Bekkevoort, Rotselaar, Zonnebeke en Brecht (sinds 1 juli 2017) soeverein de toelatingsaanvragen voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem binnen hun gemeentegrenzen. De onroerenderfgoedgemeenten ontvingen 3 aanvragen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, die ze allemaal goedkeurden.

Het totale aantal toelatingen voor een vooronderzoek met ingreep in de bodem daalde wel ten opzichte van 2018 en 2017. In 2018 vroegen archeologen 100 toelatingen aan waarvan de behandelende overheid er 23 weigerde. In 2019 gaat het nog om 91 toelatingsaanvragen waarvan de behandelende overheden er 30% weigerden.



EVARCH 30 – 31 – 39: BEROEPEN

Indicator	Het aantal beroepen ingediend tegen een administratieve beslissing omtrent een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, een archeologienota of nota of een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen
Indicatornummer	evarch 30 - evarch 31 - evarch 39
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal beroepen
Meetmethode	Telling met behulp van het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator meet per jaar het aantal ingestelde beroepen. Het Onroerendergoeddecreet heeft vier beroepsprocedures voorzien die men kan inzetten tegen verschillende administratieve beslissingen van het agentschap Onroerend Erfgoed of, indien van toepassing, een erkende onroerendergoedgeemeente over uiteenlopende aspecten van een archeologisch traject. Men kan beroep indienen tegen:

- De weigering van een toelating voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of het koppelen van voorwaarden daaraan;
- De beslissing om geen akte te nemen van een [archeologienota](#) of het koppelen van voorwaarden aan de aktename;
- De beslissing om geen akte te nemen van een [nota](#) of het koppelen van voorwaarden aan de aktename;
- De weigering van de toelating voor een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving met het oog [op wetenschappelijke vraagstellingen](#) of het koppelen van voorwaarden daaraan.

Tabel

Beroep tegen	2016	2017	2018	2019
Geweigerde toelating vooronderzoek wetenschappelijke vraagstellingen	0	0	0	0
Geweigerde toelating opgraving wetenschappelijke vraagstellingen	0	0	0	0
Koppelen van voorwaarden door het agentschap Onroerend Erfgoed aan toelating vooronderzoek met ingreep in de bodem	0	0	0	0
Koppelen van voorwaarden door erkende onroerendergoedgeemeente aan toelating vooronderzoek met ingreep in de bodem	0	0	0	0
Weigering door het agentschap Onroerend Erfgoed van toelating vooronderzoek met ingreep in de bodem	0	0	0	0
Weigering door erkende onroerendergoedgeemeente van toelating vooronderzoek met ingreep in de bodem	0	0	0	0
Koppelen van voorwaarden aan archeologienota of nota	0	0	0	0
Geen aktename van archeologienota of nota	1	1	1	1

Toelichting

In 2019 tekende een erkende archeoloog, net als in 2018 en 2017, eenmaal een beroep aan tegen een beslissing om geen akte te nemen van een archeologienota. De minister behandelde dit beroep niet waardoor het is afgewezen. De initiële beslissing om geen akte te nemen bleef behouden.

Tegen andere administratieve beslissingen zoals weigeringen van toelatingsaanvragen of het koppelen van voorwaarden aan aktenames werd in 2019, net als in voorgaande jaren, geen enkele maal beroep aangetekend.



EVARCH 32: ARCHEOLOGIERAPPORTEN

Indicator	Aantal ingediende archeologierapporten
Indicatornummer	evarch 32
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologierapporten
Meetmethode	Telling van ingediende archeologierapporten

Omschrijving

Een erkende archeoloog maakt een [archeologierapport](#) op na het afronden van:

- Een archeologische opgraving na een vergunningsplichtige ingreep in de bodem;
- Een [archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen](#). Dit kan zowel een archeologisch vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen zijn als een opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Ook archeologische onderzoeken na een [toevalsvondst](#) vallen hieronder.

De erkende [archeoloog](#) bezorgt het archeologierapport binnen de twee maanden na het beëindigen van het onderzoek of de opgraving aan het agentschap. In dit rapport beschrijft de archeoloog bondig de uitgevoerde werken en de eerste resultaten ervan. Hij beschrijft ook de verdere aanpak van wat er nog moet gebeuren en een voorstel over het bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble.

De indicator telt per jaar het aantal ingediende archeologierapporten. Erkende archeologen hebben twee maanden de tijd na het beëindigen van het veldwerk van de opgraving of het vooronderzoek om een archeologierapport in te dienen. Daarom zal het aantal ingediende archeologierapporten per jaar niet overeenkomen met het aantal vooronderzoeken of opgravingen waarvoor veldwerk gebeurde of voltooid raakte in datzelfde jaar.

De indicator maakt een onderscheid binnen archeologierapporten naargelang de aanleiding van het archeologisch onderzoek.

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Opgraving vergunningsplichtige ingreep	0	25	122	201
Onderzoek wetenschappelijke vraagstellingen	1	28	51	59
Totaal	1	53	173	260

Toelichting

In 2019 dienden erkende archeologen in totaal 260 archeologierapporten in. Dit is een stijging van 87 tegenover 2018 (173 archeologierapporten).

201 van de 260 archeologierapporten volgden uit omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen of een verkaveling waarbij een archeologienota of een nota met aktename een archeologische opgraving verplichtte.

59 archeologierapporten kaderden in een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstelling. Negen van de 59 archeologierapporten kaderden in vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen, 50 in het kader van een opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Archeologisch onderzoek in het kader van een toevalsvondst valt onder onderzoek met wetenschappelijke vraagstellingen. In 2019 werden 15 archeologierapporten ingediend als verslaggeving van een toevalsvondst.



EVARCH 33 -34: OPPERVLAKTE OPGEGRAVEN GEBIEDEN

Indicator	De totale oppervlakte van de in jaar x opgegraven gebieden
Indicatornummer	evarch 33 - evarch 34
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

Een erkende archeoloog maakt een archeologierapport op na het afronden van:

- Een archeologische opgraving na een vergunningsplichtige ingreep in de bodem
- Een [archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vragenstellingen](#). Dit kan zowel een archeologisch vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vragenstellingen zijn als een opgraving met het oog op wetenschappelijke vragenstellingen. Ook archeologische onderzoeken na een [toevalsvondst](#) vallen hieronder.

De erkende [archeoloog](#) bezorgt het archeologierapport binnen de twee maanden na het beëindigen van het vooronderzoek met ingreep in de bodem of de opgraving. In het archeologierapport vermeldt de archeoloog de locatie en omvang van de gebieden waar er daadwerkelijk een ingreep in de bodem heeft plaatsgevonden en die effectief werden opgegraven.

De indicator meet de totale oppervlakte van de gebieden vermeld in de archeologierapporten die in een bepaald jaar zijn ingediend waar een erkende archeoloog effectief een bodemingreep of opgraving uitvoerde. De indicator maakt daarbij een onderscheid naargelang de aanleiding van het archeologisch onderzoek.

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Opgraving vergunningsplichtige ingreep	0	19,9 ha	111,8 ha	326 ha
Onderzoek wetenschappelijke vragenstellingen	0,7 ha	160,5 ha	30,2 ha	126,2 ha
Totale oppervlakte	0,7 ha	180,4 ha	142 ha	452,1 ha

Toelichting

In 2019 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed archeologierapporten voor 126 hectare areaal dat erkende archeologen blootlegden bij opgravingen en bij vooronderzoek met ingreep in de bodem vanuit wetenschappelijke vraagstelling.

Ongeveer 326 hectare kaderde in een verplicht uit te voeren opgraving naar aanleiding van maatregelen in een archeologienota of nota met aktenaam. Dit is 72% van het totaal.



EVARCH 35 – 36: EINDVERSLAGEN

Indicator	Aantal ingediende archeologische eindverslagen
Indicatornummer	evarch 35 - evarch 36
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal eindverslagen
Meetmethode	Telling van ingediende eindverslagen

Omschrijving

De laatste stap bij een archeologische opgraving en bij vooronderzoek met ingreep in de bodem vanuit wetenschappelijke vraagstellingen is het opleveren van een [eindverslag](#). De erkende [archeoloog](#) dient dit document in bij het agentschap ten laatste twee jaar na het beëindigen van de archeologische opgraving.

Het eindverslag bouwt voort op het eerder ingediende [archeologierapport](#). Alleen bevat het nu de definitieve en verder uitgewerkte resultaten van het onderzoek. Het is het definitieve eindpunt van een archeologische opgraving met verwerking van de vondsten en het neerschrijven van de wetenschappelijke kenniswinst die de opgraving heeft opgeleverd.

De erkende archeoloog bezorgt het eindverslag via het archeologieportaal aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Het agentschap stelt de eindverslagen digitaal publiek beschikbaar.

De indicator telt per jaar het aantal eindverslagen ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Hij maakt een onderscheid tussen eindverslagen opgemaakt na:

- Een archeologische opgraving na een vergunningsplichtige bodemingreep;
- Een [archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen](#). Dit kan zowel een archeologisch vooronderzoek zijn als een opgraving. Ook archeologische onderzoeken na een [toevalsvondst](#) vallen hieronder.

Naast het type van [archeologisch onderzoek](#) meet de indicator ook de termijn waarin de eindverslagen werden ingediend. Daarbij wordt bij het jaarlijkse aantal ingediende eindverslagen onderzocht welke hiervan tijdig werden ingediend en welke de termijn van twee jaar na afronden van de archeologische opgraving overschreden.

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Opgraving vergunningsplichtige ingreep	0	1	16	86
Onderzoek wetenschappelijke vraagstellingen	2	9	12	26
Totaal	2	10	28	112

Toelichting

In 2019 maakte het agentschap Onroerend Erfgoed 112 eindverslagen van archeologisch onderzoek openbaar. Dit is een stijging van 84 ten opzichte van 2018.

We tellen in 2019 86 eindverslagen van volledig afgeronde opgravingen die volgen uit een verplicht opgemaakte archeologienota of nota. Dat is een stijging van 70 eindverslagen tegenover vorig jaar.

Voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen dienden erkende archeologen in 2019 alles bij elkaar 26 eindverslagen in, vijf hiervan voor vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen, 21 voor archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Het agentschap Onroerend Erfgoed voltooide zes eindverslagen naar aanleiding van een onderzochte toevalsvondst.

102 van de 112 eindverslagen zijn ingediend binnen de termijn van twee jaar na het beëindigen van de archeologische opgraving.



EVARCH 37 – 38: TOELATINGEN ONDERZOEK MET HET OOG OP WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Indicator	Het aantal verleende en geweigerde toelatingen, verdeeld volgens toelatingen voor archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem en toelatingen voor archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen
Indicatornummer	evarch 37 - evarch 38
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toelatingen
Meetmethode	Query op het Archeologieportaal

Omschrijving

Erkende [archeologen](#) kunnen archeologisch vooronderzoek of archeologische opgravingen uitvoeren met het oog op weloverwogen en gedocumenteerde wetenschappelijke vraagstellingen. Bij een [archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen](#) is de zakelijkrechthouder van de betrokken gronden niet altijd degene die het initiatief neemt om een archeologisch onderzoek te voeren. De erkende archeoloog sluit met de zakelijkrechthouders van de betrokken onroerende goederen een overeenkomst die de vergoeding voor eventuele schade, de bestemming van het [archeologisch ensemble](#) en de verwachte duur van het onderzoek regelt, behalve als het onderzoek in het kader van een [toevalsvondst](#) gebeurt.

Om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen uit te voeren, moet vooraf een toelating worden aangevraagd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. In deze aanvraag wordt ook gemotiveerd waarom het wetenschappelijk onderzoek met bodemingreep dient te gebeuren en waarom de keuze wordt gemaakt voor een behoud ex situ. Het verdrag van Valletta streeft naar een maximaal behoud in situ.

De indicator telt het aantal verleende en geweigerde toelatingen voor archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem en archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Bij beschermd onroerend erfgoed kunnen vanuit het beschermingsbesluit direct werkende normen gelden die archeologische flankerende maatregelen noodzakelijk maken. Wanneer handelingen gebeuren aan dit erfgoed die niet vergunningsplichtig zijn, of die dat wel zijn maar door hun beperktere omvang niet in het reguliere archeologische traject terecht komen, gebeurt het nodige onderzoek ook via de procedure voor wetenschappelijke vraagstellingen.

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen				
Toelating	7	8	10	16
Toelating met voorwaarden	5	3	0	1
Weigering	0	2	4	1
Opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen				
Toelating	14	36	65	57
Toelating met voorwaarden	2	1	10	7
Weigering	0	0	5	9

Toelichting

In 2019 vroegen erkende archeologen in totaal 91 toelatingen aan voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. 81 van deze aanvragen verkregen een toelating, 10 stuitten op een weigering.

Van de 81 toelatingen die het agentschap Onroerend Erfgoed verleende, waren er 17 voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. 64 andere, waarvan zeven met voorwaarden, golden voor archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen, inclusief opgravingen in het kader van een toevalsvondst.



EVARCH 43: OPGESTARTE VOORONDERZOEKEN MET INGREEP IN DE BODEM

Indicator	Het aantal archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem, waarvan het veldwerk is opgestart
Indicatornummer	evarch 43
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal meldingen vooronderzoek
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

De erkende archeoloog meldt aan het agentschap Onroerend Erfgoed wanneer hij het veldwerk van het archeologisch vooronderzoek met [ingreep in de bodem](#) zal starten.

De indicator telt jaarlijks het aantal meldingen van aanvang van archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem. De vooronderzoeken worden onderverdeeld in:

- Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem bij vergunningsplichtige handelingen;
- Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem met het oog op [wetenschappelijke vraagstellingen](#).

Tabel

Jaar	Totaal aantal vooronderzoeken
2016	85
2017	494
2018	736
2019	871

Toelichting

In 2019 meldden erkende archeologen de aanvang van 871 archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem: 860 in het kader van de opmaak van een archeologienota of nota en 11 naar aanleiding van een archeologisch vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Bij de vergunningsplichtige vooronderzoeken met ingreep in de bodem is dit ten opzichte van 2018 een stijging van 138 vooronderzoeken. Bij de vooronderzoeken met ingreep in de bodem met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen is er een lichte daling van drie vooronderzoeken merkbaar ten opzichte van 2018 (14 vooronderzoeken met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen).

EVARCH 44: OPGESTARTE OPGRAVINGEN

Indicator	Het aantal opgravingen waarvan het veldwerk is opgestart
Indicatornummer	evarch 44
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal meldingen van opgravingen
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

Na het archeologisch vooronderzoek kan een archeoloog in de [archeologienota](#) of, in het geval van een [uitgesteld vooronderzoek](#) in een [nota](#), opnemen dat een archeologische opgraving noodzakelijk is. Deze opgraving gebeurt dan door een erkende archeoloog na het verlenen van de [omgevingsvergunning](#) maar voor het uitvoeren van de bouw- of verkavelingswerken.

De indicator telt jaarlijks het aantal meldingen van aanvang van archeologische opgravingen. De erkende archeologen doen deze melding bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De indicator maakt een onderscheid tussen:

- Archeologische opgravingen bij een vergunningsplichtige bodemingreep;
- Opgravingen bij een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Archeologische opgravingen als gevolg van een toevalsvondst vallen hier ook onder.

Noot: Archeologisch erfgoed blijft het beste waar het is, namelijk onder de grond. Het verdrag van Malta schrijft daarom voor om zo veel mogelijk behoud in situ na te streven. Dit om onnodige verstoring van het bodemarchief zoveel mogelijk te vermijden. Daarom beperkt een archeologische opgraving zich tot de zones die door de ingreep in de bodem, de bouwwerken of aanlegwerken effectief worden verstoord.

Tabel

Jaar	Totaal aantal opgestarte opgravingen
2016	34
2017	90
2018	251
2019	266

Toelichting

In 2019 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed 266 meldingen van de aanvang van archeologische opgravingen. Dit totaal ligt iets hoger dan 2018 met 251 meldingen.

Het aantal opgravingen in het kader van een vergunningsplichtige ingreep in de bodem neemt wel sterk toe. Van 187 in 2018 naar 223 in 2019. Dat het totale aantal slechts lichtjes stijgt is te wijten aan een afname van meldingen van opgravingen in het kader van wetenschappelijke vraagstellingen (43 in 2019 tegenover 64 in 2018).

////////////////////////////////////

EVARCH 46: WERKDAGEN VOOR BEKOMEN (ARCHEOLOGIE)NOTA

Indicator	Aantal werkdagen, gepresteerd om een archeologienota of nota op te stellen
Indicatornummer	evarch 46
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal werkdagen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator meet het aantal werkdagen dat nodig is om een archeologienota of een nota op te stellen. De erkende archeoloog voert deze data in het [Archeologieportaal](#) in.

Deze indicator berekent van alle archeologienota's en nota's waarvan akte is genomen de mediaan en het gemiddeld aantal werkdagen.

Tabel

Notatype	Minimum	Mediaan	Gemiddelde	Maximum	Totaal aantal archeologienota's en nota's
Archeologienota	1	5	6,2	100	2.032
Archeologienota beperkte samenstelling	1	3	4,2	76	169
Nota	1	6	8,5	124	726

Toelichting

Bij de weergave van de verdeling van de werkdagen van de archeologienota's met aktename en bij het berekenen van het gemiddelde en de mediaan werden de meest extreme waarden uit de berekening gehouden. Het gaat om een zeer beperkt aantal archeologienota's waarbij de ingevoerde data na controle foutief bleek te zijn.

Voor de helft van de 2.032 archeologienota's met aktename (zonder archeologienota's met beperkte samenstelling) geven de erkende archeologen vijf werkdagen of minder aan. De gemiddelde tijd uitgedrukt in werkdagen die een erkende archeoloog nodig heeft voor het opmaken van een archeologienota ligt op 6,2 werkdagen. Daarnaast waren er 326 archeologienota's in 2019 die tussen de zes en tien werkdagen in beslag namen. Daarna nemen de aantallen steeds meer af.

De archeologienota beperkte samenstelling bestaat sinds 1 januari 2017. Deze archeologienota komt veel minder voor dan de gewone archeologienota (169 met aktename in 2019). De mediaan en de gemiddelde duur in werkdagen nodig om een archeologienota met beperkte samenstelling op te stellen ligt lager dan voor het bekomen van een archeologienota met volledige samenstelling. De mediaan ligt op drie werkdagen, het gemiddelde op 4,2. De maximumwaarde is 1 archeologienota

////////////////////////////////////

met beperkte samenstelling die 76 werkdagen in beslag nam. De meerderheid, namelijk 75% van deze 179 archeologienota's nam vier werkdagen of minder in beslag.

De nota's nemen gemiddeld het meest tijd in beslag (8,5 werkdagen), mediaan van zes. Dit komt omdat bij een uitgesteld vooronderzoek vaker een tijdsintensiever archeologisch onderzoek met proefsleuven plaatsvindt. Daarom valt op dat er minder nota's zijn die tussen de 1 tot vijf werkdagen innemen. 25% van de nota's duurt minder dan vijf dagen. De meeste nemen tussen de vijf en tien werkdagen in beslag. Daarna nemen de aantallen terug fors af. Meer dan 25 werkdagen zijn de uitzonderingen. De maximumwaarde is een nota die 124 werkdagen in beslag nam.



EVARCH 47: KALENDERDAGEN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

Indicator	Aantal kalenderdagen dat het veldwerk van een archeologische opgraving duurt
Indicatornummer	evarch 47
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal kalenderdagen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

Nadat het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente akte heeft genomen van de [archeologienota](#) of [nota](#) kan de archeologische opgraving starten, mits de omgevingsvergunning verleend is. De opgraving wordt uitgevoerd na het verlenen van die vergunning maar nog voor het uitvoeren van bouwwerken of verkavelingswerken. De toelating voor de opgraving zit vervat in de aktenaam van de archeologienota of nota. De erkende [archeoloog](#) meldt de aanvang van het onderzoek aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Een [omgevingsvergunning](#) heeft een geldigheidstermijn van twee of drie jaar. Deze periode wordt geschorst voor maximaal een jaar waarin de archeologische opgraving kan plaatsvinden. Op die manier wordt vermeden dat de vervaltermijn van de vergunning in het gedrang zou komen door de opgraving. Nadat het veldwerk van de opgraving is afgerond kunnen de werkzaamheden voor bouw of verkaveling aanvatten.

De indicator meet de kalenderdagen dat het veldwerk van een archeologische opgraving in beslag neemt. De startdatum is de dag van de melding van de aanvang van het veldwerk door de archeoloog, de einddatum is de dag waarop het veldwerk eindigt. Die datum voert de erkende archeoloog in het Archeologieportaal in bij het indienen van het [archeologierapport](#).

Tabel

Minimum	Mediaan	Gemiddelde	Maximum
2 dagen	23,5 dagen	53,4 dagen	280 dagen

Toelichting

75% van de archeologische opgravingen zijn afgerond binnen 58 kalenderdagen, de helft zelfs na minder dan 23 dagen en 25% binnen negen kalenderdagen. Deze cijfers zijn sterk gelijkaardig aan deze van 2018.

De tijd in kalenderdagen tussen de datum van aanvang en de einddatum van het veldwerk van een archeologische opgraving bedraagt gemiddeld genomen 53,4 kalenderdagen. Dit verschilt sterk van de mediaan, die 23,5 bedraagt. Het verschil is te wijten aan een groep van archeologische opgravingen die meer dan 58 kalenderdagen innemen, tot uitschieters van een aantal opgravingen die meer dan 250 kalenderdagen duurden. Het gemiddelde wordt dus sterk beïnvloed door een minderheid van opgravingen die veel kalenderdagen in beslag namen. Vermoedelijk zitten hier opgravingen tussen die de archeologen uitvoerden verspreid doorheen de tijd of in verschillende fases.



EVARCH 48: WERKDAGEN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

Indicator	Aantal werkdagen, gepresteerd bij het veldwerk van een archeologische opgraving
Indicatornummer	evarch 48
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal werkdagen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

Nadat het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente akte heeft genomen van de [archeologienota](#) of [nota](#) kan de archeologische opgraving starten, mits de omgevingsvergunning verleend is. De opgraving wordt uitgevoerd na het verlenen van die vergunning maar nog voor het uitvoeren van bouwwerken of verkavelingswerken. De toelating voor de opgraving zit vervat in de aktename van de archeologienota of nota. De erkende archeoloog meldt de aanvang van de opgraving aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Een [omgevingsvergunning](#) heeft een geldigheidstermijn van twee of drie jaar. Deze periode wordt geschorst voor maximaal een jaar waarin de archeologische opgraving kan worden uitgevoerd. Op die manier wordt vermeden dat de vervaltermijn van de vergunning in het gedrang zou komen door de opgraving. Nadat het veldwerk van de opgraving is afgerond kunnen de werkzaamheden voor bouw of verkaveling worden aangevat.

De indicator meet het aantal werkdagen dat een erkende archeoloog heeft besteed aan het uitvoeren van een archeologische opgraving. De archeoloog registreert zelf het aantal werkdagen dat hij heeft gepresteerd bij het veldwerk van een archeologische opgraving in het archeologisch eindverslag. Dit [eindverslag](#) wordt ten laatste twee jaar na het beëindigen van de archeologische opgraving ingediend.

Tabel

Minimum	Mediaan	Gemiddelde	Maximum
1 dag	10 dagen	18,1 dagen	150 dagen

Toelichting

2019 telde voor het eerst een aanzienlijk aantal eindverslagen (112) waarin het aantal werkdagen van de archeologische opgraving staat vermeld. De mediaan van deze opgravingen bedraagt tien werkdagen, het gemiddelde 18,1. 25% van de opgravingen is afgerond binnen vier werkdagen, 75% binnen de 25 werkdagen. Het is uitzonderlijk dat een opgraving meer dan 40 werkdagen in beslag neemt. Dat is het geval in ongeveer 10% van de opgravingen, met daarbij 1 geval waarbij de opgraving 150 werkdagen in beslag nam. Door het voorlopig relatief lage aantal eindverslagen, kan het zijn dat die nog geen representatief beeld bieden over de tijdsduur van de opgravingen.

////////////////////////////////////

EVARCH 51: GOEDGEKEURDE MAATREGELN VOORONDERZOEK

Indicator	Aantal goedgekeurde maatregelen, verdeeld volgens behoud in situ, behoud ex situ, uitgesteld vooronderzoek, geen maatregelen of een combinatie van maatregelen
Indicatornummer	evarch 51
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal voorgestelde maatregelen geregistreerd door erkende archeologen en goedgekeurd door het agentschap Onroerend Erfgoed
Meetmethode	Query op archeologieportaal

Omschrijving

In de [archeologienota](#) geeft de [archeoloog](#) aan wat hij concludeert uit het archeologisch vooronderzoek en welke maatregelen er nodig zijn. In dit programma van maatregelen geeft de archeoloog een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij een bodemingreep, beschrijft de aard daarvan en de uitvoeringswijze van deze eventuele maatregelen.

De archeoloog kan volgende maatregelen voorstellen:

- Geen verdere maatregelen noodzakelijk. De archeoloog kan dit besluiten wanneer er geen archeologische site of artefacten aanwezig blijken op het onderzoeksterrein, dat de werken geen bedreiging vormen voor eventueel aanwezig archeologisch erfgoed, of dat de site onvoldoende kennispotentieel bevat;
- Een [behoud in situ](#) van de aanwezige archeologische site of artefacten, waarbij de initiatiefnemer de plannen of uitvoeringswijze actief aanpast aan de aanwezige archeologische resten;
- Een archeologische opgraving met daaraan verbonden een [behoud ex situ](#) van de archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten;
- Een [uitgesteld vooronderzoek](#) waarbij in de archeologienota is opgenomen hoe het vooronderzoek later uitvoering moet krijgen en de reden waarom het vooronderzoek moet worden uitgesteld tot na het aanvragen van de omgevingsvergunning;
- Verdere verwerking: wanneer de uitgevoerde onderzoekshandelingen van het vooronderzoek (bijvoorbeeld proefsleuven) reeds een archeologisch ensemble opleveren dat volstaat om het kennispotentieel van de archeologische site te realiseren, zonder bijkomende inzameling van informatie door middel van een opgraving. Enkel het al opgeleverde ensemble hoeft dan verder te worden onderzocht en verwerkt;
- Een combinatie van maatregelen, bijvoorbeeld deels behoud in situ en een gedeeltelijke opgraving.

De indicator telt jaarlijks het aantal maatregelen die erkende archeologen voorstellen in archeologienota's en nota's waar akte van is genomen. Bij de melding van de archeologienota of nota geeft de erkende archeoloog aan of en welke verdere maatregelen noodzakelijk zijn.

Noot: Archeologisch erfgoed blijft het beste waar het is, namelijk onder de grond. Het verdrag van Malta schrijft daarom voor om zo veel mogelijk behoud in situ na te streven. Dit om onnodige versterking van het bodemarchief zoveel mogelijk te vermijden. Daarom beperkt een archeologische opgraving zich tot de zones die door de ingreep in de bodem, de bouwwerken of aanlegwerken effectief worden verstoord.

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Archeologienota				
Behoud in situ	7	5	7	7
Uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	393	1.349	1.159	1.306
Archeologische opgraving	50	139	79	76
Combinatie van maatregelen	9	22	26	17
Geen maatregelen nodig	543	1.605	805	788
Verdere verwerking	Nvt.	4	4	7
Nota				
Behoud in situ	0	3	11	5
Archeologische opgraving	0	43	123	139
Combinatie van maatregelen	0	1	8	2
Geen maatregelen nodig	4	178	461	564
Verdere verwerking	Nvt.	4	9	16

Toelichting

Bij de melding van een archeologienota of nota via het Archeologieportaal, registreert de erkende archeoloog zelf of en welke verdere maatregelen noodzakelijk zijn.

In de meerderheid van de projecten stelt de archeoloog in de archeologienota of nota dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn. In 2019 bevatten 788 (36%) archeologienota's en 564 (78%) nota's dit voorstel.

Een tweede veelvoorkomende maatregel is het uitgesteld vooronderzoek. 1.306 (59%) van alle archeologienota's waarvan akte werd genomen bevatten deze maatregel. Dit aantal blijft bijzonder hoog en neemt verhoudingsgewijs zelfs toe in vergelijking met de cijfers van 2016, 2017 en 2018.

In zeven (0,3%) archeologienota's en vijf (0,7%) nota's met aktename stelt de erkende archeoloog een behoud in situ voor.

In 76 (3,5%) van de archeologienota's met aktename en 139 (19%) nota's concludeert de archeoloog dat een archeologische opgraving noodzakelijk is.

In 2019 bevatten zeven archeologienota's en 16 nota's als maatregel verdere verwerking. Dit is 0,8% van het totaal. Deze maatregel bestaat pas sinds 1 januari 2017.

19 (0,7%) archeologienota's en nota's met aktename bevatten een combinatie van verschillende maatregelen.

////////////////////////////////////

Tabel

Archeologisch onderzoek	Bedrag (euro)
2016	
Archeologienota's	€ 3.220.247
Nota's	€ 35.800
Onderzoek na toevalsvondst	€ 179.650
Bedrag schadevergoeding na toevalsvondst	€ 0
Toelage archeologisch solidariteitsfonds	€ 0
2017	
Archeologienota's	€ 10.082.213
Nota's	€ 1.529.634
Onderzoek na toevalsvondst	€ 228.154
Bedrag schadevergoeding na toevalsvondst	€ 0
Toelage archeologisch solidariteitsfonds	€ 0
2018	
Archeologienota's	€ 6.302.866
Nota's	€ 4.550.390
Onderzoek na toevalsvondst	€ 691.188
Bedrag schadevergoeding na toevalsvondst	€ 0
Toelage archeologisch solidariteitsfonds	€ 0
2019	
Archeologienota's	€ 6.148.004
Nota's	€ 5.135.583
Onderzoek na toevalsvondst	€ 862.023
Bedrag schadevergoeding na toevalsvondst	€ 0
Toelage archeologisch solidariteitsfonds	€ 0

Toelichting

De prijs van archeologisch vooronderzoek (voor het opmaken van archeologienota's en nota's) bedraagt in het jaar 2019 in totaal 11.283.587 euro. De aanvrager van een omgevingsvergunning, zoals een private ontwikkelaar, een overheidsinstelling, ... betaalt deze kosten. Deze kosten liggen in absoluut bedrag hoger dan in 2018 (10.853.256 euro).

Het bedrag dat de erkende archeologen aanrekenden voor de opmaak van de archeologienota's ligt in 2019 iets lager dan het bedrag van 2018, terwijl het aantal dossiers toenam met bijna 6%. De stijging in kost ligt dus verhoudingsgewijs licht lager dan de toename in aantal.

In 2019 namen overheden akte van 726 nota's. Dat is nog eens een stijging tegenover 2018 en 2017, deze keer met 16%. Qua bedrag is er een toename van 4.550.390 euro naar 5.135.583 euro. Dat is

////////////////////////////////////

een stijging van 12%. De stijging in kost ligt dus verhoudingsgewijs licht lager dan de toename in aantal.

Het is onduidelijk op welke manier erkende archeologen rapporteren over de prijzen voor archeologisch vooronderzoek. Zo is het onbekend of de prijzen van de nota's ook de prijzen bevatten van de archeologienota die eraan gekoppeld is, of dat ze die alleen als prijs bij die archeologienota invoerden. Het is dus niet altijd zeker dat de prijs van de nota effectief alleen de extra meerkost is van het onderzoek dat uitgesteld wordt uitgevoerd, zoals de bedoeling is. Uit andere analyses voor het jaar 2018 blijkt dit echter over het algemeen wel het geval te zijn.

Een tweede kostengroep omvat bedragen die de Vlaamse overheid voor haar rekening neemt. In 2019 besteedde het agentschap Onroerend Erfgoed 862.023 euro voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek na een toevalsvondst. In totaal voerde het agentschap 17 archeologische onderzoeken uit in dit kader.

In 2019 vroeg niemand een schadevergoeding aan na een toevalsvondst.

Aangezien er in 2019 nog geen erkende archeologisch solidariteitsfonds was, legde het agentschap geen bedrag vast voor de subsidiëring ervan.

Bedragen van archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen zijn onbekend. Het is de initiatiefnemer van dit onderzoek, bijvoorbeeld een universiteit, die deze kosten op zich neemt. Zij hoeven deze bedragen niet mee te geven.

Daarmee komt de totale gekende kost voor vooronderzoek en toevalsvondsten op 12.145.610 euro.

Doordat eindverslagen nog niet in voldoende aantal voorhanden zijn, kan de kost van de opgravingen nog niet opgenomen worden.



EVARCH 53: BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN

Indicator	Aantal toegekende premies voor buitensporige opgravingskosten
Indicatornummer	evarch 53
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toegekende premies
Meetmethode	Registratie team premies

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet introduceert een premie voor buitensporige opgravingskosten om deels de directe kosten te compenseren van een archeologische opgraving zoals opgenomen in een archeologienota of nota waarvan akte is genomen.

Een premie voor buitensporige opgravingskosten wordt enkel toegekend aan:

- Natuurlijke personen;
- Kleinschalige ondernemingen of verenigingen: ondernemingen of verenigingen die minder dan tien personen tewerkstellen en die een jaarlijkse omzet van minder dan vijf miljoen euro hebben.

De indicator meet op het einde van elk jaar het aantal toegekende premies voor buitensporige opgravingskosten.

Tabel

Jaar	Aantal toegekende premies
2016	0
2017	0
2018	5
2019	3

Toelichting

In 2019 kende het agentschap Onroerend Erfgoed drie premies toe voor buitensporige opgravingskosten in het kader van archeologische opgravingen. Dat zijn er twee minder dan het jaar voordien.

EVARCH 54: BEDRAG BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN

Indicator	Bedrag, vastgelegd voor premies buitensporige opgravingskosten
Indicatornummer	evarch 54
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Query in Orafin

Omschrijving

Het Onroerendergoeddecreet introduceert een premie voor buitensporige opgravingskosten om deels de directe kosten te compenseren van een archeologische opgraving zoals opgenomen in een archeologienota of nota waarvan akte is genomen.

De indicator meet per jaar het totale bedrag vastgelegd voor premies voor buitensporige opgravingskosten.

De berekening van een premie voor buitensporige opgravingskosten gebeurt forfaitair. De formule daarvoor is vastgelegd in een ministerieel besluit:

$$\{[12123 + (a * 353,1) + (b * 3296,5) + (c * 37) + (d * 56,9) - (e * 921) - (f) - (g) - (h)] - 1500\} * 0,80$$

- De forfaitaire basiskosten voor de berekening van de premie bedragen 12.123 euro;
- a = Het aantal mensdagen dat tijdens de opgraving is gepresteerd, uitgedrukt in voltijdsequivalenten, met factor 353,1;
- b = Het aantal complexe spoorcombinaties dat werd opgegraven, met factor 3.296,5 euro;
- c = Het aantal antropogene spoorcombinaties dat werd opgegraven, met factor 37 euro;
- d = Het aantal natuurlijke spoorcombinaties en verstoringen dat werd opgegraven, met factor 56,9 euro;
- e = Het aantal archeologische structuren, met factor - 921 euro;
- f = Het gegeven dat het een site zonder complexe verticale stratigrafie betreft, met factor -339,8;
- g = Het gegeven dat de opgraving is uitgevoerd als een werfbegeleiding, met factor - 6.284,3;
- h = Het gegeven dat geen bemaling werd toegepast voor de opgraving, met factor - 4.326,3;
- De franchise, of de niet-betoelaagbare eerste schijf van de kosten van de verplicht uit te voeren archeologische opgraving, bij de premie bedraagt 1500 euro;
- Van de forfaitair bepaalde kostprijs wordt 80% uitbetaald als premie.

Tabel

Jaar	Totaal toegekend bedrag
2016	€ 0
2017	€ 0
2018	€ 34.664
2019	€ 72.725

Toelichting

In 2019 legde het agentschap Onroerend Erfgoed 72.725 euro vast voor premies buitensporige opgravingskosten. Dat is iets meer dan een verdubbeling tegenover 2018. Het is belangrijk te beseffen dat het premiepercentage in 2019 verdubbelde van 40% naar 80% van de forfaitair bepaalde kosten. Een hoger uitgekeerd premiebedrag staat dus niet gelijk aan een stijging van de achterliggende opgravingskost.

////////////////////////////////////

EVARCH 55: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK NA TOEVALSVONDST

Indicator	De totale kostprijs van archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het agentschap Onroerend Erfgoed, na een toevalsvondst
Indicatornummer	evarch 55
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Registratie personeels- en werkingskosten

Omschrijving

Het Vlaamse Gewest draagt alle kosten die verbonden zijn aan een onderzoek na een [toevalsvondst](#). Het agentschap Onroerend Erfgoed is erkend als [archeoloog van rechtswege](#) specifiek om archeologische onderzoeken die het gevolg zijn van een toevalsvondst uit te voeren. Het agentschap kan ook beslissen om een opgraving na een toevalsvondst deels uit te besteden aan andere erkende archeologen of archeologische bedrijven. De eindverantwoordelijkheid blijft dan bij het agentschap liggen.

De kostprijs wordt bepaald aan de hand van drie groepen van uitgavenposten:

- De kostprijs van personeel omvat de prijs voor een senior archeoloog en ander personeel zoals een landmeter of technisch assistent;
- De werkingskosten omvatten uitgaven voor de aanschaf van technisch materiaal, software, verplaatsingskosten, enz;
- De kosten voor uitbestedingen worden bepaald door de raamcontracten die het agentschap afsluit met erkende archeologen (archeologische bureaus) of bedrijven om ondersteuning te bieden bij het onderzoek van een toevalsvondst.

De indicator meet per jaar de totale kostprijs in euro van archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het agentschap na een toevalsvondst. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen diverse uitgavenposten.

Tabel

	2016	2017	2018	2019
Kost personeel	€ 134.500	€ 167.449	€ 487.257	€ 382.998
Kost werking	€ 35.150	€ 12.200	€ 57.216	€ 15.655
Kost uitbesteding	€ 10.000	€ 48.505	€ 146.715	€ 463.370
Totaal	€ 179.650	€ 228.154	€ 691.188	€ 862.023

Toelichting

In 2019 hebben 17 toevalsvondsten aanleiding gegeven tot een interventie op het terrein door het agentschap Onroerend Erfgoed of in opdracht en onder toezicht van het agentschap Onroerend Erfgoed.

De kostprijs van deze onderzoeken berekenen we als volgt:

- Personeel op het terrein: een senior archeoloog gedurende elf maanden, een technisch assistent gedurende negen maanden en een landmeter gedurende 2,5 maanden. Kostprijs: € 110.199 euro, waarvan € 91.833 loonkost en 20% overhead (administratie, opvolging, aansturing, enz);
- Rapportering: een senior archeoloog gedurende 52 maanden. Kostprijs: €272.799, waarvan € 227.333 loonkost en 20% overhead (communicatie, vormgeving, administratie, enz);
- Uitbesteding: kostprijs: € 463.370 euro, in 2019 betaalde facturen voor raamcontract met vijf archeologische bedrijven voor de ondersteuning van uitvoeren onderzoek toevalsvondsten en voor het uitbesteden van specifieke onderzoeken voor toevalsvondsten waarvoor geen expertise beschikbaar is intern in het agentschap zoals antropologie en WOI-relicten (aparte raamovereenkomst WOI). In dit bedrag zijn ook de kosten begrepen van het huren van werfketen, toiletten, graafmachines, enz.
- Werking: beperkt tot kleine aankopen en radiokoolstof- analyses voor onderzoek toevalsvondsten. Kostprijs: € 15.655.

De totale kost van archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het agentschap na een toevalsvondst bedraagt in 2019 € 862.023.

De kosten in 2019 zijn in belangrijke mate in verband te brengen met 1 toevalsvondst uit eind 2018 waarvan het onderzoek nog in aanzienlijke mate is doorgegaan in 2019. Het betreft een site van een middeleeuwse leprozerie die uit de geschreven bronnen goed gekend is en die net buiten de middeleeuwse stad van Leper ligt (niet binnen de vastgestelde archeologische zone historische stadskern van Leper).

Het aantal toevalsvondsten dat aanleiding heeft gegeven tot een interventie op het terrein door of voor het agentschap is duidelijk gezakt. Dat vertaalt zich o.a. in een daling van het aantal uren op het terrein van de archeologen van het agentschap. Dat zich dat niet vertaalt in een daling van de globale kosten heeft enkel te maken met het uitzonderlijk dossier van Leper-Sint-Jan zoals hierboven aangegeven. Zonder de kosten van Leper-Sint-Jan zou de kost van de toevalsvondsten voor 2019 ongeveer 100.000 euro lager liggen dan de kosten voor 2018.



EVARCH 56: BEDRAG SCHADEVERGOEDINGSPLICHT TOEVALSVONDSTEN

Indicator	Het totale bedrag vastgelegd voor schadevergoedingsplicht bij toevalsvondsten
Indicatornummer	evarch 56
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Query in Orafin

Omschrijving

De vinder van een [toevalsvondst](#) is verplicht die te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en ze tijdelijk ongemoeid te laten. Gedurende een initiële periode van tien dagen na de melding van de toevalsvondst doet het agentschap Onroerend Erfgoed de nodige vaststellingen en onderzoekt het de potentiële erfgoedwaarde van de vondst. Waar nodig gebeurt dit in de vorm van een opgraving. Het agentschap kan deze termijn inkorten, wanneer geen verder onderzoek nodig is of het onderzoek beëindigd is, of deze termijn verlengen, wanneer meer tijd nodig blijkt voor het onderzoek. De vinder, zakelijkrechthouder of gebruiker van de toevalsvondst moet voldoen aan een aantal verplichtingen inzake de archeologische artefacten en de vindplaats:

- Ze in onveranderde toestand bewaren;
- ze beschermen tegen beschadiging en vernietiging;
- ze toegankelijk maken voor onderzoek door het agentschap.

De kosten die voortvloeien uit deze verplichtingen zijn voor rekening van de eigenaar of zakelijkrechthouder van de toevalsvondst. Toch kan deze persoon een schadevergoeding vorderen wanneer de schade voortvloeit uit de verlenging van de termijn van tien dagen voor zover de totale termijn 30 dagen overschrijdt.

De eigenaar of zakelijkrechthouder legt een raming van de kosten voor aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Het agentschap beslist over de toekenning van de schadevergoeding.

De indicator meet het bedrag dat het agentschap Onroerend Erfgoed jaarlijks toekent voor het betalen van schadevergoedingen om te voldoen aan de schadevergoedingsplicht bij toevalsvondsten.



Tabel

Jaar	Bedrag in euro voor schadevergoedingen bij toevalsvondsten
2016	€ 0
2017	€ 0
2018	€ 0
2019	€ 0

Toelichting

Bij geen van de toevalsvondsten nam het onderzoek meer dan 30 dagen in beslag.



EVARCH 58: BEDRAG VOOR SUBSIDIËRING ARCHEOLOGISCHE SOLIDARITEITSFONDSEN

Indicator	Het totale bedrag vastgelegd voor subsidiëring van archeologische solidariteitsfondsen
Indicatornummer	evarch 58
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Query in Orafin

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet maakt het mogelijk om een [archeologisch solidariteitsfonds](#) op te richten en te erkennen. Archeologische solidariteitsfondsen vergoeden hun leden, mits betaling van een bijdrage, voor een deel van de kosten van alle archeologische opgravingen waartoe zij verplicht worden. Het is een soort van georganiseerde solidariteit tussen de leden van het fonds, bijvoorbeeld publieke of private bouwheren, die door hun bouwactiviteiten een grotere kans hebben om te worden geconfronteerd met archeologische verplichtingen en de daaraan verbonden kosten.

Een archeologisch solidariteitsfonds kan een toelage ontvangen voor de werking van het fonds. De jaarlijkse basistoelage bedraagt minstens 50.000 euro maar dit kan oplopen, afhankelijk van het aantal leden aangesloten bij het solidariteitsfonds, het aantal uitgekeerde vergoedingen en het aantal activiteiten voor de begeleiding van de leden bij de uitvoering van het archeologiehoofdstuk van het Onroerenderfgoeddecreet.

De indicator meet het bedrag in euro dat geregistreerd staat in de boekhouding van het agentschap Onroerend Erfgoed voor het subsidiëren van archeologische solidariteitsfondsen.

Tabel

Jaar	Bedrag toelage archeologische solidariteitsfondsen
2016	€ 0
2017	€ 0
2018	€ 0
2019	€ 0

Toelichting

Er zijn geen archeologische solidariteitsfondsen opgericht.

////////////////////////////////////

EVARCH 59: ARCHEOLOGIENOTA'S BEPERKTE SAMENSTELLING

Indicator	Aantal archeologienota's met beperkte samenstelling
Indicatornummer	evarch 59
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologienota's
Meetmethode	Query databank archeologie

Omschrijving

Een erkende archeoloog kan in bepaalde gevallen beslissen een archeologienota met beperkte samenstelling op te maken.

Dit is mogelijk wanneer op basis van de confrontatie tussen de geplande werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit het landschappelijk, historisch of archeologisch luik van het bureauonderzoek evident is dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Dit kan omdat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is, de werken geen verstoring betekenen voor het aanwezige erfgoed, of er geen kenniswinst valt te boeken bij een opgraving van het terrein.

In dergelijke gevallen zijn er geen bijkomende maatregelen meer nodig waardoor de rapportering van het archeologisch onderzoek (steeds beperkt tot een bureauonderzoek) veel beperkter kan. Dit concept werd geïntroduceerd in de herziene uitgave van de Code van Goede Praktijk van 2017.

De indicator meet per jaar het aantal gemelde archeologienota's met beperkte samenstelling. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt naargelang de beslissing:

- Aktename (inclusief stilzwijgende aktename)
- Geen aktename
- Aktename met voorwaarden



Tabel

Jaar	Beslissing	Aantal archeologienota's
2017		
	Bekrchtiging	268
	Bekrchtiging met voorwaarden	1
	Stilzwijgende bekrchtiging	0
	Weigering	90
2018		
	Bekrchtiging	174
	Bekrchtiging met voorwaarden	0
	Stilzwijgende bekrchtiging	5
	Weigering	33
2019		
	Aktename	169
	Aktename met voorwaarden	0
	Geen aktename	16

Toelichting

In 2019 dienden erkende archeologen 185 archeologienota's met beperkte samenstelling in. Op 169 archeologienota's (91%) volgde een aktename. De behandelende overheid koppelde geen voorwaarden aan gemelde archeologienota's met beperkte samenstelling.

In vergelijking met 2018 en 2017 daalde het aantal gemelde archeologienota's met beperkte samenstelling van 359 in 2017 tot 212 in 2018 tegenover 185 in 2019. De daling in absolute cijfers van het aantal gemelde archeologienota's met beperkte samenstelling is te wijten aan het afgenomen aantal gevallen waar geen aktename gebeurde (en dus hernieuwde meldingen). Het aantal aktenames van 2019 ligt ongeveer even hoog als het aantal bekrchtigingen in 2018. Door het gestegen totale volume aan archeologienota's met aktename, daalt het aandeel met beperkte samenstelling wel van 8,6% naar 7,7%.



EVARCH 60: REDENEN BEPERKTE SAMENSTELLING

Indicator	Aantal redenen gegeven bij archeologienota's met beperkte samenstelling waarvan akte is genomen
Indicatornummer	evarch 60
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal redenen
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

Een archeologienota met beperkte samenstelling is van toepassing indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader aantoont dat:

1. Er met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein;
2. De toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed;
3. Verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst.

De indicator meet op het einde van elk jaar het aantal archeologienota's met beperkte samenstelling waar akte van genomen is, onderverdeeld naargelang de reden waarom voor de optie beperkte samenstelling wordt gekozen.

Tabel

Reden beperkte samenstelling (Code van Goede Praktijk)	2017	2018	2019
Geen archeologisch erfgoed aanwezig	41	41	30
Geen impact op het aanwezige archeologisch erfgoed	61	34	43
Geen kenniswinst	112	80	65
Combinatie van redenen	55	24	31

Toelichting

De reden 'geen kenniswinst' komt in totaal in 56% van de gevallen voor (als enige reden of in combinatie met andere redenen). In ongeveer de helft van de archeologienota's beperkte samenstelling geeft de erkende archeoloog als reden aan dat er geen verdere kennis te winnen valt uit het terrein. Deze maatregel komt als enige voor in 38% van de archeologienota's beperkte samenstelling. Daar komt nog 18% bij van archeologienota's waar 'geen kenniswinst' als reden in combinatie met andere redenen voorkomt.

In 25% van de gevallen geeft de archeoloog als reden dat de werkzaamheden door hun aard met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed. Deze reden komt in totaal in 34% van de gevallen voor.

In 18% van de gevallen kan de archeoloog reeds met hoge waarschijnlijkheid aantonen dat er geen archeologisch erfgoed op het onderzochte terrein aanwezig is. Deze reden komt in totaal in 29% van de gevallen voor.

In 31 dossiers (of 18%) motiveerde de archeoloog de beperkte samenstelling vanuit een combinatie van twee of drie van de mogelijke criteria uit de Code van Goede Praktijk. 30 van de 31 archeologienota's met een combinatie van redenen namen 'geen kenniswinst' op als één van die redenen.



EVARCH 61: VASTGESTELDE INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONES

Indicator	Aantal goederen opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones
Indicatornummer	evarch 61
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vastgestelde archeologische zones
Meetmethode	Query op beschermingsdatabank

Omschrijving

Op basis van de wetenschappelijke inventarissen kunnen onroerende goederen worden vastgesteld. Dit kan wanneer het goed één of meerdere erfgoedwaarden bezit en voldoende goed is bewaard. Voor het vaststellen van een inventaris ontwikkelde het agentschap een [inventarismethodologie](#).

De minister kan vijf inventarissen geheel of gedeeltelijk vaststellen. In deze indicator gaat het enkel over de [inventaris van archeologische zones](#). De inventaris van archeologische zones is bedoeld als instrument voor de zorg van het in situ bewaard gebleven archeologisch erfgoed.

Voorafgaand aan de vaststelling van een inventaris wordt een openbaar onderzoek georganiseerd waar iedereen opmerkingen kan formuleren of bezwaren indienen over feitelijkheden. Na afloop hiervan kan de inventaris worden vastgesteld. Goederen opgenomen in een vastgestelde inventaris krijgen een [juridisch statuut](#).

De indicator telt op het einde van elk jaar het aantal onroerende goederen die in dat jaar zijn opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones en het totaal aantal goederen die op het einde van dat jaar in deze vastgestelde inventaris staan.

Tabel

Jaar	Status	Aantal goederen vastgestelde inventaris archeologische zones
2015	Geschrapt	0
2015	Nieuw	0
2016	Geschrapt	0
2016	Nieuw	58
2017	Geschrapt	1
2017	Nieuw	1
2018	Geschrapt	0
2018	Nieuw	12
2019	Geschrapt	0
2019	Nieuw	0

Toelichting

Op 31 december 2019 telde Vlaanderen 70 vastgestelde archeologische zones. Er kwamen in 2019 geen nieuwe vaststellingen bij, noch schrapte de minister er. In 2018 stelde de minister nog 12 archeologische zones vast. Dit kaderde in het vaststellen van prehistorische sitecomplexen in alluviale context en bandkeramische sites.



EVARCH 62: OPPERVLAKTE VASTGESTELDE INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONES

Indicator	Oppervlakte goederen opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones
Indicatornummer	evarch 62
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

Op basis van de wetenschappelijke inventarissen kunnen onroerende goederen worden vastgesteld. Dit kan wanneer het goed één of meerdere erfgoedwaarden bezit en voldoende goed is bewaard. Voor het vaststellen van een inventaris ontwikkelde het agentschap een [inventarismethodologie](#).

De minister kan vijf inventarissen geheel of gedeeltelijk vaststellen. In deze indicator gaat het enkel over de [inventaris van archeologische zones](#). De inventaris van archeologische zones is bedoeld als instrument voor de zorg van het in situ bewaard gebleven archeologisch erfgoed.

Voorafgaand aan de vaststelling van een inventaris wordt een openbaar onderzoek georganiseerd waar iedereen opmerkingen kan formuleren of bezwaren indienen over feitelijkheden. Na afloop hiervan kan de inventaris worden vastgesteld. Goederen opgenomen in een vastgestelde inventaris krijgen een [juridisch statuut](#).

De indicator berekent op het einde van elk jaar de oppervlakte van onroerende goederen die in dat jaar zijn opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones en de totale oppervlakte van alle goederen die op het einde van dat jaar in deze vastgestelde inventaris zijn opgenomen.

Tabel

Jaar	Oppervlakte (in hectare)
2015	0 ha
2016	6.207 ha
2017	6.209 ha
2018	9.535 ha
2019	9.535 ha

Toelichting

In 2019 stelde de minister geen archeologische zones vast en schrapte er ook geen. De totale oppervlakte van vastgestelde archeologische zones blijft daarom dezelfde als 2018 met 9.535 hectare.

////////////////////////////////////

EVARCH 63: OPPERVLAKTE BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES

Indicator	Oppervlakte definitief beschermde archeologische sites
Indicatornummer	evarch 63
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

De indicator meet de totale oppervlakte van alle definitief beschermde [archeologische sites](#). Verder wordt ook de evolutie van de oppervlakte doorheen de tijd gemeten.

Tabel

Jaar	Totale oppervlakte (in hectare)
2015	696,8 ha
2016	730,7 ha
2017	1.093,7 ha
2018	1.142,4 ha
2019	1.180,8 ha

Toelichting

In 2019 beschermd de minister bevoegd voor onroerend erfgoed 2 nieuwe archeologische sites. Dat zorgde voor een toename van 38,5 hectare tot een totaal van 1.181 hectare oppervlakte die beschermd is als archeologische site. Dat is 0,1% van het oppervlak van Vlaanderen.

////////////////////////////////////

GLOSSARIUM

Actiefbehoudsbeginsel

Voor alle beschermd onroerend erfgoed alsook niet beschermde archeologische ensembles geldt voor zakelijkrechthouders en gebruikers de verplichting om de nodige werkzaamheden voor instandhouding, beveiliging, beheer, herstelling en onderhoud uit te voeren om het onroerende goed in een goede staat te behouden.

Archeoloog

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon die archeologisch vooronderzoek of archeologische opgravingen uitvoert. De Vlaamse regering kan een natuurlijk persoon of een rechtspersoon erkennen als archeoloog wanneer deze voldoet aan de erkenningsvoorwaarden.

Er bestaan 2 types van erkenning als archeoloog:

- Archeoloog type 1: mag alle vormen van vooronderzoek (zowel zonder als met ingreep in de bodem) en archeologische opgravingen uitvoeren;
- Archeoloog type 2: mag enkel archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitvoeren.

Archeoloog van rechtswege

Personen of instellingen die volgens het geldende recht de erkenningsprocedure niet moeten doorlopen maar via het Onroerenderfgoeddecreet of -besluit van rechtswege erkend zijn als archeoloog. Deze instellingen of personen moeten wel voldoen aan de voorwaarden die in het decreet zijn opgenomen om erkend te worden.

- Het agentschap Onroerend Erfgoed is erkend als archeoloog type 1 omdat het decreetaal verplicht is om meldingen van een toevalsvondst te onderzoeken;
- Universiteiten zijn van rechtswege erkend als archeoloog type 1 voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en onderzoek in het kader van vergunningsplichtige ingrepen in beschermde archeologie sites.

Archeologiedecreet

Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium. Decreet dat de bescherming, het behoud, de instandhouding, het herstel en het beheer van archeologisch patrimonium, alsmede de organisatie en de reglementering van de archeologische opgravingen regelde. Het Onroerenderfgoeddecreet vervangt het Archeologiedecreet sinds april 2016.

Archeologienota

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek, dat administratieve gegevens bevat, een verslag over de resultaten van het vooronderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen. Een archeologienota wordt gemeld door een erkende archeoloog.

Archeologieportaal

Digitaal loket van het agentschap Onroerend Erfgoed voor erkende archeologen voor:

- het aanvragen van toelatingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem;
- het melden van archeologienota's en nota's;



bewaard wordt. Bij behoud ex situ worden de materiële archeologische resten omgezet in kenniswinst.

Behoud in situ

Situatie waarin een archeologische site voor de toekomst materieel bewaard blijft op de plaats waar ze zich bevindt, door ze minstens te vrijwaren van bodemingrepen die schade toebrengen. De vondst of site wordt hoogstens geregistreerd maar niet opgegraven: de materiële resten blijven aanwezig op de plaats waar ze in het verleden tot stand kwamen.

Bodemingreep

Elke wijziging van de eigenschappen van de ondergrond door verwijdering of toevoeging van materie, verhoging of verlaging van de grondwatertafel, of samendrukken van de materialen waaruit de ondergrond bestaat.

Code van Goede Praktijk

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Geschreven en publiek toegankelijke regels met betrekking tot de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en met betrekking tot het gebruik van metaaldetectoren, op basis van de bij de betrokken beroepscategorieën algemeen aanvaarde regels van goed vakmanschap.

Eindverslag

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving, met administratieve gegevens en een definitief verslag van de resultaten.

GGA

Gebieden waar Geen Archeologie te verwachten valt. Gebieden waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid geen archeologische waarde bevatten. Wanneer het gebied waar iemand een stedenbouwkundige handeling wil stellen volledig is opgenomen op de GGA kaart hoeft er geen archeologisch vooronderzoek meer te gebeuren en hoeven geen archeologische maatregelen te worden genomen wanneer er een bodemingreep zou plaatsvinden.

Intergemeentelijke onroerendergoeddienst

Een intergemeentelijke dienst die ter uitvoering van het Onroerendergoeddecreet met betrekking tot het onroerend erfgoed beleidsuitvoerende taken opneemt. Een intergemeentelijke onroerendergoeddienst (IOED) ondersteunt de aangesloten gemeentebesturen zowel bij hun beleid als bij het uitvoeren van andere taken die uit het Onroerendergoeddecreet voortvloeien.

Inventaris

Een overzicht van onroerende goederen en gehelen van onroerende goederen met erfgoedwaarde.

Inventarismethodologie

Deze methodologie beschrijft de erfgoedwaarde en bevat een afwegingskader dat kan worden gehanteerd om het onroerend erfgoed te waarderen. Minimale selectiecriteria zijn onder meer zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit, ensemblewaarde en contextwaarde.



Metaaldetector

Toestel voor het opsporen van voorwerpen met een metalen component of voor het onttrekken van voorwerpen met een metalen component uit hun vondstlocatie door middel van hun al dan niet permanente magnetische eigenschappen.

Metaaldetectorist

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon die met behulp van een metaaldetector archeologische artefacten of archeologische sites opspoort.

Nota

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek dat is uitgevoerd na het bekomen van de omgevingsvergunning, met administratieve gegevens, een verslag met de resultaten van het onderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen. De nota wordt gemaakt op basis van een uitgesteld vooronderzoek en wordt gemeld door een erkende archeoloog.

Omgevingsvergunning

Wordt in het Decreet betreffende de omgevingsvergunning gedefinieerd als 'de schriftelijke beslissing van de vergunningverlenende overheid houdende toelating voor een vergunningsplichtig project'. De omgevingsvergunning integreert de stedenbouwkundige vergunning, verkavelingsvergunning en milieuvergunning in één vergunning. De geïntegreerde vergunningsprocedure is van toepassing op:

- vergunningsplichtige stedenbouwkundige handelingen;
- verkavelen van gronden;
- vergunningsplichtige exploitatie van ingedeelde inrichtingen of activiteiten van eerste of tweede klasse zoals opgenomen in het Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid.

Onroerendergoeddecreet

Decreet betreffende het onroerend erfgoed van 12 juli 2013 dat het beschermd en niet-beschermd onroerend erfgoed in Vlaanderen wettelijk regelt.

Onroerendergoeddepot

Een bewaarplaats met een onderzoeksruijnte waar in gecontroleerde omstandigheden archeologische ensembles, archeologische artefacten of onderdelen van beschermd erfgoed, afkomstig uit het Vlaamse Gewest, worden bewaard en beheerd. Een onroerendergoeddepot kan dienen als tijdelijke of permanente bewaarplaats voor elk archeologisch artefact dat in het Vlaamse Gewest werd opgegraven. Verder kan een depot dienen als opslagplaats voor (delen van) een beschermd monument tijdens langdurige werkzaamheden. Onroerendergoeddepots moeten hiervoor beschikken over de noodzakelijke infrastructuur om het archeologisch erfgoed in optimale condities te kunnen bewaren, het publiek toegankelijk te maken en te ontsluiten.

Onroerendergoedgemeente

Een gemeente die ter uitvoering van het Onroerendergoeddecreet met betrekking tot het onroerend erfgoed beleidsuitvoerende taken opneemt.



Opgraving

Het gebruik van wetenschappelijke methoden en technieken waarmee doelbewust de ondergrondse, aan de oppervlakte of onder water aanwezige archeologische artefacten en archeologische sites worden opgespoord, vrijgelegd en door opgraving worden onderzocht en waarbij de archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten archeologische ensembles vormen.

Passiefbehoudsbeginsel

Geldt voor alle beschermde onroerende goederen alsook niet-beschermde archeologische artefacten, sites en ensembles. Het is voor iedereen verboden om goederen te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of andere handelingen te stellen die de erfgoedwaarde aantasten.

Prospectie

Een archeologische prospectie is de aanwending van technieken waarmee doelbewust de aanwezigheid van archeologische artefacten en sites wordt opgespoord. De bedoeling is om na te gaan of zich op een terrein archeologische sporen of vondsten voordoen, wat de aard daarvan is, en wat de bewaringstoestand is. Dit kan gebeuren zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem. Bij een prospectie met ingreep in de bodem worden graafwerken uitgevoerd op een representatief deel van het terrein, en wordt een representatief deel van de aangetroffen sporen en vondsten onderzocht. Uit die steekproef worden uitspraken gedaan over het geheel van het terrein of te onderzoeken gebied. Daarbij wordt gestreefd om met zo min mogelijk schade aan het archeologisch erfgoed zo veel mogelijk informatie te verzamelen. Bij een prospectie zonder ingreep in de bodem worden geen archeologische sporen of vondsten opgegraven. Ze worden hoogstens van het oppervlak ingezameld. Een gelijkwaardige term voor prospectie is vooronderzoek.

Rechtsgevolgen vastgestelde inventaris

De opname van een onroerend goed in één van de vijf vastgestelde inventarissen houdt een aantal rechtsgevolgen in. Deze rechtsgevolgen, zoals bijvoorbeeld de zorgplicht en de motiveringsplicht, hebben vooral impact op beslissingen van administratieve overheden. Dit houdt in dat alle administratieve overheden zoveel mogelijk zorg in acht moeten nemen bij eigen werken en handelingen in of aan de objecten die opgenomen zijn in een vastgestelde inventaris. Bovendien moeten ze motiveren welke maatregelen ze genomen hebben om aan deze zorgplicht te voldoen. Voor de burger gelden de zorgplicht en motiveringsplicht niet, in tegenstelling tot bij definitief beschermd onroerend erfgoed waar de rechtsgevolgen voor iedereen van toepassing zijn.

Bij vergunningsplichtige werkzaamheden aan of in een onroerend goed opgenomen op een vastgestelde inventaris motiveert de administratieve overheid uitvoerig haar beslissing en geeft ze aan hoe ze in haar bestuurlijke beslissing de erfgoedwaarden in rekening heeft genomen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij vergunningsaanvragen om een gebouw opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed te slopen of bijvoorbeeld om een boom te kappen die opgenomen is in de vastgestelde inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde.

Voor archeologische zones heeft de opname in de vastgestelde inventaris ook gevolgen voor de verplichte opmaak van een archeologienota.

Toevalsvondst

Elk roerend of onroerend goed waarvan redelijkerwijs is geweten of wordt vermoed dat het archeologische erfgoedwaarde heeft en dat wordt gevonden op een ander moment dan bij het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek, een archeologische opgraving of bij het gebruik van een metaaldetector.



Uitgesteld vooronderzoek

Het uitgangspunt van het Onroerenderfgoeddecreet is dat het archeologisch vooronderzoek, zowel de fase zonder ingreep in de bodem als de eventuele fase met ingreep in de bodem, plaatsvindt voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning. Een uitgesteld vooronderzoek is een uitzonderingsprocedure op dit uitgangspunt waarbij het vooronderzoek met ingreep in de bodem pas plaatsvindt na het verkrijgen van de vergunning. Dit is mogelijk wanneer de ingreep in de bodem onmogelijk of juridisch, economisch of maatschappelijk onwenselijk was voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden. In praktijk kan ook een deel van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem worden uitgesteld.





ANALYSES
EVALUATIE
ARCHEOLOGIE

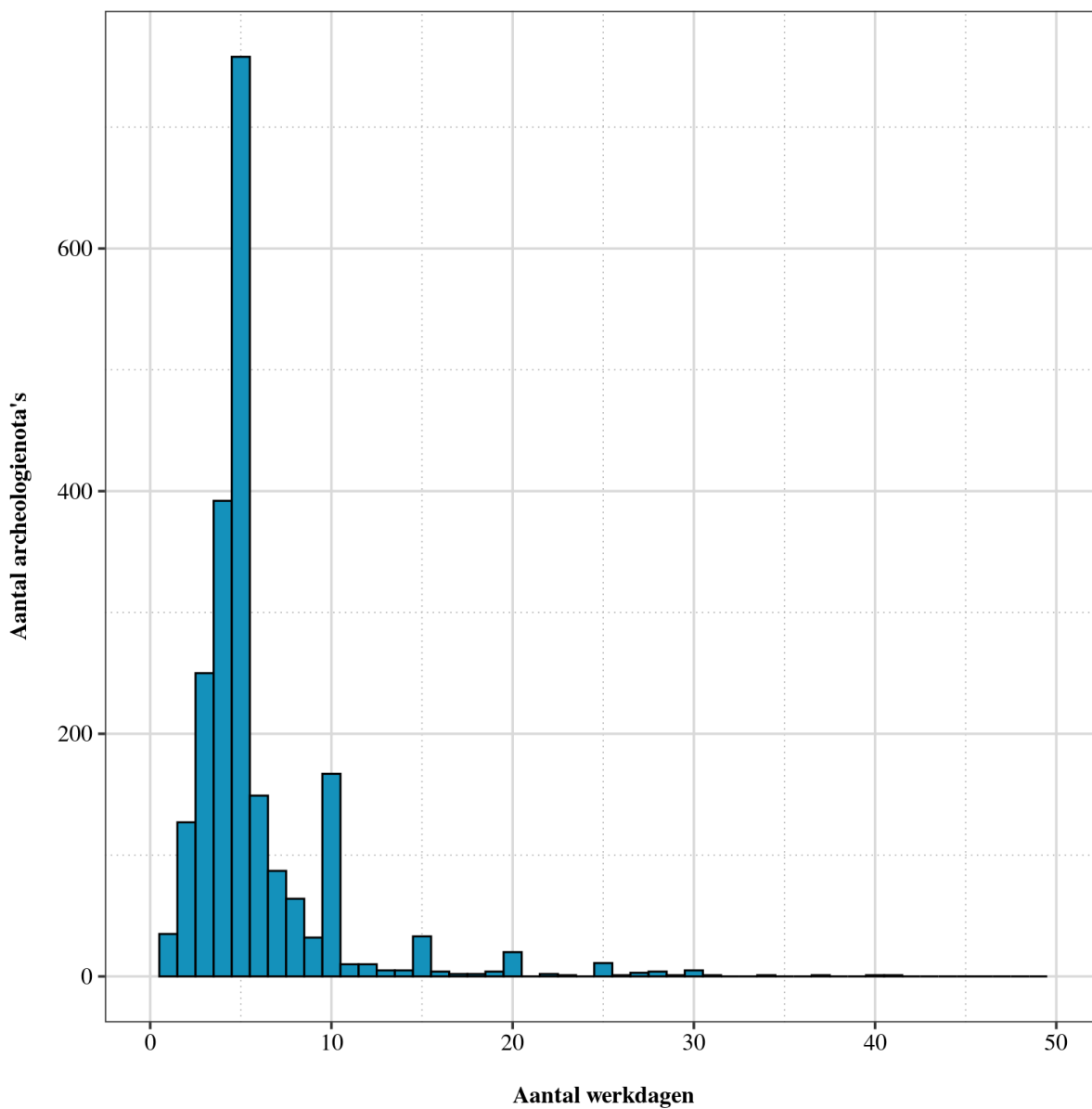
Bijlage 2 / 2019



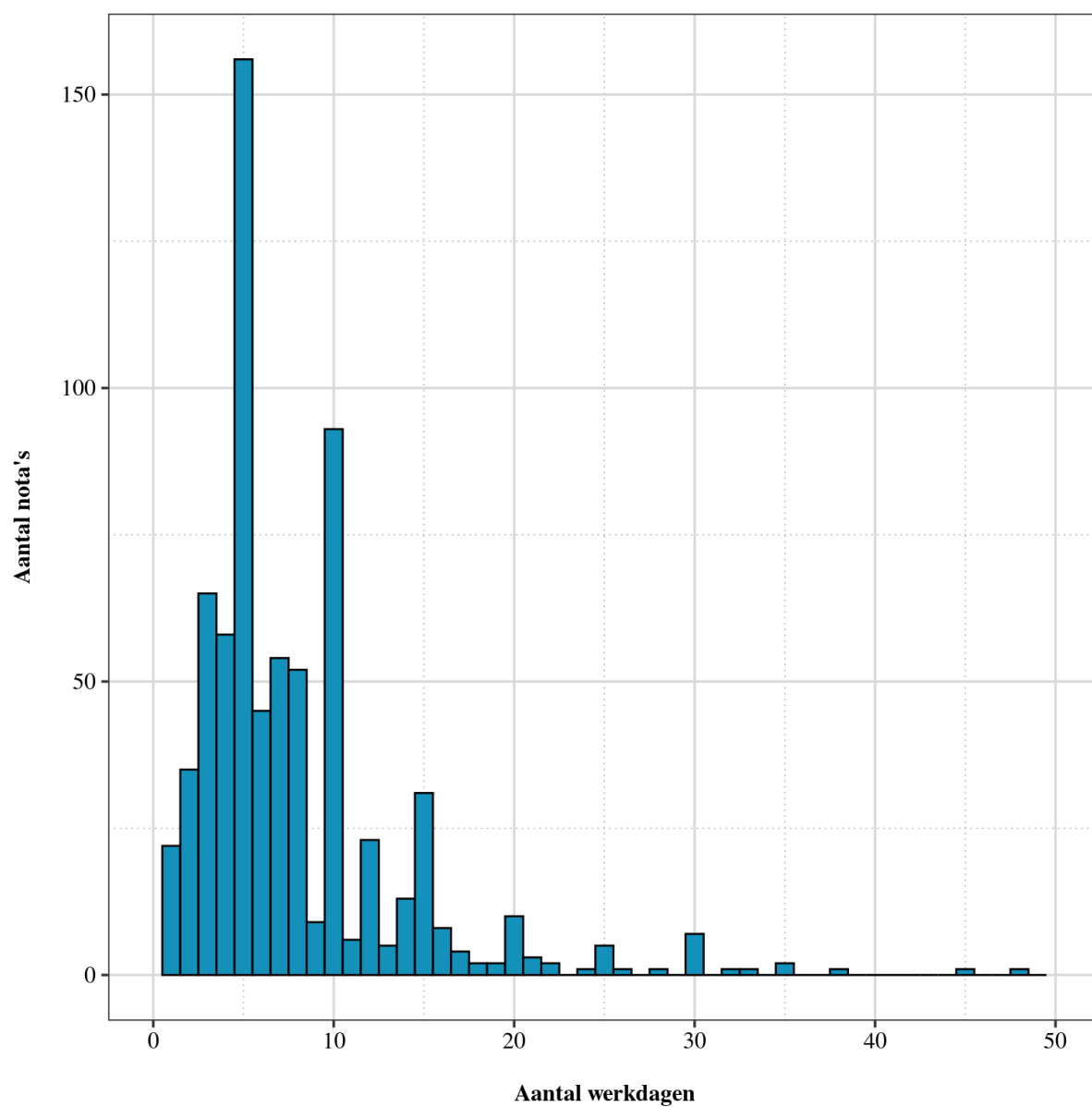
INHOUD

ANALYSE 1: WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S, MET ONDERSCHIED NAAR BENUTTE ONDERZOEKSMETHODE	3
ANALYSE 3: WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S, MET ONDERSCHIED TUSSEN VOLLEDIGE SAMENSTELLING EN BEPERKTE SAMENSTELLING	8
ANALYSE 5: VERHOUDING TUSSEN VOORGESTELDE MAATREGELEN EN DE HOEDANIGHEID VAN DE INITIATIEFNEMER	10
ANALYSE 8: ONDERSCHIED KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S VERSUS NOTA'S	11
ANALYSE 9: KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S IN RELATIE TOT HET AANTAL WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK ERVAN	12
ANALYSE 10: KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S MET BEPERKTE SAMENSTELLING AFGEZET TEGEN ARCHEOLOGIENOTA'S MET VOLLEDIGE SAMENSTELLING	14
ANALYSE 11: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT BENUTTE ONDERZOEKSMETHODES	16
ANALYSE 13: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT STATUUT VAN DE INITIATIEFNEMER	20
ANALYSE 14: KOSTPRIJS VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT OMVANG PROJECTGEBIED	22
ANALYSE 16: AANTAL MELDINGEN VOORAFGAAND AAN DE AKTENAME	24
ANALYSE 17: RELATIE TUSSEN OPPERVLAK VAN HET PROJECTGEBIED EN VOORGESTELDE MAATREGELEN	26
ANALYSE 18: TIJD VERSTREKEN TUSSEN INDIENING ARCHEOLOGIENOTA EN DAAROPVOLGENDE NOTA	28
ANALYSE 19: AANTAL ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S MET AKTENAME PER ERKENDE ARCHEOLOOG, NATUURLIJK PERSOON	30
ANALYSE 20: AANTAL ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S MET AKTENAME PER ERKENDE ARCHEOLOOG, RECHTSPERSOON	32
ANALYSE 21: VOORONDERZOEKEN ZONDER AKTENAME PER ERKENDE ARCHEOLOOG	34
ANALYSE 22: BEHANDELDE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S PER ERKENDE ONROERENDERFGOEDGEMEENTE EN IOED	39
ANALYSE 23: OPPERVLAKTE PROJECTGEBIEDEN ARCHEOLOGIENOTA'S	41
ANALYSE 30: AANTAL ARCHEOLOGIERAPPORTEN PER ERKENDE ARCHEOLOOG, NATUURLIJK PERSOON	43
ANALYSE 31: AANTAL ARCHEOLOGIERAPPORTEN PER ERKENDE ARCHEOLOOG, RECHTSPERSOON	44
ANALYSE 32: OPPERVLAKTE PROJECTGEBIEDEN ARCHEOLOGIERAPPORTEN	45
LANGETERMIJNANALYSE 1: VERHOUDING DEFINITIEVE MAATREGELEN ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK	48
LANGETERMIJNANALYSE 2: TIJD TUSSEN MELDEN ARCHEOLOGIENOTA EN MELDEN BIJBEHORENDE NOTA BIJ AFGERONDE VOORONDERZOEKEN	50
LANGETERMIJNANALYSE 3: TIJDSINVESTERING AFGERONDE VOORONDERZOEKEN IN WERKDAGEN	52
LANGETERMIJNANALYSE 4: AANDEEL UITGESTELDE VOORONDERZOEKEN DIE NOG ACHTERBLIJVEN	54
LANGETERMIJNANALYSE 5: KOSTPRIJS VAN VOLLEDIG AFGERONDE VOORONDERZOEKEN	55
LANGETERMIJNANALYSE 6: KOSTPRIJS PER ONDERZOEKSMETHODE VOORONDERZOEK	57
LANGETERMIJNANALYSE 7: FREQUENTIE VEELVOORKOMENDE ONDERZOEKSCOMBINATIES	59
LANGETERMIJNANALYSE 8: DOORLOOPTIJD ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN	60
LANGETERMIJNANALYSE 9: AANTAL ARCHEOLOGIERAPPORTEN NAAR BEGINJAAR VOORONDERZOEK	65
VOORSTELLINGSWIJZE GRAFIEKEN	66

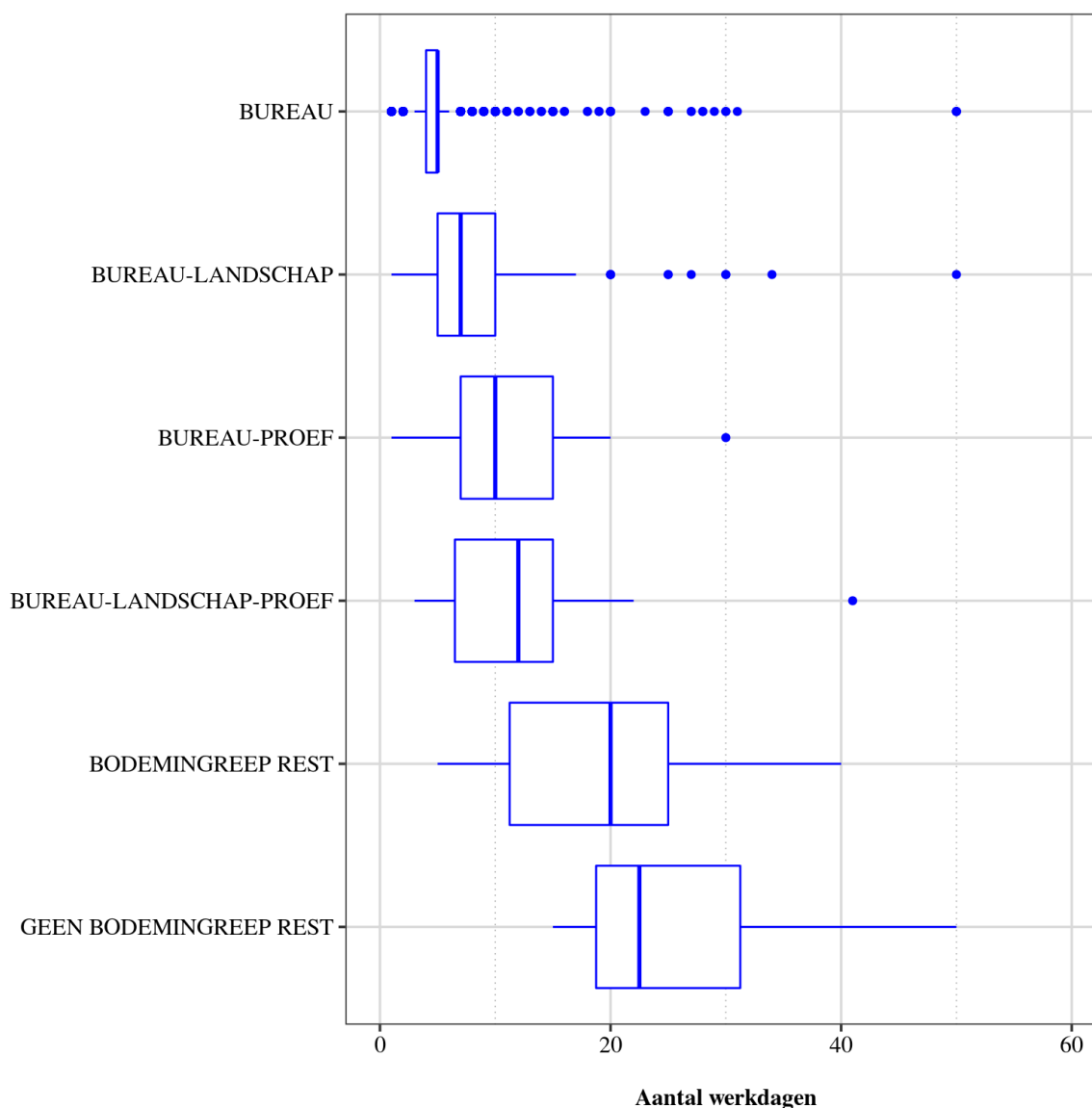
WERKDAGEN ARCHEOLOGIENOTA'S (TOTALE GROEP)



WERDAGEN NOTA'S (TOTALE GROEP)



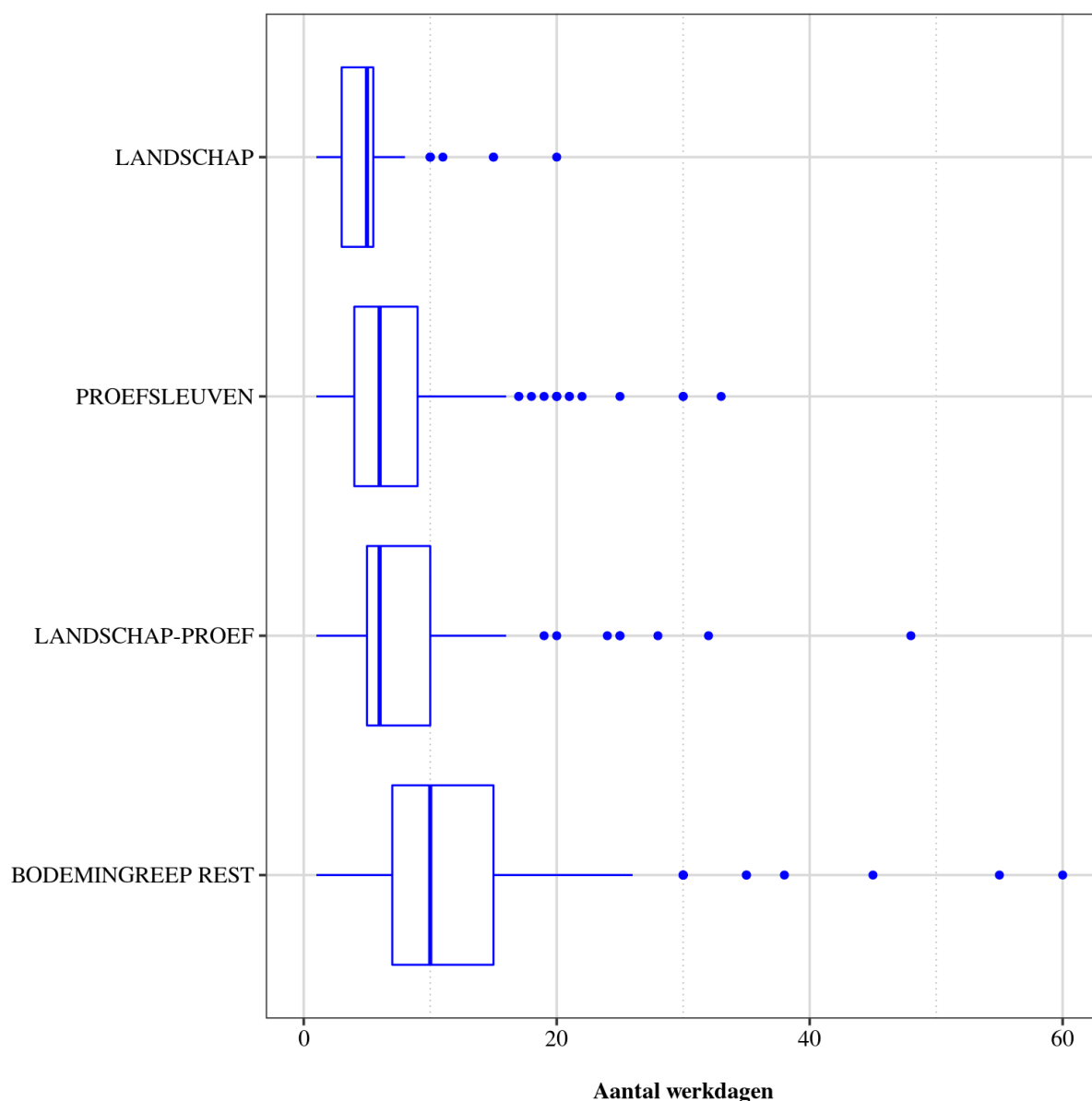
WERKDAGEN ARCHEOLOGIENOTA'S NAAR ONDERZOEKSMETHODE (BOXPLOT)



Duiding legende boxplot:

- BUREAU = Archeologienota's met enkel bureauonderzoek;
- BUREAU - LANDSCHAP = Archeologienota's met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek;
- GEEN BODEMINGREEP REST = Archeologienota's met een bureauonderzoek en een andere onderzoeksmethode waarbij geen ingreep in de bodem gebeurt zoals veldkartering of geofysisch onderzoek;
- BUREAU-PROEF = Archeologienota's met bureauonderzoek en proefsleuven/ proefputten;
- BUREAU-LANDSCHAP-PROEF: Archeologienota's met bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/proefputten;
- BODEMINGREEP REST = Archeologienota's met andere onderzoekcombinaties met ingreep in de bodem zoals verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten in functie van prehistorische artefactensites.

WERKDAGEN NOTA'S NAAR ONDERZOEKSMETHODE (BOXPLOT)



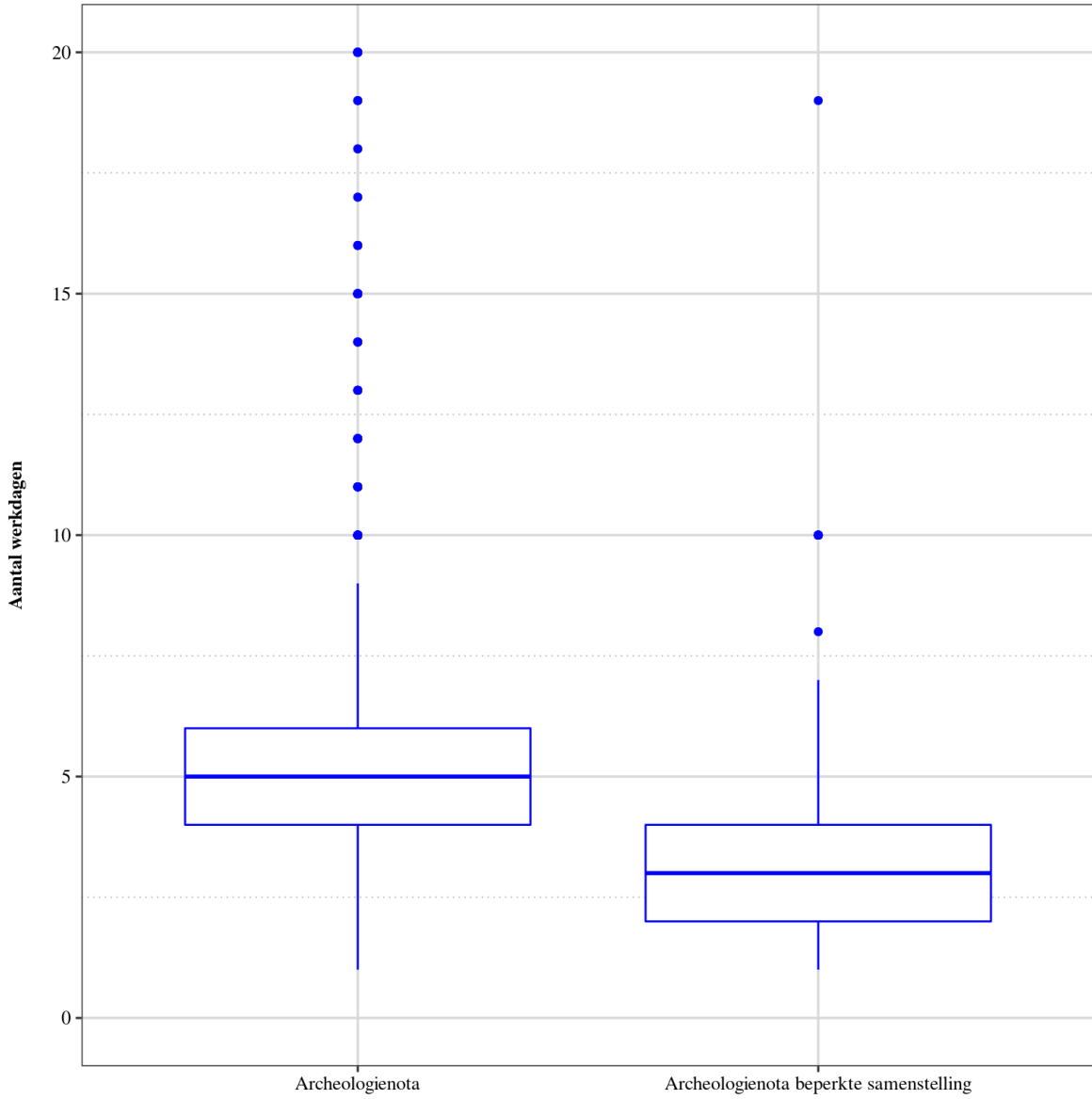
Duiding legende boxplot:

- LANDSCHAP = Nota's met landschappelijk bodemonderzoek;
- PROEFSLEUVEN = Nota's met proefsleuven/proefputten;
- LANDSCHAP-PROEF: Nota's met landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/proefputten;
- BODEMINGREEP REST = Nota's met andere onderzoekcombinaties met ingreep in de bodem zoals verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten in functie van prehistorische artefactensites.

ANALYSE 3: WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S, MET ONDERSCHIED TUSSEN VOLLEDIGE SAMENSTELLING EN BEPERKTE SAMENSTELLING

Onderwerp	Effect van beperkte samenstelling van een archeologienota op het aantal werkdagen nodig voor de opmaak ervan, in vergelijking met een gelijkaardige archeologienota met volledige samenstelling
Gegevens	Aantal werkdagen, beperkte samenstelling
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Boxplot
Opmerkingen	<p>De analyse vertrekt vanuit archeologienota's op basis van bureauonderzoek. Een deel van de groep kent een volledige samenstelling, een deel een beperkte samenstelling. De analyse zet de duur in werkdagen van beide groepen tegen mekaar af.</p> <p>De erkende archeoloog vult zelf het aantal werkdagen in wanneer hij archeologienota's en nota's meldt in het archeologieportaal. Werkdagen staan niet gelijk met kalenderdagen (de werkdagen hoeven niet aaneensluitend gepresteerd te zijn), noch met mensdagen (gedurende 1 werkdag kunnen meerdere mensen aan de slag zijn met dezelfde archeologienota of nota).</p>

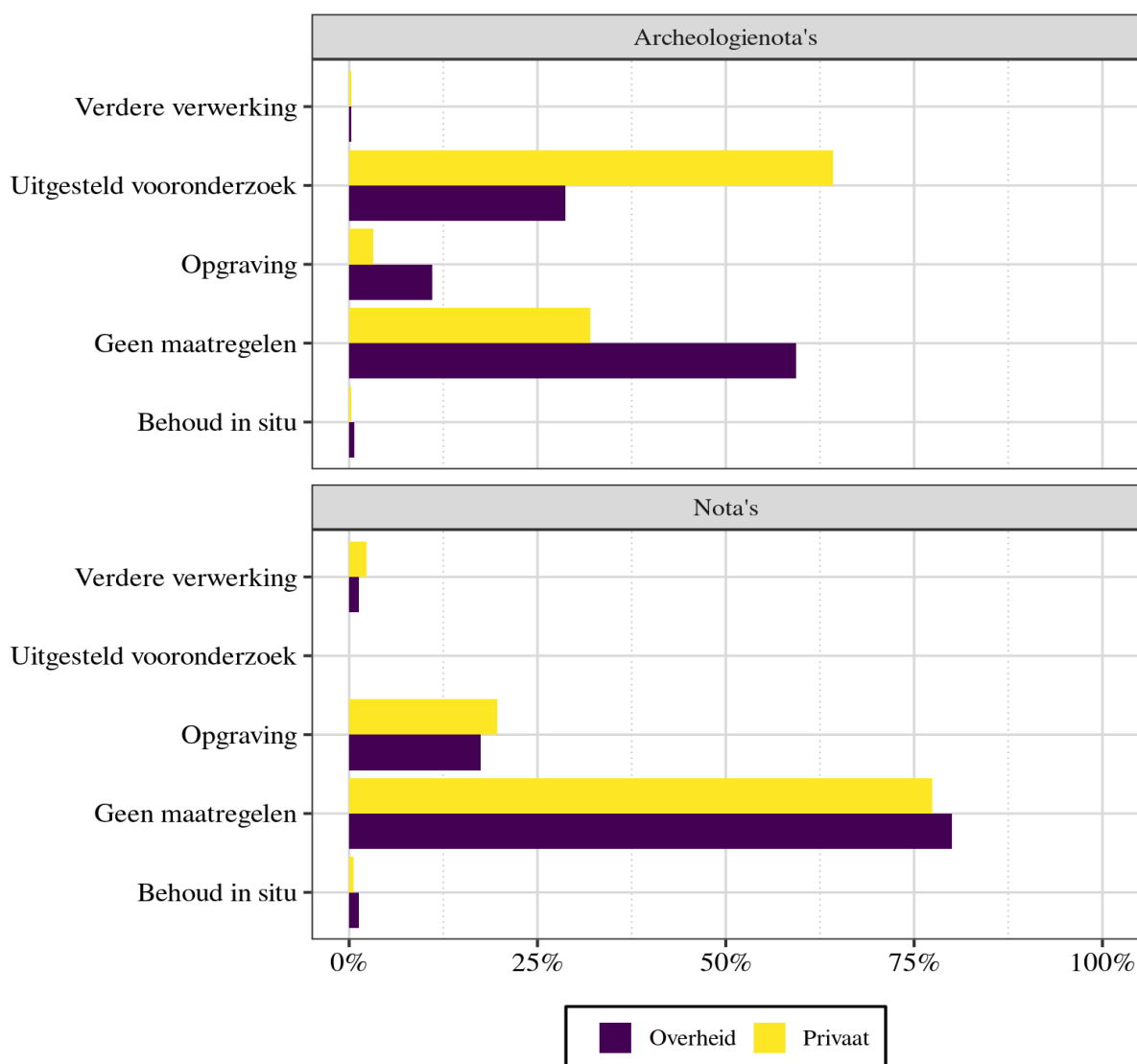
BOXPLOT WERKDAGEN ARCHEOLOGIENOTA'S VERSUS ARCHEOLOGIENOTA'S BEPERKTE SAMENSTELLING



ANALYSE 5: VERHOUDING TUSSEN VOORGESTELDE MAATREGELEN EN DE HOEDANIGHEID VAN DE INITIATIEFNER

Onderwerp	Verhouding van de voorgestelde maatregelen in archeologienota's en nota's naargelang de hoedanigheid van de initiatiefnemer (privaat, publiek)
Gegevens	Voorgestelde maatregelen, hoedanigheid initiatiefnemer
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Staafdiagram
Opmerkingen	De erkende archeoloog registreert de hoedanigheid van de initiatiefnemer in het archeologieportaal. Het is niet duidelijk waar erkende archeologen semi-overheidsinstanties zoals intercommunales, autonome gemeentebedrijven of nutsmaatschappijen onderbrengen.

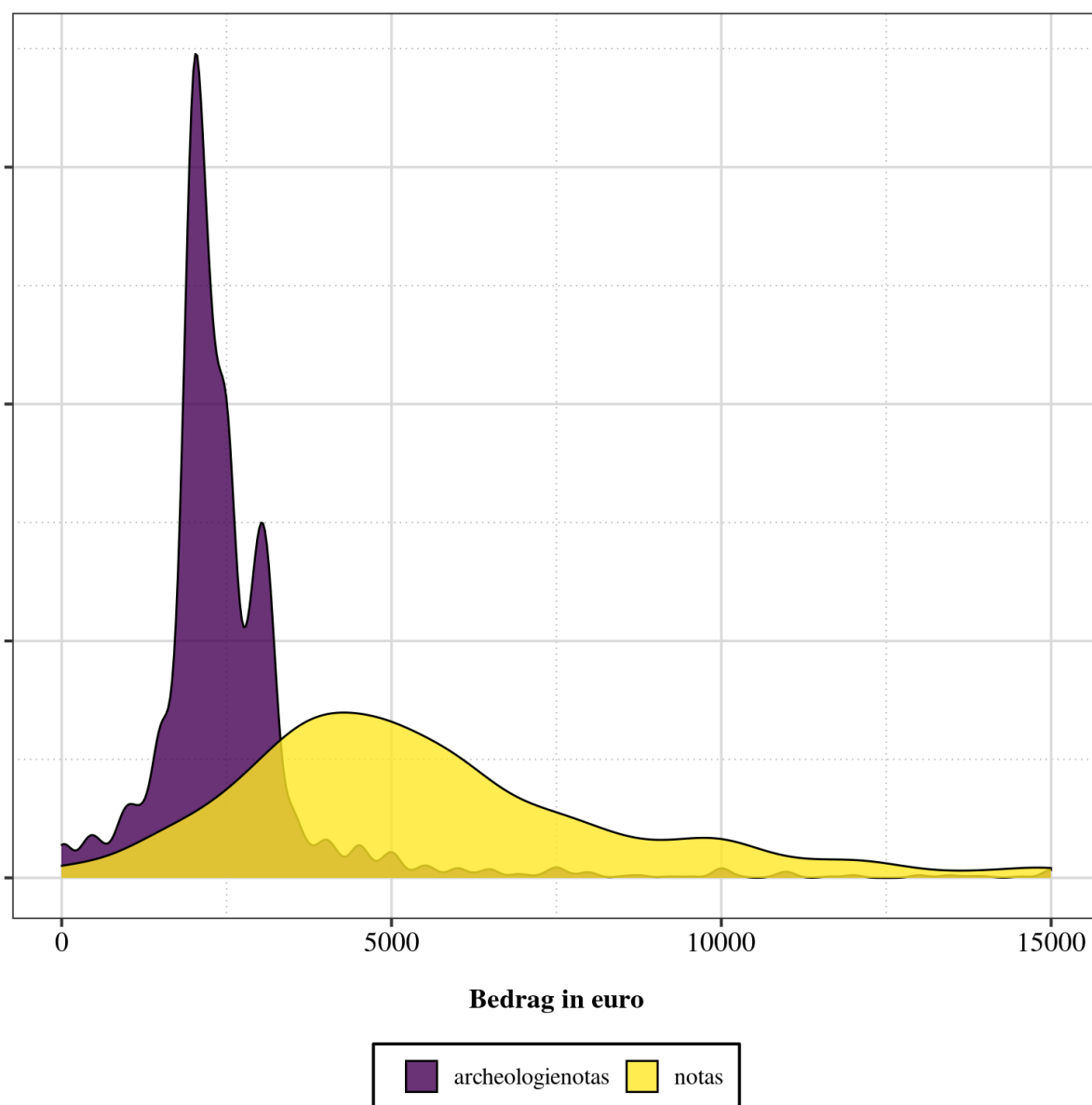
GRAFIEK



ANALYSE 8: ONDERSCHIED KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S VERSUS NOTA'S

Onderwerp	Kostprijs van archeologienota's vergeleken met kostprijs nota's
Gegevens	Kostprijs, type archeologienota/nota
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Densiteitsgrafiek
Opmerkingen	De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze melden in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.

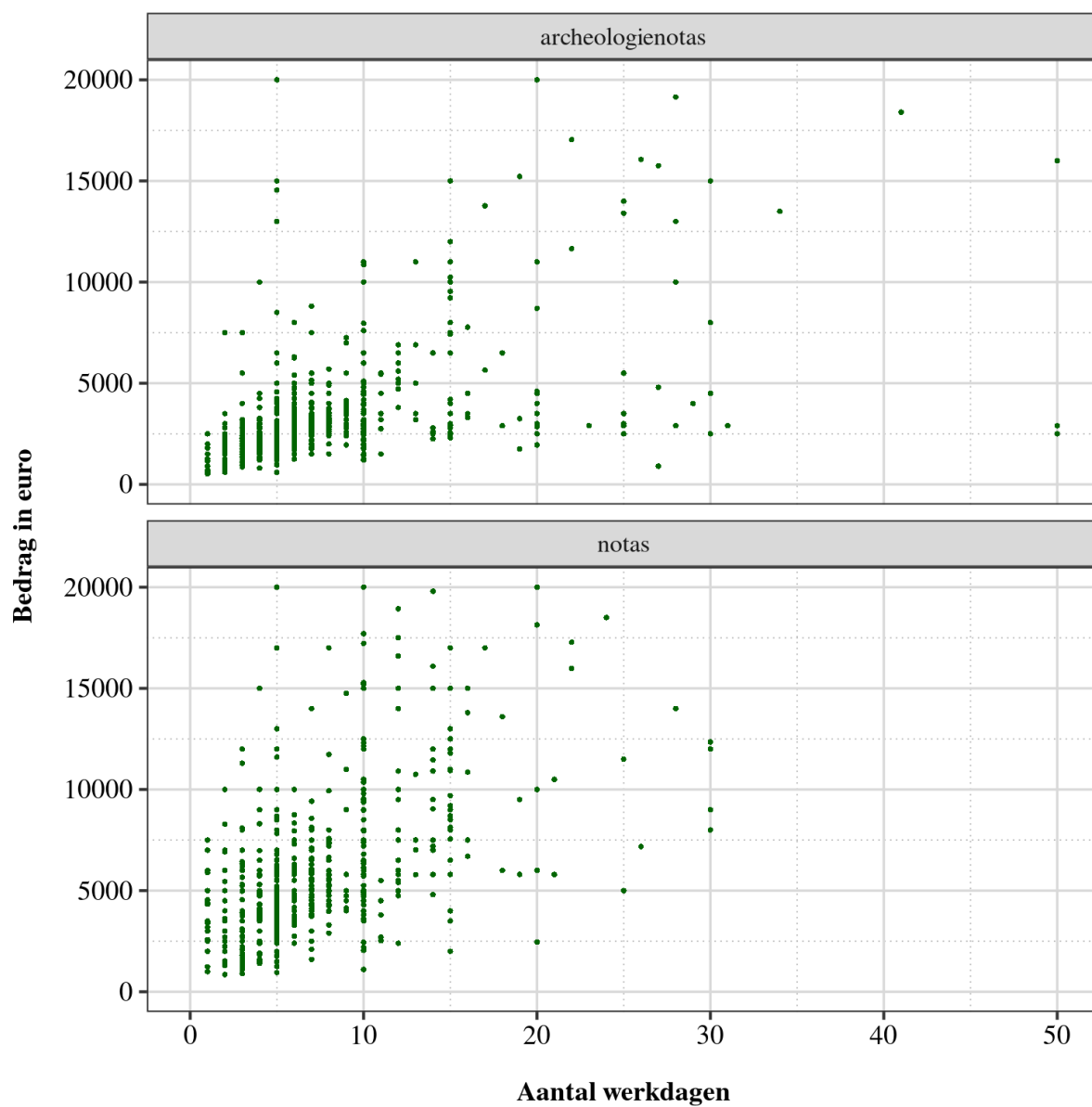
GRAFIEK



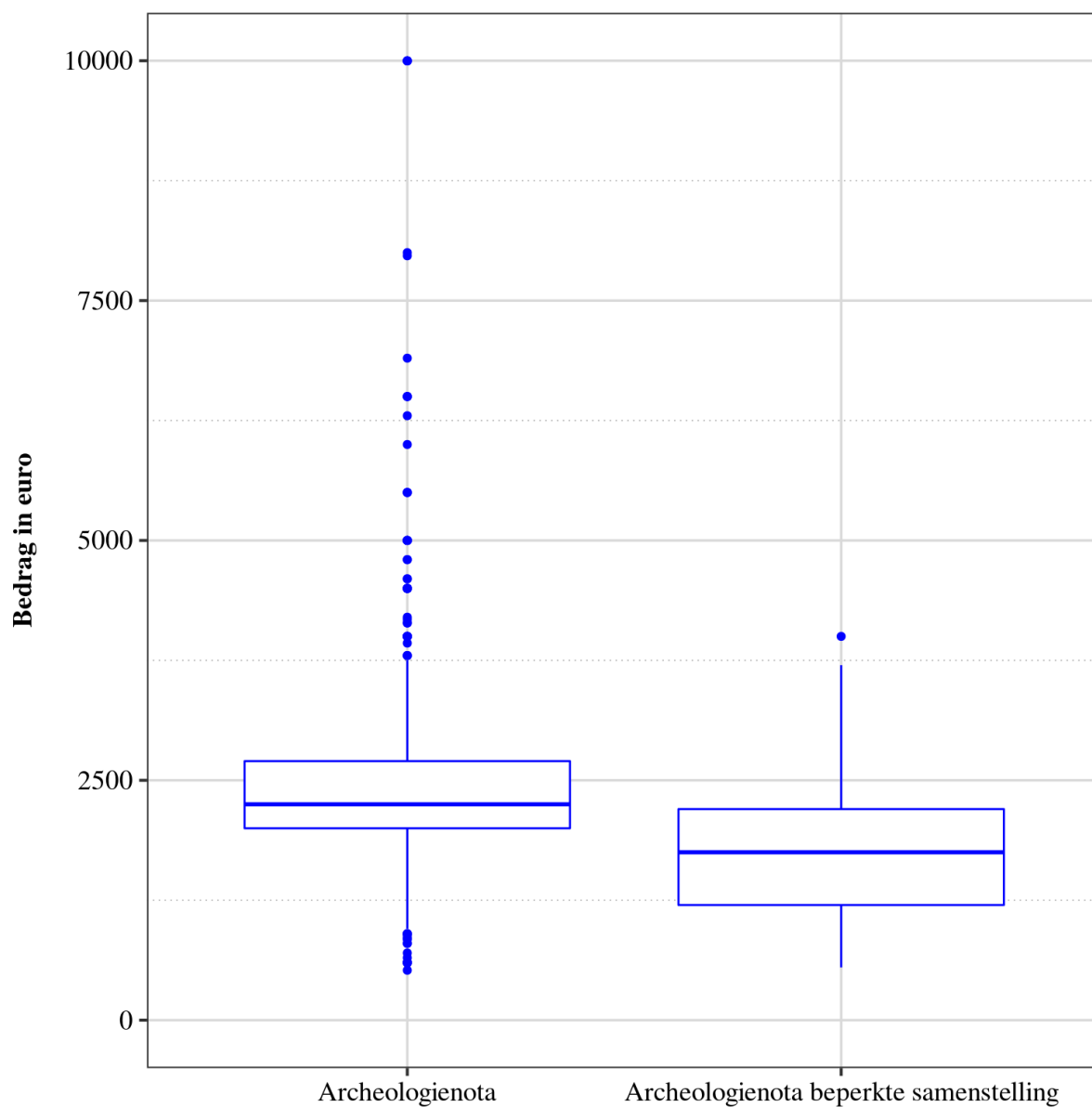
ANALYSE 9: KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S IN RELATIE TOT HET AANTAL WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK ERVAN

Onderwerp	Kostprijs voor de opmaak van archeologienota's en nota's, naargelang het aantal werkdagen nodig voor de opmaak ervan
Gegevens	Kostprijs, aantal werkdagen
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Spreidingsdiagram
Opmerkingen	<p>De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze melden in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.</p> <p>De erkende archeoloog vult zelf het aantal werkdagen in wanneer hij archeologienota's en nota's meldt in het archeologieportaal. Werkdagen staan niet gelijk met kalenderdagen (de werkdagen hoeven niet aaneensluitend gepresteerd te zijn), noch met mensdagen (gedurende 1 werkdag kunnen meerdere mensen aan de slag zijn met dezelfde archeologienota of nota).</p>

GRAFIEK

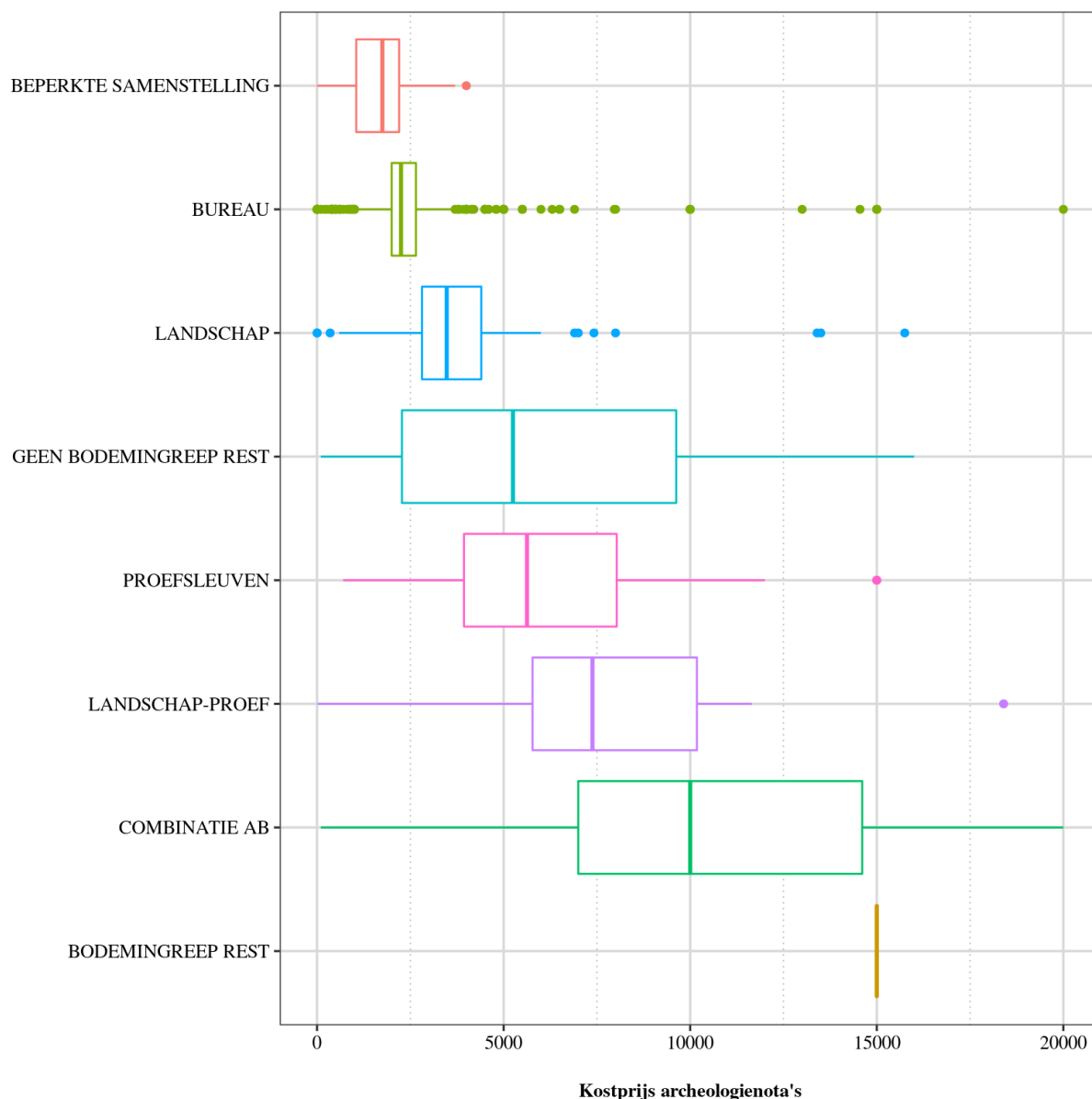


KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S MET ENKEL
BUREAUONDERZOEK VERSUS ARCHEOLOGIENOTA'S BEPERKTE
SAMENSTELLING (BOXPLOT)



////////////////////////////////////

KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S PER ONDERZOEKSMETHODE (BOXPLOT)

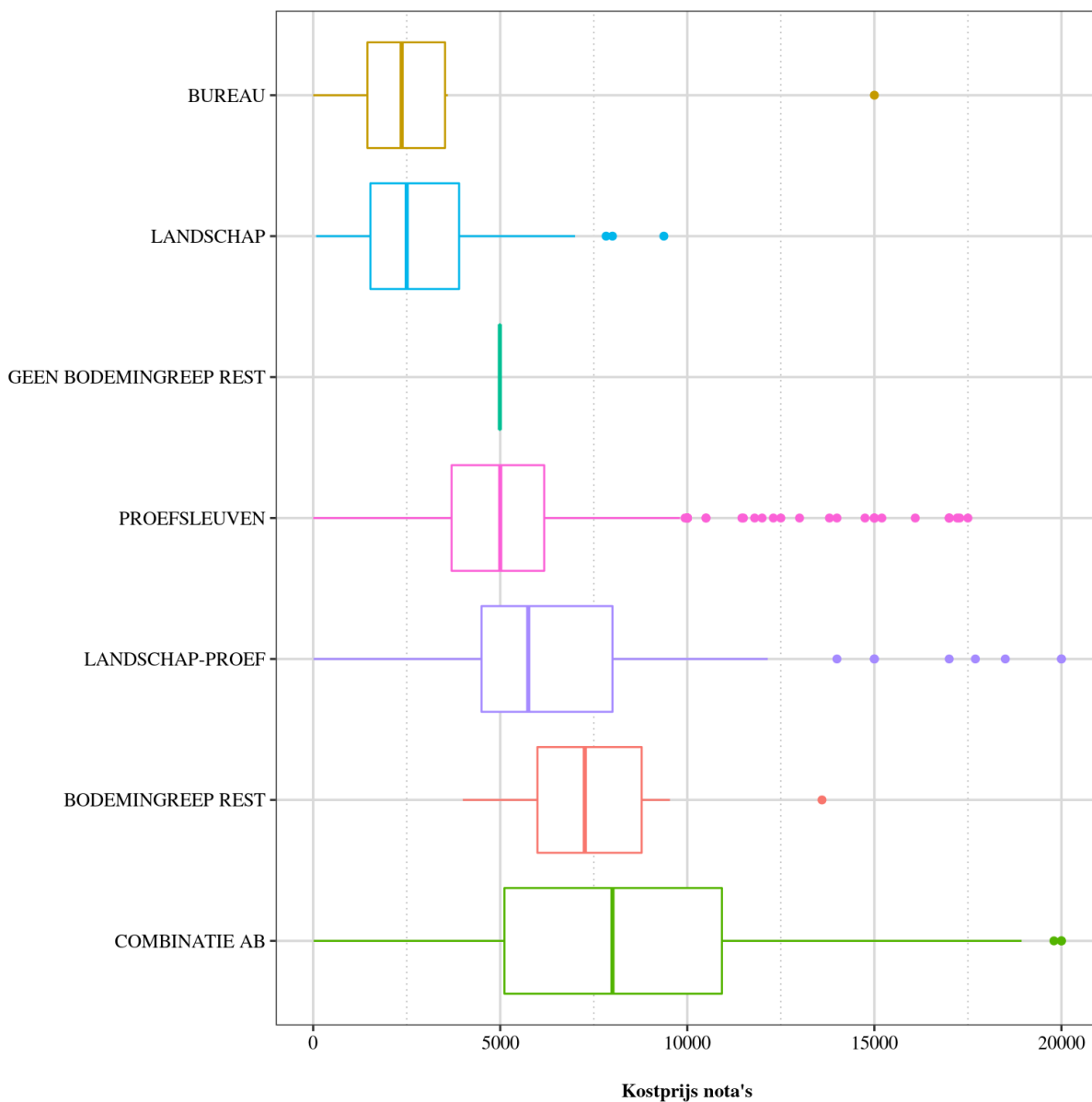


Duiding legende boxplot

- BEPERKTE SAMENSTELLING = Archeologienota's met beperkte samenstelling
- BUREAU = Archeologienota's met enkel bureauonderzoek;
- LANDSCHAP = Archeologienota's met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek;
- GEEN BODEMINGREEP REST = Archeologienota's met een bureauonderzoek en een andere onderzoeksmethode waarbij geen ingreep in de bodem gebeurt zoals veldkartering of geofysisch onderzoek;
- PROEFSLEUVEN = Archeologienota's met bureauonderzoek en proefsleuven/proefputten;
- LANDSCHAP-PROEF: Archeologienota's met bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/proefputten;

- COMBINATIE AB: Archeologienota's waarbij een vorm van archeologisch booronderzoek is uitgevoerd (verkennend archeologisch booronderzoek of waarderend archeologisch booronderzoek), opzichzelfstaand of in combinatie met andere onderzoeksmethodes;
- BODEMINGREEP REST = Archeologienota's met andere onderzoeksmethodes met ingreep in de bodem, maar zonder verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek.

TOTALE KOSTPRIJS NOTA'S PER ONDERZOEKSMETHODE (BOXPLOT)



Duiding legende boxplot

- BUREAU = Nota's met enkel bureauonderzoek;
- LANDSCHAP = Nota's met landschappelijk bodemonderzoek;
- GEEN BODEMINGREEP REST = Nota's met een andere onderzoeksmethode waarbij geen ingreep in de bodem gebeurt zoals veldkartering of geofysisch onderzoek;
- PROEFSLEUVEN = Nota's met proefsleuven/proefputten;



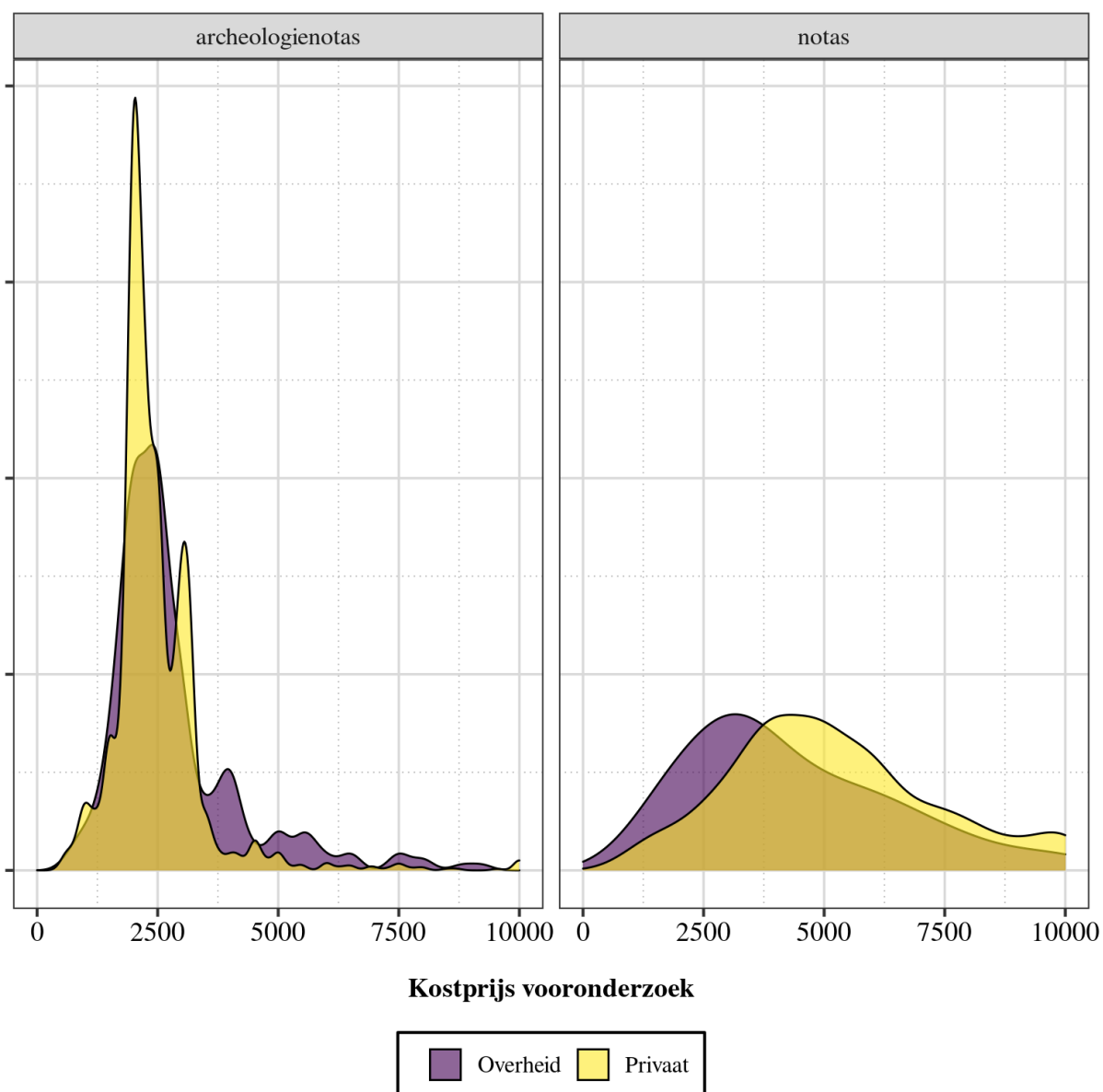
- LANDSCHAP-PROEF: Nota's met landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/ proefputten;
- COMBINATIE AB: Nota's waarbij een vorm van archeologisch booronderzoek is uitgevoerd (verkennend archeologisch booronderzoek of waarderend archeologisch booronderzoek), op zichzelfstaand of in combinatie met andere onderzoeksmethodes;
- BODEMINGREEP REST = Nota's met andere onderzoekscombinaties met ingreep in de bodem, maar zonder verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek.



ANALYSE 13: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT STATUUT VAN DE INITIATIEFNEMER

Onderwerp	Relatie tussen de kostprijs van archeologienota's en nota's en het statuut van de initiatiefnemer (privaat, publiek)
Gegevens	Kostprijs, statuut initiatiefnemer
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Densiteitsgrafiek
Opmerkingen	<p>De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze melden in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.</p> <p>De erkende archeoloog registreert de hoedanigheid van de initiatiefnemer in het archeologieportaal. Het is niet duidelijk waar erkende archeologen semi-overheidsinstanties zoals intercommunales, autonome gemeentebedrijven of nutsmaatschappijen onderbrengen.</p>

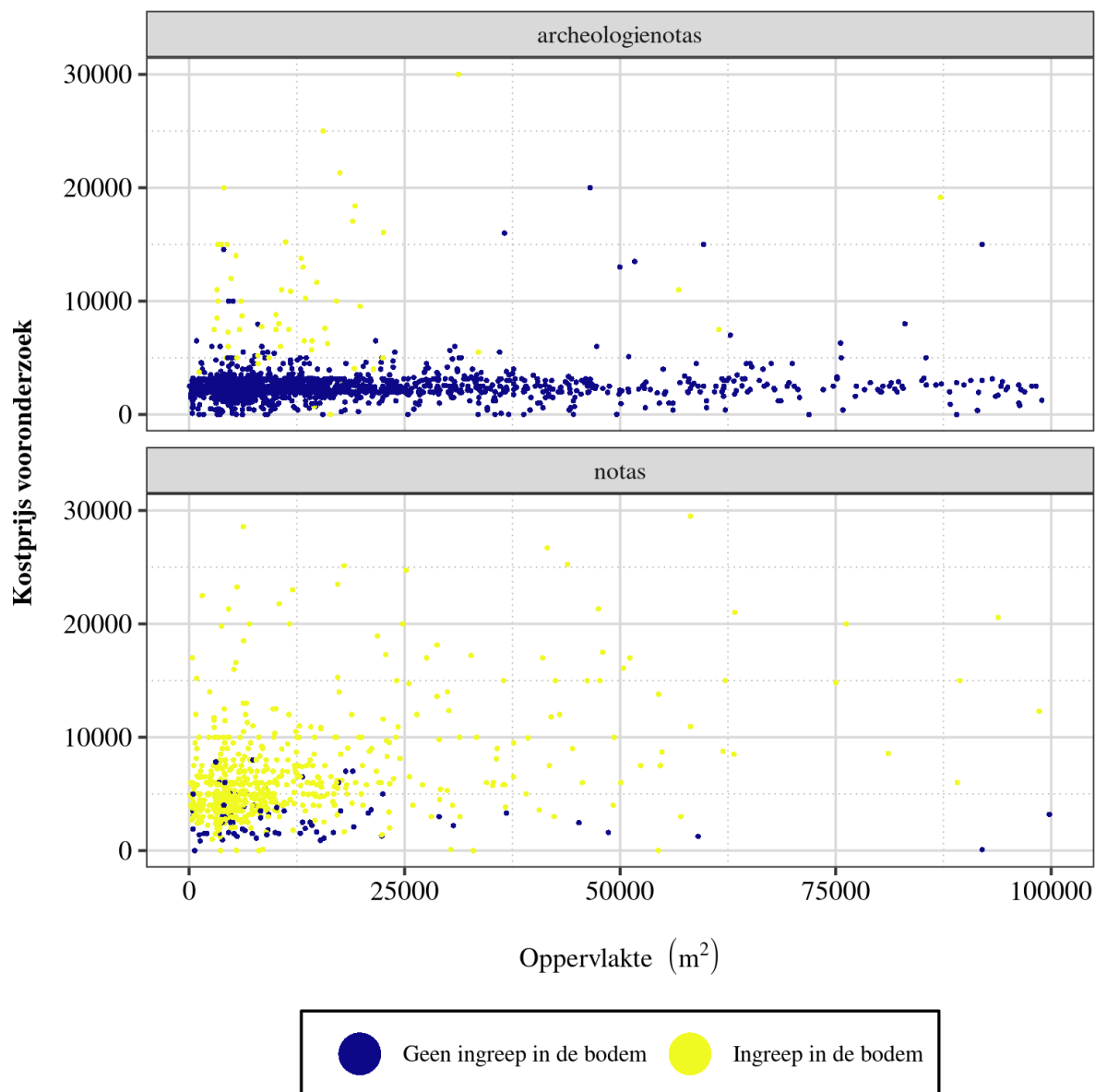
GRAFIEK



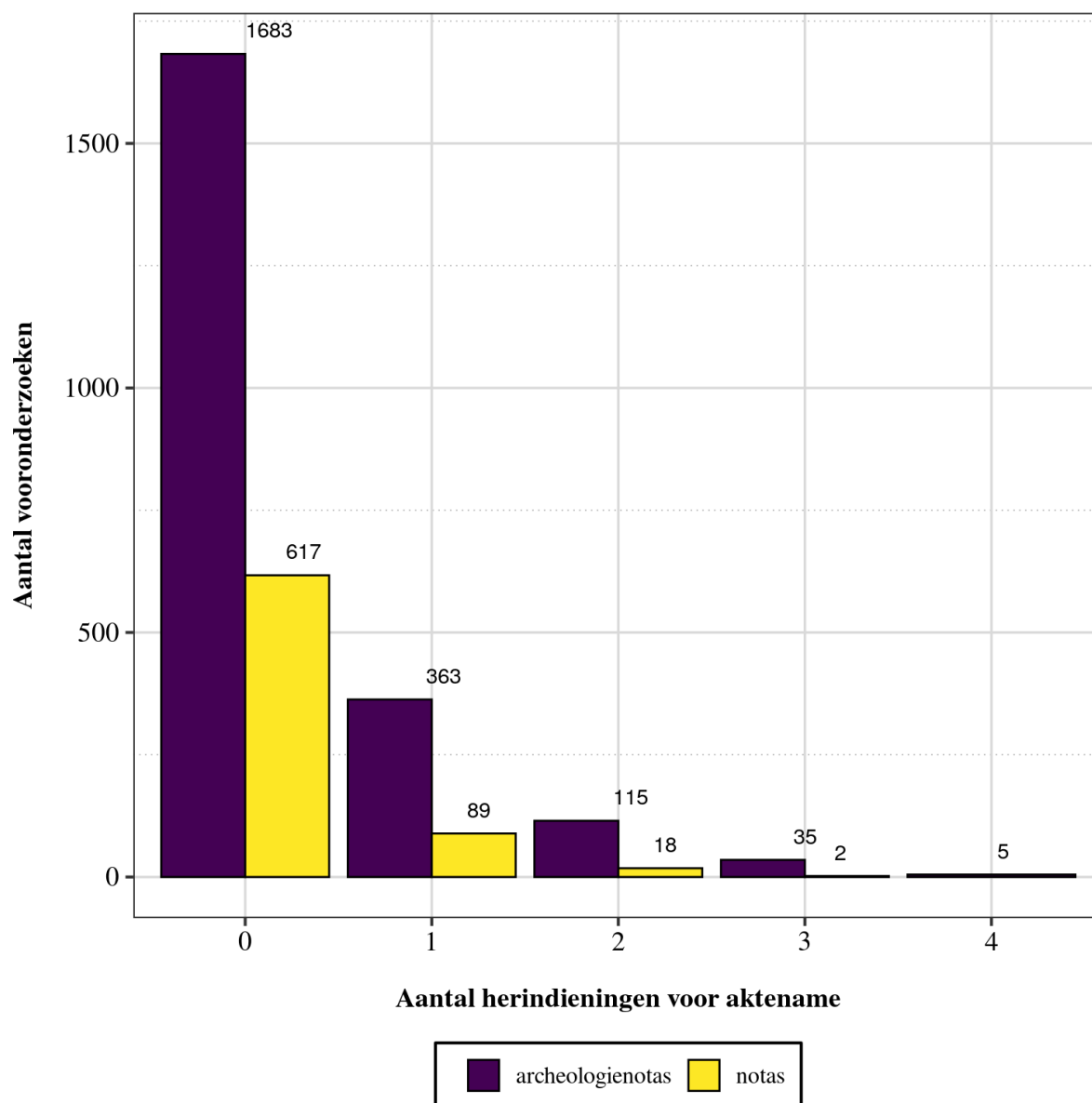
ANALYSE 14: KOSTPRIJS VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT OMVANG PROJECTGEBIED

Onderwerp	Relatie tussen de kostprijs van archeologienota's en nota's en de omvang van het onderzochte gebied
Gegevens	Oppervlakte, kostprijs
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Spreidingsdiagram
Opmerkingen	<p>De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze melden in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.</p> <p>De oppervlakte van de projectgebieden is berekend op basis van de intekeningen daarvan die de erkende archeologen maken bij het melden van de archeologienota's en nota's.</p>

KOSTPRIJS VERSUS OPPERVLAKTE MET ONDERSCHIED INGREEP IN DE BODEM



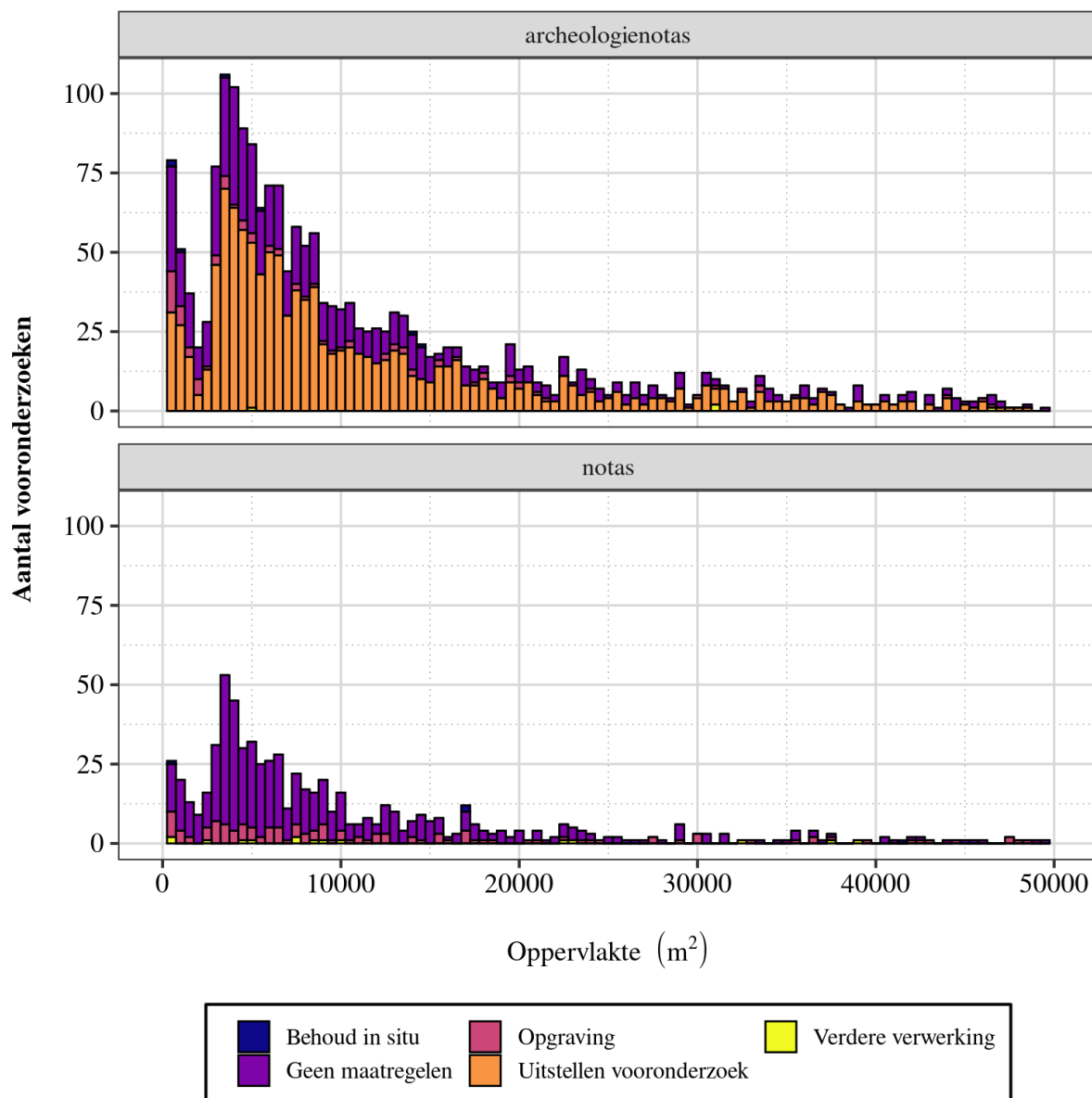
GRAFIEK



ANALYSE 17: RELATIE TUSSEN OPPERVLAK VAN HET PROJECTGEBIED EN VOORGESTELDE MAATREGELEN

Onderwerp	De relatie tussen het oppervlak van het projectgebied (onderzocht gebied) en de voorgestelde maatregelen in de archeologienota's en nota's, volgens de oppervlakteklassen die bepalen of de opmaak van een archeologienota verplicht is
Gegevens	Oppervlakte, maatregelen
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Densiteitsgrafiek, gestapelde staafdiagram
Opmerkingen	De oppervlakte van de projectgebieden is berekend op basis van de intekeningen daarvan die de erkende archeologen maken bij het melden van de archeologienota's en nota's. Indien een combinatie van maatregelen voorkomt, telt de analyse beide maatregelen. Het totale aantal ligt daardoor licht hoger dan het totale aantal archeologienota's en nota's met aktenaam.

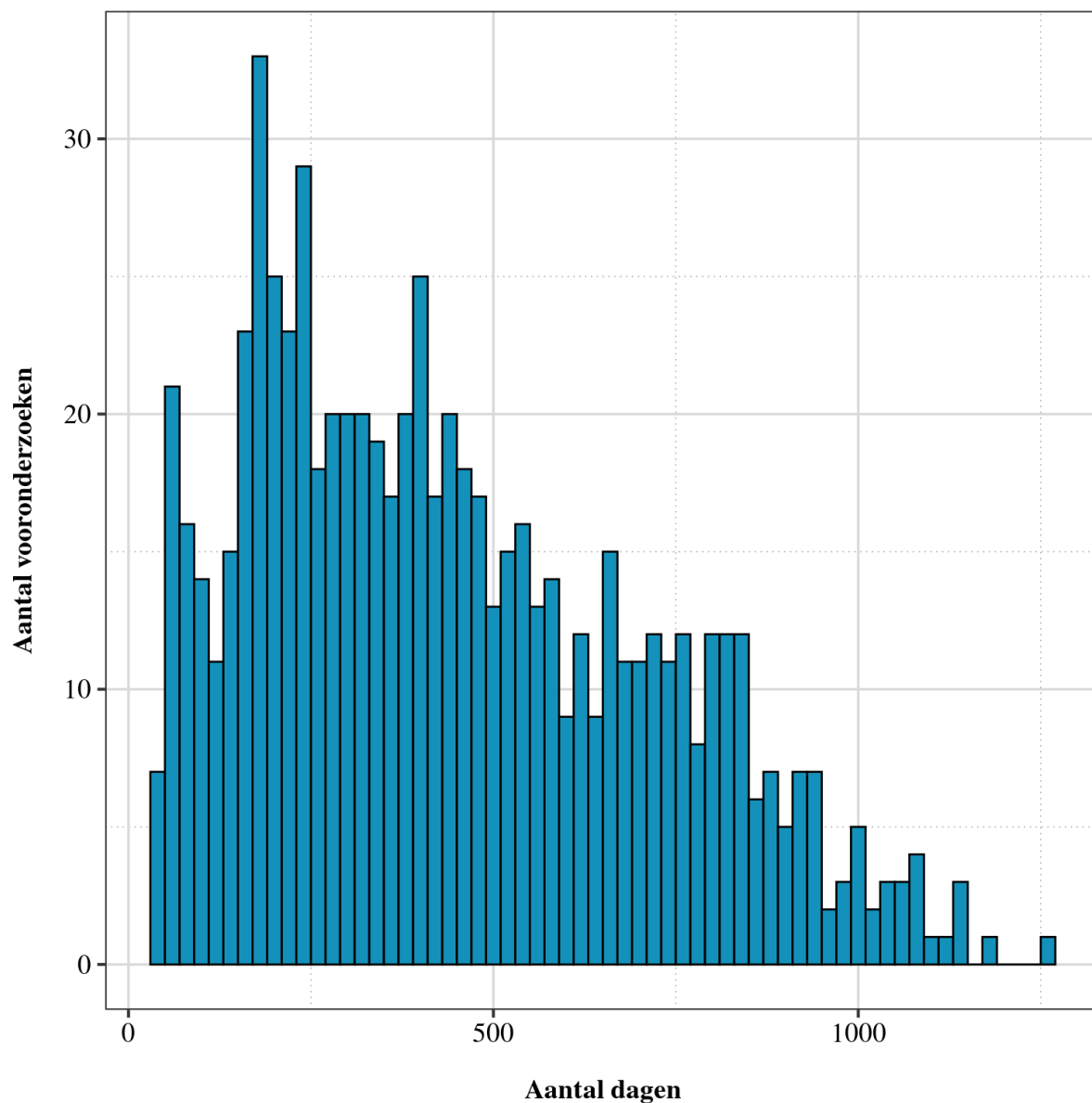
VERDELING OPPERVLAKTE PROJECTGEBIEDEN NAAR PROGRAMMA VAN MAATREGELEN



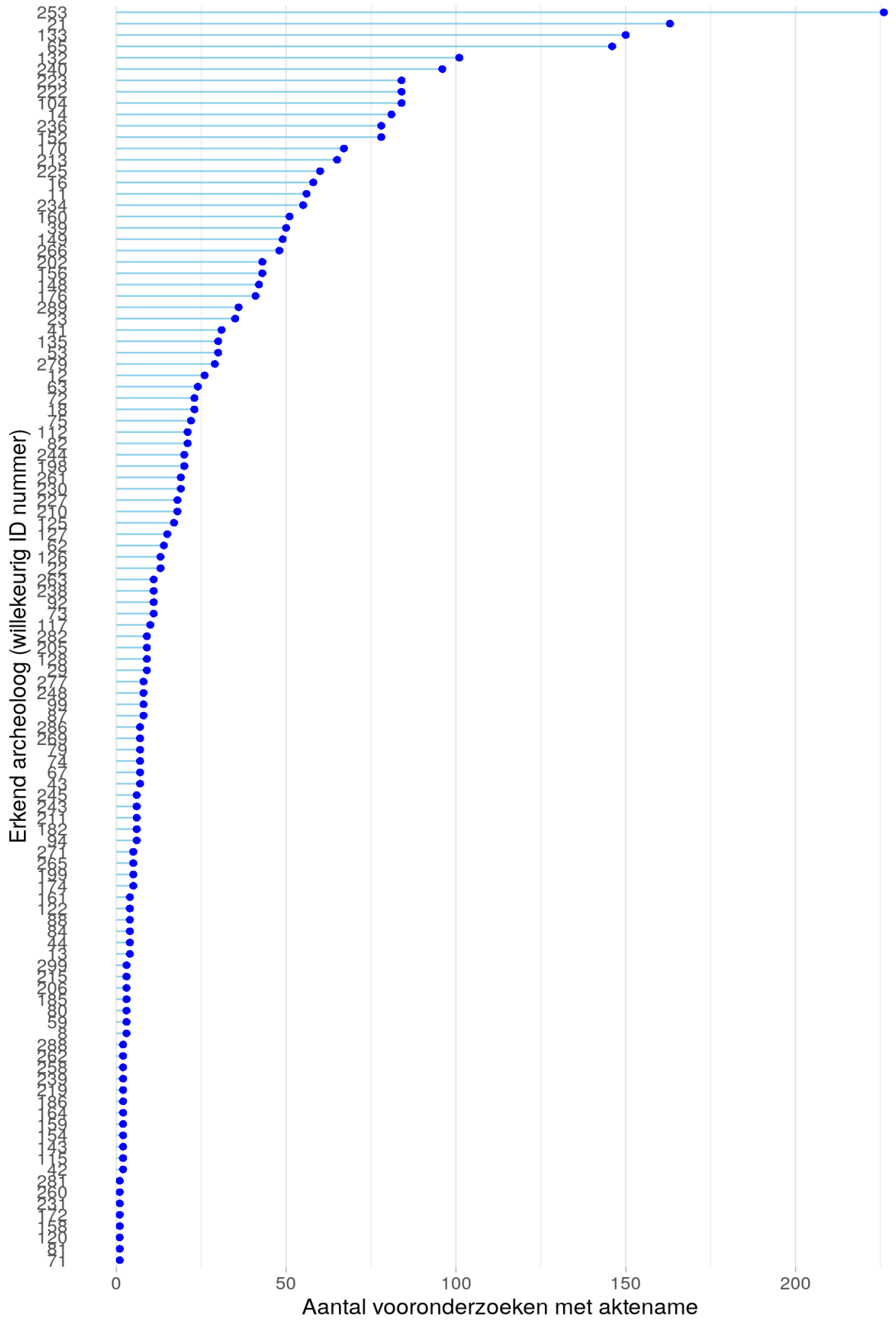
ANALYSE 18: TIJD VERSTREKEN TUSSEN INDIENING ARCHEOLOGIENOTA EN DAAROPVOLGENDE NOTA

Onderwerp	De tijd, gerekend in kalenderdagen, die verstrijkt tussen de melding van een archeologienota met maatregel uitgesteld vooronderzoek, en de melding van de nota die volgt op de uitvoering daarvan
Gegevens	Datum melden, koppeling opeenvolgende archeologienota's, maatregelen
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Histogram
Opmerkingen	<p>De analyse houdt rekening met de datum van melden van de archeologienota met aktename (niet de datum van beslissing) en gaat voorbij aan eventuele archeologienota's zonder aktename die aan de aktename voorafgingen.</p> <p>Het verband tussen archeologienota en daaropvolgende nota is bepaald door de koppeling die de erkende archeoloog moet leggen bij het melden van de nota in het archeologieportaal met de archeologienota die de aanleiding vormde voor het uitgestelde vooronderzoek.</p>

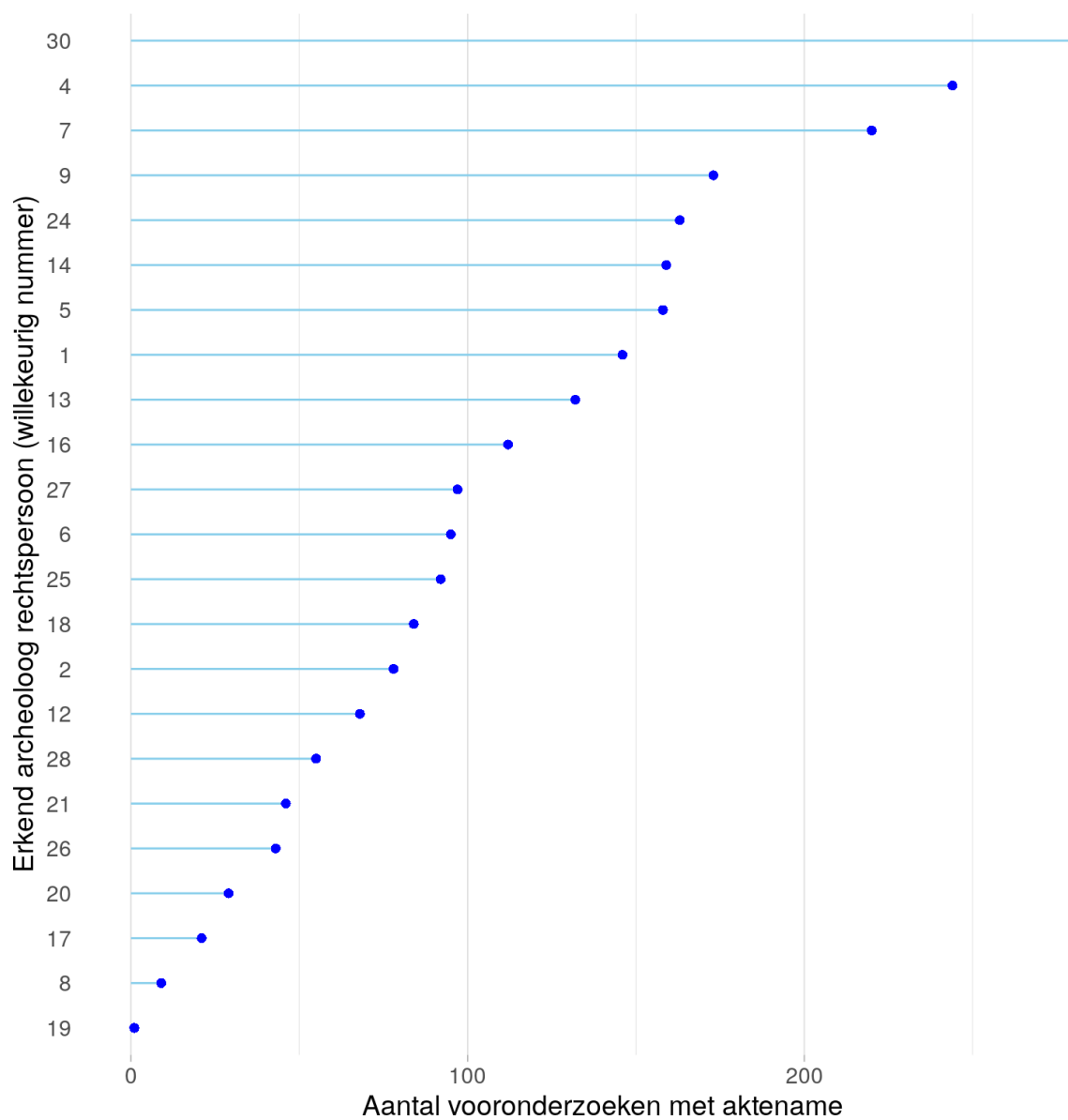
TIJD TUSSEN MELDEN ARCHEOLOGIENOTA EN MELDEN BIJBEHORENDE NOTA (HISTOGRAM)



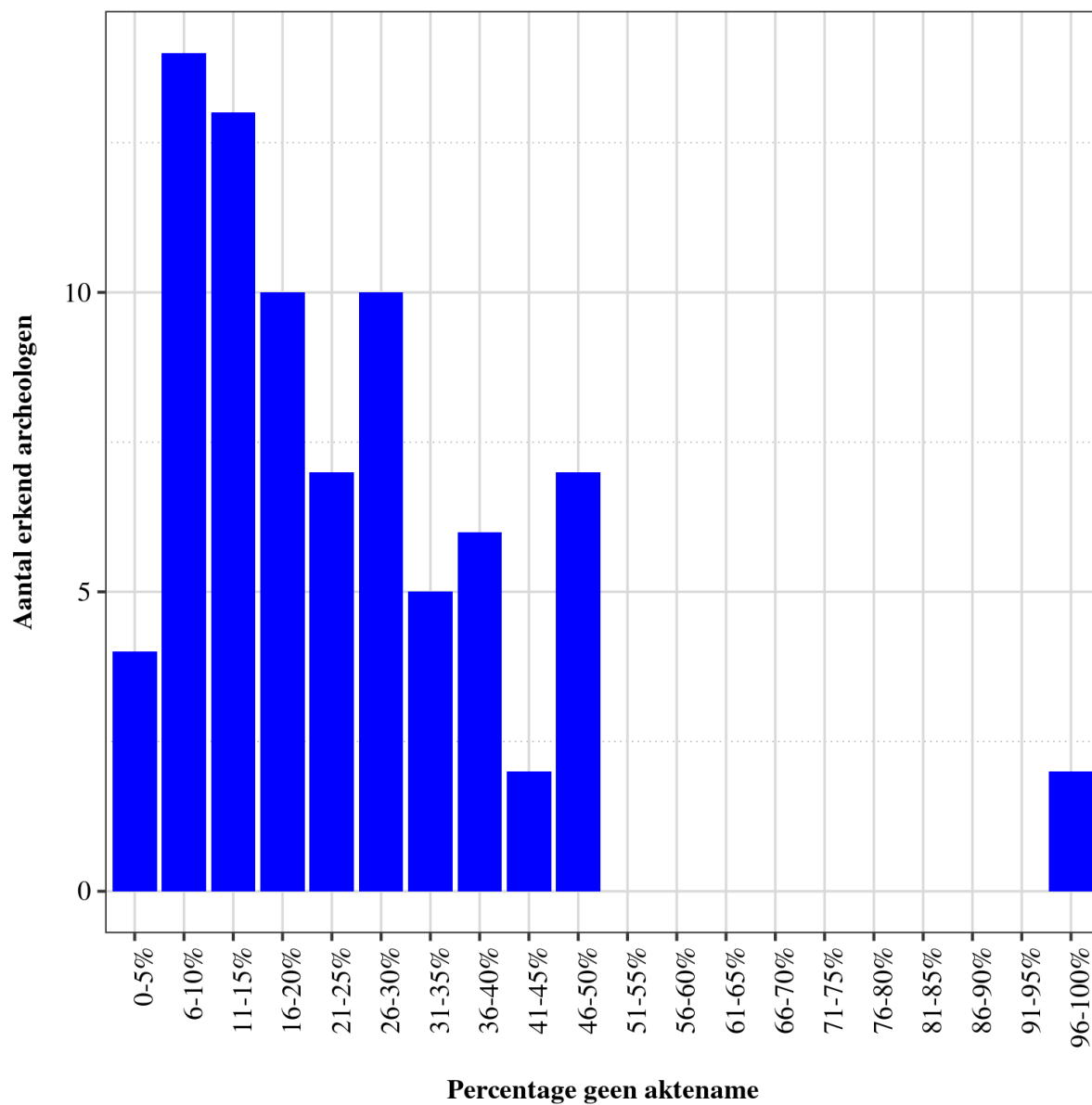
GRAFIEK



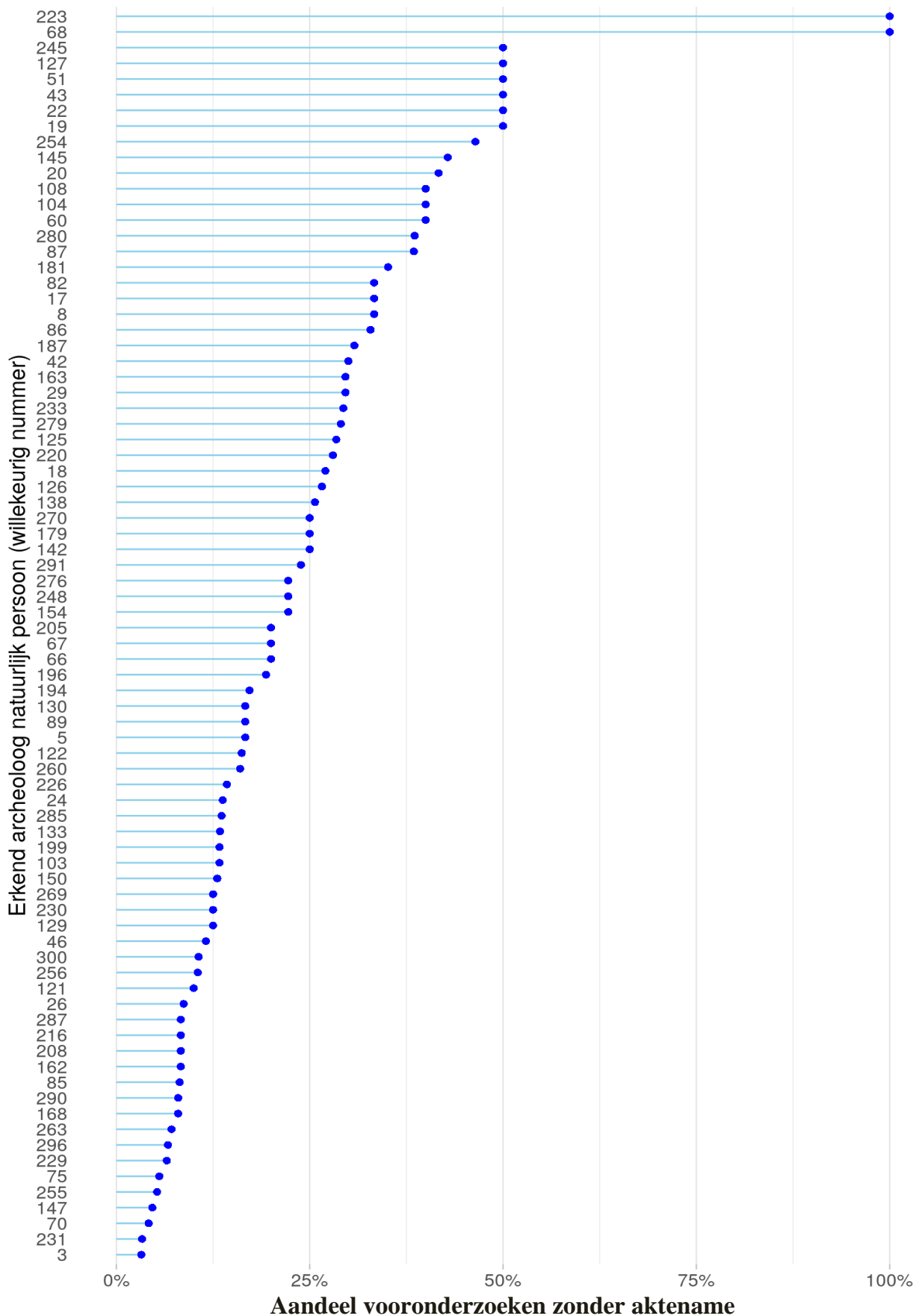
GRAFIEK



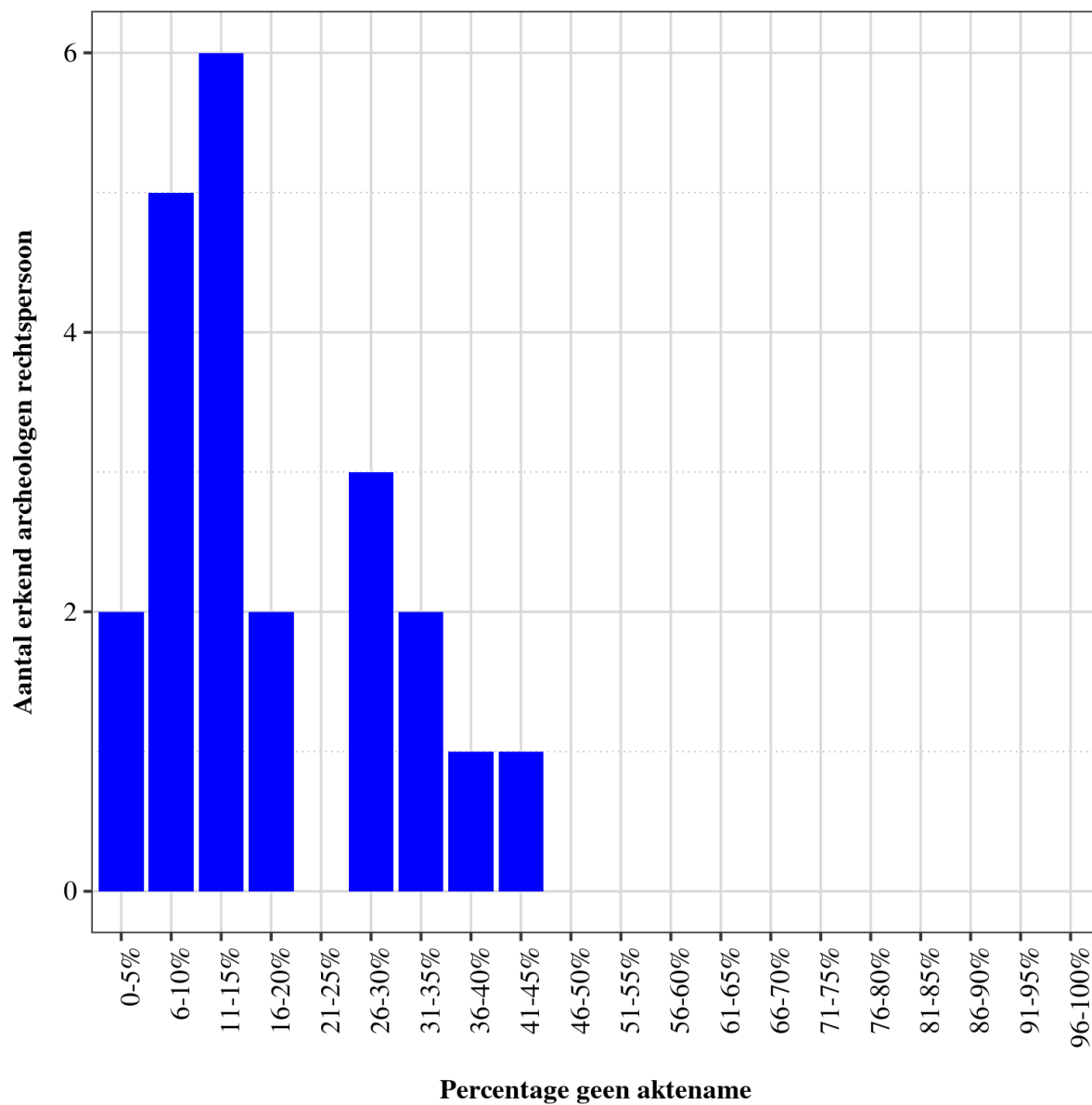
KLASSEN VOORONDERZOEK ZONDER AKTENAME ERKENDE ARCHEOLOG NATUURLIJK PERSOON



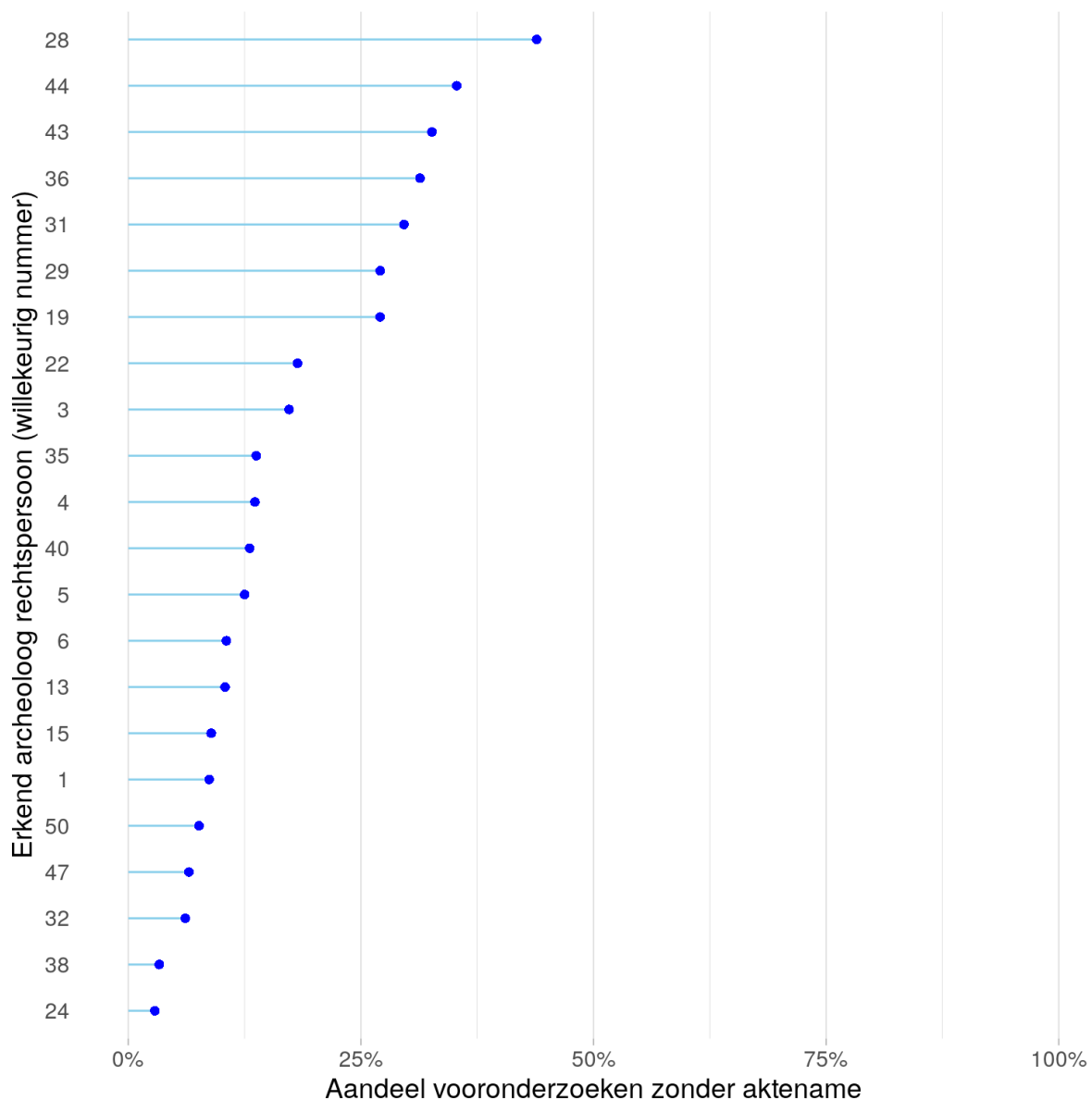
AANDEEL VOORONDERZOEKEN ZONDER AKTENAME PER ERKENDE ARCHEOLOOG NATUURLIJK PERSOON



KLASSEN VOORONDERZOEK ZONDER AKTENAME ERKENDE ARCHEOLOG RECHTSPERSOON



AANDEEL VOORONDERZOEKEN ZONDER AKTENAME ERKENDE ARCHEOLOG RECHTSPERSOON

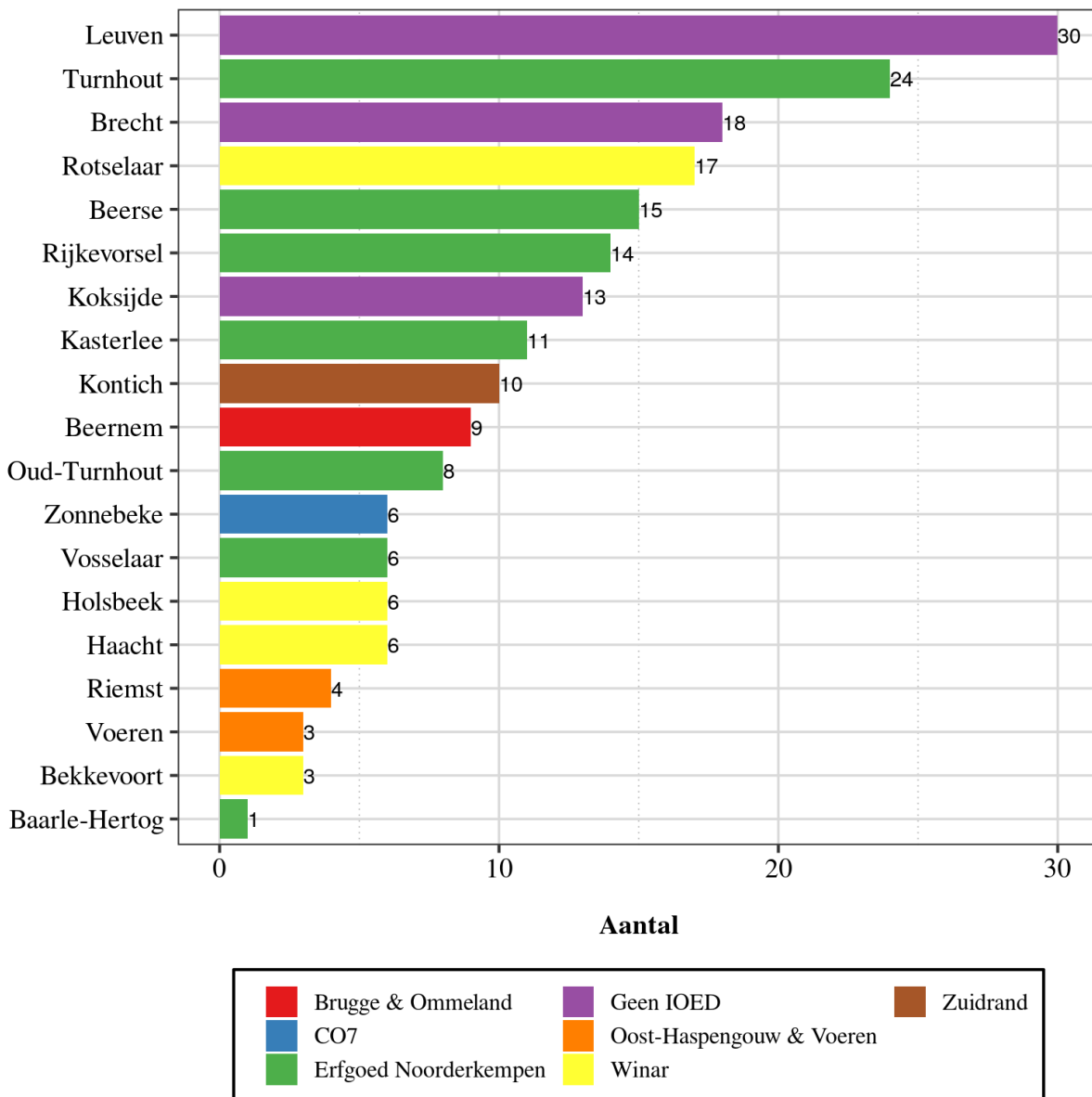


ANALYSE 22: BEHANDELDE ARCHEOLOGIE NOTA'S EN NOTA'S PER ERKENDE ONROERENDERGOEDGEMEENTE EN IOED

Onderwerp	Het aantal behandelde archeologienota's en nota's per erkende onroerendergoedgemeente en intergemeentelijke onroerendergoeddienst
Gegevens	ID behandelaar, beslissing
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Staafdiagram, tabel
Opmerkingen	De grafiek geeft de beslissingen weer per erkende onroerendergoedgemeente. Een erkende onroerendergoedgemeente kan ondersteuning krijgen van een intergemeentelijke onroerendergoeddienst. In dat geval wordt de IOED in kleur aangegeven. Indien er geen ondersteuning is door een IOED krijgt de gemeente de kleur met label 'geen IOED'.



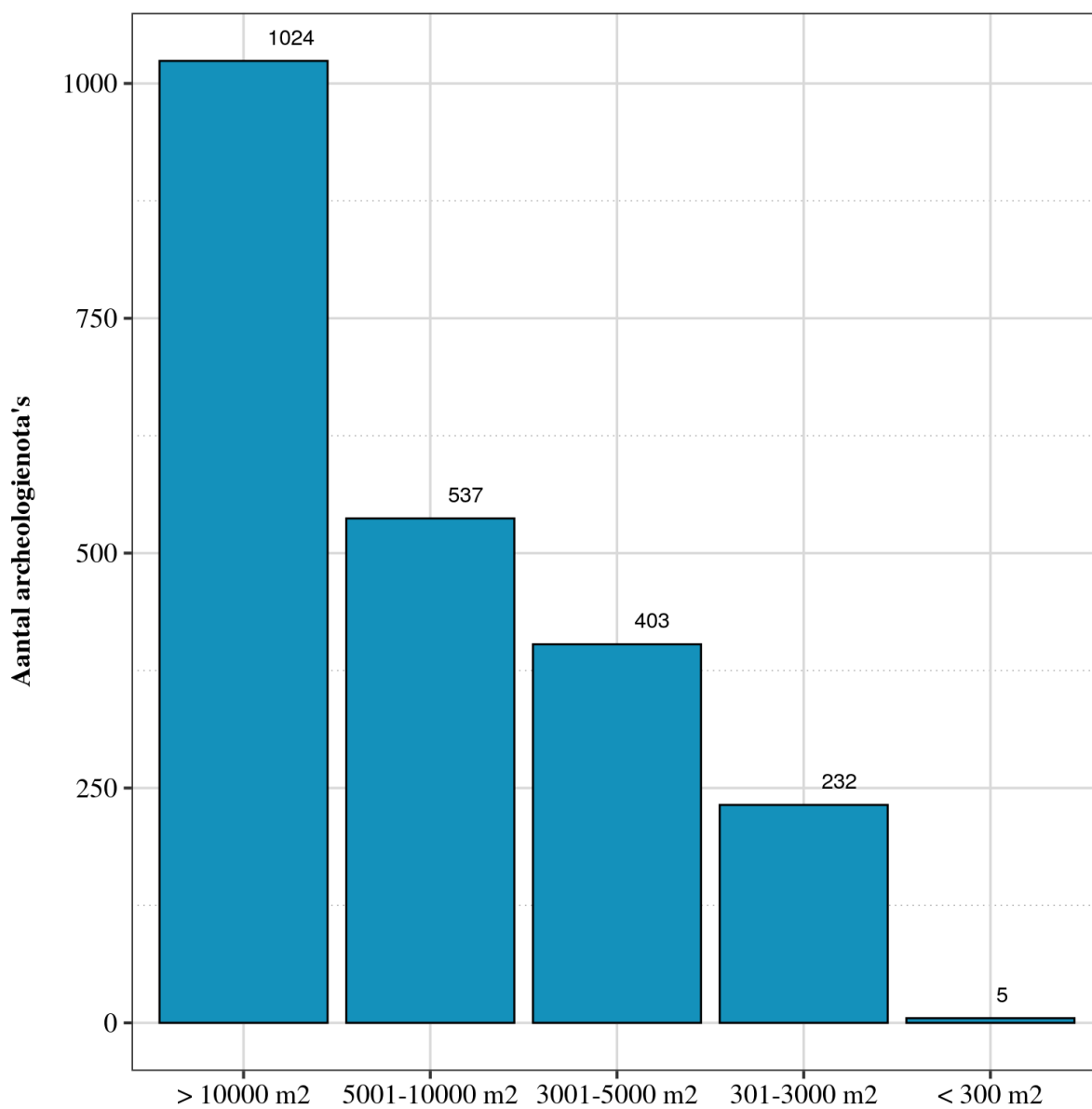
GRAFIEK



ANALYSE 23: OPPERVLAKTE PROJECTGEBIEDEN ARCHEOLOGIENOTA'S

Onderwerp	Oppervlakte van de projectgebieden van archeologienota's (onderzochte gebieden) verdeeld volgens de oppervlaktecriteria die bepalen of een archeologienota vereist is (criterium perceelsoppervlak)
Gegevens	Oppervlakte (in m ²)
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	staafdiagram
Opmerkingen	De analyse baseert zich op de intekeningen van de projectgebieden die de erkende archeologen maken bij het indienen van de archeologienota's. Deze intekening valt in verschillende gevallen niet samen met de perceelsgrenzen, maar beperkt zich tot het deel van de percelen dat de erkende archeoloog daadwerkelijk onderzocht heeft (vaak overeenstemmend met de ingreep in de bodem). Het vertrekpunt van de drempelcriteria is evenwel het volledige oppervlak van alle betrokken percelen. Daardoor komt een deel archeologienota's in de grafiek terecht in een "te lage" oppervlakteklasse.

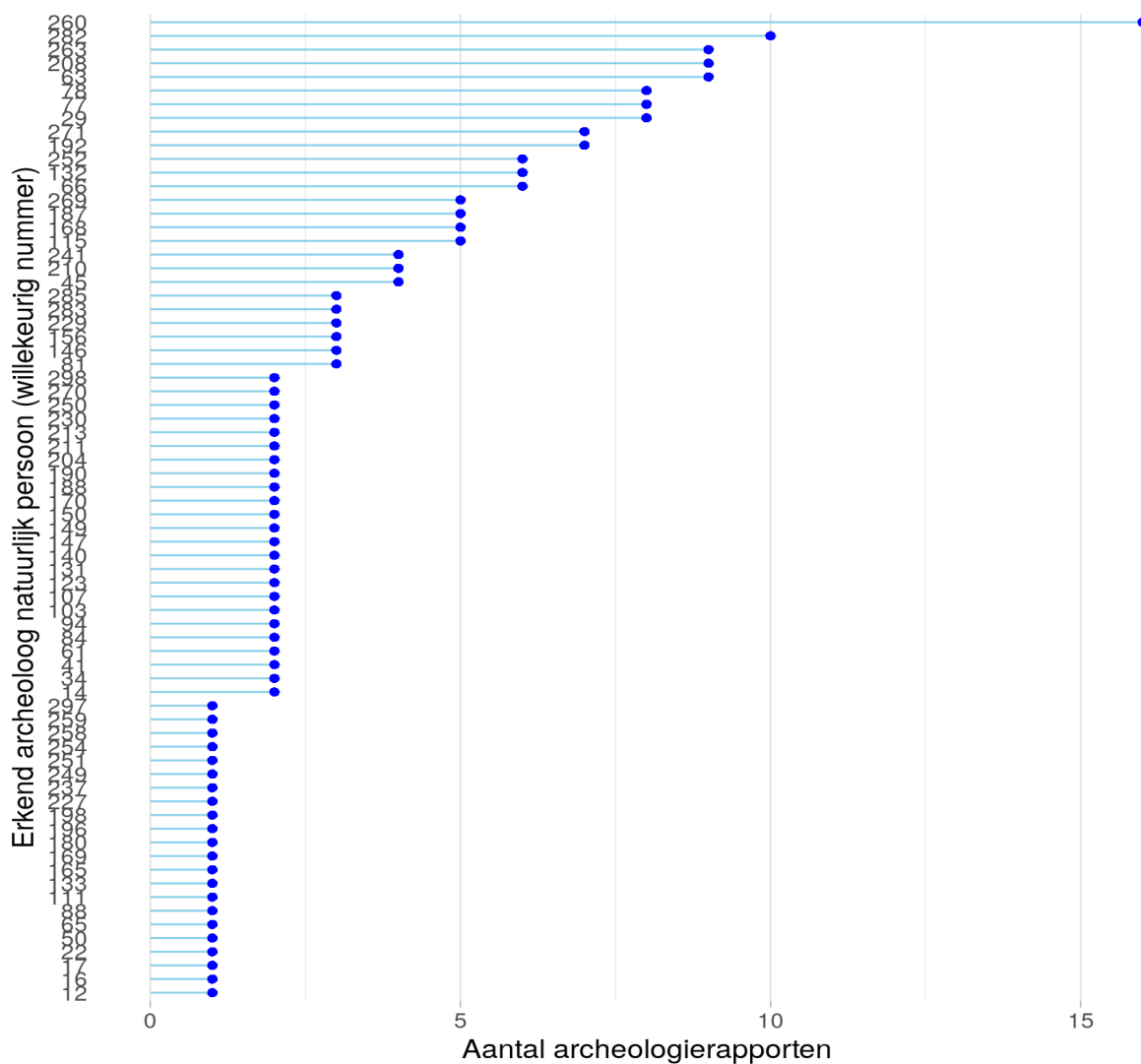
GRAFIEK



ANALYSE 30: AANTAL ARCHEOLOGIERAPPORTEN PER ERKENDE ARCHEOLOG, NATUURLIJK PERSOON

Onderwerp	Het aantal ingediende archeologierapporten per erkende archeoloog, natuurlijk persoon
Gegevens	ID indiener, archeologierapporten
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Lollipop chart
Opmerkingen	De analyse telt per erkende archeoloog, natuurlijk persoon, het aantal archeologierapporten dat deze indiende. De ID's in de grafiek zijn volstrekt willekeurig toegekend. Er bestaat geen verband met de erkenningsnummers van de erkende archeologen, noch met de volgorde van erkenning. Dit om anonimiteit te garanderen.

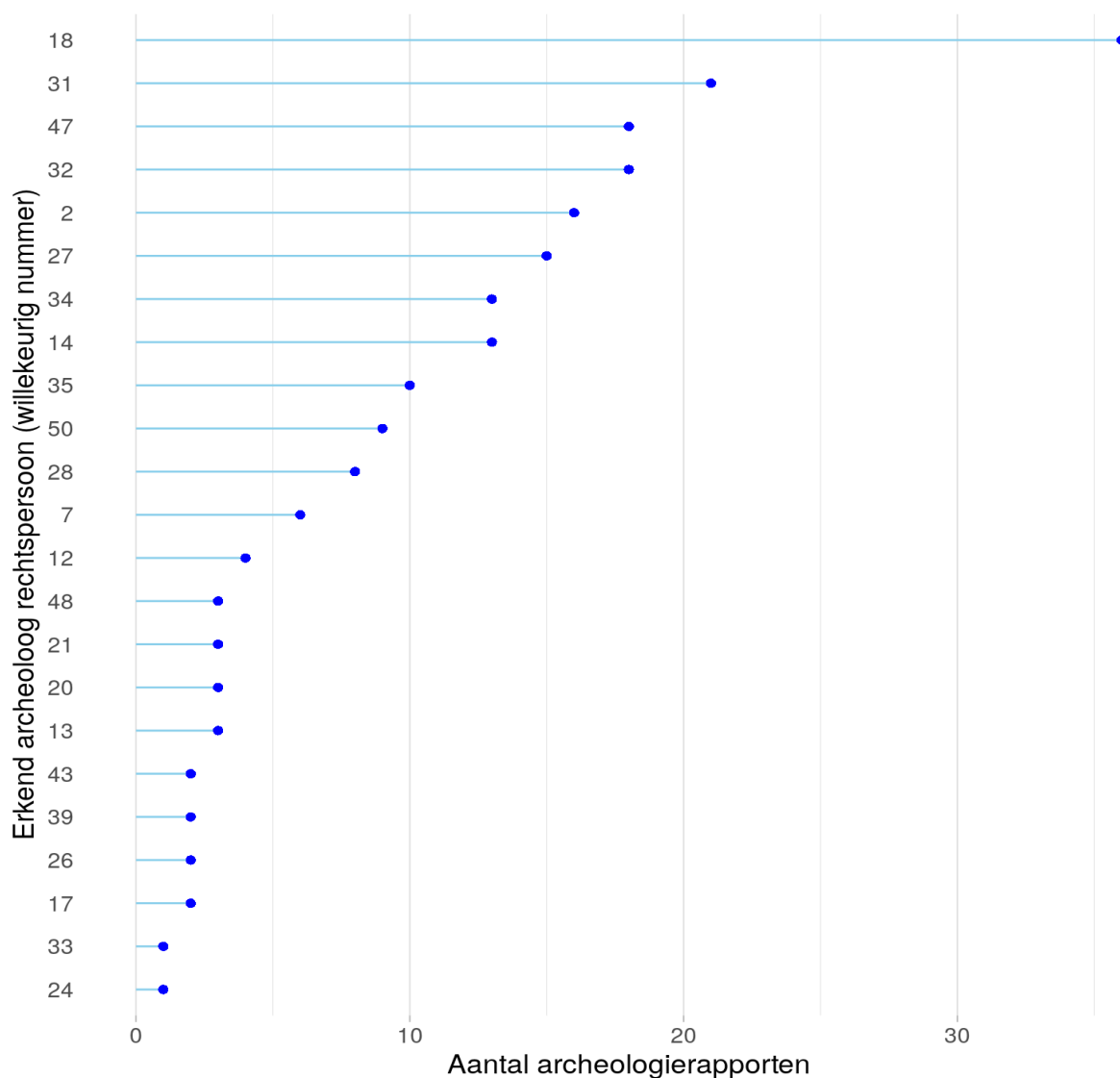
GRAFIEK



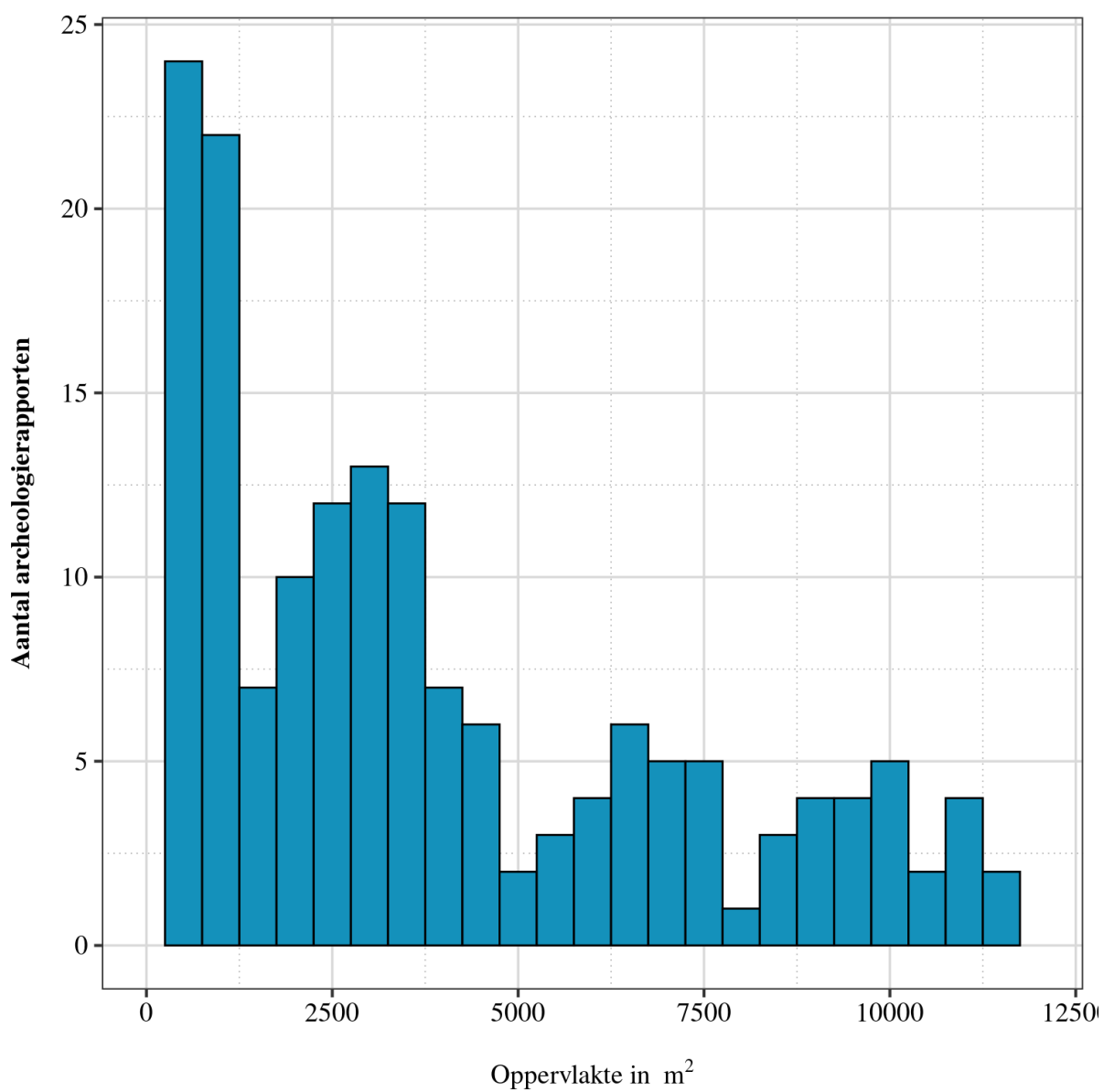
ANALYSE 31: AANTAL ARCHEOLOGIERAPPORTEN PER ERKENDE ARCHEOLOOG, RECHTSPERSOON

Onderwerp	Het aantal ingediende archeologierapporten per erkende archeoloog, rechtspersoon
Gegevens	ID rechtspersoon indiener, archeologierapporten
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Lollipop chart
Opmerkingen	De analyse telt per erkende archeoloog, rechtspersoon, het aantal archeologierapporten dat deze indiende. De ID's in de grafiek zijn volstrekt willekeurig toegekend. Er bestaat geen verband met de erkenningsnummers van de erkende archeologen, noch met de volgorde van erkenning. Dit om anonimiteit te garanderen.

GRAFIEK



GRAFIEK



Analyses Lange termijn



LANGETERMIJNANALYSE 1: VERHOUDING DEFINITIEVE MAATREGELEN ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

Onderwerp	Verdeling van definitief afgeronde archeologische vooronderzoeken volgens de voorgestelde maatregelen
Gegevens	ID vooronderzoek, programma van maatregelen
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Tabel
Opmerkingen	<p>De analyse bekijkt over alle jaren heen alle definitief afgeronde archeologische vooronderzoeken. Dit wil zeggen: archeologienota's met maatregel behoud in situ, opgraving, verdere verwerking of geen maatregelen en archeologienota's met maatregel uitgesteld vooronderzoek waar reeds een bijbehorende nota op is gevolgd met een definitief programma van maatregelen.</p> <p>Het startjaar in deze analyse is het jaar waarin het vooronderzoekstraject begon, met name het jaar van melden van de eerste archeologienota van het vooronderzoek.</p>

TABEL AANDEEL DEFINITIEF PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOORONDERZOEK (2016 – 2019)

Definitieve maatregel vooronderzoek	Percentage
Behoud in situ	0,8%
Behoud in situ + opgraving	0,6%
Behoud in situ + verdere verwerking	0,02%
Geen maatregelen	85,8%
Opgraving	12,0%
Verdere verwerking	0,7%

TABEL AANDEEL DEFINITIEF PROGRAMMA VAN MAATREGELEN
VOORONDERZOEK NAAR INITIEEL STARTJAAR VAN DE
ARCHEOLOGIENOTA

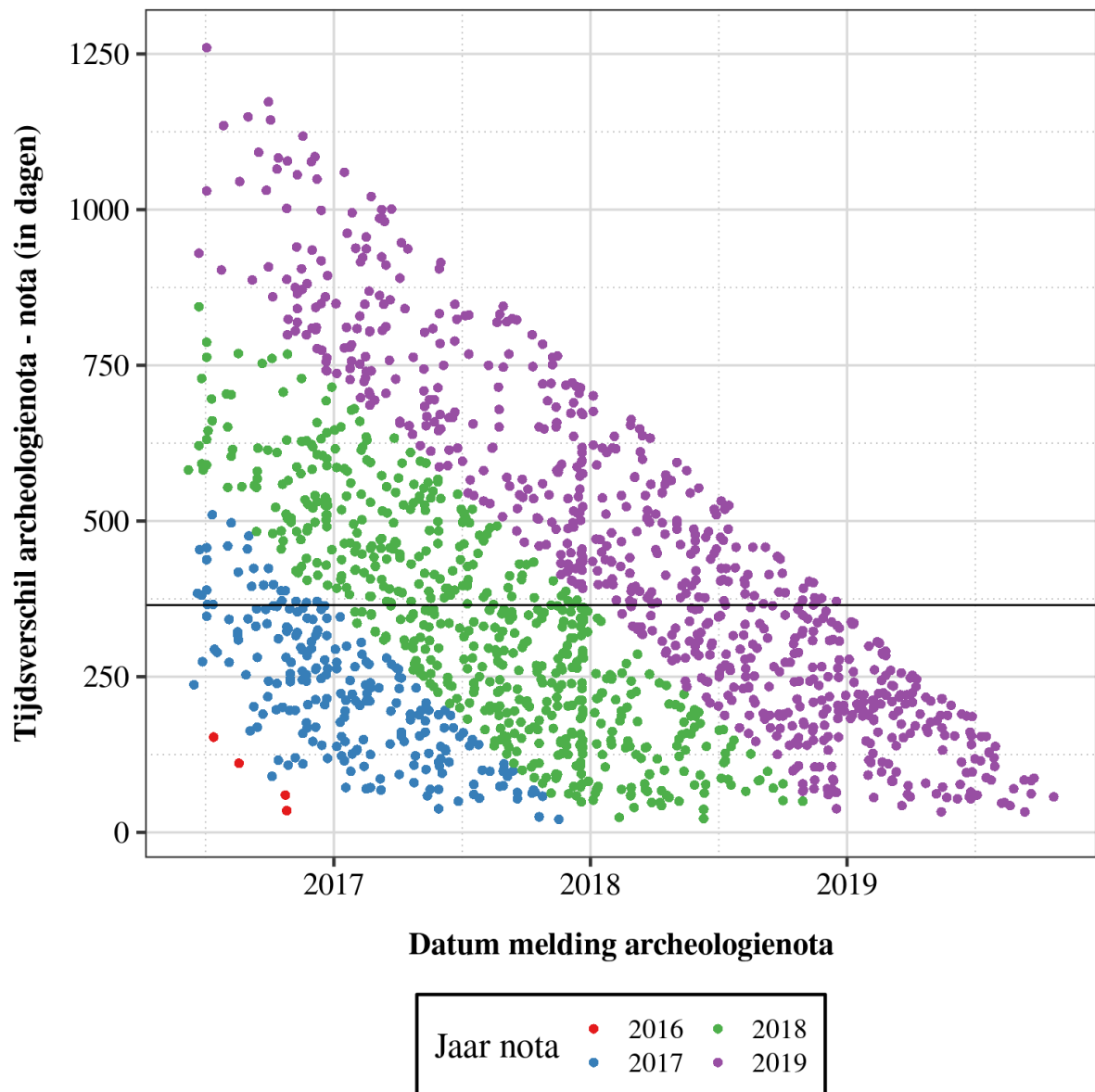
Startjaar Archeologienota	Definitieve maatregel vooronderzoek	Percentage per jaar
2016	Behoud in situ	1,5%
2016	Behoud in situ + opgraving	0,5%
2016	Geen maatregelen	84,7%
2016	Opgraving	12,8%
2016	Verdere verwerking	0,6%
2017	Behoud in situ	0,5%
2017	Behoud in situ + opgraving	0,4%
2017	Geen maatregelen	86,2%
2017	Opgraving	12,2%
2017	Verdere verwerking	0,6%
2018	Behoud in situ	1,1%
2018	Behoud in situ + opgraving	0,7%
2018	Behoud in situ + verdere verwerking	0,1%
2018	Geen maatregelen	84,9%
2018	Opgraving	12,3%
2018	Verdere verwerking	0,8%
2019	Behoud in situ	0,7%
2019	Behoud in situ + opgraving	0,9%
2019	Geen maatregelen	87,1%
2019	Opgraving	10,6%
2019	Verdere verwerking	0,8%

LANGETERMIJNANALYSE 2: TIJD TUSSEN MELDEN ARCHEOLOGIENOTA EN MELDEN BIJBEHORENDE NOTA BIJ AFGERONDE VOORONDERZOEKEN

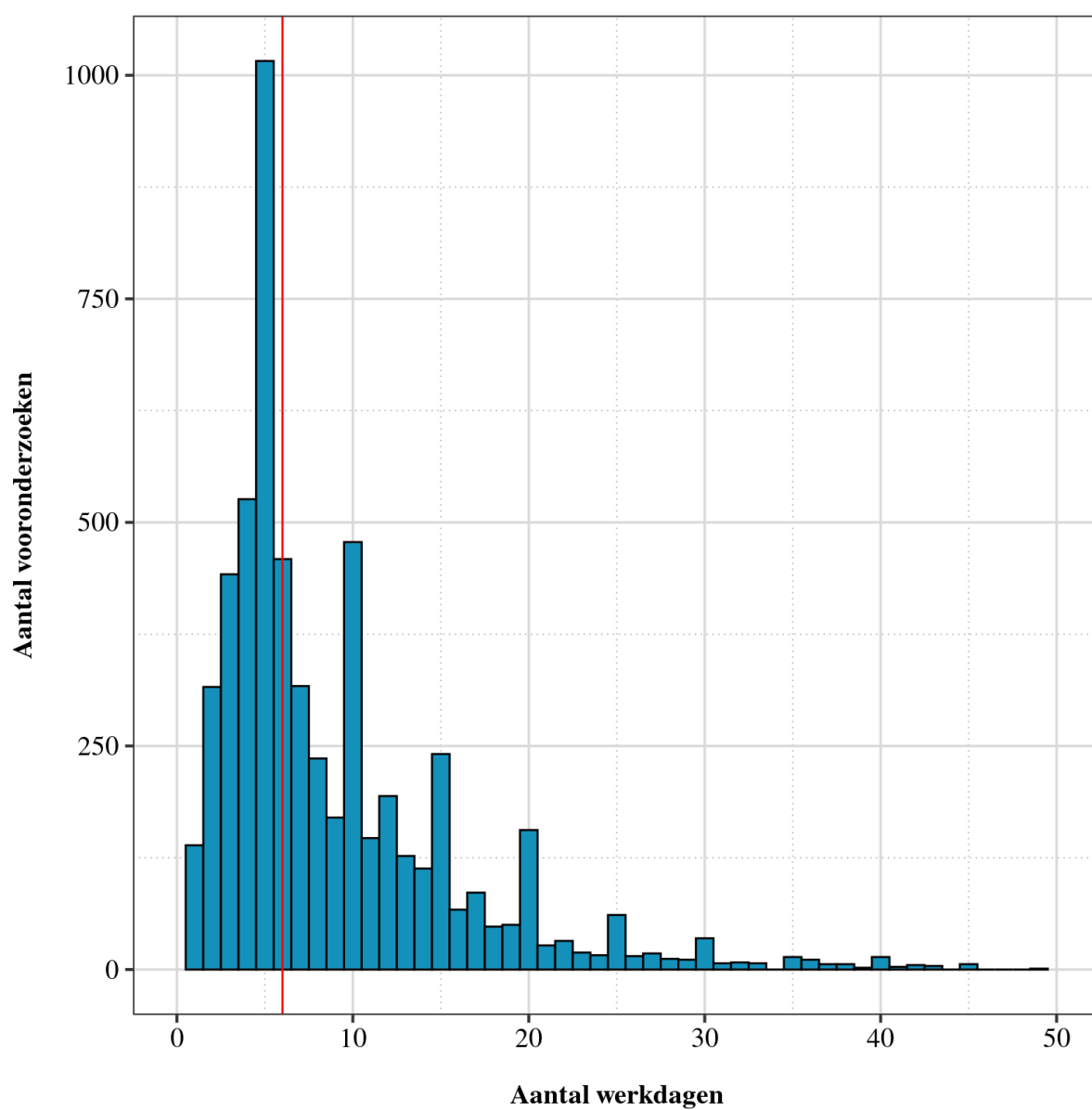
Onderwerp	Het aantal kalenderdagen tussen de datum van melden van een archeologienota en de eraan gekoppelde nota
Gegevens	ID vooronderzoek, datum melden archeologienota en nota
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Spreidingsdiagram
Opmerkingen	De grafiek geeft het tijdsverschil weer tussen de datum van melden van de archeologienota en de datum van melden van de eraan gekoppelde nota. De kleur geeft aan in welk jaar de nota werd gemeld. De horizontale lijn op de grafiek geeft arbitrair een verschil in kalenderdagen van 365 dagen weer.

////////////////////////////////////

GRAFIEK



GRAFIEK



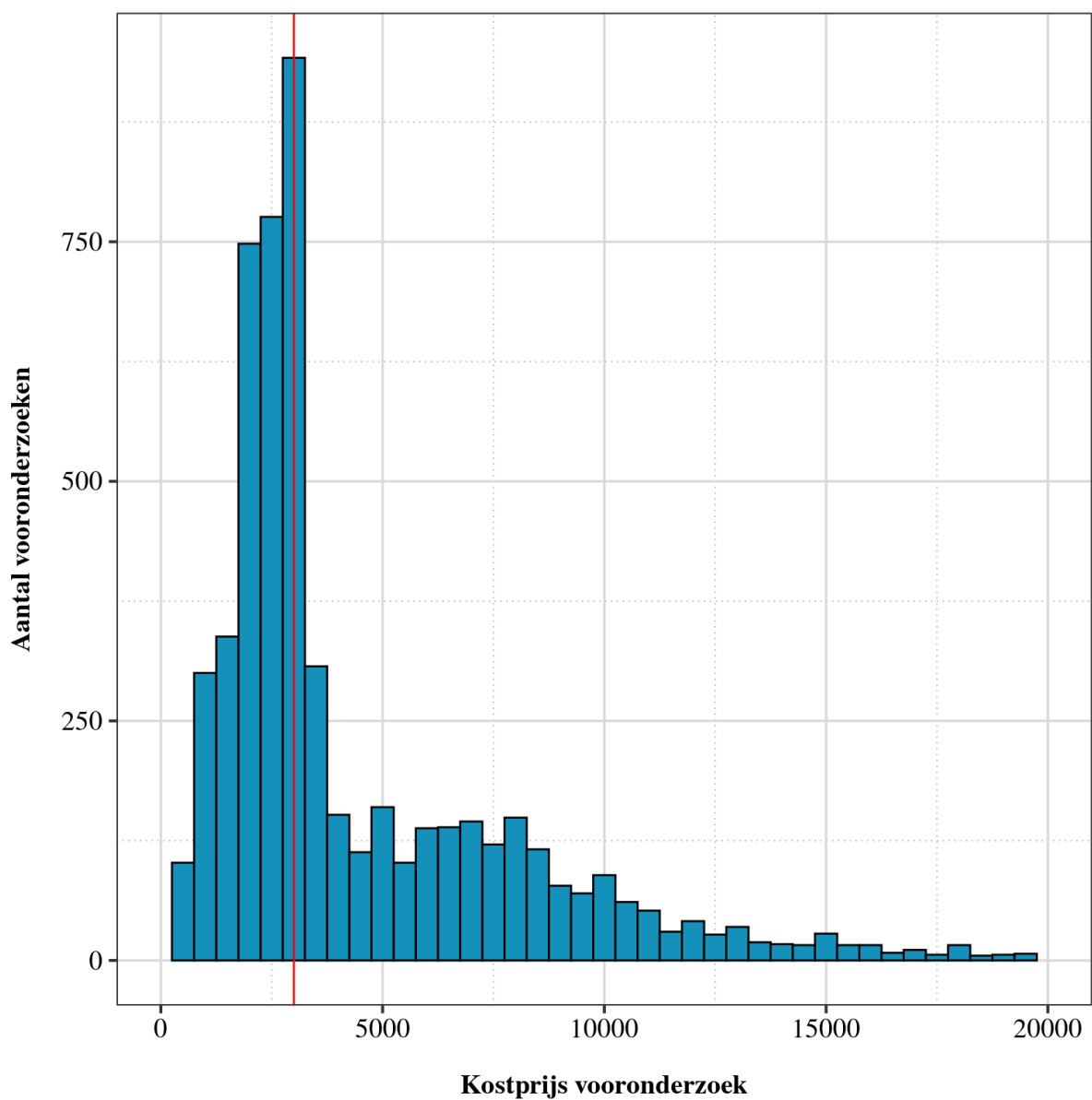
LANGETERMIJNANALYSE 4: AANDEEL UITGESTELDE VOORONDERZOEKEN DIE NOG ACHTERBLIJVEN

Onderwerp	Aandeel archeologienota's met maatregel uitgesteld vooronderzoek waarvan de nota nog achterwege blijft
Gegevens	ID archeologienota, maatregelen, ID nota
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Tabel
Opmerkingen	Van alle archeologienota's met aktenaam met maatregel uitgesteld vooronderzoek koppelen we de bijbehorende nota met aktenaam. Indien er geen nota gekoppeld is, is er nog geen nota gevolgd op de archeologienota en blijft het uitgestelde vooronderzoek voorlopig nog achterwege. Het percentage is het aantal archeologienota's met maatregel uitgesteld traject zonder gekoppelde nota.

TABEL

Startjaar archeologienota	Percentage archeologienota's zonder nota
2016	40,9%
2017	48,9%
2018	64,1%
2019	89,7%

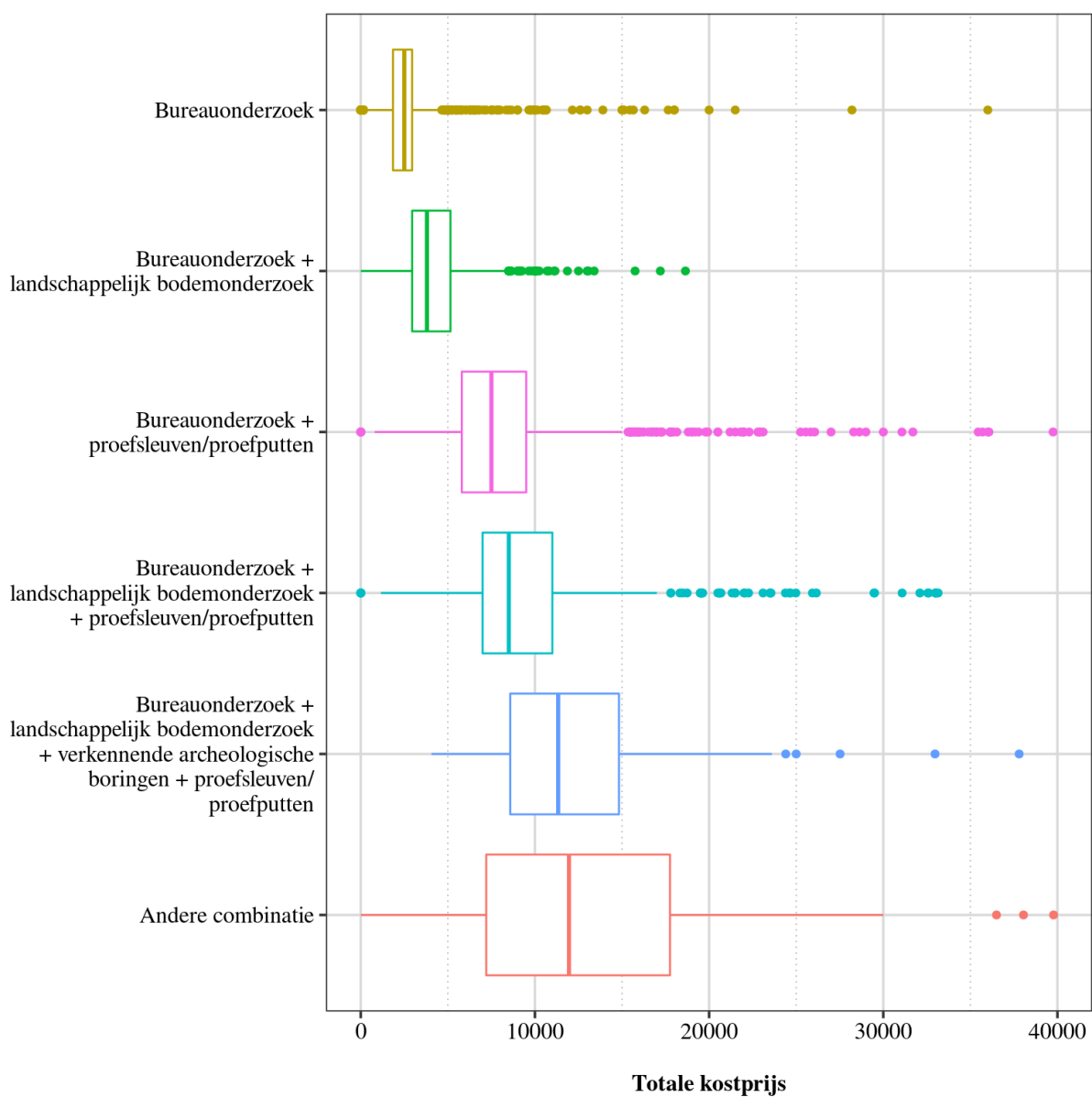
GRAFIEK



LANGETERMIJNANALYSE 6: KOSTPRIJS PER ONDERZOEKSMETHODE VOORONDERZOEK

Onderwerp	Kostprijs van afgeronde vooronderzoeken naargelang gehanteerde onderzoeksmethodes
Gegevens	ID vooronderzoek, totale kostprijs vooronderzoek, definitief programma van maatregelen
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Boxplot
Opmerkingen	We groeperen de afgeronde vooronderzoeken naar de gehanteerde onderzoeksmethodes, of combinaties van methodes, die de archeoloog toepaste gedurende het vooronderzoek. De vijf meest voorkomende onderzoeksmethodes worden gevisualiseerd, de andere combinaties zijn gebundeld in een categorie 'andere'.

GRAFIEK



LANGETERMIJNANALYSE 7: FREQUENTIE VEELVOORKOMENDE ONDERZOEKSCOMBINATIES

Onderwerp	Frequentie van veelvoorkomende onderzoekscombinaties bij definitief afgeronde vooronderzoeken
Gegevens	ID archeologienota, ID nota, onderzoeksmethodes
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Tabel
Opmerkingen	We groeperen de gehanteerde onderzoeksmethodes per definitief afgerond vooronderzoek en tellen de meest voorkomende combinaties van onderzoeksmethodes. We bundelen daarbij de methodes van archeologienota en daaropvolgende nota.

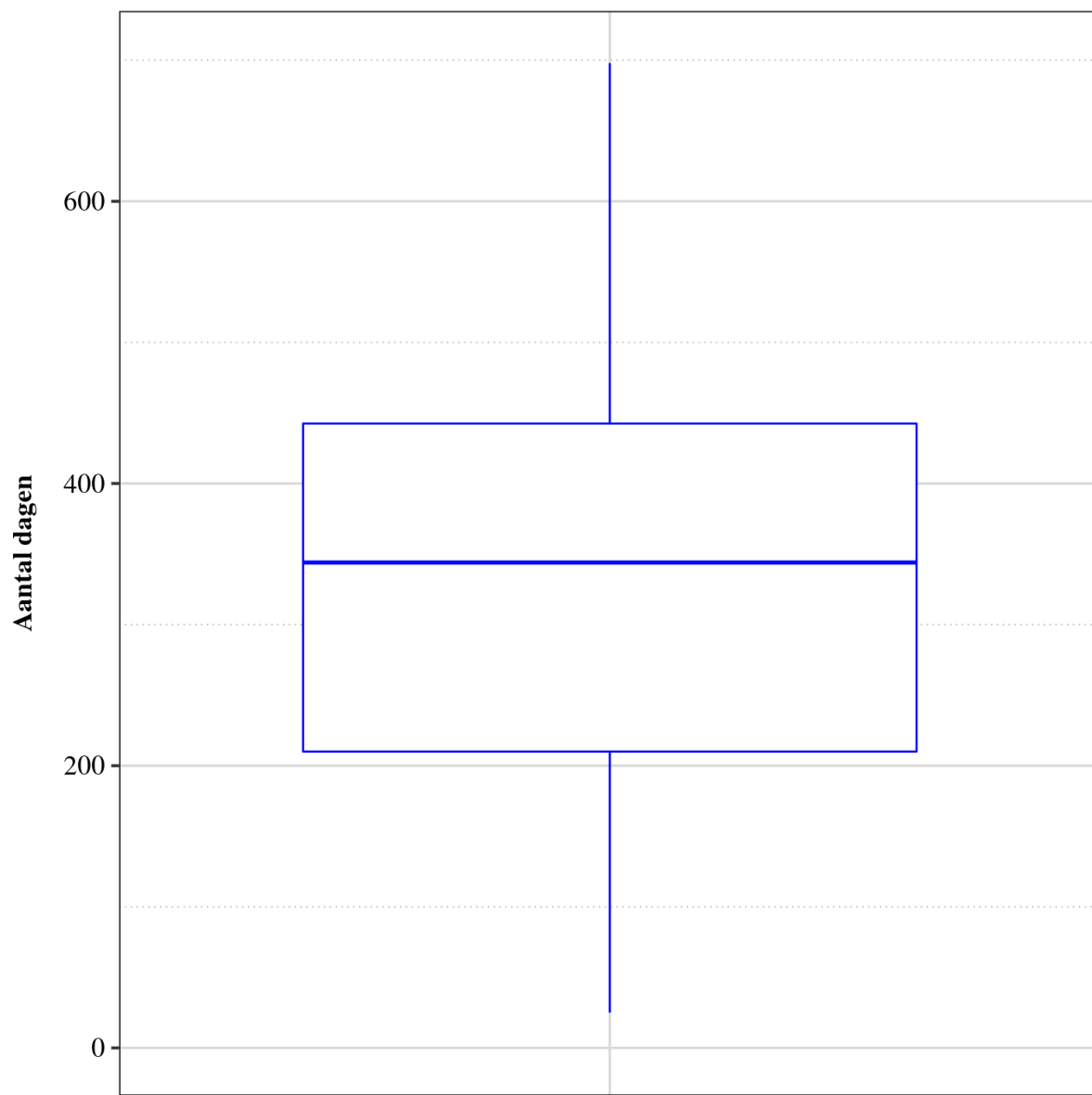
TABEL

Onderzoeksmethode	Percentage vooronderzoeken
Enkel bureauonderzoek	60,5%
Bureauonderzoek + proefsleuven/proefputten	17,9%
Bureauonderzoek + landschappelijk bodemonderzoek	9%
Bureauonderzoek + landschappelijk bodemonderzoek + proefsleuven/proefputten	8%
Andere combinatie	2,5%
Bureauonderzoek + landschappelijk bodemonderzoek + verkennende archeologische boringen + proefsleuven/ proefputten	2,1%

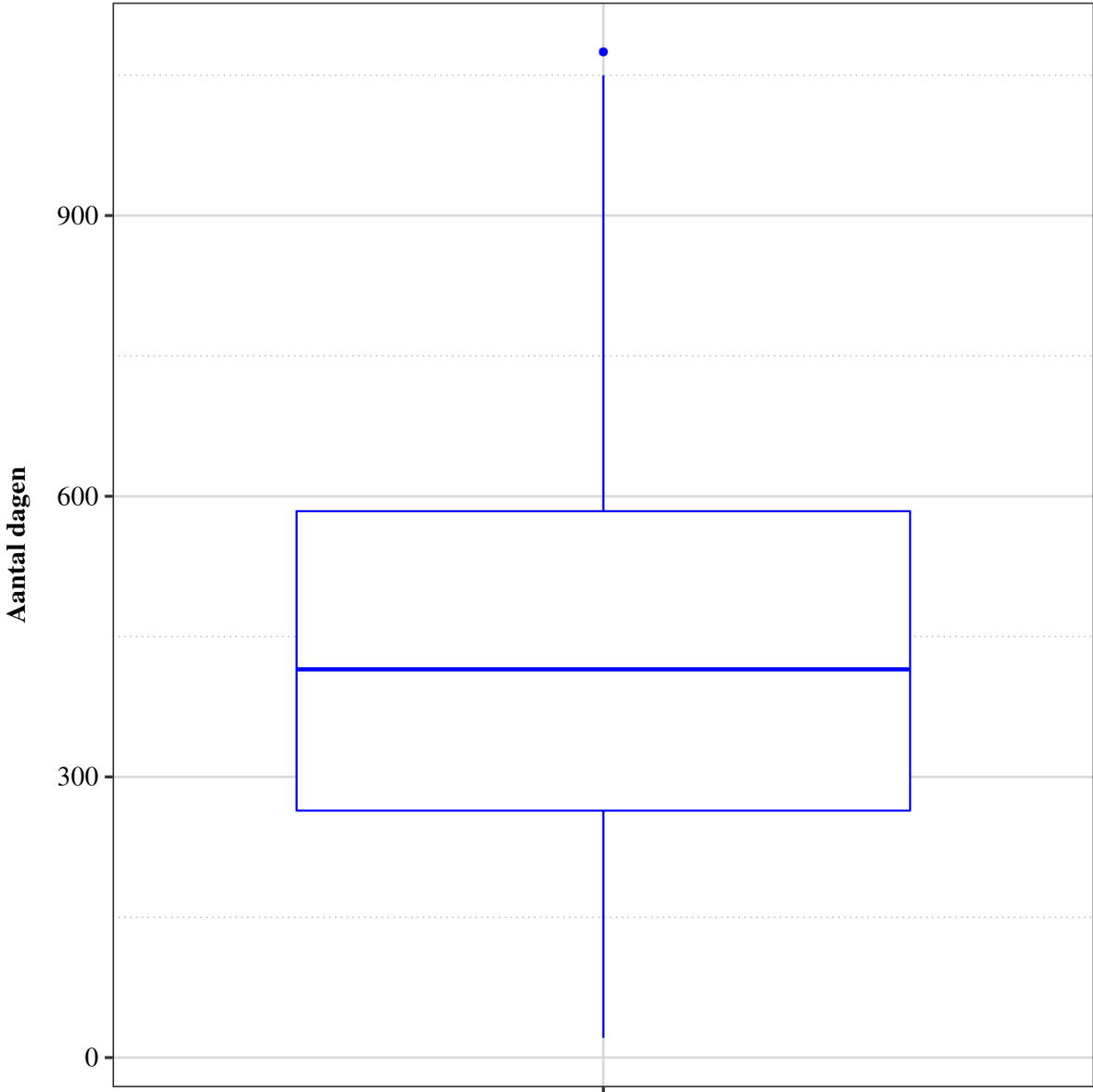
LANGETERMIJNANALYSE 8: DOORLOOPTIJD ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN

Onderwerp	Tijd in kalenderdagen van archeologische projecten met een opgraving tot het einde van het veldwerk op het terrein
Gegevens	ID archeologienota, ID nota, ID archeologierapport, einddatum veldwerk
Bronnen	Archeologieportaal
Voorstellingswijze	Boxplot
Opmerkingen	<p>We berekenen het aantal kalenderdagen tussen de eerste melding van een vooronderzoek en de einddatum van het veldwerk van een archeologische opgraving. Het vooronderzoek bevat een programma van maatregelen dat, ofwel na een archeologienota, ofwel na afloop van uitgesteld vooronderzoek, een archeologische opgraving vooropstelt. Het archeologierapport van de opgraving bevat de einddatum van het veldwerk.</p> <p>We splitsen dit op in verschillende fases:</p> <ul style="list-style-type: none">- De fase van het vooronderzoek;- De fase tussen het afronden van het vooronderzoek en de start van de opgraving;- De fase tussen de start van de opgraving en de einddatum van het veldwerk daarvan.

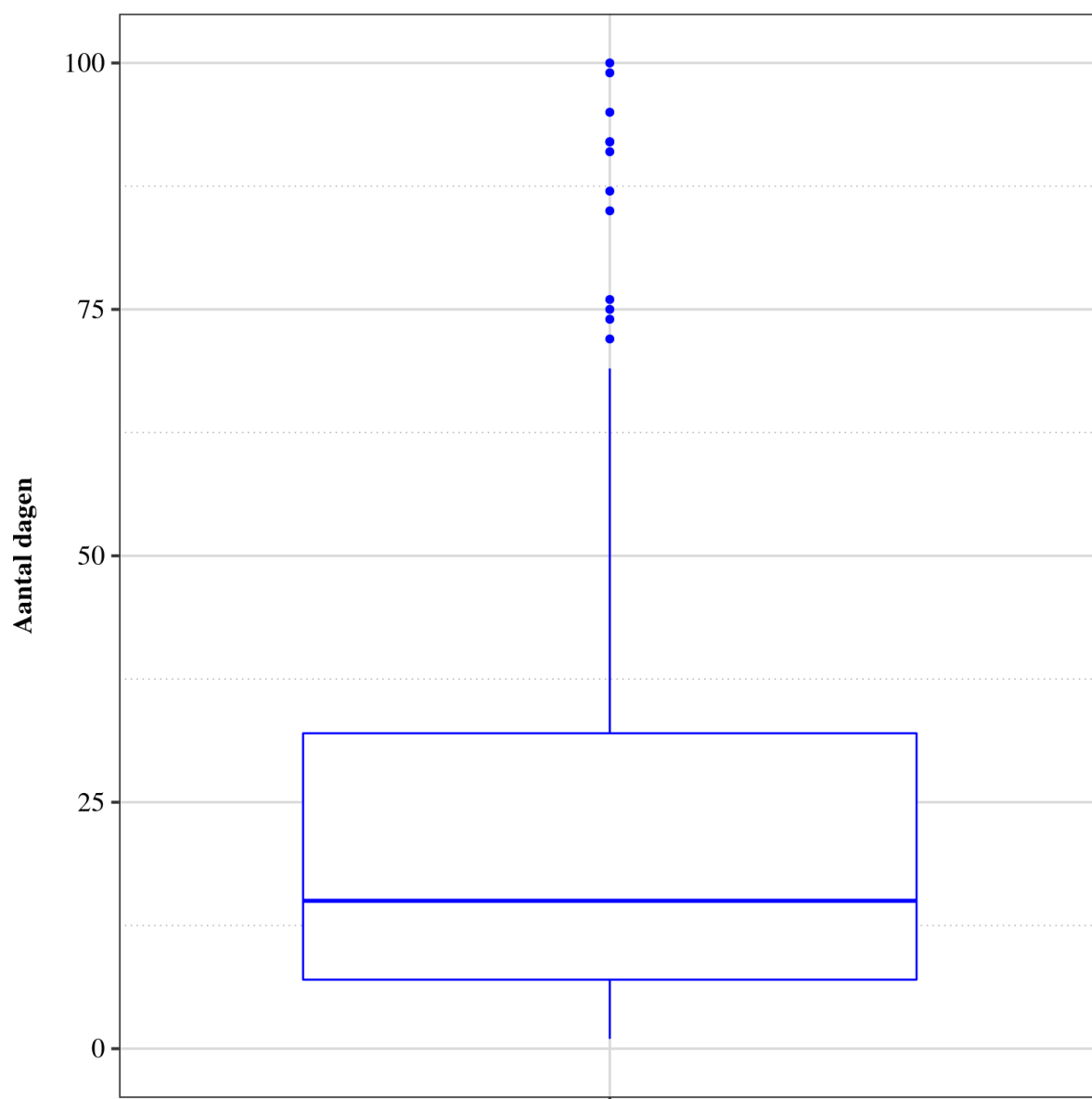
TIJDSVERSCHIL TUSSEN DATUM MELDEN ARCHEOLOGIENOTA EN DATUM MELDEN GEKOPPELDE NOTA



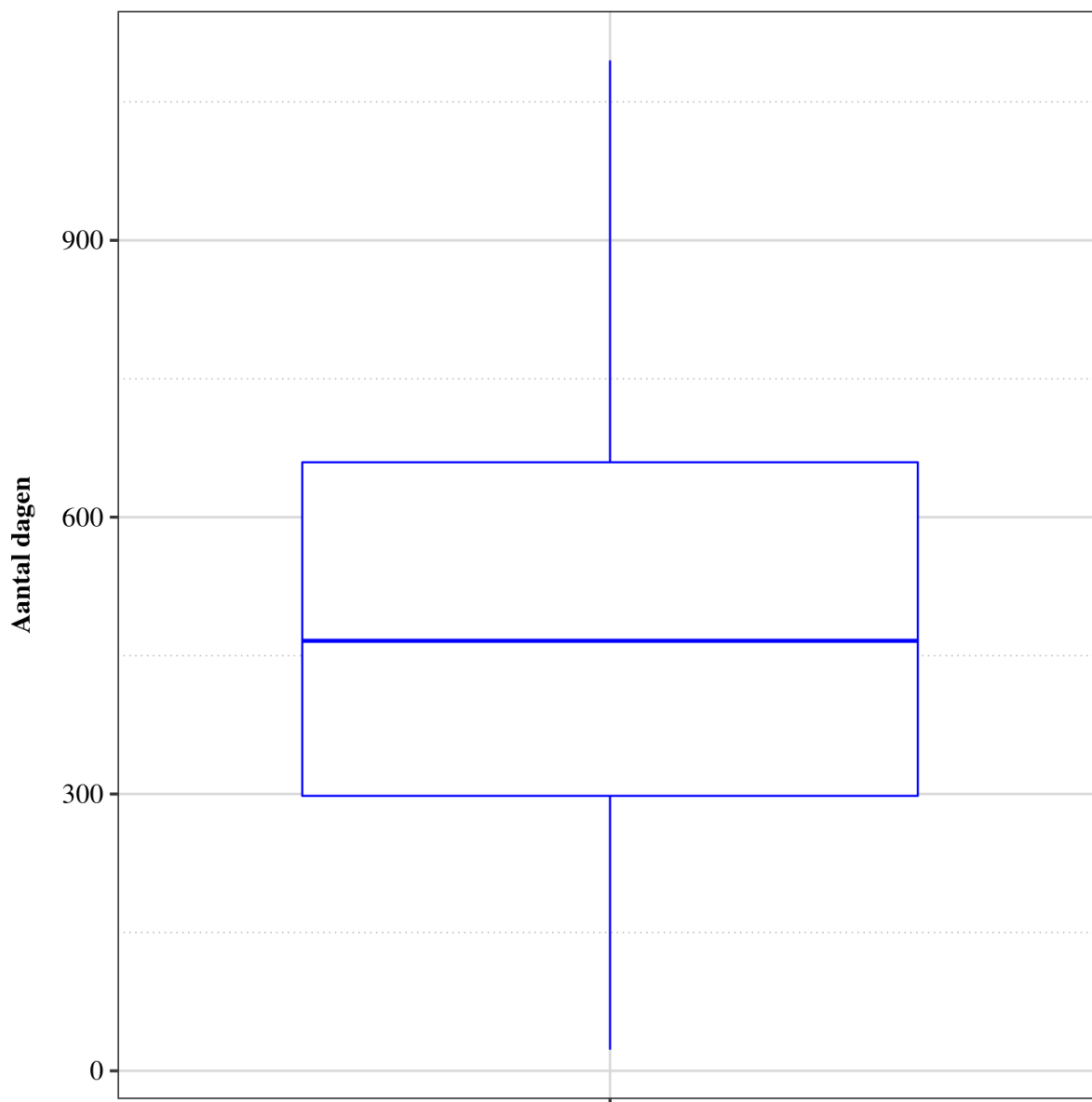
TIJDSVERSCHIL TUSSEN DATUM MELDEN VOORONDERZOEK EN DATUM START VELDWERK OPGRAVING



TIJDSVERSCHIL TUSSEN DATUM OPSTART VELDWERK EN EINDDATUM VELDWERK OPGRAVING



TIJDSVERSCHIL VOLLEDIG TRAJECT: DATUM MELDEN EERSTE
FASE VOORONDERZOEK TOT EINDDATUM VELDWERK
OPGRAVING



VOORSTELLINGSWIJZE GRAFIEKEN

Boxplot

Een boxplot geeft vijf elementen weer: het minimum, het eerste kwartiel, de mediaan (tweede kwartiel), het derde kwartiel en het maximum. De afstand tussen deze elementen geeft een indicatie van de spreiding van de waarden. Het eerste kwartiel is de onderzijde (of linkerzijde) van de box, de mediaan de lijn in de box, en het derde kwartiel de bovenzijde (of rechterzijde) van de box.

Densiteitsgrafiek

Een densiteitsgrafiek is een voorstellingswijze om twee groepen van sterk verschillende omvang toch visueel te kunnen vergelijken. De Y-as stelt een frequentie voor en geen aandeel of aantal.

Gestapelde staafdiagram

In een gestapelde staafdiagram geeft de totale lengte van de staaf aan wat de waarde van de gehele groep is. Binnen de staaf tonen delen in verschillende kleuren hoe de groep nader verdeeld is in subcategorieën (verhouding). Dit laat toe om de onderverdeling van verschillende groepen met mekaar te vergelijken.

Histogram

Een histogram geeft de frequentieverdeling in klassen weer van gegevens. Elke kolom staat voor een klasse met een onder- en bovengrens. De klassen sluiten bij mekaar aan en hebben normaliter een zelfde bereik. Elke staaf geeft de omvang van de klasse aan.

Lijndiagram

Bij een lijndiagram verbindt een lijn verschillende waarden. Veelal geeft die een evolutie of frequentie aan. Meerdere categorieën kunnen voorkomen in de grafiek, voorgesteld door lijnen in verschillende kleuren.

Lollipop chart

Een lollipop chart geeft waarden aan door middel van een lijn, waarbij de lengte van de lijn gelijk staat aan de waarde van het item. Een bol aan het einde van de lijn benadrukt de totale waarde. Dit type grafiek is vooral aangewezen bij het voorstellen van veel verschillende individuele waarden.

Spreidingsdiagram

In een frequentiegrafiek krijgt elke individuele waarde voor als een stip. Die bevindt zich op een positie bepaald door waarden op de X- en Y-as. De verdeling en spreiding van de stippen over het grafiekgebied kunnen tendensen tonen.

Staafdiagram

In een staafdiagram geeft de lengte van de staven de waarde van de categorie aan. Meerdere groepen kunnen naast mekaar voorkomen zodat onderlinge vergelijking van verschillende groepen binnen eenzelfde categorie mogelijk is, net als vergelijking van de verschillende categorieën.

